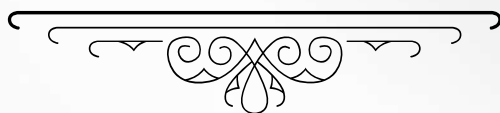




קונטרס

וטבוח טבח והכן



בירורי הלכה בעניני שחיטה
טריפות וכשרות



יצא לאור ע"י
ועד השחיטה בלונדון
ניסן תשפ"ה

הערות יתקבלו ברצון
נא לשלוח ל
kuntres@shechita.co.uk



עימוד ספרים וקונטרסים
08-9797984
PAER.HADAF@GMAIL.COM

קונטרס זה הוקדש לעילוי נשמתו של האי
גברא רבא מוכתר בנימוסין, ידיו רב לו, איש האשכולות.

הרה"ג רבי אברהם מרדכי שווארץ ז"ל.

אשר הנהיג במשך שנים רבות, משחטה לעופות,
תחת השגחתו.

נפטר והלך לעולמו ביום כ"ד ניסן שנת ה'תש"פ לבה"ע
יהי זכרו ברוך

ת.נ.צ.ב.ה.

קונטרס זו הוקדש לעילוי נשמתו של ידידנו האהוב,

מחשובי החבורה

רבי שלמה אזאגווי ז"ל

אשר עסק במלאכת הקודש של בדיקות
טריפות במסירות נאמנה שנים רבות.

נפטר והלך לעולמו ביום ט"ז ניסן שנת ה'תש"פ לבה"ע
יהי זכרו ברוך

ת.נ.צ.ב.ה.



Dayan M. Gelley
29 Gresham Gardens
London NW11 8NX

מנחם געללעי
רב"ד ביד"צ דק"ק
לונדון והמדינה יצ"ו
ורב דביהמ"ד "אור חדש"

דברי ברכה

הנה שמחתי שמחה גדולה כשראיתי גליוני חידושי תורה בעניני שחיטה טריפות וכשרות העומדים לדפוס תחת חסות ועד השחיטה לונדון. חיד"ת אלו נכתבו רובם ע"י רבני ועד השחיטה והשוחטים ובודקים. והנה כאן מקום להביע הכרת הטוב האיך שאנו אסירי תודה לרבנים החשובים המפורסמים בעולם לבקיאים עצומים בכל עניני שחיטה, הרי הם הרה"ג הרב נחום ברגר שליט"א והרה"ג הרב בנימין גולדבלט שליט"א, רבני ועד השחיטה לונדון, שנטלו משימה על עצמם להעלות רמת השחיטה וכל הכרוך אליו בכל מיני תיקונים והידורים, על צד היותר טוב. הלכות שחיטה הם כהררים התלוין בשערה שהן מקרא מועט והלכות מרובות, ותודה לק' הצליחו וגם עשו פרי. "שחיטה" לענינינו כוללת כל הנכלל בכשרות בשר ועוף, החל מחיסון העופות, כולל רמות הסכנים וכל המסתעף אליהם, השוחטים והבודקים, מעשה השחיטה, בדיקות הריאות ושאר מקומות, הניקור והמליחה וכו' וכו', כל דבר ודבר עם הלכותיה ופרטיה ודקדוקיה. גם לרבות כל החנויות ובתי חרושת המייצרים ומוכרים בשר כשר. ועכשיו יזמו להוציא קונטרס של ד"ת, חלקם מהשו"ב עצמם, והוא אות וראיה שהשו"ב מלבד מה שהם יראי ה' מרבים, הם גם לומדי ושוחרי תורה.

רצוני בזה גם להודות למנכ"ל ועד השחיטה ר' אברהם טופרמן לאי"ט, המאפשר כל הנ"ל ע"י ניהול ראוי והגון. וכן לבעלי בתים חברי ועד השחיטה, המתנדבים מכחם ומזמנם לארגן ולממן כל עניני השחיטה, כדי לערב הספקת בשר כשירה במחיר הכי נמוך לקהלות היהודיות בלונדון והגליל.

והנני להודות על העבר לכל אלו העוסקים בעבודת הקודש הזאת, ולברכם ולעודדם על העתיד, שילכו מעלה מעלה בשאיפותיהם הטהורה להעלות רמת השחיטה ולהגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה, ובברכת כוח"ט לשנת גאולה וישועה לכלל ולפרט,

אלול תשפ"ד,

מנחם געללעי,
ראש ביד"צ לונדון והמדינה

דיין אברהם דויד שליט"א
ראש בית דין דק"ק ספרדים לונדון יצ"ו
ורב דק"ק עוד יוסף חי הנדון

בס"ד

חדש ניסן שנגאלו ועתידין להיגאל בו (ר"ה יא) התשפ"ה

דברי ברכה וחיזוק

כבוד מעלת הרבנים החשובים שו"ב ועסקנים הנכבדים יחידי סגולה ואנשי מעלה העומדים על משמרת ארגון ועד השחיטה לונדון והסביבה וכל עם ישראל המהדרין ומדקדקין במצוות הבורא ית"ש די בכל אתר ואתר הי"ו.

מן הראוי לפאר ולעטר את המלאכה הקדושה של ארגונינו בדברי תורה שעליהם נאמר (מלאכי ג, טז) "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו" וכידוע דהפסוק איירי בדברי תורה שחולק עם אחרים שגורם עי"ז שהשכינה תשרה בינו (ע' אבות ג, ב).

והנה ידוע כי קדושת עם ישראל תלוי בשמירת הכשרות ככתוב (שמות כב, ל) ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו וזהו המחיצה המבדלת בין ישראל לעמים כמו שכתוב (ויקרא כ, כו) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי ובאין מחיצה זו ח"ו יוכלו לבא לידי טמיעה והתבוללות ממש כאשר כן הורה הנסיון (הגרח"ע גרודזינסקי באגרותיו).

הא קאחזינו גודל האחריות שמונח על צאורינו וגודל ההשתדלות שמוטל עלינו ואין אנו בני חורין ליפטר ממנה. וכפי גודל המסירות במלאכת קדש כך תגדל הסייעתא דשמיא.

ועיני נשואות ליושב מרומים בתפלה שלא תצא תקלה מתחת ידנו ולא ניכשל בדבר הלכה. ואסיים בברכה לכל העוסקים ומשתדלים במערכה ובראשם הרה"ג נחום בערגר שליט"א, והרה"ג בנימין גולדבלט שליט"א ומנהל ועד השחיטה הרה"ר אברהם טופרמן שליט"א העושים לילות כימים למען הרמת קרן הכשרות שתבורכו בכל מילי דמיטב וימלא השם משאלות ליבכם לטובה.

אברהם דויד

ראש בית דין דק"ק ספרדים לונדון יצ"ו
ורב דק"ק עוד יוסף חי הנדון

תוכן ענינים

הקדמה

השוחר צריך להיות תלמיד חכם, עניו, ירא ה' מרבים, חרד לדבר ה', בקיא, מומחה, כשר, ושיהא לו ישוב הדעת ואינו נבהל ונחפז בדעתו. ו

הגאון ר' אשר יעקב וועסטהיים זצ"ל

אב"ד של בד"צ איגוד הרבנים ורב של ביהכ"נ צא"י מנשסטר

הזרמת זרם עלעקטרי קודם מליחה יז

הרה"ג רבי יצחק אליעזר יאקאב שליט"א

רב ור"מ בית המדרש להוראה שו"ב וניקור

כשחותמים על הברשים "חלק, וגלאט כשר" כח

הגאון דיין ר' אברהם דויד שליט"א

ראש בית דין של קהילות הספרדים הלונדון ודיין בועד השחיטה

בענין כיסוי הדם בשוחט חיה ועוף ביו"ט נ

הרה"ג דיין ר' יוסף דויד שליט"א

דיין של קהילות הספרדים בלונדון

בענין צרירות דם ומראה אדמיות על בשר ועופות נו

הרה"ג ר' פינחס ליבוש פדווא שליט"א

רב ראשי ואב"ד הקהילה היהודית "שומרי הדת" אנטווערפן

בענין חלדה אם נתכסה הסכין ע"י בשר של דופני השחיטה סג

עוד בענין הנ"ל סז

הרה"ג ר' עקיבא אשר פדווא שליט"א

רב ביהמ"ד "מילואים לאפוד" וועסטקליף יצ"ו ורב "משמרת הכשרות לונדון"

בירור מקיף ומאלף אודות פרשת השו"ב מקריסניפאלי ע

הרב ירמיי' גינזברג שליט"א

ראש צוות שחיטת העופות בלונדון שעל ידי ועד השחיטה

בעניין כיסוי הדם על ידי שליח פח

הרה"ג ר' אברהם חיים שליט"א

מחבר ספר "עלי זבח" וראש השוחטים בפנמה ובתורכיה

סיכום שו"ע סי' מה סעיפים ז-יא בעניין טריפות המעיים צב

הרה"ג ר' שלמה יצחק ביקסענשפאננער שליט"א

רב דק"ק הענדון עדת ישראל, לונדון ורב המכשיר "פרעמיער מהדרין", לונדון

בענין הגדרים מתי אמרינן כל היכי דאפשר לברר מבררינן קיד

הרב יואל דניאל פרלמן שליט"א

רב ושו"ב מומחה, ועד השחיטה מהדרין לונדון

בענין מו"מ וקליפה בסירכות, ובגדר "גלאט כשר" ו"חלק" קלו

הרה"ג ר' דוד לבקוביץ שליט"א

ראש כולל כולל זכרון יהודה חיים מנשסתר

בענין חתיכה הראויה להתכבד אם תלוי בדעת בני אדם קמו

הרב פרופסור ארי זיבטפסקי

פולמוס מערכת ההימום DTS לשחיטה כשרה קנד

הרה"ג ר' בנימין שמואל גולדבלט שליט"א

רב של ועד השחיטה

הערות ב"ורה דעה סימן י' כולל הלכה למעשה בסכין שנחתכה בו ג'

נבילות בזא"ז ובעניין המסור שחותכים בו נבילות וכשרות קסה

שאלת הרב יואל דניאל פרלמן שליט"א ותשובת רבני הועד

רב ושו"ב מומחה, בועד השחיטה מהדרין לונדון

בענין מיעוט המצוי בבדיקות העופות קעט

שאלת הרב ברוך עקשטיין שליט"א ותשובת רבני הועד

שוחט ובודק מומחה בעופות בועד השחיטה.

בענין חלדה על דופן הסכין קצ

שאלת הרב יואל דניאל פרלמן שליט"א ותשובת רבני הועד
רב וש"ב מומחה, בועד השחיטה מהדרין לונדון

עוד בעניין הנ"ל..... קצב

שאלת הרב יעקב יצחק בריעף שליט"א ותשובת רבני הועד
שוחר ותיק מומחה ועד השחיטה מהדרין לונדון

בעניין בודק וושטות שאינו יודע לשחוט..... קצו

שאלת הרב דוד שמעון שלום פינצ'בסקי שליט"א ותשובת רבני הועד
שו"ב מומחה בועד השחיטה

בדיקת הסכין לאחר השחיטה..... רג

הרה"ג ר' נתן בנימין עקשטיין שליט"א
דומ"ץ דקהל מחזיקי הדת ורב ביהמ"ד נחלת שלמה דחסידי בעלזא - לונדון יצ"ו

מנהגי פסח בהתרה..... ריא

הגאון ר' אשר יעקב וועסטהיים זצ"ל
אב"ד של בד"ץ איגוד הרבנים ושל ביהכ"נ צא"י מנשסטר

הצורך בבירור האם ישנו חמץ במוצרי קוסמטיקה..... רב

Ari. Z. Zivotofsky

A review of the DTS: Diathermic Syncope® system ולו



הקדמה

חודש אדר תשפ"ה

**השוחט צריך להיות תלמיד חכם, עניו, ירא ה' מרבים,
חרד לדבר ה', בקיא, מומחה, כשר, ושיהא לו ישוב
הדעת ואינו נבהל ונחפז בדעתו.**

השוחט צריך להיות תלמיד חכם

רש"י הקדוש בספר הפרדס כתב וז"ל, מניין שהשוחט צריך להיות תלמיד חכם, דרש מר זוטרא משמיה דרב חסדא כל מי שקרא ושנה ושימש תלמידי חכמים ורואה טריפות לעצמו עליו הכתוב אומר יגיע כפיך כי תאכל וגו', הא למדת ששחיטת עם הארץ ומי שאינו ירא שמים אינה כלום, ועוד אמר רב יהודה אמר שמואל מי שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו עד שידע כל ענייניו ואם נשאר עליו לידע אפילו דיבור אחד אסור עכ"ל.

ולכאורה ק"ק בדבריו דהתחיל מנין שהשוחט צריך להיות תלמיד חכם ומסיים הא למדת שצריך יראת שמים ואיך לומדים מממרא זו שצריך יראת שמים. וראיתי בהקדמת מנחת הזבח שהביא את מה דאיכא מאן דאמר בסוטה דף כ"ב. דמי שקרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה בור ואין בור ירא חטא לכן צריך השוחט להיות מהאנשים שקראו ושנו ושימשו תלמידי חכמים דאל"כ לא הוי ירא חטא ושימוש תלמידי חכמים בזה ר"ל שעסק בלימוד הש"ס וכמבואר שם, ולפ"ז אפשר לומר דכיון דבסוגיא דחולין שהביא רש"י ז"ל זה ממש אותו לשון ש"קרא ושנה

ושימש ת"ח", נסתמך על הסוגיא דסוטה ומובן מאליו למה נלמד מזה שצריך להיות תלמיד חכם וירא שמים כיון דאין בור ירא חטא וכו'.

ענין

וז"ל הכף החיים בשם הזבחי צדק, אין ראוי למנות שו"ב אלא מי שהוא עניו ביותר לפי שמרוב ענותנותו הוא שואל על כל דבר ודבר ממצאות הטריפות שהוא מתחדש מדי יום ויום ולא יסמוך על דעתו לדמות מילתא למילתא אבל הלוש מלבוש גאון מלבד ש"אוי לו אוי לנפשו" נוסף גם הוא שלפעמים מרוב גאותו יראה לו שהסכין חשובה והולך ושוחט בה בחשבו כי אליהו הנביא נתנה לו בדוקה כן ובפרט באיזה מקומות שיש להם שררה זאת על השחיטה ירושה מאבותיהם וסומכים על דעתם בכל מציאות הבא לידם בין כדין בין שלא כדין וטועים הם שכל החושב עצמו במדריגה זו ועושה נעשים כאלו וסומך על עצמם בלי ספק שהוא אפיקורוס ומאכיל טרפות לישראל. גם על בני עירו שלא הקיצו משנתם לעמוד ולבדקו ולאבד האשרה הזאת ממקומה עתידין הם ליתן את הדין ואינם יכולים לומר ולתלות עצמם כמו שאומרים ההמון שהם אוכלים על דעת וכו' ולפי שהאריך ימים ושנים באומנות זו חושב בדעתו שהיה לגאון באומנות זו ואין כמוהו בעולם וכו' עכ"ל.

ירא ה' מרבים

וז"ל רבינו יונה בשערי תשובה חלק ג' אות צ"ו לא תאכלו כל נבילה וכו' ויזהרו בתורת השחיטה ודקדוקיה להשלים חוקיה ויבחרו להם בכל חוקיה שוחט ירא חטא כי עם רב מישראל תלויים עליו במצות השחיטה והבדיקה וכו' ועוד ראינו במקצתם שערוריה כי רבים מן המומחים רחקו לבם מיראת חטא ואשר איננו ירא לבו לא יכין לדקדק בבדיקת הסכין כי צריך לכוון את לבו מאוד מאוד בבדיקתו וכו' מלבד כי יפשע דבר בלי יראה בבדיקת הסימנים ויתר דרכים וצדדים כהגלות נגלות לפני כל יודעי דת ודין עכ"ל.

ובדרכי תשובה סימן א' סק"נ כ' וז"ל, דכל שו"ב שאינו מתנהג במדות הראויות לשו"ב הוא מאכיל נבילות ושגגות עולה זדון עיי"ש ועי' בפרי תואר לקמן סימן י"ח ס"ק ל"א שכ' ולדידי חזי דכל אדם המזלזל קצת במצות התורה קים לי בגויה דלא רמי אנפשיה למיעבד בדיקה הצריכה לסכין כאשר צונו השם וכו' וע' בס' הדרת זקנים סימן ב' שכתב מהגאון בעל באר הגולה שאותם השו"ב שרואין בהם שנוהגין קלות ראש כגון שאינו הולך לביהכנ"ס להתפלל עם הצבור וכו' אין ליתן לו קבלה וכו' עכ"ל. ומצאנו בשו"ת אג"מ (יורה דעה חלק ג' סימן ב') כשכותב בעניין שוחט אחד וז"ל, הנה בזמן הזה במדינה זו בעוה"ר המתנהג בקלות אף בדברים שהם רק איסורים דרבנן ואף רק מנהגים בעלמא ברוב הפעמים הוא חשוד לעבור על כל איסורי התורה וכו' עכ"ל.

חרד לדבר ה'

ובשל"ה הקדוש (שער האותיות אות ק' קדושה) כותב ואני ראיתי אחד מן הפרושים האמיתיים שלא אכל בשר אם לא כששחט הוא בעצמו והיה בא לעיר גדולה לאלקים המתנהגת בחסידות ובקדושה ודברו עמו חכמי העיר למה לא יאכל הבשר ששחט השוחט המומחה שלהם ובכן לרוב הפצרתם לקח הסכין מן השוחט ובדק אותו וכו' אמר השוחט הוא כשר וכו' ובדק אותו שנית ואמר שהוא כשר אחר כך הראה הוא לחכמים ואמר תראו שיש כאן פגימה וכדבריו כן היה וכו'.

בקיא

וז"ל הבית יוסף ביורה דעה סימן א', כתוב בספר מחזיק הבדק בשם רב עמרם גאון שכל טבח שאינו יודע הלכות בדיקה אסור לאכול מבדיקתו וכל שאינו מאכיל לאחרים אינו מותר להאכיל את עצמו ויש לנו להכותם ולהלקותם ולנדותם כל אותם השוחטים והבודקים לעצמם עד שיקבלו עליהם שלא לעשות עוד עד שיהיו בקיאים בכ"ד ספרי הקודש ובתלמוד בכמה פרקים ויודעים הלכות שחיטה וגם אם בקיאים בסרכות התלויות בריאה בלבד אסור לאכול משחיטתן ובדיקתן עד שיהיו בקיאים בכל הטריפות שמנו חז"ל, וכתוב עוד שם שהבא לבדוק צריך להיות בקי בע'

טריפות שאל"כ שמא יבאו לידו והוא לא ידע ואשם ונשא עונו מפני שהוא מאכיל טריפות לישראל עכ"ל. ואע"פ שאין אנו פוסקים כוותיה בכל דבריו, הא מיהת אנו אכן רואין עד היכן הדברים מגיעים.

וז"ל השמ"ח כשמנסין אותו ליתן קבלה וכו' כשאומר איני יודע וכו' הא חזינן דאין למודו עולה יפה וכו' וגדולה מזו כתב בספר בית הלל באחד שלא ידע סימן על אורך הסכין והיה שוחט בעיר גדולה והעבירוהו שלושים יום עכ"ל.

וכתב עוד וז"ל, השוחט ובודק ראוי וכו' ויחזור על למודו תמיד וכו' וכל שאינו נוהג במדות הראויות לשוחט הרי הוא מאכיל נבלות וטרפות לישראל ושגגתו עולה זדון וענשו מפורש שמגולגל בכלב וחטא הרבים תלוי בו ואין מספיקין בידו לעשות תשובה וכו' עכ"ל ומשמע מדבריו דעונשים אלה מגיעים לשוחט שאינו חוזר על למודו ואין משנתו סדורה בידו.

מומחה

וז"ל המנחת ישכר בסימן ג' סעיף ב' והבא למלאות ידו בעסק השחיטות ובדיקה צריך מתחילה ללמוד כל דיני שחיטות ובדיקות מפי מבין ומומחה שילמדהו הכל באר היטב. ולמראה עיניו יבינהו דברים כהויתן באברי של הבהמה עד שיהיו מובנים לו בתכלית ההבנה ואחר שיהיה בקי בהלכותיהם יעמוד הרבה אצל שו"ב מומחה בשעת שחיטה ובדיקת הריאה כדי שיהי' מורגל יפה עפ"י ראות העין, ואח"כ ירגיל עצמו לשחוט הרבה בהמות גסות ודקות ועופות, ובכל פעם יהי' רבו השוחט מומחה עומד עש גבו ויבחין שיעשה כהלכה עצהיו"ט (על צד היותר טוב):

ובסעיף ג' וצריך לעסוק בזה זמן רב כדי להבין ולהשכיל הכל על בוריו לידע כל דבר על אופן הדק היטיב ואל יבצר מזמן חצי שנה עכ"פ בלימוד ושימוש זה האומנות, ובשמן ההוא בל יתן מרגוע לנפשו יומם ולילה ולא יטוש מאוהל רבו לראות כל דבר הנוגע לענין שו"ב, הן בעמידת סכין גדול וקטן, ויראה ללמוד את עצמו איך להעמיד הסכין ויעמוד הרבה פעמים לרוב ולהראות לרבו, ולהבין מה יענה על כל סכין וסכין איזה

פסול ואיזה כשר ואיזה הוא מן המובחר ויתבונן הסיבא שגורם לכ"א מהעמדות מפני מה זה כן וזה כן, ואם לא יבין המניעה הגורם ישאל מרבו ולא יזיז מרבו עד שיגיע לתכלית האומנות בזה, להעמיד הסכין על כנו בזמן קצר, וכן באומנות השחיטה יהדר להבין מרבו איך לתפוס הנשחט ולידע משקל הנחת הסכין שיהי' בכח גברא ולא בדחיקה ח"ו, וכן באומנות הסרת הסירכא יהדר לעיין בזה בעיון איך להתנהג והיא אומנות גדולה למעך כדינו ולידע הילוך כ"א איך ממעכין ע"כ יהדר להבין כ"ד (כל דבר) בטוב עכ"ל.

כשר

ובמטה אשר כתוב בזה"ל, וצריך השוחט להתנהג בטכסיס תלמיד חכם, שלא יהיה בכלל "המשניאים" כמה דאמרינן בגמרא (שבת קי"ד, א): כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה, שנאמר (משלי ח, לו) "כל משנאי אהבו מות", אל תקרי משנאי אלא משניאי. וכתב רש"י ז"ל שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו, וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מהלכות דעות: דמלבוש ת"ח צריך להיות נאה ונקי, ואסור לו שימצא בבגדו כתם או שמנונית (ע"ש ברמב"ם שכתב עוד וז"ל, ולא יגביה קולו ביותר אלא דבורו בנחת עם כל הבריות ומקדים שלום לכל אדם כדי שתהא רוחו נוחה הימנו ודן את כל האדם לכף זכות מספר בשבח חבירו ולא בגנותו כלל אוהב שלום ורודף שלום וכו' ע"ש), ולכן צריך להיות נזהר, להחליף בגדיו כשילך בין הבריות, ולא ילך בהבגד שהוא מלוכלך בו בעת השחיטה, כיון שהוא מלוכלך ונסרח וכו' יראו השוחטים שימעטו בהליכה בשוק מה דאפשר ודבר לא יהיה להם עם אדם רק יהיה שונה הלכות בכל יום הלכות השייכים לו וכו' עכ"ל.

ושיהא לו ישוב הדעת ואינו נבהל ונחפז בדעתו

וכתב הפרי תואר בסימן י"ח שאדם שיש לו הרבה טרדות ורוב מחשבות אין למנותו שוחט לצבור ואצ"ל אדם מבוהל אשר גבר בו יסוד הרוח דלא מתישבא רוחיה ביה להרגיש בפגומות וכו', וע' בשו"ת פורת יוסף חיו"ד סימן ד' ובדרכי תשובה בתיקונים שבסוף הספר ובשו"ת זכרון יהודה יורה דעה סימן ב' דברים מפחידים.

ומכל הנ"ל נלמד גודל החיוב בצוות השובי"ם ללמוד וללמד כל הזמן לבל יניח קוצו של יו"ד מתורת השחיטה והבדיקות מבלי לימוד והבנה וחזרה כל הזמן בגדר "אדם כי ימות באהל וכו'" ועל כן אנו צריכים להודות להשי"ת על כל הטוב שגמלנו ובפרט בהוצאת הקונטרס הזה ללבן סוגיות הקשות של שחיטה ובדיקה ולהרבות בבהירות התורה בחידוד של תלמידי חכמים זה את זה בהלכה.

ומאחר שזכינו שהכרך הראשון של הקונטרס "וטבוח טבח והכן" התקבל ברצון "בי מדבחיא" ו"בי מטבחיא" בגדר וכל בניך למודי ה' וכו', ברצוננו להגיש על שלחנם של מלכים-מאן מלכי רבנן-את הכרך השני הזה במטרה להרבות ידיעות ועיון בתחומים החשובים האלה של שחיטה וטריפות וכו'.

ובכרך הזה יש דברים של טעם וריח לכל חיק וגרון, הן בשאלות חדשות הנוגעים לנו בכל יום בבית המטבחים, הן בשאלות של פעם, הן בחידושים הן בסיכומים הן בהגדרות, ואפילו בתוך הקונטרס יש חכמים שמחדדים זה את זה בהלכה, בין במדור השו"ת מהשובי"ם לרבנים שהוספנו בכרך זה, ובין במה שיראה המעיין שנחלקו הרבנים בעניין חלדה (ע' בשני המימרות מהרב פינחס ליבוש פאדווא שליט"א ובתשובת הרב נחום ברגר שליט"א לרב עקשטיין שליט"א) ובעניין מיעוט המצוי והמסתעף (ע' במימרת הרב ביקסענשפאנער שליט"א ובתובת הרב נחום ברגר שליט"א לרב פרלמן שליט"א) ובמחלוקת בין הרב יאקאב שליט"א והרב פרלמן שליט"א בטעם וגדר היתר של קליפת הסירכות וכו', גם הוספנו דברי הלכה הנוגעים לזמן חרותנו הבעל"ט.

ובזה אנו מודים לכל אלה שמסרו מזמנם היקר ואזרו את עצמם בגבורה ועטרו את הקונטרס בתפארה בשלוח אלינו את החידו"ת שלהם וברכתינו בזה שיהיו מיושבי קרנות כל חייהם ושיזכו רק להגדיל תורה ולהאדירה, ובאותה נשימה אנחנו מבקשים מכל מי שיש לו חידו"ת בעניינים אלה בתוך כיסו, שיועיל לשלוח אלינו בהקדם (במייל ל kuntres@shechita.co.uk) כדי שנוכל לכוללו בקונטרס הבא שבעזה"ל אנו רוצים להוציא לאור לקראת חג הסוכות הבעל"ט. אכ"ר.

ובוודאי אנו מחוייבים להדגיש שאין המערכת מכנסת את ראשה בין ההרים הגבוהים ששלחו את החידו"ת שלהם ואין בהדפסה זו שום הסכמה או אישור להלכה ולמעשה ואדרבא כשעסקתי עם הרב וועסטהיים זצ"ל בתשובות שלו שאלתי אותו עם הוא רוצה שבסוף כל תשובה יהיה סכום להלכה ולמעשה, והוא ענה לי שבוודאי שלא, שכל ספר של תשובות אינו מיועד לפסוק ממנו אלא שישמע חכם ויוסיף לקח ומשום זה לא רצה סיכומים בסוף התשובות.

וכל העבודה להוציא לאור את הקונטרס הזה התאפשרה רק מאהבת התורה ונדיבות הלב שלחברי המנהלים של ועד השחיטה לונדון, אשר ביוזמתם הברוכה ודמיהם במ, בהוצאת קונטרס זה. ועיניהם ראו הצורך והברכה בזה להרבות תורה בישראל הלא המה, מר קט, מר מרקסון, מר מאיר, דוקטור קאהן ור' אייזק ליוי, כמו גם המנהל הכללי הדגול ר' אברהם טופרמן שיחיו כולם לאורך ימים ושנים טובות. אשריכם עיר לונדון אשר אלו הם חברי הוועד אשר כל מגמתם לטובה, ולהאכיל עם רב בכשרות. ויקויים בהם, "וכל מי שעוסק בצרכי ציבור באמנה הקב"ה ישלם שכרם ויסיר מהם כל מחלה וירפא לכל גופם ויסלח וגו'".

וזה המקום להדגיש שלא רק בהוצאת קונטרס זה הועילו עם ממונם להעלות את רמת השחיטה וכו' אלא שבכל פעם שאנו פוגשים אותם עם רעיון חדש אנו רואים שכל מחשבותם הוא רק לשם שמים, ובתוך הקונטרס הדפסנו תמונות ממעמד החיזוק שהערכנו עם מעמד בדיקת סכינים ע"י הדיינים שליט"א ושיעורים מהרבנים עם סיום וסעודת מצוה שהועיל מאוד לרוחם את רוחם של כל הצוות. ואנו מרגישים כל הזמן מכל הצוות שאיפה ללמוד עוד הידורים ולעשות את העבודה "עוד יותר טוב ועוד יותר טוב" כולל שיעורים בהלכה, ורעיונות טובות מכל אחד ואחד.

אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה (ובמדרש תהילים ר"ל שה' מגלה סודו לעם ישראל) על אשר נתן הקב"ה לוועד השחיטה את הרה"ג ר' נחום ברגר שליט"א איש האשכולות שכל הזמן מעלה את רמת השחיטה והבדיקות בשחיטות המהדרין שלו (וכמו שנראה ברור מהשו"ת

עם השוחטים שנדפס בכרך זה בעזה"י) וגם נדבה רוחו אותו לקחת מזמנו החשוב לאסוף ניצוצות הקדושים מהרבה מקורות בעולם למצוא חידו"ת בשביל הקונטרס הזה. עליו נאמר "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

כוס ישועות אשא לידידי החשוב הרב אברהם ויספיש שליט"א, ראש צוות שחיטה בועד השחיטה לונדון, אשר כבר שנים פקע שמה כאחד השובי"ם המובהקים, ומשקיע הרבה כוחות בהעמדת כל פרט בשחיטה שלנו על תילה, וללמד שחיטה ובדיקה למעשה. ויהי ידיו אמונה עד בוא ינון ויזכה להיות מן השוחטים את הזבחים ואת הפסחים בב"א¹.

ואחרונים חביבים עד מאוד, חברי ורבני צוות השחיטה, השוחטים, בודקי הסכינים, בודקים, מנקרים ומשגיחים כולם, כל אחד בשמו הטוב יבורך, שבזכותם ובזכות שנשמעים להוראות הרבנים, יש להם סייעתא דשמיא מיוחדת.

והברכה אחת, לרבנים הגאונים, כבוד מורינו הגאון רבי מנחם געללעי שליט"א ראב"ד בית דין לונדון והמדינה וכבוד מורינו הגאון רבי אברהם דויד שליט"א ראש בית דין דק"ק ספרדים לונדון יצ"ו, אשר תומכים ומסייעים בכל עוז להאכיל עם קדוש, ולהעמיד הדת על טילה.

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שלא יצא מכשול מתחת ידינו ונזכה להיות מתלמידי חכמים המרבים שלום העולם.

אור חדש על ציון תאיר ונזכה כלנו במהרה לאורו.

בשם המערכת,

בנימין ש. גולדבלט

1. וידוע לי שכל שנה לפני חג הפסח הוא משחזר סכין של דקות להיות מוכן לשחוט הקרבן פסח וכמובא בספרים הקדושים.



חידושי

תורה



הגאון ר' אשר יעקב וועסטהיים זצ"ל
אב"ד של בד"צ איגוד הרבנים ורב של ביהכ"נ צא"י מנשסטר

הזרמת זרם עלעקטרי קודם מליחה

אדר הב' ה'תשע"ד לבה"ע

הזרמת זרם עלעקטרי בגב הבהמה בשעת הפשט עורה קודם מליחה כולל גם מה שמזרימים זרם עלקטרי חזק מאד בכל אורך חצאי הבהמות בבתי המטבחים לפני מליחה כדי לרכך הבשר - האם יש בזה חשש איסור

האחוריים של הבהמה, גודל הלחץ של ההפשט גורם הרבה פעמים שהגידין והסחוס שבין עצם לעצם בשדרה ניתק ועי"ז אין השדרה עומדת ביושר וזה מקלקל את כל בשר מחצית בהמה זו, ולתקן זאת המציאו לתת בשני צדדי השדרה במקום השבירה שני חתיכות מתכת התחובים מעט בבשר ומזרימים שם עלעקטרי הזורם מחתיכת מתכת לחבירו הסמוך לו וגורם שהבשר סביבות השדרה שם מתקשה ומונע ההפשט מלשבר את עצם השדרה, ותיכף שההפשט עובר למטה מנקודה זו, חתיכות המתכת נשמטים מהבשר וגומרים ההפשט.

והנה החוזק של העלעקטרי שם הוא נמוך מאד, וגם אינו מתפשט

מקדמת דנא היו תמיד מפשיטים עור הבהמה מלמטה, מהרגליים התלויים וכמעט נוגעים בארץ, עד שהגיעו למעלה, לרגליים האחוריים שמהם הבהמה תלויה למעלה. ולפני כמה שנים עמדו רופאי הבהמות על העובדא שכשמגביהים העור, הלכלוך הדבוק בו נופל על חלק הבשר שהופשט כבר ומלכלכו ואין זה מתאים לחוקי הבריאות. לכן המציאו אופן הפשט במכונה חדשה, שהומצאה באוסטאריאליא, שמתחיל בה ההפשט מלמעלה, מהרגליים האחוריים שבהם הבהמה תלויה, עד למטה, ועי"ז הלכלוך מהעור אינו נופל על הבשר המופשט ונשאר נקי. אולם בתחילת השתמשותם במכונה זו נוכחו לדעת שכשמגיעים בהפשטם למקום מיוחד, שהוא בחלק

דיש עוד נפ"מ בין טעמי הדחה ראשונה אם עשה ריכוך ע"י כח אלקטרי הנ"ל.

ב. לכאורה עוד מעליותא בהנ"ל, למש"כ הר"ן פרק כל הבשר ובב"י סוף סי' ס"ט דהמליחה אינה מוציאה הדם אלא משטח העליון של החתיכה, ושטח הפנימי או דשוב אינו דם אלא מוהל אדום, או דלא הצריכו יותר לבישול דם שבשלו בלא"ה דרבנן, וכאן ע"י כח האלקטרי הוא מזיל דם כמובן מכל שטח החתיכה אפילו תוך תוכה, כפי אשר ציין כ"ת בשם המומחים, ונהי דאח"כ המליחה פועלת רק בשטח החיצון של החתיכה מכ"מ אין זה גריעותא אלא מעליותא.

ג. והיינו מרויחים לכאורה גם לשיטת הרמב"ם ודעמי' סוס"י ס"ט דצריכים לצמת הדם הנשאר תוך החתיכה ע"י חליטה דאולי בנדון דידן דכבר הוציא עיקר הדם ע"י כח האלקטרי אם מנטף ע"י פעולה זאת דשוב לכו"ע אין מעכב דיעבד לעשות עוד חליטה הגם דלמלוח ודאי חייב.

ד. אבל האמת שכל הנ"ל רק למו"מ בעלמא וראשית המחשבה, אבל לאמיתה של תורה עלינו לחשוש דאולי כח החום והבישול של זרם האלקטרי יתכן שעושה פעולה כמו נתבשל בלא מליחה דנתבלבל דמו בתוכו, והגם שאנו

משם לחלק הפנים של הבהמה, כי העלעקטרי אינו יכול לעבור כי אם ממתכת למתכת, ואין מתכת למטה מאותו מקום, כי אם בנזין למעלה בהם הבהמה תלויה למעלה, ואע"פ שתיתכן התפשטות של זרם העלעקטרי סביב המקום, כאשר ביררנו אצל מומחים, מ"מ החוזק הוא נמוך מאד, וגם אינו מגיע לחלק הפנים של הבהמה.

וייש מקום להסתפק האם הזרם העלעקטרי העובר בבשר יגרום שלא יצא הדם אח"כ ע"י מליחה.

והנה ענין זה נפתח בדברי מחו' הגאון **בעל שבט הלוי** (שליט"א) [זצ"ל] בשו"ת ח"ח סי' קפ"ב, וז"ל שם:

בענין השאלה דנוהגים בכמה בתי מטבחים גדולים להכניס זרם אלעקטרי בבשר הנשחט אחרי השחיטה לפני המליחה והתועלת בזה לרכך וליפות הבשר לפני הקונה, ושאל כ"ת דעתי העני' אם אריך למיעבד כן, הנה לענ"ד דאסור לעשות כן כמסקנת כ"ת עכ"פ לכתחלה וגם דיעבד עכ"פ צ"ע.

א. לכאורה יראה להתיר בזה כיון דנתברר דהוא מרכז הבשר ביותר והלא זה מעלה לענין מליחה דאח"כ כמבואר בפוסקים ביו"ד ריש סי' ס"ט בשם הרשב"א ועוד פוסקים דזה טעם הדחה ראשונה ולפ"ז ה' מקום לפלפל

רואים רק פליטה, והי' מקום לומר דמה שיצא יצא, ומה דלא יצא הו"ל דם האברים שלא פירש, הנה כ"ז לדעת המחבר סי' ס"ט סי"א.

ה. אבל לדעת הרמ"א וכן אנו פוסקים להלכה בכמה דוכתא דאנו מחמירים דיעבד כדעת הפוסקים דגם דם שפירש בפנים אחרי שחיטה ממקום למקום ולא יצא אסור, ועיין בש"ך שם ס"ק ע"ד, א"כ עלינו לחשוש לזה שפירש ממקום למקום ואולי ע"י כח האלקטרי נצמת חלק מזה הדם בפנים, החתיכה אחרי הפרישה ממקום למקום, ושוב לא יצא ע"י המליחה שאח"כ.

ו. ואעפ"י שגוף המציאות ספק בידינו וגם ביד המומחים אם יש חשש כזה, וא"כ לכאורה הו"ל ספק במליחה אשר פליגי בזה רבותינו ביו"ד סי' ס"ט, ע"ש בט"ז וש"ך ופר"ח ואסיפת גדולי הפוסקים בזה.

ז. איברא דזה אינו חדא דהו"ל ספק מחמת חסרון ידיעה, ואולי יש מומחים היודעים בזה, ואינו ספק לכל העולם.

ח. וגם לו דיהא ספק, מכ"מ אין גם אחד דמתיר ספק זה לכתחלה הלכה למעשה ובמקום הפסד כולי האי ואולי.

ט. ואומר בעניי יותר מזה דגם אם יהי' כל הנ"ל רק ספק ואפילו בגדר ספק דרבנן להקל, מכל מקום כבר כתבתי בכמה דוכתא דגם אם ספק דרבנן להקל כעין נ"ד, וגם אם נימא דעושין ספק דרבנן לכתחלה ובעלמא פליגי בזה רבוותא, מכל מקום אין בונים הנהגת כלל ישראל לכתחלה על ספק איסור גם אם הוא להקל במקרה בודד, ואם נתיר כזה ובעינינו לא יצא עכ"פ מגדר ספק, וכל בתי מטבחים ינהגו כן נמצא דמליחת בשר כשר לבישול נבנה על יסוד ספק דרבנן להקל בכל מקרה, וכן לא יעשה ח"ו.

י. וחזן מזה מש"כ גם כ"ת דעלינו להתרחק מהתחדשות אשר לא שערז אבותינו ורבותינו, ואם נוותר בזה יתרבו ענינים כאלה ואנה אנחנו באים, ע"כ האיסור לכתחלה בזה ברור מאד, ומספיק שלא להכניס עצמו בזה, ולענין דיעבד עוד נתבונן.

הרי שנטה הגאון הרב (שליט"א) [זצ"ל] קו להחמיר שלא לעשות כן, אבל הוא מיירי שם ממה שנוהגין בבית המטבחים להעביר זרם בכל אורך הבהמה מראשו ועד סופו כדי לרכך הבשר, ולצורך זה מעבירים זרם עלעקטרי חזק מאד כמו 500 וואלט,

במכון שלו הנ"ל, והנני מעתיק פה מכתבו עם מסקנתו בענין זה.

והנה גם אנחנו עשינו מבחנים בענין זה, ונוכחנו לדעת שחוזק זרם העלעקטרי למעשה הוא רק 40 וואלט, וגם אין שום תוספת חום ניכר בבשר, כאשר בדקנו בטערמאמעטער [מד חום], שהיה החום כל הזמן בין 39 ל-40°C, וביררנו אצל מומחים דמה שהרגליים של צד הפנים (הקדמי) מתכווצים בשעה שמעבירין הזרם, אינו מכח העלעקטרי, אלא שמחמת הזרם מתכווצים הגידים והבשר, אבל אין שם כח העלעקטרי כלל, ואדרבא, הבשר נעשה קצת יותר לבן ע"י שהדם נסחט מהעורקים מכח התכווצות האברים הנגרם מזרם העלעקטרי, אבל ודאי אינו נגרם מהזרם העלעקטרי עצמו, [וי"ל דאפילו אם היה זה נגרם ע"י כח העלעקטרי, מ"מ הפעולה היא ריכוך הבשר והוצאת הדם ממנו, ולא צמיתות הדם בבשר, כמו שכתב לי בזה הנכרי המומחה מהחברה המייצרת המכונה הנ"ל, וגם הוסיף שרואים שיש דם הנוסף לרצפה יותר מהרגילות בשעת עשיית פעולה הנ"ל], הרי דמכל הצדדים אין בזה שום חשש איסור [ויש לעיין אם יש בדברים אלו טעמים להתיר גם בנידון של הזרם העלעקטרי שעובר בכל אורך הבהמה הנ"ל].

והמקום שהבשר עובר מהלך זה הוא סגור ומסוגר שלא יעבור שם אדם בשעת מעשה בגלל גודל הסכנה מחוזק העלעקטרי בבשר, ובזה שפיר יש לחוש שהיא פעולה שיעכב הוצאת הדם ע"י מליחה, אבל בניד"ד שהזרם הוא חלוש מאוד, וגם אינו מגיע להבשר של חלק הפנים שמשתמשין בו, אולי אינו דומה כלל לאופן הזרם דמיירי ביה מחו' הגאון (שליט"א) [זצ"ל] בשו"ת הנ"ל.

והנה בניד"ד, במשך שנים רבות השתמשו במכונה זו להפשיט העור, וגם השתתף בהכשר שלנו ידידי עוז הרב הגאון הגדול מוה"ר רבי מרדכי גרוס שליט"א, גאב"ד דקהל חניכי הישיבות בא"י, וגם דעתו הגדולה היתה שאין שאלה בזה. אמנם בקיץ התנש"ה החלו כמה אברכים מלונדון להשמיע טענות על זאת, ויסודם בדברי שו"ת שבט הלוי הנ"ל, והיה לי בזה משא ומתן עם שני מומחים, הר"ר דוד גורביץ שליט"א מגיטסהעד [בן מורינו הגאון רבי אריה זאב גורביץ זצ"ל, ראש ישיבת בית יוסף בגיטסהעד] שהוא מומחה גדול והרה"ג רבי לוי יצחק הלפרין שליט"א, ראש המכון לתורה ולמדע בעיה"ק ירושלם, והוא עשה בזה חקירה יסודית ובביקור למשחטה ומו"מ עם רבנים מומחים וגם שאר מומחים, והיה לי עמו חילוף מכתבים, וגם בקרתי אותו

ובחודש מנח"א נסעתי לא"י, ובעצת הרה"ק אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א נכנסתי להגאון רבי נתן גשטטנער (שליט"א) [זצ"ל] לברר אצלו השאלה, ואחר דיון ארוך ביקש ממני להגיש לו השאלה בכתב, ולמחרת נסעתי חזרה למאנשעסטער, ובהגיעי הביתה כבר היה אצלי תשובתו הרמתי בפאקס, וז"ל,

נתן אַזעטער

אבד"ק קרית אגודת ישראל

ור"מ מתיבתא "סניט מאירות"

בני-ברק

בס"ד

קרית אגו" בני ברק כ"ד מנחם [אב] שנת תשס"ה לפ"ק

החיים והשלום למע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוה"ר אשר יעקב וועסטרייט שליט"א רב בק"ק מאנשעסטער יצ"ו

הברזל לזמן קצר מאוד, אולי ד' עד ו' סעקונדן, כדי לחזק את הבשר שסביב השדרה במקום שעלול להשבר, והפעולה הנ"ל מחזקת את השדרה שלא תישבר. והעברת העלעקטריק הוא רק בחלק האחוריים שאין קונים מהנכרים, והוא רחוק מהחלק הקדמי שקונים לצורך ישראל, באופן שאין זרם העלעקטרי עובר בבשר שלוקחים לבשר כשר, אבל יש חשש אולי יש שאריות מן העלעקטרי המגיעים גם לחלק הקדמי. אולם מומחים יראי שמים אומרים, שמכיון שהזרם של העלעקטרי חלש מאוד לכן קשה לומר שיש לו איזו השפעה על הבשר הקדמי, וגם בדקו וראו שאין שום חמימות

(א) יקרת מכתבו הגיעני, ועל דבר השאלה במה שהנהיגו בבתי המטבחים בדרך הפשטת העורות מן הבהמות, שמתחילים לפשוט את העור מן הרגליים האחוריות, ומפשיטים ויורדים עד שמגיעים לעור של החלק הקדמי, ומפשיטים אותו משם ומהרגליים בבת אחת. ושיטה זו גורמת שכאשר מגיעים לחצי ההפשטה בערך, נוצר לחץ גדול על גוף הבהמה עד שהשדרה נשברת וזה גורם לקלקול הבשר, וכדי למנוע את השבירה נותנים משני צידי השדרה למעלה שתי חתיכות ברזל, ומעבירים עלעקטרי - לכל היותר מאה ושמונים וואלט ובחוזק פחות מאמפער אחד - בין שתי חתיכות

לחשוש משום בישול. ואם תאמר שמא לכח עלעקטרי יש השפעת בישול אף כשאינו חם כלל, אולם נראה דכיון דאינו ניכר שום שינוי בבשר הקדמי לא במראה ולא במישוש, אין להחזיק איסור דשמא השפיע כח העלעקטרי, כיון דאינו ניכר שום שינוי בבשר כלל.

(ג) ולענין איסור בישול בשבת כתב הרמב"ם (ה' שבת פ"ט ה"ו) כללו של דבר, בין שריפה גוף קשה באש או שהקשה גוף רך, הרי זה חייב משום מבשל, ומבואר דהגדרת בישול הוא לרפות גוף קשה או להקשות גוף רך, וזה הוא דבר המורגש בחוש המישוש אם הוא רך או קשה, אבל בגדון דידן שאינו מורגש שום שינוי ולא נעשה רך יותר או קשה יותר, נמצא שאין בו שום סימני בישול, ולא מצינו ענין בישול בלי סימן כל שהוא, ועל כן אין נראה לחשוש לבישול על ידי העלעקטרי כשאינו ניכר שום שינוי.

(ד) ולענין החשש שהדם פירש ממקום למקום, הנה מבואר בשו"ע (סי' ס"ז ט"ג) בשובר מפרקתה של בהמה דאסור לאכול מבשרה חי, אבל על ידי מליחה מותר אפילו לקדרה עיי"ש, ובטו"ז (סק"א) ושו"ך (סק"א). הרי דאף כשפירש הדם ממקום למקום מותר על ידי מליחה. אלא דכתב הש"ך (סי' ס"ט ס"ק ע"ד) דדוקא בשבר מפרקתה מותר ע"י

אפילו במקום שעובר זרם העלעקטרי. וכתב כת"ה נ"י דאף שיש לחוש בכל דבר חדש להמנע ממנו, אולם בענין זה אומרים בעלי בתי מטבחים הנכריים, שאם לא ירצו להשתמש באופן הנ"ל הם לא ירשו לשחוט בבתי מטבחים שלהם כי זה גורם להם הפסד, ואולי עם הזמן יתפשט הנהגה זו בכל העולם, ולא יהיה מקום לשחוט בהמות גסות כשרות. וכת"ה נ"י מקורו הערה כיד ה' הטובה עליו.

(ב) הנה החשש לכאורה בזה הוא, דשמא זרם העלעקטרי גורם שלא תועיל מליחה להבשר. היות כי הדם יש לו אחיזה חזקה בבשר כענין בישול או שפירש הדם ממקום למקום - ברם בגדון דידן כיון שאינו מורגש שום חמימות בבשר, נראה דאין צריך לחשוש משום בישול, ומבואר בשו"ע יו"ד (סי' ס"ח סי"א) ברמ"א דלכבוד אורחים או שבת מותר למלוג אפילו בכלי שני לכתחלה. וכתב הש"ך שם דמותר אפילו אם היד סולדת בו עיי"ש, ואפילו כשאינו לכבוד אורחים או שבת מותר לכתחלה למלוג בכלי שני אם אין היד סולדת בו, עיין שו"ך שם (ס"ק כ"ט) - ומבואר דאפילו בחמימות של יד סולדת בו מותר לכבוד אורחים ושבת. ומכל שכן בגדון דידן דליכא שום חמימות כלל, נראה ודאי דאין מקום

מליחה, אבל כשפירש על ידי מליחה גרע טפי עיי"ש. וא"כ יתכן שהוא הדין אם פירש על ידי כח העלעקטרי ג"כ לא מהני מליחה. והפרי חדש (סי' ס"ט ס"ק י') השיג על הש"ך שכתב דדם שפירש על ידי מליחה גרע טפי ואינו יוצא על ידי מלח, וכתב עליו הפר"ח דאינו כלום, ואדרבה עדיף טפי, דכיון שהמלח פירשו ממקום למקום מוציאו ג"כ משום דכבולעו כך פולטו עיי"ש, ברם הכא אם נימא שפירש על ידי העלעקטרי אפשר דלא מהני מליחה אף להפרי חדש, דבזה אין לומר כבולעו כך פולטו, שהרי בלעו ע"י עלעקטרי וא"כ אפשר דאינו פולטו על ידי מלח.

ה) אולם מכיון שאינו ניכר שום שינוי בהבשר של החלק הקדמי של הבהמה שהוא רחוק ממקום שנגע בחתיכות של העלעקטרי, ואין בו שום ריעותא, נראה דאין לנו להחזיק ריעותא דפירש הדם ממקום למקום, ובפרט שדעת רוב הפוסקים דדם שבשלו או

שמלחו אסור רק מדרבנן, וכמבואר בטו"ז יו"ד (סי' ס"ט ס"ק כ"ד) וש"ך שם (ס"ק מ"ב וס"ק ע"ו) וכן בש"ך (סי' ע' ס"ק מ"ט), וכן מסיק לדינא הפרי חדש יו"ד (סי' ס"ט ס"ק א) דכן עיקר דדם שבשלו או שמלחו אינו אסור אלא מדרבנן. ועוד דגוף הך דינא דדם שפירש ממקום למקום אוסר אינו בגדר ודאי, אלא דבגמרא סלקא לה בתיקו והוי ספק, עיין בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תס"ו). ולפי מה שאמר לי כת"ה נ"י הנה במקום שפועל העלעקטרי ניכר שהבשר מתבהר, כי הדם יוצא משם, ואילו בחלק הקדמי שלוקחין אותו כבשר כשר אינו ניכר שום שינוי, א"כ מזה איכא ג"כ הוכחה שהעלעקטרי אינו משפיע בריחוק מקום, דאל"כ היה צריך להיות ניכר איזה שינוי בבשר. ומכל הלין טעמא נראה להקל. אולם מכיון שהוא דבר חדש והענין נוגע לרבים, לכן נכון להציע את הדברים לפני גדול מובהק בהוראה, ואם הוא יסכים לדברינו מצטריפנא להיתרא.

ידידו דושת"ה בברכה מרובה
נתן געשטעטנער



ג' שבועות לאחר מכן חזרתי לארץ ישראל, וכ"ק מחותני בעל שבט הלוי (שליט"א) [זצ"ל] שהה אז בדירתו בירושלים, וב"ה נכנסתי אצלו והצעתיו לו השאלה, וגם הראיתי לו ציור כיצד נראה מקום הזרמת העלעקטרי, והראיתי לו גם את תשובתו של הגאון רבי נתן גשטטנער זצ"ל המובא לעיל, ועיין בו מאד (בעיקר בעמוד הב' בסו"ד) ואמר לי, דאס איז איבערהויפט נישט קיין שאלה [זה בכלל אינה שאלה]. ואמרתי לו שנוחוץ שיכתוב את הסכמתו בכתב יד קדשו ואכן תוכ"ד כתב וחתם על שולי מכתב הגר"נ געשטעטנער שנכונים הדברים, וזה לשונו:

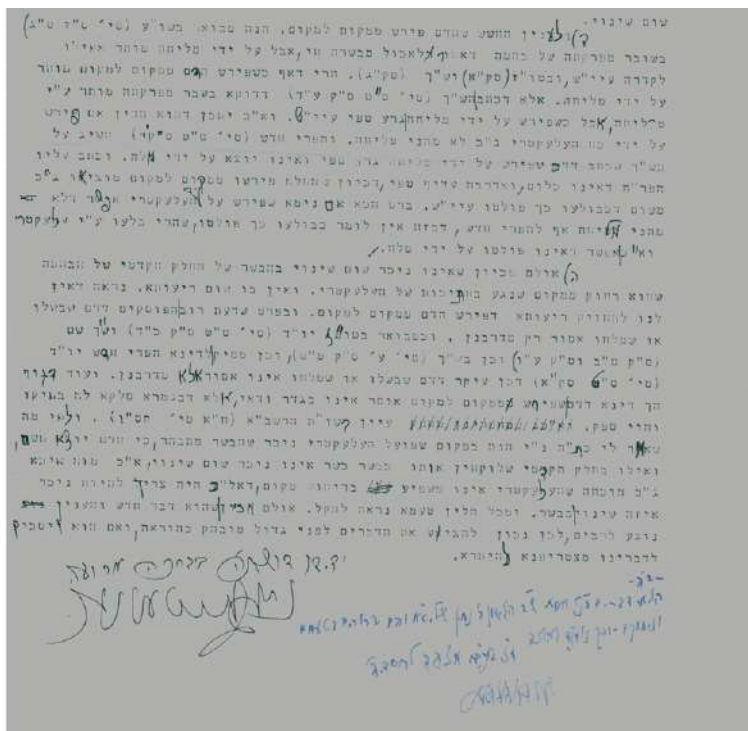
ב"ה-

ראיתי דברים הנ"ל מאת ש"ב הגאון ר' נתן שליט"א והם ברורים בטעמים ונימוקים - וכך נלענ"ד להלכה

ע"ז בעה"ח מצפה לחסדי ה'

שמואל הלוי ואזנער

והנה צילום של סוף תשובת הגר"נ גשטטנער זצ"ל ודברי הסכמת מחו' מרן הגאון (שליט"א) [זצ"ל] בעל שבט הלוי עם חתימת ידו:



ונסעתי בחזרה לבני ברק, ועשיתי העתק מחתימתו ושלחתי ל ידידי הרב הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א, וטרם שהגעתי לשדה התעופה לחזור למאנשעסטער בו ביום כבר נודע להמערערים שיש תשובת הגר"נ געשטעטנער (שליט"א) [זצ"ל] וחתימת מחו' הגאון (שליט"א) [זצ"ל] בעל שבט הלוי להתיירא, וישקוט הערעור ולא יצאו עוד בשום פתחון פה.

ואוסיף שבאותו מעמד כשעמדתי לפניו בענין הנ"ל, הוסיף לדבר אלי בענין היריה בראש הבהמה אחר השחיטה [המבואר אצלינו באריכות במקום אחר], ואמר לי: "אתה צודק במאה אחוז שאין בזה שום שאלה להלכה, ורק כדי שלא יאמרו דורות שלאחריו שהיריה הוא חלק מהשחיטה, יש למנוע מזה", עכ"ל. וכאשר כבר כתבנו דעתו בסימן שלאחר זה, וזה באמת מדויק בלשון שכתבתי"ק בשולחן המכתב שקבלתי מהרה"ג רבי משה שאול קליין שליט"א, כנדפס שם, עיי"ש.

אחר כמה שנים מצאתי גדולי הרבנים הגאונים שליט"א דזמננו שדברו בגוף דברי מחו' הגאון בעל שבט הלוי (שליט"א) [זצ"ל] בתשובה הנ"ל, והנני מעתיק מה שכתבו בזה כאשר הביאם הרב הגאון הרב יחזקאל ראטה שליט"א, רב דקהל יראי השם בבארא פארק בניו יארק, בספרו שו"ת עמק התשובה ח"ב סי' ס"ד ס"ה ס"ו.

ובראש נעתיק מה שכתב אליו מוריני הרב הגאון רבי חנוך דוב פאדווא זצ"ל, גאב"ד דהתאחדות קהילות החרדיות בלונדון בענין זה, וז"ל,

ואני אין דרכי לפלפל בכגון זה, ולדעתי כל הפלפול בזה הוא אך למותר, כי דבר פשוט הוא שאין בידנו להוסיף על גזירות חכמים ומה שאסרו אסרו ומה שלא אסרו לא אסרו, והם אסרו לשבור מפרקת של בהמה ואין רשות לשום אדם לומר אשר הזרמת זרם אלעקטרי לתוך הבשר דומה לשבירת מפרקת.

והגאון רבי משה שטערן זצ"ל גאב"ד דעבריצין כתב לו כמענה למכתבו וז"ל,

ראיתי את אשר כתב כת"ה בענין מה שנתחדש באמערקא אשר הקצבים סוחריו הבשר מזרימים זרם עלעקטרי לתוך הבשר ואומרים שיש בזה תועלת גדולה להבשר מטעמים מסחריים ויש אשר לבם נוטה כי אולי שיש בזה איזה חשש לכשרות הבשר בדומה לשובר מפרקתה של בהמה, וכת"ה הרחיב הדיבור בזה להוכיח שאין לחשוש לזה, והנה ודאי הצדק אתנו, ודבריו שרירין וקיימין שאין שום דמיון בזה והחושש לזה הוא מן המתמיהין.

הנה מחדש הנהיגו בבתי מטבחים גדולים [רק בגדולים] שמרעידים ומחלחלים את הבהמה לאחר השחיטה כחצי שעה ע"י כח זרם עלעקטריק חזק מאוד הנקרא "סטימיליישאן" אחר שנתתי בענין זה עם יודעי דבר בכל פרטי נוכחתי לדעת שאין בזה חשש כל דהוא וראיתי בזה מה שביאר מע"כ ידידנו הרב הגאון המובהק המופלא ומופלג בהפלגת חכמים ונבונים הו"ה יחזקאל ראטה דומ"צ רב דקהל יראי ה' בארא פארק, ברוקלין נ"י יצ"ו בתשובה ערוכה בענין זה בדברים נכונים וישרים למבין, ואף שהוא כדאי לסמוך עליו, מ"מ בכדי שלא ליתן מקום לערער באתי בזה להודיע שאין בו חשש משום דם שפירש ממקום למקום ובודאי לא משום בישול כלל כיון שאינו נותן בבהמה שום חום, והגם שטוב למנוע מכל דבר חדש וביותר בעניני שחיטה מ"מ כאן המקום להודיע גודל הכאב והצער אשר השוחטים צריכים להיות נע ונד בארץ לא זרועה מאין יושב, ועל דבר זה היו בוודאי כל בתי דינים שלפנינו נ"ע מוסרים נפשם שהשוחטים יהי נמצאים קרובים לעיר שהיא נוח לתת עינא פקחא עליהם ועוד כמה רעות מה שיכול לצמוח מזה ודי למבין דא בוודאי ובוודאי יש

לנו לעשות כל מה שאפשר שבת השחיטה יהיו יותר קרובים לעיר ובזכות שחיטה מהודרה נוכה כלנו ביחד לקבל פני משיח צדקינו בב"א.

ולעומתם השיב מחו' הגאון בעל **שבט הלוי** (שליט"א) [זצ"ל], וז"ל,

ראיתי מש"כ כ"ת בקונטרסו הנאה ומבורר מאד אודות השאלה הנ"ל, ואם כבוד הרבנים הגאונים דשם רואין צורך שעה להקל בזה יהי ה' אלוקים עמם, וגם אני ראיתי בזה צדדי היתר בקיצור, ואע"פ שמסקנתי היתה בזה לכתחלה, וכאשר גם כ"ת רמז בא"ד, מ"מ עיקר טעמי ה' הנוכח באות ט' שלא להעמיד כל השחיטה על יסוד ספק דרבנן להקל בקביעות, וגם מטעם חדש אסור, אבל היות שכ"ת כותב וגם ידידי הגאב"ד דעבריצין שליט"א שאדרבה אם לא יתירו וצריכים לנידוד למרחקים יש חשש ח"ו שנפגם עי"ז טיב הכשרות, וגם עייפות השוחטים והרבנים, ע"כ וודאי לעשות כאשר עיניכם רואות, וכאשר כתב ג"כ ידידי הגאב"ד לונדון שליט"א, ואע"פ מה שהזכיר תוך דבריו דאין בידינו להוסיף על גזירת חז"ל אינו מובן, דאין אנו מוסיפים רק חוששים אפשר דאפשר דהוא ביטל גזירתם ואין חז"ל והפוסקים

לעומ"ת מחבר"ת הרבנים הגאונים
המתירים בזה, והיינו אף בניהון שלו
דמיירי בזרם עלעקטרי חזק, וא"כ היה
נראה בניה"ד דאין מה לחשוש מטעם
חלישות הזרם וגם מטעם דאין
העלעקטרי עובר כלל לבשר של חלק
הפנים שאוכלים אותו, וכנ"ל.

אשר יעקב וועסטהיים

מפרשים כל הפרטים רק כללים, ואולי
גם הכא איכא חשש שלהם של בליעת
דם ופירש ממוקם למקום, מ"מ
למעשה רב גם צדדי היתר, וכאשר
ביאר כ"ת בטוטו"ד.

הרי שחזר בו הגאון (שליט"א) [זצ"ל]
מתוקף חומרתו בענין זה



הרה"ג רבי יצחק אליעזר יאקאב שליט"א

רב ור"מ בית המדרש להוראה שו"ב וניקור
חבר ביד"ץ וועד הכשרות משמרת למשמרת דעברצין-ארה"ב מחבר ספר
תבואות שור המבואר על חמש פירושים 4 חלקים, ושו"ת שיח יצחק 8
חלקים ועוד חיבורים רבים על מקצועות התורה

כשחותמים על הפשרים "חלק, וגלאט כשר"

על שאלתך מה הוא שהעולם אומרים שזה "חלק ב"י גלאט כשר" האם הם שמות
נרדפים או הם שמות שתואם על האמת והלכה הצרופה.

תשובה

המיעוץ, ולצד שני רבינו הרמ"א גם
בדעתו כן ובכל זאת התיר היתר המיעוץ
מפני שכך נהגו להתיר וכן היה המנהג
בעיר קראקא ומתיר זאת בדוחק
ובהפסד מרובה.

שנים עברו והפוסקים קיבלו היתרו
של המיעוץ אפילו שלא
בהפסד מרובה ה"ה רבינו הב"ח ורבינו
השם"ח עיין בספרי שיח יצחק וילקוט
אליעזר חלק ה' בהקדמה, וכן בספרי
השוב"ם כמו המנחת יוסף מנחת יצחק
הבית דוד מנחת הזבח שלחן גבוה כף
החיים תיקוני זבח וכו' וכו'.

דורות עברו והיתר המיעוץ נתבטל
לגמרי [סיבות הדברים

ידוע שזה לפני כמה מאות שנים בזמנו
של הרשב"א והרא"ש היה
מחלוקת הראשונים באם יש סירכא על
הריאה שלפי ההלכה שקבע רבא
בגמרא חולין מ"ז שאם הסירכא הוא
שלא כסדרן אין לה בדקווא וטריפה,
ולפני כשבע מאות שנה ויותר הייתה
וויכוח גדול האם אם נוריד הסירכא או
נשבור הסירכא באמצע על ידי מיעוץ
נאמר שזה לא הסירכות של הגמרא
ונתירם, ואז הרשב"א יצא חוצץ שכל
המאכיל בשר שהתירו הוא על ידי
מיעוץ כאילו מאכיל טריפות בישראל,
ושאר הראשונים צדדו להתיר וכמה
מאות שנים התהך הוויכוח הזה, ובא
רבינו הב"י וקבע כהרשב"א לאסור היתר

מבוארים בבית דוד ועוד ספרי הבודקים] והמציאו הבודקים מהלך חדש והוא היתר חדש שלא הב"י מדבר מזה ולא מזכירו כלל, וגם הרמ"א לא מזכירו כלל וכלל, והוא נקרא היתר הקליפה הנוהג עתה זה כמאתים שנה, [ויסודו של היתר מובא בבית אפרים שלא בא היתר זה מכוחו של היתר המיעוץ רק בא מהיתר של הסיפור המובא בטו"ז הנקרא קרום ריינס] ועל היתר הקליפה לא דנו בה השליטים הגדולים כרבינו קה"ק הב"י ולא רבינו קה"ק הרמ"א זצוק"ל.

ובכן כשאנו מתירים בזמנינו על ידי היתר הקליפה את הסיכא לא מתאים כלל לקרוא היתר זה על שם רבינו הרמ"א שלא מזכיר כלל היתר זה, ובכן אלה שהתנפלו על רבינו הרמ"א כאילו הוא המתיר הדבר זה שקר מיסודו כי בהיתר הקליפה שנולד רק כמאתים שנה אחריהם אסור לנו לתלות ההיתר על רבינו הרמ"א כי רוצים לתלות על אילן גדול ח"ו ח"ו.

ובכן, רבינו שר התורה [שכל ספרי הבודקים אשכנזים וספרדים ותימנים וכל השובי"ם מעדות המזרח והכף החיים תורת הזבח וכו' מזכרים אותו בסלדה וביראה וכבוד] מרן הבית אפרים זצוק"ל הוא הוא אשר מסביר

לנו באריכות גדולה על ההיתר הזה של קליפה שבזה נוהגים הבודקים בין האשכנזים ובין הבודקים הספרדים, אשר על כן כשאומרים חלק ב"י אם הכוונה שלא משתמשים בהיתר הקליפה הלא גם רבינו הרמ"א לא מתירו, ולמה לקרוא היתר הזה על שם של השרי התורה רבינו הב"י והרמ"א, ואם נאמר שרוצים לפרסם שלא עושים מיעוץ הרי היתר המיעוץ נאבד מאתנו זה כמאתים שנה כך מביא בפירוש בספר הערוך השלחן סי' ל"ט וכן מובא בכל ספרי הבודקים בין האשכנזים ובין הספרדים שכותבים שאנו לא בקיאים בהיתר המיעוץ שהיה בזמן רבינו הרמ"א והב"י.

נשאר לנו להבין למה קוראים בהמה שלא לקחו הסיככות על ידי קליפה היתרו של הב"י לבד הלא גם לרבינו הרמ"א מוכרחים לומר שלא להתיר סיככות על ידי קליפה כי רבינו הרמ"א לא התרו כלל וכלל.

ועל כן נשאר לנו לברר סופית מי הוא המחמיר היותר גדול בדיני הריאה רבינו הב"י או רבינו הרמ"א וכשתמנה ותספור תראה שהרמ"א מחמיר הרבה יותר בהרבה הלכות בחלק א' ביור"ד ויש הרבה הלכות שהרמ"א כותב טריפה והב"י מכשיר לחלוטין.

ועל כן האמת מוכרח להתגלות שאם אחד כותב חלק או גלאט כשר מוכרח להיות שיהיה באמת לדעת שני השליטים הגדולים מרן הב"י ומרן הרמ"א יחד, אחרת זה לא גלאט כשר ולא חלק ויכול להיות שלפי הרמ"א הוי טריפה ממש כדוגמת כל ההלכות בס' ל"ה בחילופים ובחסר ויתיר ובדיני הוורדא והדברים מאוד ידועים להבודקים.

כיון שבאנו לכלל זה של שמירת הדינים והמנהגים שכתבו רבינו הב"י המחבר והרמ"א, הבוא נבוא לגופו של ענין אודות ההלכות החמורות שבשחיטה וטריפות, להביא לידיעת כלל הציבור, על כל הארגונים שמארגנים שחיטות למכור בשר עבור ציבור היראים השלמים, והם חותמים על כך שהוא "חלק או גלאט כשר", שצריך להיות באמת גלאט כשר לכל הדיעות והשיטות, הן לאשכנזים והן לספרדים, וכל עוד ואין הדבר מוחלט על פי כל השיטות, חלילה מלקבוע על כך שהוא גלאט או חלק מבלי להודיע במה דברים אמורים. על כן אזרתי אומץ ויגיעה להעלות על הכתב את כל החילוקי הדינים שבין השליטים הגדולים מרן הבית יוסף ומרן רבינו הרמ"א זי"ע (מיו"ד סימן א ועד סימן ק') והרי הוא לפניכם סיכומי תוצאות חיים העולים מדבריהם. כפי אשר יתבאר

לפנינו כן צריך להיות הסכמה מלאה בין כל החוגים והרבנים המעניקים לציבור בשר חלק גלאט כשר. ואם אחד יכתוב חלק כי אין בה סירכות אבל יש בה חסר וורדא זה עול גדולה ומכשיל את האשכנזים, ואם אחד יתיר אם חסר אונות ואין בה סדק רק סימנים אחרים המוזכר ברמ"א או מתיר בועה יחידית מלא מוגלא הוא מכשיל את הספרדים, ולגבי היתר הקליפה לא נערבב את שמות השליטים הגדולים ה"ה הרמ"א והב"י כי הם לא מדברים בזה.

ולקטתי עוד מאות הלכות והבדלי פסקי דינים מדורות האחרונים עד דורינו עתה, מכל ספרי השו"ת וספרי הפוסקים וספרי המלקטים וספרי השו"ב"ם ופסקי מאורי דורות האחרונים ואחרוני האחרונים, ובספרינו שיח יצחק חלק א-ח יבואו עוד דברים בארוכה. ובכן אחל בעזר אלוקי צורי:

א. דעת מרן הב"י (סימן א) אם קטן יודע לאמן ידיו אם אחרים עומדים על גביו שוחט לכתחילה, ודעת מרן הרמ"א שלא ליתן קבלה למי שהוא פחות מבן י"ח שנה.

ב. דעת מרן הב"י (סי' א) שנשים שוחטין לכתחילה, ודעת מרן הרמ"א שהמנהג שאין נשים שוחטות כלל.

דבר המשכר אפילו מעט ובפרט ביום שחיטה שלו עיי"ש.

ו. דעת מרן הב"י (סי' י) השוחט בסכין של עכו"ם מדיח בית השחיטה ומותר, ואם קלף בית השחיטה הרי זה משובח, ודעת מרן הרמ"א שמחוייב לקלפו מדינא.

ז. דעת מרן הב"י (סי' יג) אם שחטו בהמה והיתה טריפה ונמצא בה עובר בן ט' חדשים, אם העובר חי מותרת ע"י שחיטה לעצמו, ודעת מרן הרמ"א שאין להתיר שום עובר הנמצא בבהמה אם האם טריפה.

ח. דעת מרן הב"י שחט בהמה ומצא בו דמות עוף אבל יש לה פרסה כשירה אפילו אין לה דמות בהמה, ודעת מרן הרמ"א דווקא אם יש לה דמות בהמה [הלכה זו אינו מצויה] (כהבנת הש"ך בדברי מרן הרמ"א).

ט. דעת מרן הב"י (סי' יח) דסכין מסוכסכת שידע בזה קודם שחיטה אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא שחיטתו כשירה, ודעת מרן הרמ"א דאפילו ידע מקודם שחיטה ושחט באיזהו אופן ששחט יש להטריף הכל.

י. דעת מרן הב"י (סי' יח) סכין חדה שהושחזה ומגעתה כמגע השיבולת

ג. לפי דעת מרן הב"י (סי' א) מותר לתת לשחוט לכל אחד אפילו עבדים לפי שרוב הרגילין לשחוט הם בחזקת מומחין ומוחזקין, וכשאינו לפנינו מותר לאכול משחיטתו, וכשהוא לפנינו בודקים אותו אם הוא מומחה ויודע הלכות שחיטה ואין צריכים לשאלו אם מתעלף. ודעת מרן הרמ"א שאין סומכין על החזקה לכתחילה, והשוחט עצמו אסור לו לשחוט עד שיטול קבלה לפני חכם, וישחוט ג' פעמים לפני חכם, ומומחה בהלכות שחיטה שידע שהוא רגיל וזריז, ושלא יתעלף, מרן הרמ"א מחמיר מאוד בנוגע לנאמנותו של השוחט לכתחילה.

ד. דעת מרן הב"י (סי' א) מי שאינו יודע הלכות שחיטה יכולים ליתן לו לשחוט אם אחר עומד על גביו ויראה את השחיטה מתחילה ועד סוף, ודעת מרן הרמ"א שאין ליתן לו לשחוט לכתחילה מאחר שאינו יודע הלכות שחיטה.

ה. דעת מרן הב"י (סי' א) ששיכור שלא הגיע לשכרותו של לוט שוחט לכתחילה, ודעת מרן הרמ"א ששיכור אפילו לא הגיע לשכרותו של לוט לא ישחוט שרגיל לבוא לידי דרסה [ורבינו התבואות שור סימן א מחמיר מאוד בענין שתיתו של שוחט יין וארק וכל

שהוא מסתבך ואין בה פגם שוחטין בה, ודעת מרן הרמ"א לא לשחוט בו שאין אנו בקיאים בדבר.

יא. דעת מרן הב"י (סי' יח) סכין שפיה חלק ואינה חדה כדבעי ואין בה פגם כשירה, ודעת מרן הרמ"א לא לשחוט בה.

יב. מרן הרמ"א (סי' יח) מזהיר לא לבדוק שני צדדי הסכין ביחד אלא כל אחד בפני עצמו, ומרן הב"י לא מזכיר דין זה כלל.

יג. דעת מרן הב"י (סי' יח) (עפ"י רוב הפוסקים) שוחט שלא הראה סכינו לחכם ונמצא יפה היו מנדין אותו ואין החכם יכול למחול לו, כי חוששין שיעשה כך עוד הפעם [על פי הבנת האחרונים בדעת מרן], ודעת מרן הרמ"א יכול החכם למחול לו ואין צריך לנדונו.

יד. דעת מרן הב"י (סי' יח) ששוחט מותר לקבל שכר על שחיטתו רק יקח שכר מן הכשרות ומן הטריפות בשוה, ודעת מרן הרמ"א לכתחילה לא לשחוט רק לקהילה ויקח שכר מן הקהל, ולא לשחוט ולבדוק לעצמו.

טו. דעת מרן הב"י (סי' כ) מקום שחיטה בקנה למעלה לצד הראש אם שחט משיפוי כובע ולמטה (לצד הגוף) דהיינו

ששייר בחיטי, ועל פי חומרת הפוסקים איה מקומו בדיוק לחומרא הוא בין טבעת הגדולה להחוטין, אז כשירה, ודעת מרן הרמ"א שלכתחילה ישחוט לצד הגוף למטה מהמטבעת הגדולה יותר לצד הגוף וזהו שחיטה לכתחילה, ואח"כ כותב מרן הרמ"א שנכון לשחוט באמצע הצואר, ז"א יותר קרוב לצד הגוף, (ועיין בתבו"ש ובפרמ"ג פרי תואר פר"ח בית דוד מנחת יוסף שיח יצחק-וילקוט אליעזר חלק א', ועוד פוסקים, הסברים נכונים בדברי הרמ"א הלכה למעשה).

טז. דעת מרן הב"י (סי' כ) שמקום תורבין הוושט שאינו מקום שחיטה הוא כדי שיאחזו שתי אצבעותיו (והאיך מחשבין את שתי האצבעות יש מחלוקת הראשונים והאחרונים, עיין בית דוד ושיח יצחק וילקוט אליעזר חלק א' שער א', ועוד), ודעת מרן הרמ"א למדוד כשיעור ד' אצבעות, ויש קבלת הקדמונים לשער בכל בהמה וחיה כשיעור עד מקום שמגיע שם אוזן הבהמה, או החיה, כשכופפין אותה (והאיך כופפין עיין שיח יצחק וילקוט אליעזר חלק א' שער א').

יז. דעת מרן הב"י (סי' כ) שיעור מקום השחיטה בוושט בעוף לפי ערך בהמה גסה בשתי אצבעות (עיין שיח יצחק וילקוט אליעזר השיעורים בזה) הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, אבל ביניה

שהייה אפילו משהו בין בעוף בין בבהמה ואין לשנות.

כא. לפי דעת מרן הב"י (סי' כג) אין איסור אם נמצא גמי או כיוצא בו מונח בוושט או בקנה ונשחט עמו, ודעת מרן הרמ"א אם נמצא גמי או כיוצא בזה מונח בוושט או בקנה ונשחט עמו טריפה, דוודאי הוצרך לשהות מעט בחתיכת הדבר ההוא לאחר ששחט הסימן והוי שהייה במשהו טריפה.

כב. שהה מעט ושחט מעט ושהה מעט וחזר ושחט אם בהצטרפות כל השהיות אין שיעור שהייה אין שחיטתו פסולה כן הוא דעת מרן הב"י (סי' כג), ולדעת מרן הרמ"א דהוי טריפה ממש.

כג. דעת מרן הב"י (סי' כג) באם שחט רוב אחד בעוף או רוב שנים בבהמה אין שהייה פוסלת רק לכתחילה ובדיעבד כשירה, ודעת מרן הרמ"א דשהייה פוסלת במיעוט בתרא בדיעבד.

כד. דעת מרן הב"י (סי' כג) אין שהייה בקנה של עוף כלל בדיעבד, ולדעת מרן הרמ"א כל שהייה בעוף בין במיעוט קמא ובין במיעוט בתרא פסולה השחיטה לחלוטין.

כה. דעת מרן הב"י (סי' כג) אם שחט עוף ושהה בו ואינו יודע אם ניקב

השיעור הוא עד מבלעותא, כן משמע דעת מרן הב"י מתוך דבריו בב"י על הטור, ודעת מרן הרמ"א דבינה השיעור גם כמו עוף הגודל לפי גדלו והקטן לפי קטנו.

יח. דעת מרן הב"י (סי' כב) לדינא ולהלכה כדברי רב יהודה בוורידין שצריכין לשחוט את הוורידים של עוף בשעת שחיטה, או לנקוב בשעה שמפרסם שעדיין הדם חם, או לחתוך אבר אבר, ודעתו של מרן הרמ"א שיש לעשותו ולהחמיר בשעת שחיטה ולהחמיר ממנהגא ומדינא.

יט. יש הסוברים בדעת מרן הב"י (סי' כב) שלכתחילה צריכים לשחוט בעוף את הוורידין ואם לא שחט הוורידין לא די בעוף בהסרת הראש באם לא שחטו הוורידין, רק צריכים לחתוך הוורידין עם הבשר סביבו מן הצוואר, ודעתו של מרן הרמ"א שדי בהסרת הראש ואז כבר לא מיקרי שלם.

כ. דעת מרן הב"י (סי' כג) בשיעור שהייה לכתחילה בעוף כדי שחיטת רוב סימן אחד בעוף, ובהמה דקה השיעור שהייה הוא כדי שיגביה בהמה דקה וירבצנה וישחוט, ובהמה גסה כדי שיגביה בהמה גסה וירבצנה וישחוט, ודעת מרן הרמ"א להטריף כל

חלדה, ואולם לכתחילה לא יעשה כן, ובדעת מרן הרמ"א לא ברור (עין תב"ש ב"ח וכו"פ).

כט. דעת מרן הב"י (סי' כד) באם אין בסכין שיעור של אורך הצוואר וחוץ לצוואר משהו, ושחט בה בהולכה והובאה שחיטתו כשירה, ודעת מרן הרמ"א שאפילו שחט בהולכה והובאה אם אין בסכין שיעור של צוואר כמלוא צוואר וחוץ לצוואר משהו, הבהמה או העוף פסולים מטעם דרסה.

ל. דעת מרן הב"י (סי' כד) דאם שחט וחתך כל המפרקת כשירה, ודעת מרן הרמ"א שהמנהג להטריף אפילו לא חתך רק רוב המפרקת ואין לשנות.

לא. דעת מרן הב"י (סי' כד) דרסה במיעוט קמא דקנה לא פוסל את השחיטה, ודעת מרן הרמ"א דרסה במיעוט קמא דקנה פוסלת את השחיטה.

לב. דעת מרן הב"י (סי' כד) חלדה במיעוט בתרא אסור לכתחילה ומותר בדיעבד, ודעת מרן הרמ"א דחלדה במיעוט בתרא בין בקנה ובין בוושט המנהג להטריף.

לג. דעת מרן הב"י (סי' כד) חלדה במיעוט קמא דקנה לא פוסל

הוושט חוזר ושוחט הקנה לבדו במקום אחר ומניחו עד שימות והופך הוושט ובודקו מבפנים אם לא נמצא טיפת דם בידוע שלא ניקב הוושט וכשירה, ודעת מרן הרמ"א שזה טריפה לחלוטין דיש שהייה במיעוט קמא דקנה, וגם אין אנו בקיאים בבדיקת הוושט.

כו. ידוע שמרן המחבר אינו אוסר שהייה בכל שהוא רק יש שיעורים, ומרן הרמ"א מחמיר מאוד בשהייה במשהו ואוסר בהחלט, ורבינו השמ"ח (סי' כג) מציין שהוי דאורייתא בבהמה, ובעוף אפילו ספיקא הוי דאורייתא ממש, ומי שמיקל בזה אסור לאשכנזי לאוכלו מדינא ממש, והלכה זו לדאבונינו מצוי, ואם בשחיטה של עדת ספרדים לא מצוים את השובי"ם על זה מכשילין את הרבים באיסור חמור מאוד באם כותב על הבשר "גלאט כשר".

כז. דעת מרן הב"י (סי' כג) שהייה במיעוט בתרא דסימנים פוסלין לכתחילה ובדיעבד כשירה, ודעת מרן הרמ"א דדרסה במיעוט בתרא פוסלת השחיטה לחלוטין.

כח. דעת מרן הב"י (סי' כג) אם מטלית פרוש על צוואר הבהמה או עוף ושחט שחיטתו כשירה מטעם

השחיטה (עיין ש"ך כד, סקי"ג), ודעת מרן הרמ"א דחלדה במיעוט קמא דקנה פוסלת השחיטה לחלוטין.

לד. דעת מרן הב"י (סי' כד) עיקור במיעוט בתרא שחיתתו כשירה, ודעת מרן הרמ"א דעיקור במיעוט בתרא שחיתתו פסולה לחלוטין.

לה. דעת מרן הב"י (סי' כד) עיקור במיעוט קמא דקנה כשירה בדיעבד, ודעת מרן הרמ"א דשחיתתו פסולה לחלוטין.

לו. דעת מרן הב"י (סי' כד) שחט עוף ומצא טבעת מהגרירת על הסכין כשירה, ודעת מרן הרמ"א שיש להטריף ואין לשנות.

לז. דעת מרן הב"י (סי' כה) השוחט עוף וראה ששחט את רוב הסימן שחיתתו כשירה ואין צריך יותר, ודעת מרן הרמ"א שצריכין לבדוק את השחיטה אם שחט רוב דווקא דרך תקיפת אגודל על שיפוי כובע.

לח. דעת מרן הב"י (סי' כה) שאין צריכים לבדוק בעוף אם עבד שמוטה, ודעת רבותינו הפוסקים האחרונים (עיין ש"ך) דלכתחילה יש לבדוק אחר שמוטה גם כן רק בדיעבד מותר.

לט. דעת מרן הב"י (סי' ל) עוף היבשה (זה עוף רגיל בזמנינו) שנשכה חולדה בשיניה בראשה או שנגפה בעץ או באבן מניח אצבעו בצד הנקב ונועץ אצבעו שם או מכניס ידו לתוך פיה ודוחק שם אם לא בצבץ המוח ולא יצא מהנקב בידוע שלא ניקב הקרום וכשירה. ואם יצא טריפה. ודעת מרן הרמ"א דאם ניקב עצם הגולגולת בכל שהוא בעוף, טריפה ואין מועיל בדיקה (עיין בש"ך טו"ז ופרמ"ג ובשמ"ח עוד פרטים בהלכה זו).

מ. דעת מרן הב"י (סי' לא) אם המוח ניקב רק בקרום לבדו כשירה, ודעת מרן הרמ"א שאפילו ניקב רק קרום העליון טריפה וכן המנהג (אם לא בהפ"מ).

מא. דעת מרן הב"י (סי' לב) הטריפות בעוף בחוט השדרה שנפסק רוב היקף עור החופה את המוח טריפה, ונמשכת דין זה עד בין האגפיים התחלת המקום שהם מחוברין בו בגוף, ואם נפסק אחרי זה כשירה. ודעת מרן הרמ"א שהטריפות של החוט השדרה שנפסק נמשכת יותר והוא עד מקום כלות שכיבת העצם המחובר לגוף (ובהפסד מרובה מתיר כדעת מרן הב"י).

מב. דעת מרן הב"י (סי' לג) עוף הבא לפנינו וצווארו מלוכלך בדם אין חוששין לספק דרוסה לבדוק כל החלל

אבל חושש לספק נקובה לבדוק מקום המלוכלך מבפנים כנגד מקום המלוכלך. ודעת מרן הרמ"א דאין אנו בקיין בבדיקת הוושט כלל ואוסרין העוף דחיישינן לנקיבת הוושט ואין אנו בקיין לבדקו בזמנינו.

מג. דעת מרן הב"י (סי' לג) אם נמצא קוץ או מחט בוושט ואינו תחוב בה כשירה אפילו יש קורט דם בוושט, ודעת מרן הרמ"א שמותר רק אם אין קורט דם בוושט בחוץ.

מד. דעת מרן הב"י (סי' לג) מחט שנמצא תחוב בוושט אסורה, אפילו אין קורט דם דחיישינן שמא ניקב והבריא ונתרפא ואינו ניכר. ודעת מרן הרמ"א שאפילו תחוב הקוץ או המחט בוושט כשירה אם אין קורט דם מבחוץ, דלא חיישינן שמא נתרפא והבריא, ואפילו יש קורט דם מבפנים (ש"ך).

מה. דעת מרן הב"י (סי' לד) מצא גרגרת שנפסקה או חסר ואינו יודע אם נעשה מחיים, פוסק במקום אחר ורואה אם הם שוים כשירה ואם לאו אסורה, ודעת מרן הרמ"א שאין אנו בקיין בבדיקה זו על כן יש להטריף בכל ענין.

מז. אם בכבשים שייך שנמצא קוץ בוושט הב"י אוסר, והרמ"א מתיר בבדיקה, אשר על כן אנו מחוייבים

להחמיר ולאסור הכבש, כי באמת אף על פי שלדברי הרמ"א מותרת רק באין קורט דם מבחוץ. ובכל אופן אסור לו לשו"ב לפסוק בהלכה זו בלי הוראה ולומר שהיא גלאט כשר.

מז. דעת מרן הב"י (סי' לה) אם נתחלפו צורות האונות בריאה כשירה, ודעת מרן הרמ"א נתחלפו הצורות של האונות טריפה.

מח. דעת מרן הב"י (סי' לה) אם נתחלפו גדלותן של האונות כשירה, ודעת מרן הרמ"א נתחלפו גדלותן טריפה.

מט. דעת מרן הב"י (סי' לה) אונות הריאה שנתחלפו כגון האונה ארוכה ועבה גדולה היא קטנה מן האמצעית, או האמצעית גדולה מן שאר האונות, או שאונה עליונה השמאלית גדולה מאונה עליונה של ימין כשירה, ודעת מרן הרמ"א בכל הנ"ל דמיקרי חליף וטריפה.

נ. דעת מרן הב"י (סי' לה) דאם נתחלפו הצורות של ימין לשל שמאל כשירה, ודעת מרן הרמ"א נתחלפו צורתן טריפה.

נא. דעת מרן הב"י (סי' לה) דאם נתחלפו האומא ימין עם האומא השמאלית בגדלותה כשירה, ודעת מרן הרמ"א אם האומא של ימין גדולה משל

נט. מרן הב"י (סי' לה סעיף ב) מתיר באם הוורדא חסרה, או יש לה שתי וורדות, או שנמצאת הוורדא בצד שמאל, ומרן הרמ"א פוסל ומטריף בהחלט בשתי וורדות, או בנמצא חסר, או ששינתה מקומה, וכותב על זה הרמ"א: "ונהגו להטריף במדינות אלו", וידוע שבכבשים יש הרבה מבעיה זו של חסר וורדא, או יותרת וורדא, או שינתה מקומה, אשר על כן, הבודק מק"ק לעדת הספרדים צריך לדעת שאין לו לכתוב על הבשר גלאט כשר בהחלט, במקום שהרמ"א אוסר ומטריף בהחלט (ויש לציין! שאפילו לכתוב כשר על הבשר יש אומרים שצריך לכתוב "בשר כשר על פי הב"י" כי אחרת יהודי ממוצא אשכנזי שאין ביכולתו לקנות בשר גלאט כשר קונה הבשר כשר ובעבורו הבשר לא כשר בהחלט, וזהו דיון לעצמו).

ס. דעת מרן הב"י (סי' לה) נתהפכה הוורדא כשירה, ודעת מרן הרמ"א נתהפכה הוורדא טריפה.

סא. דעת מרן הב"י (סי' לה) שלשה אונות מימין וארבע בשמאל כשירה, ודעת מרן הרמ"א ג' בימין וד' בשמאל טריפה.

סב. דעת מרן הב"י (סי' לה) חסרה אונא אחת מן הימין הוורדא משלמת,

שמאל טריפה (עיי' בספרי השו"ם"ם מנחת יוסף בית דוד ועוד על ההנהגה בומנינו).

נב. דעת מרן הב"י (סי' לה) שאם חסרה הוורדא כשירה, ודעת מרן הרמ"א להטריף.

נג. דעת מרן הב"י (סי' לה) אם יש לריאה שתי וורדות כשירה, ודעת מרן הרמ"א להטריף אם יש שתי וורדות.

נד. דעת מרן הב"י (סי' לה) אם נמצאת הוורדא בצד שמאל ולא נמצא בצד ימין כשירה, ודעת מרן הרמ"א להטריף אם נמצא בצד שמאל.

נה. דעת מרן הב"י (סי' לה) דאם שינתה הוורדא מקומה כשירה, ודעת מרן הרמ"א דאם שינתה מקומה טריפה.

נו. דעת מרן הב"י (סי' לה) דאם שינתה הוורדא תוארה כשירה, ודעת מרן הרמ"א שינתה הוורדא תוארה טריפה.

נז. דעת מרן הב"י (סי' לה) אם הוורדא לא נמצא בכיסה כשירה, ודעת מרן הרמ"א וורדא אם לא נמצא בכיסה טריפה.

נח. דעת מרן הב"י (סי' לה) וורדא שיש לה שתי כיסין כשירה, ודעת מרן הרמ"א להטריף בשתי כיסין בוורדא.

ודעת מרן הרמ"א דאינה משלמת ונקראת חסר אונא וטריפה.

סג. דעת מרן הב"י (סי' לה) ריאה שאין לה חתיכה דאונא ויש לה היכר סדק כשיעור טרפא דאסא כשירה ואם אין לה שיעור טרפא דאסא טריפה, ודעת מרן הרמ"א שאפילו אין לה שיעור כטרפא דאסא רק שיעור כל שהוא כשירה רק בהפסד מרובה.

סד. ריאה שאין לה חיתוכה דאונא, נותן הב"י עצה מה יש לעשות

(וזה מצוי בכבשים) וכלשונו (בשו"ע סי' לה ס"ח) ריאה שאין לה חתוכה דאונא טריפה ואם סדק כמראה הפרש ביניהם כשיעור עלה של הדם בין בעיקרון בין באמצען בין בסופן כשירה, ועל זה חולק הרמ"א שמתיר בהיכר סדק כל שהוא אע"פ שאינה כטרפא דאסא, ומציין הרמ"א שיכולים להתיר בהפסד מרובה, אשר על כן, אין לו לאשכנזי העומד בצד השולחן הבדיקות בעת שכותב גלאט כשר להתיר בהיכר סדק כל שהוא, רק בהיכר סדק כטרפא דאסא כדברי רבינו הב"י.

סה. דעת מרן הב"י (סי' לה) אם ארוכה ועבה נדבקת לאומא ואין היכר סדק כלל טריפה, ודעת מרן הרמ"א דאם יש היכר ארוכה ועבה או היכר סימפון, כשירה.

סו. דעת מרן הב"י (סי' לה) אם חסרה אונא אחת ובסוף האומא היתה בליטה גדולה כמו אונא כשירה, ודעת מרן הרמ"א שאונא הנמצאת אחרי האומא אינה משלמת וטריפה.

סז. דעת מרן הב"י (סי' לו) אם ניקבו קרומי הריאה זה שלא כנגד זה, או ניקבו זה בלא זה כשירה, וטריפה רק אם יהיה הנקבים זה כנגד זה, ודעת מרן הרמ"א שאפילו הנקבים הם זה שלא כנגד זה ג"כ טריפה.

סח. דעת מרן הב"י (סי' לו) אם נמצאו תולעים ואין ידוע אם נקבוה קודם שחיטה או אחר שחיטה, ואם אין מקום לתלות והדבר ספק עושים נקב אחר ומקרבין אצלו אם הם דומים כשירה, ואין מדמין רק מבהמה גסה לגסה ודקה לדקה, ודעת מרן הרמ"א דאין מקיפין מבהמה לבהמה כלל רק מבהמה עצמה מקיפין היו בזמניהם, ובזמניהם אין מקיפין כלל כי אין אנו בקיאים בהקפה.

סט. דעת מרן הב"י (סי' לו) הריאה שנשפך קיתון והקרומים קיימין אם הסימפונות קיימין ולא נימוחו כשרים, ואם נימוח אפילו סימפון אחד טריפה, וכיצד בודקין? אם המים זך כשרין ואם המים עכורים וסרוחים טריפה, ודעת מרן הרמ"א דאפילו בעכורים וסרוחים אם הוא בקי

לראות שלא נימוחו הסמפונות כשירה בהפסד מרובה.

ע. דעת מרן הב"י (סי' לו) חסר מגוף הריאה ולא ניקבה כשירה, ויש מי שאוסר (והש"ך מסכם שדעתו של מרן הב"י להכשיר חסרון בכל אופן), ודעת מרן הרמ"א אם החסרון ככף פשוטה טריפה. **עא.** דעת מרן הב"י (סי' לו) ריאה שיבשה אפילו מקצתה טריפה והוא שתהא היבשות נפרכות בציפורן, ודעת מרן הרמ"א אפילו רק משרטט בציפורן על הבשר ונראה השירטוט בתוכה מיקרי יבש וטריפה.

עב. דעת מרן הב"י (סי' לו) צמקה הריאה ולא יודעים אם צמקה בידי שמים או בידי אדם יש דרך בדיקה ע"י שמושיבים אותה בפושרין ובכלי שאין המים מתמצין מגבו ונוזלין כדי שלא יצוננו במהרה, ואם היה זמן החום מושיבים אותה במים צוננים בכלי שהמים מתמצין מגבו כדי שישארו קרים, אם חזרה לבריייתה הרי זה בידי שמים או בידי הבריות ומותרת, ואם לא חזרה בידי אדם היא וטריפה, ודעת מרן הרמ"א באם לא יודעים מנין בא הצמקה אין אנו סומכין על בדיקה זו וטריפה.

עג. דעת מרן הב"י (סי' לו) צמקה בוודאי בידי שמים כשירה ואין צריך בדיקה הנ"ל, ודעת מרן הרמ"א צמקה

בוודאי בידי שמים אין להכשיר בלי בדיקה, ועל בדיקה זו אנו כן סומכין.

עד. דעת מרן הב"י (סי' לו) ריאה שהרגיש שנמצא מחט בתוכה אם הריאה שלימה ואין רואים בה קורט דם נופחים אותה אם עולה בנפחה כשירה, ודעת מרן הרמ"א בזמן הזה אין דגין דין שלימה. ויש להטריף כל ריאה שנמצא בה מחט, ויש להתיר בבדיקה רק בהפסד מרובה.

עה. בסי' ל"ז פוסק מרן הב"י "בועה יחידית מלאה ליחה סרוחה או עכורים הרי זה טריפה", ועל זה פוסק מרן הרמ"א "ורבים מכשירים אפילו בעכורים וסרוחים וכן המנהג להכשיר בועות", לפי זה במידה ובדרך אשכנזי עומד על שולחן הבודקים ורואה בועה יחידית, ודבר כזה נמצא לפעמים כמה פעמים ביום, ובמיוחד אצל כבשים. אסור לו לכתוב על זה "גלאט כשר" מבלי לציין שעל פי הבית יוסף הוא טריפה. וגם בזה צריכים הרבנים המכשירים להשגיח, או שיכתוב שהבשר טוב רק לאשכנזים ולא לספרדים (אף שיש מקילין בזה, עיין כף החיים) אבל גלאט כשר אי אפשר לכתוב על זה בוודאות.

עו. דעת מרן הב"י (סי' לו) ריאה שיש בה בועות אפילו גדולים הרבה אם

הריאה האדומה טריפה, ומוסיף הרמ"א שצריכים לבדוק אחר זה.

פ. דעת מרן הב"י (סי' לט) מי שקרע בטן הבהמה וקודם שנבדק הריאה בא כלב או עובד כוכבים ונטלה והלך לו הרי זה מותרת, ואין אומרים שמא נקובה או סרוכה היתה, ודעת מרן הרמ"א דאין להתיר רק בהפסד גדול או בגדיים וטלאים וחיות.

פא. דעת מרן הב"י (סי' לט) דסירכא כסדרן הוי אם נסרך בשתים זו אצל זו מחיתוך של זו לחיתוך של זו אפילו באלכסון ואפילו יש בה פלוש ואין צריך בדיקה, ודעת מרן הרמ"א דאפילו כסדרן צריך בדיקה שאין נקב בריאה ומאחר שאין אנו בקיאים בבדיקה יש להטריף כל סירכא אפילו כסדרן הנ"ל, ומוסיף מרן הרמ"א דיש אומרים להכשיר כסדרן אם הוא מעיקר האונות עד חציין אפילו מפולש וכן נוהגין להכשיר כי האי כסדרן.

פב. דעת מרן הב"י (סי' לט) דכסדרן מיקרי מחיתוך לחיתוך עד סוף האונות או אומות בחיתוך זה אצל זה, ואז כשירה, ודעת מרן הרמ"א דכסדרן הוא דווקא בין אונא לאונא, ודווקא בין חיתוך לחיתוך, ודווקא למטה מחציין, אבל למעלה מחציין יש לה כבר דין שלא כסדרן.

הם היו מלאים ליחה סרוחה או מים סרוחים או עכורים הרי זה טריפה, ודעת מרן הרמ"א שאפילו הן עכורים וסרוחים כשירה אם הן אינן סמוכות.

עז. דעת מרן הב"י (סי' לז) בועה מלאה רוח, או מים זכים או ליחה הנמשכת כדבש, או ליחה יבישה בשיפולי הריאה ודווקא בשיפולי הריאה טריפה, אבל בחודה לא מיקרי שיפולי וכשירה, וכל שכן במקום שהריאה דבוקה לשדרה נגד חיתוך האומות וחיתוך האונות כשירה, ודעת מרן הרמ"א שכל מקום דהוי חידוד מיקרי שיפול אפילו במקום שדבוקה לשדרה במקום חיתוך האונות דינו כשיפול וטריפה.

עח. דעת מרן הב"י (סי' לז) בועה הניכרת מעבר לעבר בין דשפכי להדדי ובין דלא שפכי להדדי כשירה (אפילו במקום הסמפונות יש עצה של בדיקת הסמפונות על פי דבריו בב"י עיין ש"ך), ודעת מרן הרמ"א דאם קיימי במקום הסמפונות נהגו להטריף ואין מועיל בדיקת הסמפונות באם שפכו להדדי.

עט. דעת מרן הב"י (סי' לח) מראה אדומה אפילו בתכלית האודם כשירה אפילו כשיש מכה בדופן, ודעת מרן הרמ"א אם יש מכה בדופן נגד

פג. (יש אומרים) בדעת מרן הב"י (סי' לט) שאם הוורדא נדבקת בכיס שלה למטה בשורש טריפה, ודעת מרן הרמ"א אם הוורדא נדבקת למטה בשורש שלה עם הכיס שלה יש להכשיר דהיינו רבתייהו. [ויותר ביאור עיין בשמ"ח ובבית אפרים].

פד. דעת מרן הב"י (סי' לט) אם האונות העליונות הסמוכות בגררת דבוקות ממש בגררת, ואין ביניהם חילוק כלל שיוכל להכניס אצבע ביניהם, גם כן נכלל בשם סירכא שלא כסדרן וטריפה. ודעת מרן הרמ"א אם האונות העליונות הסמוכות לגררת דבוקות ממש בגררת ואין ביניהם חילוק כלל שיוכל להכניס אצבע ביניהם כשירה, וע"פ שאלת חכם ומומחה מורה הוראות.

פה. דעת מרן הב"י (סי' לט) אם היתה כל הריאה דבוקה בשדרה אין אומרים היינו רבתייהו וטריפה, ודעת מרן הרמ"א אם היתה כל הריאה דבוקה בשדרה אומרים היינו רבתייהו וכשירה ע"פ הוראות חכם ומומחה מורה הוראות.

פו. דעת מרן הב"י (סי' לט) אם היו האונות או האומות דבוקים לגמרי מראשן עד סופן לשומן היורד בין האומות דינה כמו סירכא שלא כסדרן

וטריפה, ודעת מרן הרמ"א אם היו האונות או האומות דבוקים לגמרי מראשן עד סופן לשומן היורד בין האומות כשירה על פי הוראת חכם ומורה הוראות. כי אומרים שדרך רבתייהו בכך ואין זה סירכא.

פז. דעת מרן הב"י (סי' לט) סירכא שהוא ממקום למקום באונא או באומא עצמה דינה כסירכא תליה וכשירה, ונראה אפילו אם קצרה עד שמכוח הסירכא הבשר תחתיה מקמיט ואינה עולה בנפיחה היטב כשאר הריאה תהיה כשירה, ודעת מרן הרמ"א אם הסירכא ממקום למקום כשנופחין הריאה קצרה עד שמכוח הסירכא הבשר שתחתיה מקמיט ואינו עולה בנפיחה היטב כשאר הריאה, טריפה.

פח. דעת מרן הב"י (סי' לט) ריאה שנקבה במקום חיתוך האונות בגב האונה כנגד הדופן ודופן סותמתה בסירכא בבשר שבין הצלעות או בבשר ובעצם כשירה. ודעת מרן הרמ"א להטריף עם יש סירכא כזו.

פט. דעת מרן הב"י (סי' לט) סירכא שנמצא במקום השלם שכנגד האונות למעלה עד הערוגה כשירה, מפני שהמקום צר ונדחקה לדופן והוא סותמו והוא עד החוט שמנקרים מן החזה, ודעת מרן הרמ"א להטריף בכל זה.

ואם נתמעכה תולין להקל וכל הנוהג כן כאילו מאכיל טריפות לישראל, ודעת מרן הרמ"א להתיר עם כמה תנאים יסודיים: א. צריך הבודק להיות ירא שמים. ב. שיודע לזהר למעך בנחת. ג. שלא ינתק בכוח. ד. שיש מקומות שאין נוהגין למעך ולמשמש בסירכות הוורדא למקום אחר, ושם בכל מקום שתסרך טריפה ולא מועיל מיעוץ. ה. שיש מקומות (אף באשכנז) שלא למעך בכל סירכות שלא כסדרן מאחר שלא כסדרן טריפה מדינא דגמרא. ו. בקראקא היה המנהג למעך ולמשמש בכל הסירכות אף בסירכות שלא כסדרן, ומסיים הרמ"א ונכון לחוש (הכוונה להחמיר בדעתו) אם לא בהפסד מרובה יש להתיר כפי המנהג. ז. בעגלים הרכים וגדיים וטלאים אין למעך בהם כלל כי יש קבלה בזה להטריף כי הסירכא עדיין רכה ומתנתקת על ידי מיעוץ. ח. ועל פי הש"ך ל"ט ס"ק מ"ו בהבנת מנהג אשכנז כל הסירכות נוהגין למעך וזה הכלל נקוט בידך כל הסירכות שבעולם נוהגין למעך ולבודק אח"כ אם עולה בנפיהה.

אולם, בזמנינו עתה אין אנו בקיאים כיצד עושים את עבודת המיעוץ כלל, הבודקים אין להם הקבלה כיצד להוריד סירכות ע"י דרך המיעוץ שהיה נוהג בזמנו של הב"י והרמ"א ומימות הראשונים הרשב"א והרא"ש

צ. דעת מרן הב"י (סי' לט) אם האומא סרוכה לדופן אם יש מכה בדופן כשירה, ואינה צריכה בדיקה, ודעת מרן הרמ"א להטריף בזה בהחלט.

צא. דעת מרן הב"י (סי' לט) אם האומא והאונה נסרכו בסירכא אחת לדופן ואין מכה בדופן אם רוב הסירכא מהאונה כשירה, ודעת מרן הרמ"א להטריף בזה.

צב. דעת מרן הב"י (סי' לט) אם נסרכו אונה בסירכא אחת לחזה ולדופן אם רובא בדופן כשירה, ולדעת מרן הרמ"א טריפה בהחלט.

צג. דעת מרן הב"י (סי' לט) אם נסרכו האומא בסירכא אחת לדופן שיש בו מכה וגם נסרך למקום שאין בה מכה אם רובא במכה כשירה, ודעת מרן הרמ"א להטריף בהחלט בזה.

צד. דעת מרן הב"י (סי' לט) אם נסרכה האומא בסירכא אחת לטרפש ולמכה שבדופן אם רובא במכה שבדופן כשירה, ודעת מרן הרמ"א להטריף בזה.

צה. דעת מרן הב"י (סי' לט) שכל מקום שאסרו סירכת הריאה בין שהוא סירכא עבה וחזקה ורחבה כגודל, ובין שהיא סירכא דקה כחוט השערה אסור למעך אותה. לא כאותם שממעכים ביד

נמצא שאין הבדל ההלכה בין הב"י והרמ"א בזמנינו עתה בענין המיעוץ.

אולם, עלתה היתר ודרך חדשה הנקראת "היתר הקליפה"

שאנו הסברנו זאת בספרינו שיח יצחק וילקוט אליעזר חלק ד פרק ג', אשר על כן, נוכל לומר על היתר הקליפה או שבין הב"י ובין הרמ"א לא היו מתירין זאת כלל, ולדברי שניהם הדבר פסול לחלוטין, או לשניהם מותר ההיתר הזה כי הב"י לא אוסרו בפירוש והרמ"א לא מתירו בפירוש, רק ההיתר זה נתפשט אחרי דורות של מרן הב"י ומרן הרמ"א, אם שנשמע מכמה פוסקים שהיתר הקליפה הוא כמו היתר המיעוץ, אבל זה לא בוודאות על דעת כל הפוסקים [מה שכן נאמר, שלא להקל יותר בקליפה מבמיעוץ זה נאמר בכמה מקומות בפוסקים], ועל כן נשאלת השאלה מהו היתר הקליפה הנוהג בזמנינו ומי הם הפוסקים שהתירו זאת, כל זאת כתבתי במאמר נפרד וביאור ארוך, ואפשר לומר שאין זה תלוי במחלוקת רבינו הב"י ורבינו הרמ"א כי היתרו בא מהיתר של "קרום דרייניס" ולא מהיתר המיעוץ, וכתבתי זאת לצורך ידיעה בעלמא ולא הלכה למעשה ח"ו, וכתבתי זאת להסביר שבני אשכנז ובני ספרד התולים את ההלכה זו של קליפת הסירכא על רבותינו מאורי הדור רבינו

הב"י ורבינו הרמ"א זצוק"ל דבר זה לא מוסכם כלל וכלל, וכמו שהסברנו לעיל, כי אין הוכחה שהב"י אוסרה ואין הוכחה שהרמ"א מתירה בהחלט. וכל מי שלומד את הלכות אלו על בוריה מבין היטב את דברינו. [וחבל שמסבירים את המון עם בדברים שלא נאמרו ודי בזה].

צו. דעת מרן הב"י (סי' מ) דאם יש נקב בלב לבית חללו ושומן הלב עצמו סותמו כשיחה, ודעת מרן הרמ"א דלא מהני סתימה אף משומן הלב.

צו. דעת מרן הב"י (סי' מא) יבש הכבד כולו עד שנפרך בצפורן טריפה, ואם היה משרטט בצפורן על בשר הריאה והיה נראה השירטוט לא מוזכר בדברי רבינו הב"י לאיסור, ודעת מרן הרמ"א (על פי דעת האחרונים) דכמו בריאה אם יש יובש אם משרטט בו נשאר השירטוט טריפה אותו דבר ודין הוא בכבד שאם משרטט בו ונשאר השירטוט ספק טריפה (עיין שפתי דעת בענין).

צח. דעת מרן הב"י (סי' מא) נימוק הכבד דהיינו שדם יוצא מבשר הכבד שנימוק והיה לדם כשירה, ודעת מרן הרמ"א נימוק הכבד והיה לדם אע"פ שנשתייר ב' כזיתים דסופו להירקב הכל.

צט. דעת מרן הב"י (סי' מא) הכבד שקשה כאבן ואפילו שנתקשו בה

ב' זיתים במקום מרה ובמקום חיותו כשירה, ודעת מרן הרמ"א באם שני זיתים במקום מרה ומקום חיותא גם נתקשו טריפה (ומביא בשם יש אומרים, [ודעת השולחן גבוה שגם הרמ"א הסכים לדעתו של מרן הב"י]).

ק. דעת מרן הב"י (סי' מג) נמצאו שני טחולים כשירה אפילו דבוקים זה לזה, ודעת מרן הרמ"א להחמיר אם נמצא כמין טחול בצד העב אם לא בהפסד מרובה.

קא. דעת מרן הב"י (סי' מה) ניטלה שלפוחית או ניקבה או נימוק כשירה ומביא גם דעת היש אוסרין, ודעת מרן הרמ"א להטריף בנימוק או ניקב.

קב. דעת מרן הב"י (סי' מד) אם נמצאו בכוליא מלאה מים עכורים כמי הדבש כשירה, ומציין ויש מי שאוסר, ודעת מרן הרמ"א לפסוק כדעת היש מי שאוסר ומסיים והכי נהוג.

קג. (יש הסוברים) בדעת מרן הב"י (סי' מד) דכוליא מלאה דם כשירה ויש מי שאוסר, ודעת מרן הרמ"א לנהוג גם בזה להחמיר כמו בכוליא מלאה מים כרכומי כמראה הדבש.

קד. דעת מרן הב"י (סי' מח) בשר החופה את רוב הכרס בשיעור

של טפח אם נקרע טריפה, ואם נסמסמס הבשר עד שהרופא גוררו חשוב כניטל וטריפה (ומדברי הב"י משמע שאנו יכולים לעמוד על הדבר אם הבשר נסמסמס עד שהרופא גוררו), ודעת מרן הרמ"א שאין אנו בקיאין בבשר שהרופא גוררו ולכן כל מקום שנשתנה מראית הבשר דינו כניטל.

קה. דעת מרן הב"י (סי' מח) ניקב ההמסס נקב שאינו מפולש כשירה, ודעת מרן הרמ"א לאסור בנקב שאינו מפולש אם לא בהפסד מרובה יש לסמוך על המכשירין.

קו. דעת מרן הב"י (סי' מח) אם נמצא מחט תחובה בבית הכוסות או בהמסס ולא נקובה מעבר לעבר בודקין אותה מבחוץ, אם נמצא עליו קורט דם בידוע שניקב כולו טריפה. ואם לאו כשירה. ואם מלחו והדיחו לא מועיל הבדיקה, ואם נאבד לפני הבדיקה משמע גם שמרן הב"י אוסר, ודעת מרן הרמ"א אפילו אם מלחו והדיחו יש להתיר בהפסד מרובה, וכן אם נאבד ולא בדק בחוץ אם יש עליו קורט דם יש להתיר בהפסד מרובה.

קי. דעת מרן הב"י (סי' מח) מחט שתחוב בבית הכוסות או בהמסס ועדיין תחובה בה ויש קורט דם סביב

המחט טריפה. ואם אין קורט דם אמרינן דלאחר השחיטה נתחב וכשירה. ודעת מרן הרמ"א דבזמן הזה אין אנו בקיאים בבדיקות ויש להטריף אם ניקבה המחט משני צדדיו, אפילו לא נמצא קורט דם ולא חלודה.

קח. דעת מרן הב"י (סי' מח) מחט שנמצאת בקורקבן וכולה נבלעת בעובי בשרו, ולא ניכר מצד החיצון תולין להקל. ודעת מרן הרמ"א כהיש אוסרין אפילו בכי האי גוונא, ויש לחוש לדבריהם אם לא בהפסד מרובה.

קט. דעת מרן הב"י (סי' נ) כל אבר שנקבתו או חסרונו או נטלתו פוסל אם נתמסמס ג"כ פסול, ואנו בקיאים בשיעור של נסמסמס. ודעת מרן הרמ"א שאין אנו בקיאים בנסמסמס. על כן כל שנשתנה מראית הבשר הוי כנקב ופסול.

קי. דעת מרן הב"י (סי' נב) נמצא שינוי באחד האברים, אף על פי שאין ידוע לנו שנפלה לאור טריפה, ודעת מרן הרמ"א שיש להכשיר אם לא יודעין שנפלה לאור ותלינן השינוי בדבר אחר (ובמקום הפסד מרובה יש לסמוך על דעה זו, הש"ך).

קיא. דעת מרן הב"י (סי' נב) אם נפלה העוף לאור ונחמרו בני מעיו ונשתנו כגון הלב הקורקבן הכבד (כנגד

המעיים או כנגד המרה או כנגד כל מקום חיותה) טריפה, ובבהמה אין שינויים אלו פוסל אפילו שראינו שנפלה באור, ודעת מרן הרמ"א שבבהמה אם בידוע שנפלה לאור גם כן טריפה ומוסיף הרמ"א שגם טחול אם הוריקה בסמכה גם כן טריפה.

קיב. דעת מרן הב"י (סי' נג) נשמתו ידי הבהמה מעיקרן כשירה, ודעת מרן הרמ"א אם נשמת ידי הבהמה סמוך לגוף ונצטר הדם יש להטריף.

קיג. דעת מרן הב"י (סי' נג) נשבר ידי הבהמה מעיקרן כשירה, ודעת מרן הרמ"א אם נשבר סמוך לגוף ורואים שנצטר הדם מעבר לצלעות יש להטריף.

קיד. דעת מרן הב"י (סי' נג) בעוף אם נחתך או נשבר באגפיו כשירה אפי' השבירה סמוך לגוף. והוא שלא יהא בו עוקץ. ודעת מרן הרמ"א דנשבר או נחתך סמוך לגוף באגפיו של עוף ברוחב אגודל סמוך לגוף טריפה אפילו אין בה עוקץ.

קטו. דעת מרן הב"י (סי' נג) נחתך או נשבר באגפיו של עוף סמוך לגוף ויש בה עוקץ יבדוק בריאה אם לא ניקבה כשירה. ודעת מרן הרמ"א בסמוך לגוף ברוחב אגודל טריפה ואין אנו בקיאים בבדיקת הריאה בכל מקום דישי ריעותא.

מותר רק כשעור ובשר חופין את רובו.

קכ. דעת מרן הב"י (סי' נו) נשבר העצם במקום צומת הגידין ונקשר ונתרפא יפה יש מתירין אם לא נשתנה מראית הבשר שעל השבר, ויש אוסרים עד שיבדוק בצומת הגידין ואנו בקיאין בבדיקת צומת הגידין, ודעת מרן הרמ"א דהיות שאין אנו בקיאין בבדיקת צומת הגידין על כן העוף טריפה.

קכא. דעת מרן הב"י (סי' נו) דאם יש מכה במקום צומת הגידין או המקום נפוח או נצרר הדם יבדקו בצומת הגידין ואם נמצאו שלמים כשירה. ודעת מרן הרמ"א דהיות שאין אנו בקיאין בצומת הגידין בעוף על כן הוא טריפה.

קכב. דעת מרן הב"י (סי' נז) דזאב וגדולה מזאב יש לה דרוסה בגדיים וטלאים, וכל שכן בעופות, אבל לא בגסות. ודעת מרן הרמ"א דזאב וגדולה מזאב יש לה דרוסה אפילו בבהמה גסה, ויש לחוש לחומרא.

קכג. דעת מרן הב"י (סי' נז) דעוף הנקרא נץ יש לה דרוסה בכל עופות שהן מין הדק כדוגמת תורים ובני יונה, אבל אין לה דרוסה בתרנגולת ושלמעלה מן התרנגולת. ודעת מרן הרמ"א דבתרנגולת קטנה יש לה דרוסה.

קמז. דעת מרן הב"י (סי' נג) נמצא הגף של העוף שבור ואינו יודע אם קודם שחיטה או אחר שחיטה (ויש בה עוקף ובמצב שאין יכולים לבדוק הריאה, טו"ז), טריפה. ודעת מרן הרמ"א דיש להכשיר מכה ספק ספיקא, ספק שמא נשבר אחר שחיטה ואם תמצא לומר קודם שחיטה שמא לא ניקבה הריאה.

קיז. דעת מרן הב"י (סי' נג) נחתך העצם האמצעית שלא במקום צומת הגידין כשירה, ובמקום צומת הגידין אם עור ובשר חופין את רובו ובדק בצומת הגידין ונמצאו קיימין כשירה, ומביא גם יש אוסרין. ודעת מרן הרמ"א שנהגו בכל מדינות אשכנז וצרפת כדעת האוסרין לדינא, וכל מקום שנחתך מן הערקום ולמעלה טריפה אף על פי שצומת הגידין קיימין.

קיה. דעת מרן הב"י (סי' נג) בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה בין בבהמה בין בעוף והוא דאיעכיל ניביה, ואם לא איעכיל כשירה. ודעת מרן הרמ"א דאנו אין אנו בקיאין באיעכיל ניביה על כן יש לאסור כל שמוטת ירך.

קיט. דעת מרן הב"י (סי' נג) ראש עצם הקולית המחובר לשוק שניתק ממקומו כשירה, אפילו אם איעכיל ניביה, ואפילו כשאין העור והבשר חופין את רופו, ודעת מרן הרמ"א שכל הנ"ל

קכד. דעת מרן הב"י (סי' נו) דגם בעוף
הנקרא הגס שקורין פלוקין, יש
לה דרוסה לעופות שנקמותם. אבל לא
בעוף שהוא גדול מהם. ודעת מרן
הרמ"א שיעוף הגס הנקרא פלוקין יש
לה דרוסה אפילו בעוף הגדול ממנו
ובכל העופות.

קכה. דעת מרן הב"י (סי' נו) כשארי
נכנס לדיר או עוף הדורס נכנסה
לכלוב, ואפילו הם מקרקרין והוא שותק
ונמצא חתוך ראש אחד אמרינן שע"ז
נח רגזיה וכולם מותרין. ודעת מרן
הרמ"א דאפילו הרגה אחת ואם נמצאו
עוד שם שרואין שהן דרוסים, אז כל
מה שבדיר אסור.

קכו. דעת מרן הב"י (סי' נו) דאם
נכנס הדורס ולא ידעינן אי
שתיק או צווח, ואם מקרקרן אינהו
והוא שתיק, אז לא חיישינן ליה
לדרוסה וכולם מתירים, ודעת מרן
הרמ"א שגם באופן כזה יש לאסור
כולם ויש לחוש לדבר ולאסור.

קכז. דעת מרן הב"י (סי' נו) באם בא
לפנינו קנה עם דם, ולא ידענו
במה, תולין במצוי בין להקל ובין
להחמיר (על כן יש צד להתייר). ודעת מרן
הרמ"א באם הקנה מבעבע דם בצואר
נוהגין לאסור ואין תולין להקל.

קכח. דעת מרן הב"י (סי' נו) כל מקום
שהוזכר שצריכים בדיקה כגון
בדרוסת ארי ושאר דורסין ואם צריכין
בדיקה אין אנו בקיאין, על כן יש עצה
לשהווי י"ב חודש, ובנקבה לשהווי עד
שתתעבר ותלד, ובעוף להמתין שתטיל
ביצים. ומביא הב"י יש אומדין שגם בזמן
הזה אנו בודקים אלא שצריך להביא כל
הבקיאים בדבר. ודעת מרן הרמ"א דאין
אנו בקיאין בזמן הזה בבדיקה הנצרך הן
בדרסה והן בנפולה והן בשבורה והמנהג
להטריף כל דבר שיש לו ריעותא.

קכט. דעת מרן הב"י (סי' נו) דכל מקום
שצריכין להשהותו שנים עשר
חודש לוודא שלא טריפה מותר
להשהות. ודעת מרן הרמ"א שיש
מחמירים דכל שצריכין להשהותו שנים
עשר חודש חיישינן לתקלה, וגם אין
למכרו חי לעובד כוכבים אלא ימתינו
קודם שמא יחזור וימכרנו לישראל.

קל. דעת מרן הב"י (סי' נו) דאם יש
רבים שנדרסים בלול אסור
להשהותם י"ב חודש כדי שלא יבוא
לתקלה, אבל אם רק מעטים הם
הנדרסים מותר להשהותם י"ב חודש,
ודעת מרן הרמ"א שאפילו אחד שנדרס
יש להחמיר לא להשהותו י"ב חודש.

קלא. דעת מרן הב"י (סי' נו) שוודאי
דרוסה או אפילו ספק דרוסה

אסור למכור לעכו"ם שמא יחזור וימכרנה לישראל אפילו בטרירות ידוע. ודעת מרן הרמ"א שדווקא טרירות שאינו ידוע אבל בטרירות ידוע וניכר לכל מותר למכור לעכו"ם.

קלב. דעת מרן הב"י (סי' נז) בספק דרוסה ויש מכשירין אותה בכל זאת אין למכור לעכו"ם אפי' הטרירות ניכר, ודעת מרן הרמ"א דאם יש ספק טרירות ויש מכשירין אותה ואנו קיימא לן לאסרו מכל מקום מותר למכור לעכו"ם ולא חיישינן שמא יחזור וימכרנו לישראל.

קלג. דעת מרן הב"י (סי' נח) אם נפלה הבהמה יותר מעשרה טפחים והלכה כשירה ואינה צריכה בדיקה, אבל אם הלכה והיא צולעת צריכה בדיקה ומועיל בדיקה. ודעת מרן הרמ"א דאין להתיר רק בהלכה הילוך יפה ד' אמות אבל אם צולעת אין מועיל בדיקה ויש להטריף.

קלד. דעת מרן הב"י (סי' נח) שור שהרביצוהו לשחיטה אע"פ שנפלה נפילה שיש לה קול, אין חוששין לו מפני שנועץ צפרניו ומתחזק עד

שמגיע לארץ (ונראה מדבריו אפילו שקשרו כל רגליו), ודעת מרן הרמ"א דווקא שלא קשרו כל רגליו כשהפילוהו אבל אם כל רגליו קשורים בשעה שמפילין אותו חוששין לו.

קלה. דעת מרן הב"י (סי' נט) העוף שניטלה נוצתה כשירה, ודעת מרן הרמ"א שיש לאסור העוף, רק אם אנו יודעים שנפלו מחמת רוב שומן שבה מותר כדעת הב"י.

קלו. דעת מרן הב"י (סי' נט) בהמה שנתפטמה בדברים אסורים מותרת אפילו נתפטמה כל ימיה, ודעת מרן הרמ"א אם נתפטמה כל ימיה רק בדברים אסורים אסורה.

קלז. דעת מרן הב"י (סי' ס) בהמה או חיה שנפסקה רגליה באופן שאינה נעשית טריפה לא יאכלו ממנה אלא ע"י בדיקה שיש לחוש שמא נשכה נחש, וזו בדיקתה שלא יאכלוהו רק צלי ואם היא נשיכת נחש תתפרק ותפול חתיכות חתיכות. ודעת מרן הרמ"א אם נתפרקה באופן שאינה טריפה אינה צריכה בדיקת הנזכר בב"י שאין חוששים בזמנינו לנחשים שאינו מצויין.



ובזה באנו לברך על המוגמר בהבאת הבדלי ההלכות בשחיטה וטריפות, בין המאור הגדול רבינו מרן הב"ז זצוק"ל ובין פסקי ההלכות של המאור הגדול רבינו משה בעל המפה הרמ"א זצוק"ל

ואשר על כן! הרבנים המכשירים הנותנים לאכול לפני עדת ישרון בשר גלאט כשר למהדרין בוודאי צריכים להחמיר כדברי שניהם, אף שחובא דרובא רבינו הרמ"א מחמיר לעומת רבינו הב"ז, בכל זאת מוכרחים הרבנים המכשירים להקפיד על דברי רבינו הרמ"א בכללות, וכן בדינים אשר הרמ"א מקיל במקצת או בהפסד מרובה, עלינו לשמור על דברי רבינו מרנא הבית יוסף, ומוכרחים לקיים דברי שניהם, וגבה טורא מעל השגתינו להיות מן המכריעים הן להיתר והן לאיסור רק לקיים את דברי פסקם לחומרא ובכך יוכלו לכתוב גלאט כשר למהדרין,

ולהו' ידוע כי הבשר מגיע בזמנינו לכלל הציבור כולו ספרדים ואשכנזים, ולא יתכן לקחת צד אחד ולא לפרסם את הצד שנקט אם לקולא ואם לחומרא, על כן האמת בזה והעצה טובה שגלאט כשר למהדרין מוכרח להיות לחומרא כדעת שני השליטים הגדולים והרמים, מרנא ורבנא רבינו יוסף קארו [הב"י] ומרנא ורבנא רבינו משה איסרליש [הרמ"א] זכרונם צדיקים לברכה לחיי העולם הבא אמן.

גמרתי וכתבתי המאמר יום ג לסדר ואלא המשפטים תשפ"ה לפ"ק

בכל הכבוד הראוי

יצחק אליעזר יאקאב



הגאון דיין ר' אברהם דויד שליט"א

ראש בית דין של קהילות הספרדים הלונדון ודיין בועד השחיטה

בענין כיסוי הדם בשוחט חיה ועוף ביו"ט



איתא במתני' (ביצה ב.) השוחט חיה ועוף ביו"ט ב"ש אומרים יחפור בדקר ויכסה וב"ה אומרים לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעו"י ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה. ובגמ' (ו:) א"ר זריקא אמר ר"י והוא שיש דקר נעוץ מבעו"י, והא קעביד כתישה, א"ר חייא בר אשי אמר רב בעפר תיחוח, והא קעביד גומא, כדרב אבא דא"ר אבא החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה.

ופירש רש"י (ד"ה והא קעביד כתישה) דלרב יהודה פריך, דאמר והוא שיש לו דקר נעוץ, אלמא דטעמא דמתניתין לאו משום דאתי עשה ד'וכסוהו בעפר' ודחי את 'לא תעשה כל מלאכה', אלא משום דכבר חפור ועומד הוא, עכ"ל. וצ"ב שא"כ מה מקשה הגמ' אח"כ והא קעביד גומא, והרי איירי בדקר נעוץ שחפור ועומד ואין כאן מלאכה.

ונראה לפרש כוונת רש"י כאן, שבאמת השתא ס"ל להגמ' שדקר נעוץ מסלק את החשש חפירה, משום שע"י הדקר הנעוץ נעקר גוש הקרקע ממקורו ונחשב שהגומא עשויה כבר, ואף שגוש האדמה עדיין מונח בתוככי הקרקע, מ"מ מאחר והדקר תחוב ונעוץ שם ומפרידם, ממילא אין הגוש חוזר להתאחד עם הקרקע ולהתבטל ולהיחשב כחלק ממנה, אלא חשיב חפור ועומד. וע"ז מקשה הגמ' שמאחר ומדובר בקרקע גושית א"כ עדיין חסירה כתישה, ותרצה הגמ' שמדובר בעפר תיחוח. וחזרה הגמ' להקשות שמאחר ומדובר בעפר תיחוח א"כ הדקר הנעוץ אינו מפריד בין הגומא לעפר החפור, וא"כ חוזר העפר תיחוח ומתבטל לצדדי הגומא מאחר דאינו חתיכה וגוש אחד, וא"כ כשהוא חוזר אח"כ ומוציא את העפר מן הגומא הרי"ז כחפירה מחודשת, וזוהי קושית הגמ' דקא עביד גומא. וא"ש לפירש"י מדוע

אלא שהוא סובר דלכתחילה אין מתירין לו לשחוט כדי שלא ידחה הכיסוי את איסורי יו"ט, וכסהברא המובאת ברשב"א לקמן (ח: ד"ה אתי) דהוי כמכזין לבטל מצות לא תעשה דיו"ט.

עוד אפש"ל באופ"א, דרק לבית הלל צריך דקר נעוץ כדי להתיר איסור מוקצה, ורב יהודה המצריך דקר נעוץ הוא רק אליבא דבית הלל, [לס"ד קודם שאמרו 'מוחלפת השיטה'], אך לבית שמאי הוי משום עשה דוחה ל"ת ולכן אין צריך דקר נעוץ כלל.

ולאחר התבוננות יש להבחין שבאמת גם מדברי רש"י משמע כסברא האחרונה, ממה שכתב (ח. ד"ה אפילו ודאי נמי) דהא כב"ה קי"ל דאסרי ואפילו דיעבד בלא דקר נעוץ. משמע בפירוש דלבית שמאי לא בעי דקר נעוץ ואזיל שם אליבא דר' יהודה.

וצ"ל דמה שאמרו בגמ' (ט:) דע"כ לא קאמר בית שמאי התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ, היינו רק לדיחוי בעלמא, אך אינו לפי האמת דלב"ש אין צריך כלל דקר נעוץ וכנ"ל. ובוה א"ש שיטת ר"ת הסובר שלפי מה דאסקינן 'מוחלפת השיטה' דלב"ה אין צורך בהכנה כלשהיא, וכסברת ב"ש בהו"א.

לא הקשתה הגמ' תיכף מחפירת גומא שהוא קודם הכתישה, ואולי זה מה שהכריח את רש"י לפרש כנ"ל.

[ולפי"ז] במסקנא צריך לבאר מדוע לדעת רש"י אכן צריך דקר נעוץ, ואפש"ל כשיטת התוס' (ד"ה ואינו) כדי שיהא מוכן, או כמשמעות רש"י (ט: ד"ה אבל) דהוי לסלק סרך חפירה, ושם נפרש בס"ד].



שיטת ר"ת שהביאו התוס' (ט: ד"ה א"ר יוחנן) דמוחלפת השיטה היינו ההיא דהשוחט, ולכן לא בעי הכנה לענין כיסוי כלל, דב"ה סברי יחפור בדקר ויכסה. והתוס' הקשו עליו שהרי להס"ד דגמ' ב"ה סברי כב"ש, וא"כ בעי דקר נעוץ אפילו בעפר תיחוח, וא"כ בעי הכנה.

ובט"ז (סי' תצ"ח ס"ק י"ב) כתב ליישב את דעת ר"ת, לפי שיטת רש"י כאן דהוי משום עשה דוחה לא תעשה ואי"צ דקר נעוץ^א, וכשיטת הירושלמי המובאת בתוס' (דף ח. ד"ה א"ר יהודה) דמצות כיסוי דוחה גם את איסור מוקצה, ואפשר לומר כן גם לשיטת ב"ש [קודם שאמרו 'מוחלפת השיטה'],

א. ורק רב יהודה הוא שמפרש את המשנה בדקר נעוץ.



ומ"מ יש לעיין טובא בדברי הט"ז (הנ"ל) וכפי שהעירו הרבה מן האחרונים, שהקשו עליו ממסקנת הגמ' (ח:) דיו"ט הוי עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

ונראה לומר לדעת ב"ש בההו"א דיו"ט לא הוי עשה רק לא תעשה, וכשיטת האמוראים בשבת כד: ודלא כרב אשי שם². ואם נאמר שגם לב"ה אין צריך דקר נעוץ [ודלא כרב יהודה], צ"ל דר' יוחנן דאמר מוחלפת השיטה סובר כהאמוראים הנ"ל דיו"ט אינו עשה, ד'שבתון' האמור בקרא לא משמע ציווי.

ומה שיש להקשות עליו מדברי הרשב"א (ח:) שכתב שלכתחילה אסור לשחוט משום דהוי כמתכוין לדחות לאו דיו"ט, והוכיח זאת מדינא דתינוק הנימול בשבת שנשפכו המים החמים המוכנים לרוחצו, שאין מלין אותו, אע"פ שאם ימולו אותו יהיה מותר אח"כ לחמם מים אחרים עבורו משום פקוח נפש, מ"מ אין רשאי למולו משום שאסור להכניס עצמו לדחיה זו, והכיצד הותר לדעת רש"י בב"ש להכניס

עצמו לעדל"ת לכתחילה, והרי כאמור בההיא דתינוק דאשיתפוך חמימי מבואר שלכתחילה אסור להיכנס למצב של דחית איסור. צ"ל שיש לחלק ביניהן, דפיקוח נפש הוי 'דחיה' ולא 'הותרה', ולכן לכתחילה אין ראוי ליכנס למצב זה³, ואינו דומה לעשה דוחה לא תעשה שיש סברא לומר שמעיקרא לא אסרה התורה את הלאו במקום העשה, וכסברת רב ניסים גאון (שבת קלב). שאזרת הלאו על תנאי נאמרה, ודו"ק.



ומה שמבואר בפשיטות בכל הסוגיא שאם אין לו עפר מוכן לכתחילה לא ישחוט, ולדברי ב"ה אפילו כשיש לו דקר נעוץ לר' יהודה אין לו לשחוט, וכדפסק בשו"ע (יו"ד סי' כ"ח סעיף כ"א) דמי שאין לו עפר מוכן אין לו לשחוט. וקשה מדוע לא ישחוט אף כשאין לו עפר, והרי אח"כ ייחשב אנוס שאין לו עפר.

ובגליין מהרש"א (יו"ד שם) הקשה מהמרדכי (מנחות תתקמ"ד) לגבי מי שנפסקה ציציתו בשבת האם מותר לו לצאת בבגד שאין בו חוטי ציצית, והמרדכי התיר וכפי שביאר שם

ב. ועי' בתוס' לקמן (ח: ד"ה סוף סוף) שנדחקו ליישב שיטת רבא ע"ש.
ג. ובאמת יש מחלוקת ראשונים האם מותר או לא, עי' ר"ן (שבת יט.).

מתחלת פעולת 'קום ועשה' ממילא מחוייב לדאוג לגמר המצוה, ואם אין לו אפשרות לכסות אל לו להיכנס ולבטל את גמר המצוה בקום ועשה, משא"כ בציצית כשהוא מלביש את הבגד שאז היא פעולת 'קום ועשה' עדיין אין עליו חיוב להטיל ציצית, ורק אח"כ כשהוא לבוש מתחייב בהטלת ציצית בבגד והוי ביטול, אך אז הוא כבר במצב של שב ואל תעשה, ואז הוא כבר אנוס וא"י נחשב ביטול בקום ועשה, וכן לענין חובת קביעת מזוזה בבית, ודו"ק.

ועוד יש לומר, שגם הסוברין שאין השחיטה והכיסוי נחשבים כמצוה אחת ממש, מ"מ מאחר והוזכרו בתורה בענין אחד 'ושחט - וכסהו', הרי הם נחשבים כתרי מצוות דשייכי להדדי, כשם שמצינו בתפילין של יד ושל ראש, ולכן אפילו אם הן שני מצוות נפרדות מ"מ יש להם שייכות זו לזו, ולכן אין לו להיכנס למצות שחיטה מבלי שיוכל לקיים המצוה הנוספת שהיא מצות הכיסוי, משום שע"י השייכות שביניהן הרי"ז נחשב כמי שהולך לבטל את המצוה בקום ועשה מחמת מעשה השחיטה.

הטעם משום שלא אמרה תורה שלא ילבש בגד בלא ציצית, אלא רק הטילו עליו חובת הטלת חוטי ציצית בבגד, וממילא בשבת שא"א להטיל בו פתילי ציצית מחמת איסור שבת, ממילא שרי ללבשו אף בלא ציצית, וכשם שאין איסור לדור בבית שאין בו מזוזה כשאין בידו להשיג, ומובא גם בב"י (או"ח סי' י"ג) ובקצרה ברמ"א (שם סעי' ג'). ומשמע שגם מדרבנן מותר היכא שהוא אנוס, ומדוע הכא אסור לשחוט אף שאח"כ יהא אנוס על הכיסוי מחמת העדר עפר מצוי.

אולם נראה ליישב זאת עפ"י השיטה המובאת ברמ"א (יו"ד סי' י"ט סעיף ד') שלכתחילה ראוי שלא לדבר בין השחיטה והכיסוי, והיינו משום שהשחיטה והכיסוי הרי הם כ'המשך' וכביכול כמצוה אחת הן, וכמבואר שם בט"ז (סק"ה), ומשום דכתוב 'ושחט וכסהו'. ובאמת כך משמע מדברי רש"י בסוגיין (ז: ד"ה לא ישחוט ויכסה) שכתב: אע"פ ששחט לא יגמור, ומשמע מדבריו דכיסוי הוי גמר מצות שחיטה.

ולשיטה זו מובן היטב החילוק, דכיון שמשעתחיל לשחוט

ד. וכך תירץ באבי עזרי (פי"ד מהל' שחיטה ה"א).

❧ ה ❧

ולפי דברי הט"ז ששיטת ר"ת היא כרש"י הנ"ל ומשום עשה דוחה ל"ת, יש להקשות דאף שבכתישה מצינו שתהיה בעידנא, וכפי שמתרצת הגמ' (ח:) דבהדי דכתיש קא מכסי, אולם החפירה לא הוי בעידנא דמקיים את מצות הכיסוי, והכיצד תדחה.

ואף דאפשר לומר דשאני בזה דהוי איסור דרבנן, [דהוי מלאכה שאצל"ג או מקלקל], מ"מ שיטת הרבה ראשונים דגם בדחיית איסור דרבנן צריך בעידניה, כדאיתא בר"ן (ר"ה לב:) במתני' דשופר של ר"ה אין מפקחין עליו את הגל וכו', שהעמידו דבריהם אף במקום מצוה דאורייתא, והר"ן שם כתב טעם משום דלא הוי בעידניה, וכן נראה בתוס' פסחים (ו. ד"ה כופה) בדין מוצא חמץ בפסח כופה עליו את הכלי, דשם אסור משום טלטול.

ולדברינו הנ"ל עם שיטת הסוברים דשחיטה וכיסוי הוו מצוה אחת משום שהכיסוי נחשב גמר השחיטה, מיושב מדוע חפירה לצורך הכיסוי נחשב בעידניה דהשחיטה, שתיכף מששחט נחשב שכבר התחיל המצוה, ונחשב בעידניה לכה"פ כלפי

איסור דרבנן זה שיש בחפירה. וכן לענין הטלטול מוקצה דכאן חשיב כבעידניה, ודו"ק.

❧ ו ❧

וראיתי שמקשים על הירושלמי המובא בתוס' (ד"ה אר") דדוחין איסור הכנה מפני ביטול מצות כיסוי, מהדינים הנ"ל שמצינו לענין שופר וטלטול חמץ בפסח, דבעינן בעידניה. ובקהילות יעקב (סי' ו) תירץ עפ"י פסקי תוס' זבחים, עיי"ש. ונראה לתרץ קצת עפ"י סברת הרמב"ן שהביא הר"ן כאן בסוגיא, שהתירו לתלוש שיער הכבש קודם השחיטה [אף שהוא אסור משום גוזז], מפני שבלא"ה יצטרך לתולשן אחר השחיטה, כלומר מאחר ולבסוף בלא"ה ידחה איסור זה [משום אוכל נפש], אנו מתירין את אותו איסור אף קודם לכן על שם סופו. וא"כ אולי י"ל גם לנידוד, שמאחר ולבסוף כשיכסה באפר המוקצה נדחה האיסור מוקצה מפני המצוה דהוי בעידניה, א"כ גם טלטול המוקצה שיש קודם לכן, אף שאי"ז בעידניה מ"מ נדחה ג"כ משום שהוא אותו האיסור.

אולם נראה לתרץ יותר עפ"י היסוד שהביאו האחרונים" דיש

משא"כ בדין דשופר וכדו' העמידו דבריהם משום דלא הוי בעידיניה.



תוס' (ח. ד"ה ואינו), וי"ל דמשום שמחת יו"ט מותר אפילו לכתחילה. ובמהרש"א ומהר"ם שייף פירשו שכוונת התוס' ליישב לדעת ב"ש הסוברים דמותר לשחוט לכתחילה משום שמחת יו"ט, דאילו לבית הלל הסוברים שרק אם עבר ושחט [בדיעבד] מותר לכסות, לא שייך טעם דשמחת יו"ט שהרי בלא"ה אין הבשר אסור לפני כיסוי'. ועי' קרבן נתנאל (אות ה') שמביא מדברי המג"א (סי' תצ"ח ס"ק כ"ה) והט"ז (ס"ק י"ב) שהבינו בכוונת התוס' דגם לב"ה הוי משום שמחת יו"ט ותמה עליהם, וע"ש עוד מה שהוקשה לו מדין שופר למה שם העמידו חכמים דבריהם וכאן לא מצינו זאת.

אכן נראה שקושיא האחת מתרצת את חברתה, דהמג"א והט"ז הבינו שהתוס' באו לתרץ מדוע באמת התירו כאן איסור דרבנן ואפילו לכתחילה, ולא

חילוק בין 'טלטול מוקצה' לבין 'השתמשות במוקצה', וכן מביאין מדברי התוס' לקמן (לא: ד"ה ונפחת). ויש להסביר הדבר, שמאחר ומקור דין מוקצה הוא מדין הכנה דכתיב 'והכינו', וכנ"ל בשיעורים הקודמים, א"כ עיקר ההקפדה היא על השתמשות הדבר, דהיינו שכל דבר שמשתמשים בו לצורך שבת או יו"ט צריך הכנה, אך מה שאסרו טלטול הוא רק משום שאסור להשתמש בדבר מוקצה, ולכן הקילו לצורך אכילת יו"ט בטפל דהיינו טלטול ולא בעיקר דהיינו השתמשות, דבזה לא נראה להם להקל מאחר וזוהי גופא האיסור העולה מדכתיב 'והכינו את אשר יביאו'.

ויתכן לפי"ז שמאחר ועיקר איסור מוקצה הוא ההשתמשות שלו, ובענינא דידן היינו כיסוי בעפר שאינו מוכן, לכן הותר ונדחה משום עשה דכיסוי דאז הוא בעידיניה, והתירו גם הטלטול לצורך זה אע"פ שאינו בעידיניה, משום שכל איסור הטלטול כאן הוא טפל לאיסור ההשתמשות ובא מחמתו.

ז. ונציין לידיעה נשגבה בשו"ת מהר"ם נ' חביב (או"ח סי' צ) שדן האם מותר לאכול הבשר קודם כיסוי הדם, ואמנם מבואר שם להדיא שהגידון הוא רק לכתחילה, אך בודאי אינו מעכב את האכילה מדינא. ולפיר' תמוה טובא מה טעם יש לתלותן זה בזה ולעכב האכילה עד אחר הכיסוי, ולפישמנ"ת (לעיל אות ד) שהכיסוי הוא גמר השחיטה ונידון כהמשך המצוה, יש מקום להבין שיש להמתין עד אחר סיום השחיטה שע"י הכיסוי ורק אח"כ לאכול הבשר.

העמידו דבריהם כבשאר מקומות, שהרי לפי"ז אין בכח מצות כיסוי לדחות איסור יו"ט ואפילו באיסור דרבנן, כדמצינו לגבי שופר שהעמידו חכמים דבריהם ועי"ז ביטלו מצוה דאורייתא. ועי"ז תירצו התוס' שמאחר ויש כאן שמחת יו"ט, דהיינו אפילו לבית הלל שאינן מתירים לשחוט לכתחילה, מ"מ אם עבר ושחט, דוחה השחיטה שהיא צורך שמחת יו"ט את האיסור דרבנן, ומשום שהיא התחלת מצות כסוי וכנ"ל, ולכן נחשב כאילו שמחת יו"ט היא סיבת הדחיה, ולכן לא העמידו דבריהם כבשאר מקומות, ודו"ק.



עיינ במהרש"א על תוד"ה א"ר יהודה, ובמה שהקשה עליו הקרני ראם,

וכן הקשה המג"א (סי' תק"ט ס"ק ט"ו) על הב"ח. ונראה לומר בכוונתם דאה"נ אם שחט ס"ל דמותר כדי שלא לבטל מצות כיסוי, אולם מ"מ אין לשחוט ולסמוך על טעם זה, משום שאין לנו ליכנס לדחות איסור אף ע"י מצות עשה הדוחה, וכסברא הנ"ל (אות ג) המבוארת ברשב"א, אי לאו טעמא דאוכל נפש ושמחת יו"ט המתיר זאת, ועי"ז מבאר המהרש"א שאין להתיר לכתחילה שחיטה על סמך שיהיה מותר לו אח"כ לטלטל מטעם אוכל נפש, שמאחר ובעת שתבוא ותתעורר סיבת דחיית האיסור לא יהיה ניכר הטעם דאוכל נפש, משום שאז יהיה זה כבר לאחר השחיטה, ונותר רק דחיה מטעם מצות הכיסוי, ואין די בכך כדי להתיר השחיטה לכתחילה.



הרה"ג דיין ר' יוסף דויד שליט"א
דיין של קהילות הספרדים בלונדון

בענין צרירות דם ומראה אדמימות על בשר ועופות

מילתא דשכיחא בקניית עופות שמוצאים צרירות דם עליהם וזה יכול להיות באזורי ח'בורי האברים של העוף שכנראה נגרם מאופן איחסון העופות בעת ההובלה אל בית מטבחים ולפעמים נוצר מחמת מכה, ורבו השואלים כדת מה לעשות קודם הבישול ומה הדין אם כבר נתבשל האם הדם יאסור את התבשיל או את החתיכה.

ותמה הרמב"ן (חולין שם) וז"ל דאם חלטו בחלא ואסמיק למה לא נאסר לעולם דפריש ליה דם לאיבראי ובלעו איהו. ואפשר שאין החומץ מבשל בו דם לעולם והאי דאסמיק משום דלא פלט כל דמיה ולא אצמית לגמרי בגויה אלא נצרר הדם ולא יצא כולו לחוץ וכיון שנצרר הדם אין יוצא במליחה לחודה. ומיהו בחיתוך ומליחה שרי שלא נתבשל בו דמו מבחוץ. ולא בשחלטו בחומץ רותח אלא בחומץ צונן שרה אותו. ואע"פ שאמרו כבוש הרי הוא כמבושל בכבוש שכבשו בתבלין ובחומץ הוא עכ"ל.

והא דאיתא בחולין (קיא.) גבי כבד דרב הונא חלטי ליה בחלא פי'

איתא בגמ' (חולין צג:) אומצא דאסמיק (בשר שהאדים) חתכה ומלחה אפילו לקדרה נמי שפיר דמי, תלייה נמי בשפודא (בתוך תנור ונצלה שם ללא מליחה) דאיב דמא, אגומרי (הניחו על הגחלים) פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר משאב שאיבי ליה וחד אמר מצמת צמתי ליה.

הבה"ג (הלכות דם סי' סה הובא בתוס' פסחים עד: ד"ה אסמיק) ביאר את דברי הגמ' דאיידי בחתיכת בשר שהונח בתוך חומץ עד שהאדימה וכיון שהאדים נפרש הדם ממקומו ואם רוצה לבשלה בקדירה צריך לחתכה לחתיכות ולמולחה ואם ברצונו לצלותה יניחנה על השפוד בתנור ויצלנה.

או נדחקה הבהמה. וכ"כ רבנו יהונתן מלוניל דבכל מקום בגוף שהוכה בו ונצרר הדם חתכיה חתיכות הרבה ומלחיה ואפילו לקדירה שפיר דמי כשאר בשר אע"פ שלא סר האדמומית שבו. וכ"כ האור זרוע (הל' גיד הנשה תמח) אומצא דאסמיק אע"פ שדם האברים מותר כ"ז שלא פירש לחוץ מ"מ כיון דאסמיק כ"כ שנאסף שם רוב דם אסור. וכן כתב לפרש הרמב"ן (שם) וז"ל חתיכה שהאדימה שנצרר בה דם מחמת המכה ואותו דם מובלע ואינו יוצא אלא ע"י חיתוך ומליחה דומיא דחוטי שהדם כנוס בהן וכן פירשו רוב המפרשים ע"כ. וכ"כ הרשב"א בתורת הבית (הקצר ב"ג ש"ג ע:): דנצרר הדם מחמת מכה וכיוצא בזה אסור לאכלו עד שיחתוך אותו מקום ומולחו יפה שכל שנקרש ונצרר אין כח במלח להוציאו עד שיחתכנו ויעשה לו פתח לצאת דרך שם. וכ"כ הריטב"א (חולין צג:): חתיכת בשר שהאדימה שנצרר הדם בה ואינו יוצא אלא ע"י חיתוך ומליחה ואסור משום דהוי דם האברים שפירש שהוא אסור. וכ"כ הרא"ש (פ"ו סי"א) אומצא דאסמיק מחמת מכה שהוכתה הבהמה מחיים ונתקבץ שם הדם והאדים הבשר.

והראב"ד בהשגותיו (שם) תמה על דברי הרמב"ם דאיידי בחתיכה שהאדימה בתוך החומץ וז"ל

שהיה חולט הכבד קודם בישולו בחומץ כדי שלא יפלוט דמו דמשמע דאדרבא חליטה בתוך חומץ מונעת מהדם לצאת בבישול וא"צ למלוחה. כתבו התוס' (פסחים שם) בשם הריב"א דאיידי כשאנו שווה בתוכו ולכן אינו מפליט מידי ונצמת הדם בתוך הבשר והכל מותר דאכתי לא פירש הדם משא"כ בשהה בתוכו עד דאסמיק נעקר ממנו הדם ונפלט לתוכו והיינו דקאמר אומצא דאסמיק.

וכן מתבאר מדברי הרמב"ם (פ"ו ממאכל"א הי"ג) שכתב וחתיכה שהאדימה בתוך החומץ היא והחומץ אסורין עד שימלח אותה יפה יפה ויצלה (ודייק הבי"ס) סז דס"ל דמותר רק לצלי מיהו בבה"ג ובטור משמע דע"י חתיכה ומליחה שרי אף לקדירה) וקודם לכן (הי"ב) כתב הרמב"ם גבי בשר חי דאם חלטו בחומץ מותר לאכלו כשהוא חי הרי שאין החליטה אוסרתו א"ו דשאני זמן מועט (וע' במ"מ שם). וסיים הרמב"ן דאין ביאור בה"ג בגמ' מתקבל על הלב.

מיהו רבנו גרשום (שם) פירש אומצא דאסמיק שמכין את הבהמה בחייה ונצרר הדם באותו מקום. וכ"כ תלמידו רבי נתן בעל הערוך (ערך אמץ). וכ"כ בספר האשכול (הל' חלב ודם) חתיכה שנתקבץ בה הדם ע"י שהוכתה

בשר קודם מליחה הואיל ונצרר שם הדם בשעת השחיטה.

והביא הכה"ח (שם אות טו) בשם הבית דוד (מסאלוניקי י"ד סי"א) דאין כוונת השו"ע שיחתוך הנצרר ויעקרנו משאר בשר ואח"כ ימלחנו אלא בעודו מחובר עם שאר בשר יחתכנו ויעשה בו קרע ולא ימלחנו בלא קריעה כמו שאר הבשר. וקושטא דמילתא כבר מבואר בדברי הרשב"א (שם) דכל צורך החיתוך הוא כדי לעשות לו פתח שהדם יצא משם. עוד כתב הב"ד דאפילו אם אחרי המליחה נשאר אדמומית לית לן בה דהרשב"א (תוה"ב הארוך עג:) העלה דמסתברא דאפי' לא הלך מראה אדמימות שבו דם שבו הלך והאי שומנא בעלמא הוא כדאמרין גבי טחול וגבי כיכר שחתך עליו בשר. וכדברי הרשב"א מבואר בדברי רבנו יהונתן מלוניל (מובא לעיל) שאע"פ שלא סר אדמומית שבו לאחר המליחה שפיר דמי. וכ"כ הפר"ח (אות י) בשם הרשב"א.

ואם נתבשל ללא חיתוך קודם המליחה לדעת מרן השו"ע צריך לשער ששים כנגד הדם הנצרר ושאר התבשיל יהיה מותר ובנוגע לחתיכה עצמה האם צריכים ששים בחתיכה הכה"ח (אות טוב) כתב שדינו כדין הלב שנתבשל ללא קריעה שנתבאר בסימן עב.

א"א קבלת זה האיש כמה היא זרה אצלנו דאומצא דאסמיק היא חתיכה שנצרר בה הדם מחמת מכה ואותו הדם אינו יוצא אלא בחיתוך ומליחה וכו' ומה שאמר הוא אינו כלום שאחר שחלטו ולא הוכשר שוב אין לו הכשר כאילו נתבשל בדמו עכ"ל. ובמ"מ כתב דהרמב"ם ס"ל ככה"ג דפירוש אומצא דאסמיק הוא חתיכה שהאדימה בתוך החומץ אבל רוב המפרשים פירשו כהראב"ד בהשגות והרמב"ן והרשב"א. מיהו הכ"מ כתב ליישב דגם הרמב"ם ס"ל כרוב המפרשים ולכן לאחר שהביא על חתיכה שהאדימה בחומץ שוב כתב בשר שהאדים וכן ביצי בהמה וחיה בקלף שעליהן וכן העורף שבו המזרקים שהן מלאים דם אם חתכן ומלחן כדת מותר לבשלן ואם לא חתכן וצליין בשפוד וכו' הרי אלו מותרין ע"כ הרי הא דבשר שהדים אינו ענין לו אלא מילתא באנפי נפשה היא וכדברי המפרשים.

וכן פסק השו"ע (שם ס"ד) נצרר הדם מחמת מכה אסור לבשלו עד שיחתוך המקום וימלחנו יפה אבל מותר לצלותו בין בשפוד בין ע"ג גחלים אפי' בלא חיתוך ומליחה. וכתב הרמ"א די"א משום זה יש להחמיר לקלף בית השחיטה או לחתוך באותו

מתפשט כלום לחוץ. והביא דבריו הרמ"א בתורת חטאת (כלל כו דין ו). לפי"ז באומצא דאסמיק דליכא חללים לא שייך חששו של הרמ"א וגם החתיכה עצמה תהיה מותרת היכא דאיכא ששים.

אמנם כ"ז לדעת מרן השו"ע (סי' צב ס"ד) דס"ל ל"א אמרינן חנ"ן אלא בבשר בחלב ולכן בדאיכא ששים הכל מותר אבל לדעת הרמ"א דאמרינן חנ"ן בשאר איסורים אם אין ששים בחתיכה עצמה נגד הדם צריכים לשער ששים בתבשיל נגד כל החתיכה והחתיכה עצמה אסורה. וכ"כ בבית הלל (אות ב).

והנה קיים שני סוגי אדמימות בבשר אחד הוא מה שמבואר להדיא בראשונים ובראשם רבנו גרשום שהוא אדמימות שנוצר מחמת מכה ונצרר שם דם שגורם לבשר להתאדם. ועוד יש שהבשר מתאדם לא מחמת מכה אלא משפשוף לאורך זמן בעיקר במקומות חיבור העצמות וזה נגרם כתוצאה מאופן איחסון העופות באופן כללי ובעת הובלתם לבית מטבחים ואין צרירות דם ניכרת אלא אדמימות.

ויש לדון האם בסוג האחרון כשנוצר מראה אדמימות שלא מחמת

והנה גבי לב כתב הב"י לדייק מהמרדכי דאם יש ששים גם הלב עצמו מותר וכן משמע מדבריו בשו"ע (שם ס"ב) שסתם וכתב דאם יש ששים מותר וכן דייק הש"ך (אות ו) מיהו הרמ"א פסק (שם ס"ב) ואפילו בדאיכא ששים הלב עצמו אסור. ותמה עליו הש"ך מדוע לא כתב על דברי השו"ע וי"א כדרכו להראות שיש מח'. וכן העיר הפר"ח (אות ו) ופסק דגם הלב מותר בדאיכא ששים וכ"כ המהריק"ש והשלחן גבוה. אלא שהכנה"ג (הגב"י טז) כתב דהרמ"א מספקא ליה בדברי השו"ע וע"כ לא כתב בהגה וי"א והסיק לענין הלכה כדברי האוסרים וכ"כ להחמיר בערך השלחן (טייב אות ז) ומכח זה כתב הכה"ח (אות יא) דיש לחוש לדבריהם בהפסד מועט אבל בהפסד מרובה או לכבוד שבת יש להקל לספרדים ההולכים ע"פ פסק השו"ע אבל לההולכים ע"פ פסק הרמ"א יש להחמיר.

מיהו נראה דבאומצא דאסמיק אם יש ששים אין מקום להחמיר אף בחתיכה עצמה לדעת מרן שהרי מקור הרמ"א להחמיר בלב הוא בשערי דורא (דיני הלב) שכתב הלב עצמו אסור שנתבשל בדם חללו. וביאר המהרא"י בהגהות ש"ד (אות א) דלפעמים הדם מתבשל ונתייבש כולו בחלל הלב ולא

מכה אלא משפשוף וכד' דינו כבשרא דאסמיק שצריך חיתוך קודם המליחה.

בשו"ת טוב טעם ודעת (תליתאי סי' קיט הובא בדר"ת) נשאל על

רגלי כבש שמלחם ומלגם בכלי ראשון להסיר השיער כנהוג ואח"כ נמצא באמצע הרגלים כתמים אדומים ביותר בהיקפו וקצת מהכתם שחור קצת וזה נעשה מחמת חוזק קשירת המשחה לשחיטה. ותוכן תשובתו הוא דאם רק נתאדם המקום וליכא צרירות דם לכאורה הוא מחלוקת הראב"ד והרמב"ם לפי הבנת המ"מ. שהראב"ד השיג וכתב דאומצא דאסמיק הוא חתיכה שנצרר הדם מחמת מכה כמו חוטים שהדם כנוס בהם משמע דבעינן דם כנוס ועומד. ולפי"ז מובן מה שעלה על דעת הראב"ד שהרמב"ם מיירי רק באומצא דחלטו בחומץ וכן הבין המ"מ ולא אסיק אדעתיהו כהב"י דהרמב"ם ס"ל כרוב המפרשים ומה גם דהמ"מ דרכו ליישב הרמב"ם ולהשוותו לרוב המפרשים. א"ו דס"ל שאין אוסרים רק בנצרר הדם הרבה ויש דם בעין אבל בהאדים לחוד לא נאסר ולכן כשהרמב"ם כתב בשר שהאדים בסתם מזה הוכיחו דמיירי בחלטו בחומץ. א"כ מוכח דדעת הראב"ד והמ"מ דבעינן דוקא שנצרר דם ולא אם רק האדים. אבל מהב"י שהשווה את הרמב"ם לרוב

המפרשים משמע דס"ל דאף בהאדים לחוד גם נאסר. ואף דלישנא דהטור והשו"ע נצרר הדם משמע מחמת מכה אבל במקור הדין בגמ' בפסחים ובחולין גרסינן אומצא דאסמיק משמע רק בהאדים לבד וראיה דבפחים נקט חד לישנא בסתם בשר שהאדים ואח"כ גבי חלטו נקט נמי לשון בשר דאסמיק והתם הכוונה שרק האדים בחומץ. וכן משמע מפרש"י סביב הרי"ף שכתב דאסמיק אדום מדם.

והסיק להלכה דכיון דרוב הפוסקים משמע להדיא דאסרי בהאדים לבד וכן מוכח מהרמב"ם לפי הב"י והכ"מ ומדעת הראב"ד לא מפורש כן להיפוך ואף אם היה דעתו כן קיי"ל כרוב הפוסקים. לכך יש לאסור אפילו בהאדים לבד רק אם הוי הפסד מרובה נראה לצדר להקל לסמוך על הוכחתנו מלשון הראב"ד והמ"מ וכיון דחתיכה נעשה נבלה דרבנן ולדעת כמה לא אמרינן חנ"ן בשאר אסורין וגם דם שבשלו דרבנן ולכן ככה"ג יש לסמוך בשעת הדחק לומר דבעינן דם בעין ממש כנוס שם. ובלא הפסד מרובה יש להטריף. כן נראה לפע"ד נכון וברור עכת"ד הטוטוד"ע.

ויי לצייין שמלשון בעל האשכול הנ"ל שכתב שהוכחה או נדחקה הבהמה יש קצת משמעות שגם

אדמימות שנגרם מחמת שפשוף שהוא כדוחק יש לאסור.

לדינא אם נמצא לאחר המליחה וקודם הבישול בשר שיש בו צרירות דם או אפילו מראה של אדמימות חזק ונראה לעין שלא חתכו את הבשר קודם המליחה יש לחתוך את האדמימות ורק לאחר מכן לבשל את שאר הבשר. ואם נמצא לאחר הבישול צרירות דם על הבשר לדעת מרן השו"ע אם יש ששים בכל התבשיל נגד הדם הכל מותר.

ולדעת הרמ"א יש להצריך ששים בחתיכה עצמה ואם אין יש לשער ששים כנגד כל חתיכת הבשר והחתיכה עצמה נשארת באיסורה. ובמראה אדמימות לחוד במקום הפסד מרובה אפשר להקל ושלל במקום הפסד יש להחמיר כדין צרירות דם.

ויי למשגיחים בבית המטבחים לפקח על הדבר קודם המליחה בפרט בזמננו שצורת הובלת העופות גורמת חששות הנ"ל.

ויה"ר שלא ניכשל בדבר הלכה.
הצבא"י יח"ד



הרה"ג ר' פינחס ליבוש פדווא שליט"א
רב ראשי ואב"ד הקהילה היהודית "שומרי הדת" אנטווערפן

בעניין חלדה אם נתכסה הסכין ע"י בשר של דופני השחיטה

חודש חשוון תשפ"ד לפ"ק פה אנטווערפן יע"א
אמע"כ הרה"ח מו"ה מרדכי ראזענצוויג שליט"א שו"ב בק"ק אמסטרדם
אחדשה"ט

נידון השאלה אשר הביא, בענין שוחט ששחט עגל, ושחט בתוך לבלב הצואר דהיינו
שקדי הטימוס שקוראים השוחטים "גראדזעצע" ובאנגלית SWEETBREAD,
והיות שבשר זה הינו רך מאוד, ירד קצת מהבשר על גב הסכין בעת השחיטה,
והשאלה היא האם זה נחשב לחלדה או לא.

ונראה לומר דבר חדש שלא מצאתי מפורש בפוסקים, והוא, שבחתך השחיטה
ובבשר של דופני בית השחיטה, לא מיקרי חלדה אפי' אם נתכסה הסכין על
יד זה.

ואפרש שיחתי:

החליד במיעוט סימנים מהו, תיקו.

והיות שסוגיא זו של חלדה היא
מהסוגיות הסתומות בהל'
שחיטה, מוכרח אני להאריך קצת
ואתחיל בגמ' חולין דף ל' ע"א: אמר רב
יהודה אמר רב: השוחט בשנים ושלישה
מקומות, שחיטתו כשרה. כי אמריתה
קמיה דשמואל, אמר לי בעינן שחיטה
מפורעת וליכא.

בגמ' חולין דף ל' ע"ב אי' אמר רב יהודה
אמר רב: החליד את הסכין בין
סימן לסימן ופסקו, פסולה. תחת העור
[היינו שהחליד הסכין תחת עור צואר
הבהמה, ושחט הסימנים כדרך למטה
ממנו] כשרה. וממשיכה הגמ': תחת
העור כשרה, בי רב אמרי תחת העור איני
יודע. איבעיא להו לבי רב דאמרי תחת
העור איני יודע, תחת מטלית מהו, תחת
צמר מסובך מהו, תיקו. בעי רב פפא:

שהק' למה הביאה הגמ' דיני חלית הסכין תחת העור ותחת הסימנים כאן, ולא הביאתו להלן במשנה של החליד בדף ל"ב ע"א, ותירצו התוס' דכיוון דאכשר רב שוחט בב' או ג' מקומות דא"צ שחיטה מפורעת, קמ"ל הגמ', דמ"מ החליד הסכין תחת הסימנים - דגם זה הוי שחיטה שאינה מפורעת - פסולה מטעם חלדה.

ועיין בנו"כ בשו"ע יו"ד סי' כ"א [הגהות יד אברהם] נפק"מ להלכה דא"צ שחיטה מפורעת, לגבי שוחט בסכין מלובנת בהל' שחיטה סי' ט' דיש מתירין, והטעם, דכיוון דבית השחיטה מרווח רווח לכן לא נשרף כותלי בית השחיטה מחום הסכין, ואפשר לזוהר שלא יגעו הסימנים לצדדי הסכין. וא"כ בניד"ד של שחיטה שאינה מפורעת כגון ששחט בב' או ג' מקומות, לכו"ע יהיה פסול אם שחט בסכין מלובנת, דכיוון דבית השחיטה לא מרווח, ישרפו הסימנים מצדדי הסכין.

ומעתה נחזי אנן, בשחיטה כגון דא, ששחט בב' או בג' מקומות ואין השחיטה מפורעת, וצדדי בית השחיטה נוגעים בצדדי הסכין, הרי בקל יבוא לידי חלדה כשיסגור חתך בית השחיטה על גבי הסכין ויכוסה גב הסכין מעור בשר וסימנים, ובפרט לפי תוס'

להלכה נפסק בשו"ע יו"ד סי' כ"א סעיף ג' כרב, ואין צריך שחיטה מפורעת שהיא שחיטה גלויה וניכרת .

ועיי"ש בתוס' ד"ה השוחט, שפירש הגמ' על פי פירש"י, וכן הביא שיטת השאילתות, ובשניהם ההסבר הוא, דבית השחיטה מרווח רווח, היינו שהיות שבית השחיטה והסימנים מתוחים בצואר הבהמה בחייה, לכן כאשר שוחטים הבהמה, נפתח חתך הסימנים, ובית השחיטה נהיה מגולה מחמת הרווחת בית השחיטה, אבל אם שוחט בב' מקומות, היינו לרש"י ששחט למעלה או למטה קצת, ואח"כ חזר לשחוט במקום אחר, הרי מחמת חתך הראשון שבוצע כבר בסימנים, אין הסימנים מתוחים, וממילא אין בית השחיטה מתרווח בעת השחיטה, ונקראת שחיטה שאינה מפורעת.

וכן לפי פ"י השאילתות, שחתך בב' או ג' מקומות ברוחב הסימנים, ואף שסוף סוף שחט רוב הסימן, נשאר קצת עור בין חתכי הסימנים, וממילא לא מתרחב החתך, ולכן השחיטה אינה מפורעת.

ועיין עוד בתוס' בהמשך הגמ' בדף ל' ע"ב בדיני חלדה בד"ה החליד,

שראו בדין של ב' או ג' מקומות דמיון לדיני חלדה, וא"כ מה נפק"מ בין ב' דינים אלו.

נמשך עוד לדייק בסוגיית הגמ', אמרו בי רב [החליד] תחת העור איני יודע. ויש להבין מה צידי הספק לאסור או להתיר.

הנה בהמשך הגמ' איבעיא להו לבי רב דאמרי תחת העור איני יודע, תחת מטלית מהו, כתב רש"י: דהא עור נמי לאו בכלל שחיטה הוא ומספקין ליה משום חלדה, הכא נמי לא שנא, או דלמא האי גופה והאי לאו גופה.

הרי שרש"י לימד אותנו שהסברא החיצונה היא שחלדה היא אך ורק בסימנים שיש בהם ענין שחיטה [והיינו הדין של החליד הסכין תחת הסימנים], אבל עור שאינו בדיני שחיטה, הסברא היא שגם אין בו דין חלדה, אך רש"י לא האיר עינינו למצוא טעם למה נטו בבי רב לאסור חלדה תחת עור אף שאינו בדיני שחיטה.

אך בתוס' ד"ה החליד במיעוט סימנים, הוסיף כמה מילים כדי להאיר החשכה וז"ל: ומפרש ר"ת [להסביר בעיא דגמ' החליד במיעוט סימנים], דהכא בעי במיעוט קמא, ובעי לרב יהודה דמכשר [החליד] תחת

העור, דדלמא אם תחב הסכין במיעוט הסימן ושחט ברוב שלמטה כדרכו הויא חלוד טפי [דעור לא הוי חלק מהשחיטה משא"כ הסימן הנ"ל], ואפילו לאמרי בי רב דאמרי תחת העור איני יודע, היינו משום [סברת ההיתר] דשחיטה לא שייכא בעור, [וסברת האיסור] והוי חלדה לפי שהוא שלם, אבל סימן [הסברא להתיר ויהיה יותר קיל מעור] דשייכא בהו שחיטה, ואפילו הכי אין צריך לשחוט אלא הרוב, המיעוט שעל הסכין [אף שהוא שלם] הוי כאילו נחתך, ולא הוי חלדה, עכ"ל בתוספת ביאור.

ובכך נתן לנו התוס' הסבר בצדדי הספק של 'החליד תחת העור איני יודע', ונפסק לחומרא, היינו דכיוון שאין בו דין שחיטה והוי שלם, לכן יש לומר דהוי חלדה.

והמקור לסברת התוס' הוא, מהדוגמא שהמשנה הביאה שהחליד הסכין תחת הסימנים או תחת סימן אחד, ששם הסימן הוא עדיין שלם, ומיניה שגם חלידת הסכין תחת העור הסברא לאיסור הוא מחמת שלימות העור.

ומעתה ניתן לומר, שאם נחתך העור, אך מחמת רכותו ודקותו נמשך למטה ע"ג הסכין וכיסה את

הסכין, לא הוי בזה ספק חלדה, וכשרה.

וכאשר הגענו עד הלום, יש לנו א"כ גדר חדש, שכל דבר שנחתך

בעת השחיטה אין בו דין חלדה.

ועל פי זה, יובן מה שהערנו לעיל שלא חששו לחלדה בשוחט בב' או ג' מקומות, אף שבית השחיטה לא רווח וכתלי בית השחיטה צמודים לצדדי הסכין, ואף אם יתכסה הסכין לא יאסר משום חלדה, שהלא נחתך העור והבשר והסימנים, ובמקום החתך אין דין חלדה.

ובזה יובן מה שמתיר השו"ע בסי' כ"א סעיף ד' בשוחט כקולמוס, והלא הסכין שנכנס בשיפוע, מתכסה גב הסכין בצדדי בית השחיטה, ולמה לא

חששו לחלדה, אולם ההסבר הוא, שכיוון שהחתך הוא זה שמכסה, אין בזה דין חלדה.

ונחזור לנידונו, בשחט עגל כדין, ובאמצע השחיטה ירד חלק מהבשר הרך של הלב לב וכיסה הסכין, והבשר ההוא הוא מבשר הצוואר וחלק מכותלי בית השחיטה, ולפי הנ"ל בין אם הוא שוחט בתוך הלב לב ובין אם שוחט מתחת ללב לב, סו"ס הוא חותך בשר הצוואר, ואין דין חלדה על חתך בית השחיטה כנ"ל, כנלענ"ד.

אך מתיירא אני לסמוך על זה הלכה למעשה בהלכות החמורות של חלדה שהם הל"מ, עד שיסכים עימי עוד מי מגדולי המורים.

ואסיים בברכת כט"ס
פינחס ליבוש פדווא



הרה"ג ר' פינחס ליבוש פדווא שליט"א
רב ראשי ואב"ד הקהילה היהודית "שומרי הדת" אנטווערפן

עוד בעניין הנ"ל

בס"ד
חודש כסלו תשפ"ד לפ"ק
אמע"כ הרב הגאון ר' בן ציון הכהן רוט שליט"א מו"ץ ושו"ב דק"ק מילאנו איטליה
אחדשה"ט כראוי
מכתבכם קיבלתי לנכון, וכתבתם להעיר על נידון מש"כ שצידי בית השחיטה
שעולה על הסכין בעת השחיטה לגבי דין חלדה וכתבתי דבחתך בית השחיטה
ובבשר דופני השחיטה לא מקרי חלדה אפילו אם נתכסה הסכין מהם בעת
השחיטה והקשיתם עלי ב' נקודות.

ומזה הוכחתי שאין בזה חשש להלכה
אם יתכסה גב הסכין מבשר צידי חתך
בית השחיטה.

ב. עוד כתבתם להעיר מדברי רש"י
מסכת חולין דף כ' ע"ב ד"ה
שהוא מחלד.

ואני אומר אדרבא מטונך ומדברי רש"י
אלו מוכח כמש"כ, ואני צריך
להביא הסוגיא שם.

איתא בגמרא אמר זעירי נשברה
מפרקת ורוב בשר עמה,
נבילה [ומטמא טומאת נבילה], אמר רב
חסדא אף אנן נמי תנינא, מלק בסכין
מטמא בגדים אבית הבליעה ואי אמרת

א. כתבתם שלא הבנתם דהא דין חלדה
הוא דווקא בנתכסה גב הסכין כנגד
החוד ולא בצידי הלהב ואם כן למה
הקשיתי ממה שמכשירים אפילו במקום
שאין בית השחיטה מרווח רווח אתו"ד.

אמת ונכון הדבר, ומה שהבאתי
מהשוחט בב' או ג' מקומות
שאין בית השחיטה מרווח רווח, הוא,
היות שצידי חתך בית השחיטה לא
נמתח ועומד צפוף, וצמוד ללהבי הסכין
ואם כן כאשר הסכין יורד לעומק בית
השחיטה נסגר חתך השחיטה מעל גב
הסכין, ואף שבהחלט אפשר לזהר שלא
ייסגר ואין בהכרח שיקרה דבר כזה, מ"מ
לא מוזכר זהירות מזה בש"ס ובפוסקים,

טריפה הוי מליקתה זו היא שחיטתה תהני לה סכין לטהרה מדי נבילה, ומת' הגמ', אמרי התם משום דלאו שחיטה היא כלל, מאי טעמא, רב הונא אמר מפני שהוא מחליד, רבא אמר מפני שהוא דורס.

ומפרש רש"י מפני שהוא מחליד [כשמולק מצד עורף בסכין] לאחר שנתפרקו פרקי העצם [היינו אחר שחתך עצם השדרה שהוא המפרקת] ונעץ הסכין תחת העצם, לפי שאין העצם מתפשט לכאן ולכאן כדרך שאר בית השחיטה כשחותכין אותו אלא עומד במקומו, וכשחותך הסכין תחת העצם הויא ליה חלדה.

ועיין שם בתוספות ד"ה מפני שהוא מחליד, שמסביר שיטת רש"י וכתבו, ולפירושו לא מיירי בסכין רחבה [וצריכים להרחיב ביאור בדברי התוס', שמה שתוס' קוראין "רחבה" היינו מה שאנו קוראין "גובה הסכין" ורוחב צדדי הלהב, ולא רוחב גב הסכין, וההסבר בזה הוא דהנה מדובר כאן במליקת תורים ובני יונה שכל עובי הצואר מהעורף עד למטה מהסימנים אינו יותר מרוחב אגודל ובסכין רגיל כמו שלנו, אפילו אם יחתוך המפרקת והסימנים גב הסכין עדיין לא נכנס לתוך חלל בית השחיטה ובוודאי לא יורד כל כך בעומק עד שמנעץ מתחת עצם המפרקת טרם

שיחתוך הסימנים, אלא וודאי שמיירי באופן שגובה הלהב הוא קצר מאוד ואולי לא רוחב הרבה יותר מרוחב מחט ושייך לומר שאחר שחתך עצם המפרקת נכנס כל הסכין תחת עצם השדרה ואח"כ חתך הסימנים וזהו חלדה לדברי רב הונא].

וממשיך הגמ' ומ"ד מפני שהוא דורס [רבא] מאי טעמא לא אמר מפני שהוא מחליד, אמר לך חלדה היכי דמי כחולדה הדרה בעיקרי הבתים דמכסיא הכא הא מגליא ומפרש רש"י דאע"פ שאין העצם מתפשט כל כך לגלות בית השחיטה מיהו הסכין נראה ומגולה כל זמן חתיכתו.

ויש להתבונן בסוגיא כמה נקודות. א. בשלמא לגבי המ"ד מפני שהוא דורס מסביר הגמ' סברת המחלוקת הוא האם מליקה כשרה כשהוא מוליך ומביא או לא, ואם ס"ל דאפשר מלוק מוליך ומביא לא מקרי דורס, אבל האיך מסבירים המחלוקת לגבי חלדה הלא רש"י הסביר המציאות שהסכין נכנס תחת העצם ואם כן האיך יאמר רבא שהסכין הוא מגולה, האם יש מחלוקת במציאות, זה אי אפשר לומר בגמרא. שנית מה חידש לנו רבא כשאומר כחולדה הדרה בעיקרי הבתים האם כאן חידש לנו מהו חלדה, ולמה צריך

הקדמה זו לחלוק על רב הונא ולהורות לנו למה אין בזה דין חלדה.

שנכנסת לחור שלה ואי אפשר לראותה עוד דרך החומה והקרקע.

ונראה דרבא רצה לדייק מהחולדה דכמו דרכו של חולדה שחופר גומא וחור ונכנס תחת חומת הבית, וחומת הבית מעל גבי חורו נשאר שלם, כמו כן דווקא באופן כזה שנכנס הסכין לתוך חור בעור ובבשר וחותר הסימנים תחת עור שלם מיקרי חלדה אבל אם חותר וכאשר חותר היה הסכין מגולה אע"פ שבאמצע נכנס תחת השדרה ונתכסה לא מיקרי חלדה היות שחתוך הבשר והעור ואפשר להפריד כל רגע ולראות הסכין ולא כמו החולדה

וזה הסיבא שהט"ז בסימן כ"ד כתב על כן נקראת חולדה בלשון זה לפי שמטמנת עצמה בארץ כן הוא בגמרא פרק קמא דחולין, ולכאורה הט"ז הוא ספר הלכה ולא לימוד לשון הקודש ולמה הורה לנו למה חולדה נקראת חולדה, אלא וודאי כנ"ל ללמד אותנו דרך באופן הזה הוי חלדה ולא באופן שחותך הבשר והעור ונתכסה הסכין ע"י צדדי בית השחיטה דזה לא מיקרי הטמנה דבקל אפשר לגלות ע"י שפותח חתך בית השחיטה.

ואס"ם בברכת כל טוב סלה

פינחס ליבוש פדווא



הרה"ג ר' עקיבא אשר פדווא שליט"א
 רב ביהמ"ד "מילואים לאפוד" וועסטקליף יצ"ו
 ורב "משמרת הכשרות לונדון"

בירור מקיף ומאלף אודות פרשת השו"ב מקריסניפאלי ותשובת הגאון המפורסם רבי שלמה קלוגר זצ"ל מגיד מישרים וראב"ד דק"ק בראדי

בס"ד

"אם ישמעו להרב הצדיק, לא מיבעיא שלא אקפיד, רק אהיה נהנה, כי איני אומר
 קבלו דעתי":

בה מביא בהערכה רבה את דעתו והוראת קדשו של כ"ק מרן מהר"ש
 מבעלז זי"ע

סלע המחלוקת: נסיון של השוחטים הקבועים בעיר קריסניפאלי למנוע מינויו של
 שו"ב נוסף.

הזמן: חורף שנת תרי"ג.

המקום: ק"ק קריסניפאלי הסמוכה לבעלזא במזרח גאליציה.

הסיפור:

בעיר קריסניפאלי כיהנו שני שוחטים קבועים. השו"ב הוותיק ר' אנשיל ומשנהו ר' יוסף חיים. כפי הנראה, באותו זמן החליטו ראשי הקהילה להביא שוחט נוסף שיכהן גם הוא כשו"ב לצד שני השו"בים הוותיקים, ונתנו עיניהם בשוחט שניהן בעיירת וויטקוב הסמוכה. החלטה זו היתה למורת רוחם של השו"בים

הוותיקים, שחששו שמא תתמעט פרנסתם בגללה, כי בימיהם היה נהוג בקרב הקהילות, שכל מי שמביא עוף או בהמה אל השוחט, היה משלם סכום קבוע לקופת הקהל, ואחר כך היו מחלקים את הכסף בשווה בין השו"בים, ולכן צירוף שו"ב נוסף פירושו שהכסף יתחלק בין שלשה אנשים ולא בין שני אנשים כפי שהיה עד כה. עקב

והנה, רבה של וויטקוב, כשקיבל את האגרות נחרד מאד, ובא תיכף לקריסניפאלי כדי לחקור את הדבר מקרוב. בהיותו שם הושיבו בית דין מיוחד שיחקור את השו"ב ר' אנשיל ור' יוסף חיים, כדי שימסרו את דבריהם בתורת עדות לפני בית הדין, אם נכון הדבר שהשו"ב מוויטקוב הוציא טריפה מתחת ידו בחזקת כשרה, ולדון מה לעשות בדינו. בית הדין הזמין תחילה את ר' אנשיל שו"ב, והוא דבק בגרסתו כפי שסיפר קודם לכן לרבי אפרים המרא דאתרא, ואז הזמינו לבית דין את השו"ב השני ר' יוסף חיים, והוא הודה בפניהם כי עדות שקר העיד ובאמת "לא דובים ולא יער", וכל הסיפור הוא פרי המצאתם הזדונית ביוזמת השו"ב הוותיק ר' אנשיל, וזאת על מנת לפסול את השו"ב מוויטקוב ולסכל את מינויו כשו"ב בעירם.

נוסף על הודאתו בבית דין, הביא ר' יוסף חיים שו"ב עדים שאישרו כי מיד אחרי שיצא מבית המרא דאתרא כבר התחרט בפניהם על מעשהו הרע, ובכה לפניהם בהתנצלות, כי הוא מצדו לעולם לא היה עושה מעשה נבלה כזאת. לולא השיאו לכך השו"ב ר' אנשיל.

כך רקמו מזימה איך לפסול את נאמנות השו"ב מוויטקוב, ובכך לסכל את מינויו כשו"ב בקריסניפאלי.

מה עשו? השו"ב ר' יוסף חיים בא לפני המרא דאתרא הגאון רבי אפרים תאומים זצ"ל¹ וסיפר לו כי הובא לפניו מוויטקוב בשר משחיטתו של השו"ב דשם, ובדקו הוא והשו"ב ר' אנשיל את חלק הבהמה שהובא לפניהם, והבחינו שיש בו מום שמטריף את הבהמה, ועל כן שפכו הרבה מלח על הבשר כדי שלא יהיה ראוי לאכילה כיון שהוא בשר טריפה. כשמוע המרא דאתרא את דבריו, שיגר תיכף מכתב בהול על ידי שליח אל רבה של קהילת וויטקוב, להודיע לו כי נתברר שהבהמה אשר חלק ממנה נשלחה לקהילתו היא טריפה.

שוב בא השו"ב ר' אנשיל לפני המרא דאתרא רבי אפרים, ובידו חתיכה אחת מצלעות שטען שהן חלק מן הבשר שנשלח מקהילת וויטקוב, והראה לו שיש שבר בעצם הצלעת וגם תלוי בה מעין סירכא, וטען שהיתה חתיכה של הריאה תלויה בסירכא זו אלא שנשמטה מתוך מישוש הידים.

ז. בן הגאון רבי צבי הירש תאומים זצ"ל אבד"ק קאליש. אמו היתה הרבנית חי' ע"ה בת הגאון רבי יעקב זצ"ל אבד"ק ליסא ובעל "חוות דעת".

לעומתו, השו"ב ר' אנשיל עמד

תחילה על גרסתו שהיא נכונה, והכחיש שנעשה כאן מעשה במעל ובמרמה, אך אחרי שהרבו הדיינים בחקירות ודרישות ואחרי הבאת ראיות והוכחות רבות נגדו, הודה ר' אנשיל לבסוף על אשמתו כי עדות שקר הגיד כדי לפסול את השו"ב מוויטקוב.

מובן מאליו, כי כל הסיפור הזה גרם

לסערה גדולה בעיר, ורבים מבני העיר אמרו שאין הם חפצים לסמוך יותר על שחיתתם של אנשים כאלה המסוגלים להעיד עדות שקר כדי לפסול שו"ב אחר. הם דרשו להעביר את השו"ב מתפקידם, ובפרט השו"ב הוותיק ר' אנשיל שראו בו היוזם

והאחראי למעשה הפשע. מאידך, היו גם כאלה שעמדו לצדם של השו"בים ולא הסכימו שיעבירו אותם מתפקידם ופרנסתם, והעיר כמרקחה.

נוסף על כך התעוררה שאלה לגבי

עצם נאמנותם של השו"בים, האם הורעה נאמנותם וחזקתם בכך, והאם פסולים הם מדין תורה להיות שוחטים ובודקים. אי לכך, העלה המרא דאתרא שאלה זו על גבי הכתב, כשהוא מפרט את כל השתלשלות הדברים, והציע את שאלתו זו לפני כמה מגדולי הפוסקים כדי לקבל את חוות דעתם להלכה ולמעשה אם יוכלו השו"בים להמשיך בתפקידם, כאשר הוא עצמו נוטה בדעתו לאיסור.

**והנה מצאנו כמה תשובות מגדולי**

פוסקי הדור ההוא בנידון כאשר נגולל בפניכם במהלך המאמר הזה.

בראש המשיבים היה הגאון המפורסם

רבי אברהם תאומים זצ"ל אבד"ק זבארוב ובוטשאטש^ח ובעל "חסד

ח. נולד בשנת תקע"ד לאביו הגאון רבי צבי הירש זצ"ל אבד"ק קאליש. נתקבל בשנת תק"פ בהיותו בן ט"ז שנה לאבד"ק זבורוב. בשנת תרי"ג עבר לכהן כאבד"ק בוטשאטש. בתחילת שנת תרכ"ו עבר לעיר קאמניץ - פודוולסק לכהן שם ברבנות, אך כעבור זמן קצר חזר לגור בעיר בוטשאטש, אך הפעם לא בתור רב אלא כחבר הקהילה, ושם התגורר עד שנסתלק ביום כ"ז כסליו שנת תרכ"ח בהיותו בן חמישים וארבע. התפרסם מאד בזמנו כאחד מגדולי פוסקי הדור ונקרא בעל "חסד לאברהם" על שם ספרו הגדול על ארבעת חלקי שולחן ערוך.

אחרי שזמם לפסול בשר כשר מחמת חשש הפסד כסף, וגם העיד עדות שקר בבית דין, ולכן אין לו נאמנות להעיד על בשר שנשחט כדין ואינו נאמן להגיד שבדק בהמה שאינה טריפה בבדיקות פנים. בנוסף לכך טען, כי היות שעשה מעשה כזה, יכולים בני העיר לומר שאינו נאמן עליהם יותר להיות להם לשו"ב, ואין לו זכות לומר שמפסידים את פרנסתו אם מעבירים אותו מתפקידו.

פסק דינו של הגאון בעל "חסד לאברהם" זצ"ל חיזק כנראה את אחיו רבי אפרים אבד"ק קריסניפאלי בחיזוק רב, עד שהתגבר על אותם אנשים שתמכו בשו"ב ר' אנשיל, הוא אסף את ראשי ופרנסי הקהילה ועמהם טובי הקהל והעבירו את ר' אנשיל מתפקידו. הם לא הסתפקו בכך, אלא אף עשו תקנה בחרם חמור ונדרו על דעת רבים ועל דעת הקהילות הקרובות והרחוקות שלא יאכלו משחיטתו לעולם.

לאברהם, שהיה אחיו של המרא דאתרא הגאון רבי אפרים זצ"ל. הוא כתב תשובה ארוכה מזבארוב ביום י"ד אדר א' שנת תרי"ג, בה פסק בתקיפות לפסול את השו"ב ר' אנשיל (שו"ת "חסד לאברהם" מהדורא קמא יו"ד סי' ד). בתשובתו מאריך הוא לברר את דעתו שכיון שבא ר' אנשיל לומר את דבריו לפני בית דין מיוחד שהושיבו כדי לברר הדבר, נחשב הוא למעיד עדות שקר והורעה נאמנותו. הוא דחה מכל וכל מה שטענו מנגד שממילא עדותו פסולה ובטלה, שהרי השו"ב ר' אנשיל היה עד אחד בלבד ולא יכול היה לפסול את השו"ב מוויטקוב, וגם הוא נחשב נוגע בדבר. זאת ועוד טענו, כי ממילא השו"ב מוויטקוב לא היה נפסל אף אם היה מתברר עליו שהוציא פעם אחת טריפה מתחת ידו בחזקת כשר. כך הפריך רבי אברהם עוד טענות רבות שהעלו המצדדים להכשירו, וסוף דבר פסק בתוקף שהוא נחשב לחשוד,



פנה פעם נוספת אל אחיו הגאון רבי אברהם תאומים זצ"ל, שכבר עבר באותה עת לכהן כאבד"ק בוטשאטש, כדי לבקש עזרתו בפרשה זו. ואכן הוא עמד לצדו וחיזק את מה שכבר השיב לו בתחילה, וז"ל בתוך תשובתו השניה

ביאת לא שככה אש המחלוקת, וכאשר גברו קולותיהם של קרובי משפחת השו"ב ר' אנשיל שדרשו להשיבו על כנו להיות שו"ב כמקדם, פנה שוב רבי אפרים אל גדולי הפוסקים לשאול את חוות דעתם. כך

שחיטתו אסורה והכלים שנשתמשו ממרק פגוליו אסורים, והארכת בטעמים ונימוקים. . .

כמו כן מצאנו תשובה בספר שו"ת "ארץ צבי" להגאון רבי צבי הירש תאומים ז"ל אבד"ק חראסקוב, בנו של רבי אפרים זצ"ל אבד"ק קריסניפאלי שכתוב בראש התשובה (יו"ד סי' ד) :

"ע"ד השאלה בנידון השו"ב שהעיד שקר על שו"ב אחר שמצא אחר בדיקתו שהכשיר הבהמה סירכא דבוקה, וטרם סהדותו פיזר על הבשר מלח כדי להחזיק דבריו שהבשר טריפה. ואח"כ העיד בב"ד ונתוודע ששקר העיד. הנה ראיתי את אשר נגזר ע"ד זה מאת כבוד אאמו"ר הגאון נ"י, ומכבוד דודי הגאון נ"י אב"ד בוטשאטש, ואין לדון אחרי הכרעת דעתם הרחבה, אך אדון אחריהם כתלמיד הדן לפני רבו ואחוה דעתי הקלושה בזה. . ."

באותו זמן פנה רבי אפרים גם אל הגאון האדיר רבי יוסף שאול נתנווה זצ"ל אבד"ק לעמבערג ובעל שו"ת "שואל ומשיב" לבקש ממנו את חוות דעתו בנדון. וכך כתב לו רבי יוסף שאול תשובה בנידון ובפתח דבריו כתב (שו"ת "שואל ומשיב" מהדורא תליתאה סי' רכד):

אליו (שו"ת "חסד לאברהם" מהדורא קמא, יו"ד סי' עג):

"השגתי מכתבך עם קונטרס גדול ורב על דבר השו"ב מו"ה אנשיל מקהילתכם, אשר כבר הוריתי זה כמה להעבירו מאומנתו עפ"ד (על פי דין תורה) עבור מעשיו הרעים אשר הפסיד נאמנותו, ואחרי כי ביקש צדדים משארי משפחתו להחזיק בידו נתהוה מחלוקת בעיר, וירדו מוסדות תקנות הקהילה אחורנית, עד אשר נתאספו משני הצדדים ראשי העדה ויח"ס (=ויחידי סגולה) ערך ג' מאות אנשים ע"פ (=על פי) הסכמת הרב ובד"צ ועשו תקנה בח"ח (=בחרם חמור) שלא יאכל שום א' משחיטתו ושהיא אסורה כנבלה, וגם הטילו חרם על השוחט הנ"ל שלא ישחוט, וגם כתוב בכתב התקנה הנ"ל שנשבע כ"א (=כל אחד) מהם בפה מלא ובנדר עד"ר וכ"א ע"ד (=על דעת רבים וכל אחד על דעת) חבירו וע"ד (=ועל דעת) קהילות הרחוקות שלא יאכל משחיטתו, ונתקיימה תקנה זו זה שנה תמימה.

"ועתה איזה יחידים הפורשים מדרכי הציבור מתלחשים להקל בחומר איסור שבועה ותקנה זו ויחפשו להם צדדי היתר שלא ניתנו לחשוב כלל. . . ועתה אהו' (=אהובי) אחי, אותי קראת לקרוא בקול גדול בכל הגליל ולהודיע כי

לפסול, וכן באמצע דבריו כותב: "וגם מ"ש (=מה שכתב) דבידו לשחוט כהוגן, וכל שבידו נאמן. . . . וכאן בודאי אין 'בידו' (ר"ל אין לטעון שנאמן הוא השוחט משום שבידו לשחוט כהוגן כנ"ל) שהרי רוב הקהל עשו חרם על עצמם (שלא יתנו לו לשחוט שוב לעולם, ולכן אינו בידו לשחוט כהוגן) ובכל זאת האריך הגאון רבי יוסף שאול בפלפול, כדרכו בקודש, ומביא צדדים לכאן ולכאן אם השו"ב איבד את נאמנותו לגמרי על ידי מעשיו, ומכריע: "שלא ניחא לפסלו מצד הדין", אם כי מתחשב הוא בכך שלמעשה איבד הוא את נאמנותו אצל רבים מבני הקהילה שאינם חפצים בו להיות שו"ב ואין סומכים עליו.

ובכל זאת מצינו רבי יוסף שאול מעין פשרה שיתירו אותו להבא לשחוט רק עופות ולא בהמות, וזה לשונו:

"ועל כן לפענ"ד (=לפי עניות דעתי) להכריע דלשחיטת בהמות לא נאמין אותו, אבל לשחיטת עופות. . . . ועיין בפרמ"ג בפתיחה להלכות שחיטה

"שלום וכ"ט וכוח"ט לש"ב (=וכל טוב וכתביה וחתומה טובה לכבוד שאר בשרי) הרב המאוה"ג (=המאור הגדול) מעוז ומגדל וכו' מו"ה אפרים תאומים אבד"ק קרעסנפאלע. מכתבו הגיעני זה שבועות שנים, ואשר איחרתי עד כה לאשר בעוה"ר (=בעונתי הרבים) כשל כחי, ואני יושב בקרית חוצות לשאוף רוח צח ושותה מי מעיין, ומי מעיין קשה למעיין^ט. ומה גם כי מאד אני בורח להביא צווארי בעול המחלוקת בזמנינו, והמשכיל בעת ההוא ידום. אמנם בבוא אלי מכתבו שנית אמרתי להשיב מפני הכבוד".

והנה מכותלי תשובתו נראה ברור שרבי אפרים לא פנה אליו מיד עם תחילתה של פרשה זו, כי אם בהמשך אחרי שכבר העבירו את ר' אנשיל מתפקידו, ואולי באותו זמן שכתב שנית אל אחיו בעל "חסד לאברהם", כי רבי יוסף שאול כותב בתוך דבריו: "והנה מעלתו האריך בפלפול רב לפסול השו"ב הלז אשר זה כבר רבות בשנים אשר נמנו וגמרו עליו

ט. הגאון רבי יוסף שאול זצ"ל היה אדם חלש וידוע חולי, ובעתים תכופות היה נוסע לעיירות מרפא ליהנות מאוויר הצח ולשתות מי המעינות כנהוג בימיהם, ועל כך התלונן שאין לו ספרים לעיין שם בעיר המרפא, ומה גם ששתיית מי המעיין גרם לו שראשו סחרחר עליו והיה קשה לו לעיין בעומק - "ומי מעיין קשה למעיין".

שהאריך אי שייך חזקת שאינה שחיטה לגבי עוף, והארכת הרבה בזה במקום אחר, עכ"פ (=על כל פנים) לענין עוף קיל יותר מבהמה וגם השחיטה קל יותר מבהמה, אם כן אפשר דלענין עופות לא יצא מגדר נאמנותו ויש להאמין יותר.

וגם דזה תלוי בבחירת אנשים אם ירצו להאמינו, והמאמין יאמין והחדל יחדל. א"כ יראה לעשות פשר דבר ששכרו לא יקופח, ויקח חלקו מן הזביחה כאחד מזובחי הזבח, ולא ישחוט רק עופות, כן נראה לפענ"ד.



והנה מצאנו ראינו תשובה שכתב בנידון זה גם הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל - מגיד משרים וראב"ד ק"ק בראדי, אשר מתוך דבריו אנו למדים כי כבר בתחילת הפרשה כשהתפרסם מעשיהם של השו"ב ר' אנשיל ומשנהו ר' יוסף חיים, חובא הדבר לפני כ"ק מרן מהר"ש זי"ע, והוא התיר אף את השו"ב ר' אנשיל והורה שאין להעבירו מתפקידו כשו"ב דמותא.

התשובה נדפסה מתוך כתב יד¹, והיא ממוענת "להרב מו"ה יוסף וויינרעב בקהלת בעלז, בן גיסי הרב הגאון מו"ה מרדכי מארדוש² אב"ד אוגוואר ז"ל". בתשובתו כותב רבי

שלמה את חוות דעתו בנידון כאשר פסק לאסור את שחיטת השו"ב ר' אנשיל, והתיר את שחיטת השו"ב השני ר' יוסף חיים, והוא מפרט את נימוקו לחוות דעתו זו. אך מוסיף שלא ידע בעת שהוציא את פסקו שכ"ק מרן מהר"ש זי"ע מבעלזא כבר התיר את השו"ב, ואילו ידע היה נמנע מלהביע את חוות דעת. אולם כעת שכבר פסק מה שפסק, כתב: "אני עומד על משמרת, ואף על פי כן, אם ישמעו להרב הצדיק, לא מיבעיא שלא אקפיד, רק אחיה נהנה, כי איני אומר קבלו דעתי, רק שאני אחזור מדעתי, זה אי אפשר, וחס לי להיות דובר בפה מה שאין בלבי".

1. מתוך כתב יד של שו"ת "טוב טעם ודעת" (מהדורא ו חלק יו"ד סי' קנח), ונדפס לאחרונה במהדורא רביעאה סי' ב (עמ' נה-נו).

2. בן חותנו הנגיד רבי חיים וויינרעב ז"ל מראווע. ראה אודותיו בקובץ "אור הצפון" (קובץ ק"ל - ניסן תש"פ) במדור "אנשי שם".

זי"ע להתיר את השו"ב ר' אנשיל, ויתכן שהיו פרטים נוספים שאינם ידועים לנו לעת עתה בהתרחשות פרשה זו שהביאו לידי כך שמרן פסק להיתרו להמשיך בתפקידו כשו"ב".

אספנו הנה את כל פרטי הפרשה הזאת מתוך תשובות הרבנים הגאונים שכתבו פסקי תשובות בנידון זה י, אך לא מצאנו בדבריהם מי שיביא את טעמו ונימוקו של כ"ק מרן מהר"ש



ידי העדים, עם מכתב חתום על ידי רבים מבני העיר וביניהם טובי העיר ופרנסי הקהל, ובצירוף מכתב מאת המרא דאתרא הגאון רבי אפרים תאומים זצ"ל, כדי להציע לפניו סדר הדברים כהווייתן ולבקש ממנו שיחווה את דעתו אם ראויים השוחטים שהעידו עדות שקר להישאר על מעמדם כשו"בים בעיר.

רבי שלמה שמע את דבריהם, קרא את כתבי גביית העדות והמכתבים ונחרד מאד. מיד השמיע

ועתה נחזה פרטי פרשה זו מתוך משנתו של הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, כפי העולה מתוך מכתבי תשובה שכתב בנידון זה, ובין השיטין נראה את הערכתו העצומה כלפי כ"ק מרן מהר"ש זי"ע, גם כאשר דעה אחרת היתה עמו.

אל הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל הגיעה משלחת של שלשה אנשים מכובדים מקריסניפאלי, ובידם צרור כתבי 'גביית עדות', חתומים בחתימת

יב. תשו"ח מיוחדת לגיסי הרה"ח ר' משה אהרן רינגל שליט"א על עזרתו הרבה באסיפת והכנת החומר לצורך מאמר זה.

יג. אם כי אין לנו לבוא לחפש ולמצוא הסברים למה פסק כן מרן מהר"ש זי"ע, בכל זאת מעניין להעתיק כאן דברי הרה"ק רבי אברהם יוסף איגרא זצ"ל מזשילין (נכד הגה"ק רבי משולם איגרא זצ"ל אב"ד טימסניץ ופרעשבורג וחתן הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זצ"ל) בספרו "תולדות אברהם יוסף", והובא דבריו בספר "יחיד בדורו" (עמ' ריט): "הענין שאליו הנביא זל"ט הזהיר את הרה"ק מנשכיו זי"ע שלא להעביר שו"ב ממשרתו, כי אמרו חז"ל (שבת קנו, א) 'האי מאן דבמאדים [= שנולד במזל מאדים]', יהי גבר אשיר דמא, אמר רב אשי, אי גנבא [= ליסטים ההורג נפשות - רש"י], אי אומנא [= מקיז דם - רש"י], אי טבחא [= שוחט] אי מוהלא [= מוהל]!". וכנראה שהשו"ב הוא מאותו מזל, ולכן אם יעבירוהו ממשרתו מסוכן הוא להיכשל בשפיכות דמים, רח"ל".

להם את חוות דעתו כי השו"ב הוותיק ר' אנשיל פסול להיות שו"ב לעולם אף בעתיד, ואילו השו"ב השני, שהודה באשמתו והתחרט על מה שעשה, וגם היה נראה שעשה מה שעשה בהשפעתו ובעידודו של חברו ר' אנשיל, שהיה כאמור השוחט הוותיק בעיר, אותו יש להשאיר על משמרתו ולהתירו להיות שו"ב גם בעתיד.

מכתבו בענין זה כתב הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל אל ש"ב בן גיסו ר' יוסף וויינרעב מבעלזא, אחרי שכפי הנראה כתב אליו ר' יוסף להודיע לו כי פסק דינו היה למורת רוחו של כ"ק מרן מהר"ש זי"ע, שהתיר מכבר את השו"ב ר' אנשיל, וכפי הנראה מתוך דברי התשובה, כתב אליו ר' יוסף שהיתה לכ"ק מרן מהר"ש זי"ע תרעומת על הגאון מבראדי שנכנס לדון בדבר זה לאיסור, אחרי שכבר חווה מרן את דעתו בדבר ופסק להכשיר את השו"ב ר' אנשיל, ואשר על כן הציע לו אחיינו שאולי כדאי שיחזור בו מפסקו לאסור את השו"ב. כשקיבל הגרש"ק את מכתבו של ר' יוסף וויינרעב כתב אליו במענה את השתלשלות הדברים

שהביאו לידי כך שיחווה את דעתו בנידון השוחטים בעיר קריסניפאלי, ואלו דבריו:

"הנה בגוף הענין, האמת אגיד ולא אכחד, כי בבוא שלשה אנשים הנה, ואחד מהם היה תלמידי מקדם ובר אורין, והראו לי מכתב בחתימת ידי כמה אנשים, וביחוד מכתב מהראשונים ומנהיגי הקהלה ובחותם הקהלה שהוא ודאי אמת, המבקשים לחוות דעתי. וגם מכתב מיוחד מן הרב אב"ד דשם, אשר כולם מבקשים דעתי. ולזה לא עלה על לבי, שק"ק קריסניפאלי הסמוך לקהלת בעלז יהיו ממרים את פי הרב הקדוש, ובפרט הרב וקהל, לזה האמנתי להם כי הרב הקדוש אינו רוצה להתערב בזה. ולזה בקראי הגביית עדות הנעשה על השו"ב ר' אנשיל עמדתי מרעיד, איך שוחט ובודק יגיד בתורת עדות על שוחט אחר שהאכיל טריפות, והיה שקר. וכי בשביל הרווחה שלו שלא נשחט אצלו יעשה כזאת. . . לזה מיד בראותי הגב"ע (=הגביית עדות) אמרתי בפה ששחיתתו אסורה, ובתומי השבתי להם כאשר עם לבבי.

"אך אחר כמה שעות בא עלי מב"א"

יד. בדרך כלל אותיות ב"א הם ראשי תיבות: בן א'חי, או ב'ן א'חותי, או אולי הכוונה כאן: ב'ר א'ורין. וכנראה חסר כאן מילה וצ"ל: "בא אלי 'מכתב' מב"א", או אולי: "בא אלי 'הודעה' מב"א".

המופלג מו' (=מורנו) יהודא יונה ט" שהרב
הצדיק מכשירו, אז נחמתי מה שנכנסתי
להתערב בזה כי מה לי בכך, וכבר אחז"ל
(=אמרו חכמינו ז"ל) במסכת ברכות (נח, א)
כשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה כך אין
דעותיהם שווין וכו', ולכן לא רציתי ליתן
להם בכתב. אך בפה כבר אמרתי, ובדין,
'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד' ט', וזה
אינו נדר לומר שע"י חרטה נעקר
מעיקרא", וכיון שהגדתי בפה שהוא
אסור אין בידי לחזור בי, ואשמתי לאלקים,
ועל כזה נאמר 'ויראת מאלהיך' ט". ולחכריו
בשמי ברכים, לא יצאתי ולא עלתה על
לבבי ט'. הנה הגדתי היום אשר עם לבבי".

טז. נראה יתכן שהבר אוריין (או בן אחיו / אחותו) המופלג מו' יהודא יונה שהזכיר רבי שלמה
קלוגר כאן במכתבו היה קרוב משפחתו או זקנו של "שו"ב האברך המופלא מוה"ר יהודה
יונה" שהזכיר כ"ק מרן מהר"י זי"ע ממכתב אל הגאון רבי דוב בעריש רפאפורט זצ"ל אבד"ק ראווה
רוסקא ובעל "דרך המלך", שכתב בזה"ל: "כאשר שמעתי אשר רצון הד"ג נ"י (=הדר גאונו נרו
יאיר) לידע דעתי בנידון האברך המופלא מוה"ר יהודה יונה שו"ב נ"י (=שוחט ובודק נרו יאיר),
אשר יש לו ראי' קצרה. לפי דעתי, לא מצאתי בשום מקום שיהי' זאת חסרון לשו"ב". . .

כנראה כוונת מרן מהר"י זי"ע היתה לשו"ב החסיד ר' יהודה יונה שיין ז"ל מראווא, מחשובי חסידי
בעלזא, חתנו של הגאון החסיד רבי ישראל (שווערד) ראווער זצ"ל ראב"ד ראווה ומגדולי
חסידי בעלזא. ראה אודותיו בקובץ ל"ה - תמוז תשע"א, מדור "אנשי שם", במאמר לתולדות
חתנו רבי ישראל זצ"ל, שאביו הרה"ח רבי שמחה שו"ב התגורר תחילה בהונגריה, והיה חסיד
בעלזא נלהב אשר למרות ריחוק המקום היה נוסע משם לבעלזא כמה פעמים בשנה, להסתופף
בצל קדשו של כ"ק מרן מהר"י זי"ע. כאשר ארבעה ילדיו נפטרו ל"ע מיד לאחר לידתם, בא ותינה
את צרתו לפני מרן מהר"י זי"ע, שהורה לו: "משנה מקום משנה מזל", ויעץ לו לקבוע את משכנו
בראווע ולכהן שם כשו"ב. בראווע נולד לו בנו היחיד, החסיד ר' יהודה יונה ז"ל, שכברכת מרן
מהר"י זי"ע נשאר וחי ימים רבים, ובתו הבכירה נישאה לרבי ישראל.

טז. מליצה היא על פי המבואר בגמרא (כתובות יח, ב) בדין עדות, שאחרי שהעידו העדים אינם
יכולים לחזור בהם ולהעיד אחרת, הכי נמי, אחרי שפסק דינו אינו יכול לחזור בו ולפסוק
אחרת.

יז. כוונתו שאין לומר שכעת שידע שדעתו של הרב הצדיק מבעלזא להתיר את השו"ב הרי הוא
כמתחרט על איסורו ונעקר איסורו למפרע, כי דוקא בגדר שהתירו בית דין על ידי חרטה
שמתחרט על מה שנדר אז נעקר הנדר למפרע כאילו לא נדר, אבל כאן לא שייך לעקור למפרע
מה שהגיד חוות דעתו, ולכן אין יכול לחזור מפסקו.

יח. כנראה כוונתו לדרשת חז"ל (קדושין לב, ב) "ויראת מאלקיך" - דבר המסור ללב", וכדבריו:
"וחס לי להיות דובר בפה מה שאין בלבי".

יט. כוונתו לכאורה לומר שאף על פי שלא חזר בו מפסקו, בכל זאת לא יצא חוצות להכריז
בפומבי שדעתו לפסול את השו"ב.

בהמשך

תשובתו מאריך הגאון מהרש"ק בגוף השאלה לגבי כשרות שו"ב שהעיד עדות שקר להיות שוחט ובדוק, ובתוך דבריו טוען כי הנאמנות של שוחט לומר ששחט כראוי וכהוגן בנויה על מיגו שבידו לשחוט כדבעי, אבל הנאמנות של בודק לומר שלא מצא שום סירכא וכדומה בעת שבדק את הבהמה בבדיקת פנים, בנויה על יסוד של 'עד אחד נאמן באיסורים'. על כן בשו"ב דידן, בעת שהעיד עדות שקר על חברו הוכיח את עצמו שאינו עד נאמן, ובכך פסל את עצמו מלהיות נאמן על בדיקת כשרות הבהמה.

וכעין

דברים אלה כתב רבי שלמה כמה פעמים בתשובותיו, פעם בתשובה לק"ק דראהביטש, אשר שם העידו שני שוחטים כל אחד על משנהו שהוא שוחט ומנבל, וכתב הגאון מבראדי (בספרו שו"ת "טוב טעם ודעת" מהדורא ג' ח"א תשובה מז-מו) בתחילת דבריו:

"מכתבם"

קבלתי יום אמש. והנה ראשית כל אני מוסר

מודעה לפניכם כי גלוי וידוע שלא יהי דברינו נשמעים בקהילתכם, ולא יעשו רושם, וגלוי זה לפני תחלה, ולא יטעון הטוען כי יכוין בזה לקנתני ולצערני, כי זה לפני ואיני חושש על כך, וכוונתי לש"ש (=לשם שמים), השומע ישמע, והחדל יחדל, ויקום בי דברי יחזקאל הנביא (יחזקאל לג, ט) "ואתה כי הזהרת" וכו'.² ולולי שהימים ימי בקורי עונים ימי ימי תשובה לא הייתי משיב לכם בכלל מטעם הנ"ל, אך היות כי הימים ימי עשי"ת (=עשרת ימי תשובה), אמרתי אולי למצוה יחשב לי ובה יכופר עוני, אם אחד מאלף יהי' נשמע לדברינו ויפרוש מן האיסור כדאי הוא לי. והנה לדעתי אסור שחיתת השוחטים דקהילתכם אחר הגב"ע (=הגביית עדות) דשם כנבילה, ומי יתן בשר משחיתתם לפני הייתי חובטו לפניכם. . . "

ואחרי שמאריך בבירור הדין להלכה כותב:

"והנה ז" (=זולת זה) אין להאריך מחמת

כי אין הפנאי גורם, וגם א"צ (=אין צריך) בזה לאריכות לכל הרואה הגב"ע

ב. המשך הפסוק שכנראה לא רצה לכתוב במלואו: "וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רִשְׁעָה מִדְּרָכָה לְשׁוֹב מִפְּנֵה וְלֹא שָׁב מִדְּרָכָה הוּא בְּעוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה נִפְשָׁהּ הַצֵּלְתָּ".

כא. מליצה בבחינת 'לשון נופל על לשון', כי עשרת ימי תשובה חל על פי רוב בתקופת בכורי ענבים, והוא זמן של ביקור עונות.

ובתשובה לק"ק בעלז" . . .

וכן מצאנו בתשובה נוספת (שו"ת
"האלף לך שלמה" יו"ד סי' ט)
שכתב בתקיפות רבה:

"שאלתם אודות השוחט דקה'
(=דקהלתכם), הנה רואה
אני אחר הגב"ע (=הגביית עדות) הנשלח
לידי ואחר דברי הרב מו"ה חיים מק"ק
העליטש כי דבריו ברורים ואין להרהר
אחריהם, והשו"ב אסורין ושחיתתן הוי
כנבלה, כי מעולם לא יעלה על שום בעל
הוראה לומר על החשוד על השבועה
שיועיל לו היתר אח"כ להוציאו מידי
פסול וחשוד. . . "

(=הגביית עדות), והשומע ישמע והחדל
יחדל, אני מכוון לש"ש (=לשם שמים),
אולי אמצא ח"ו עון אם אהי' כמחריש.
ז"ז (=זולת זה) אין להאריך. . . "

ושוב בתשובה "להרב מו"ה יואל
אשכנזי אב"ד ד"ק
בושקעוויץ" ^כ, בענין שוחט שהעיד
עדות שקר שלא בבית דין על איש אחד
שהיה שונאו, ובתחילת דבריו (שו"ת
"טוב טעם ודעת" מהדורא ג' ח"א תשובה
כב) כותב: "והנה מה שכ' רו"מ (=שכתב
רום מעלתו - השואל) שראוי לפוסלו כיון
שחשוד להעיד שקר, יפה כיוון, וכן
כתבתי אני בתשובה לק"ק דראהביטש



בענין זה כדאי להעתיק מה שכתב
בתוך תשובה אל הרה"ק רבי
שמעלקא מסאסוב זצ"ל, כאשר היה
בעירו שוחט שלפעמים לא היה שוחט
חתך מכוון וישר אלא באלכסון, ונחלקו
בגדון גדולי הפוסקים. וכפי שכותב בענין
זה הגאון רבי ישכר דוב באב"ד זצ"ל
אבד"ק בוסק ^כ:

והנה, דרכו בקודש של הגאון רבי
שלמה קלוגר זצ"ל היתה להיות
תקיף ואיתן בדעתו, וכל הרוחות
שבועולם לא יזיוו אותו מלחוות דעתו
דעת תורה, ואחרי שהוציא פסק דין
מעולם לא חזר בו ולא השתכנע משום
אדם לשנות את דעתו או לחזור בו
מפסק דינו.

כב. הוא הגאון רבי יואל יצחק אשכנזי זצ"ל אבד"ק בושקעוויץ, בן הגאון רבי שלמה זצ"ל אבד"ק
בושקעוויץ, בן הגאון הצדיק רבי משה דוד אשכנזי זצ"ל אבד"ק טאלטשאווע ובסוף ימיו אבד"ק צפת.
כג. בספרו "אוצר יו"ד החיים" (אות מו - ובמהדורת ירושלים תש"ס בדף קכו - יו"ד סי' כא).

"זכעין" מעשה זה היה בק"ק סאסיב, שו"ב (=שוחט ובודק) אחד שהיה ירא ה' והיה שוחט באלכסון קצת, ואסרו הגאון מהרש"ק (=מורנו הרב ר' שלמה קלוגר) מבראד להיות שו"ב עוד, והגאון ש"ב (=שאר בשרי) [רבי יוסף שאול נאטאנוואהן] מלובוב י"ד והגאון מרדכי זאב [איטינגא מלובוב] ז"ל התירו.

כעבור זמן פנה הרה"ק רבי שמעלקא אל הגאון מהרש"ק בניסיון לשכנע אותו לחזור בו מאיסורו ולהתיר את השו"ב, וזה מה שהשיב לו רבי שלמה (שו"ת "האלף לך שלמה" יו"ד סי' ז):

"להרב מו"ה שמעלקי בהרב המנוח מו"ה משה ארי' ליב זל"ה מק' סאסוב אשר בקש ממני להתיר האיסור שלי על ר' מרדכי שו"ב, שנמצא כמה פעמים בק' סאסוב שהעור במקום

שחיטה נחתך ברוחב. . . ובקש ממני כ"ה (=כבודו הרמה) להתירו עתה, כי יש לו עדות מהשוחטים שכעת יכול לשחוט. הנה מה שאני אוסר אין בידי להתיר, כי מה שאני אוסר תחלה הוא בעזה"י (=בעזרת השם יתברך) בישוב הדעת בלי חיפזון, לכך בודאי כדאי לאוסרו. ומלבד שיש לי טעמים שלא ניתנו לכתוב שלא להתירו, וכדי שלא יאמר דחוי' קמדיחין לי' אפרש לו דמן הדין הוא אסור". . .

וכך מאריך בדבר לבאר סיבת איסורו, ומסיים:

"לכך על משמרתי אעמודה דאיסורי איסור, ואין מקום לחשדני ח"ו (=חס וחלילה), כי איני מכיר כלל לר' מרדכי לומר שח"ו (=שחס וחלילה) מחמת איזה נטי' אומר כן, רק כפי - כן לבי בתמימות".



כדי לתת אספקלריא נכונה על מנהגו זה, לעמוד על משמרתו שלא להתיר

את שכבר אסר, בנותן טעם להסמין כאן מעשה שהיה אצל כ"ק מרן מהר"י זי"ע.

תשואות חן ויישר כח לידידי בנש"ק הרב ר' שמחה ישכר דוב רבין שליט"א שהפנה אותי למראי מקומות הנוגעים לפרשה זו.

כד. תשובת הגאון רבי יוסף שאול זצ"ל ראה באריכות בשו"ת "שואל ומשיב" (מהדורא תליתאה סי' קעז. ובקיצור יותר בספרו "דברי שאול" - יוסף דעת" יורה דעה סי' כה ס"ג), ושם מעתיק מלה במלה אחת מתשובותיו של רבי שלמה קלוגר לאסור את השוחט.

פעם בא חסיד אחד ושאל אודות עסק גדול שהציעו לו, שיוכל להרוויח בו הרבה כסף. להפתעתו ענה לו כ"ק מרן זי"ע שלא ישקיע בעסק זה. אך החסיד לא עמד בפיתוי, והתחיל להרצות בפני מרן שכבר התייעץ על כך עם סוחרים מומחים וכולם תמכו מאוד ברעיון העסק, ושיש לו כאן הזדמנות שיכול להרוויח הרבה מאוד ולהכפיל את השקעתו תוך זמן מועט. מרן זי"ע הקשיב לדבריו ופטרם בברכת קודש להצלחת העסק.

בלב מלא שמחה חזר החסיד לעירו והשקיע את כל רכושו בעסק, אך למעשה נכשל העסק, ואחרי זמן קצר יצא נקי מנכסיו.

חזר החסיד לבעלזא ובלב כבד סיפר לכ"ק מרן זי"ע על דבר כשלונו ואיך שהפסיד את כל השקעתו, ומתוך צערו השמיע דברי תרעומות: "הלא הרבי הסכים עמי והאציל את ברכת קדשו להצלחת העסק, וכעת, לא רק

שלא הרווחתי, אלא הפסדתי אפילו את הקרן שהשקעתי בעסק!.. .".

אמר לו כ"ק מרן זי"ע: כתיב (תהלים מ, י): "בְּשׁוֹרְתִי צָדֵק בִּקְהָל רַב הִנֵּה שִׁפְתֵי לֹא אֶכְלָא ה' אֶתֶּה יִדְעָתָּ". כשבאים אלי לשאול כל דבר, "בשרתי צדק בקהל רב" - עונה אני כפי שחונן אותי החונן לאדם דעת. והרי דברי הם דברי צדק, אבל אם מנסים לדבר על לבי ולשכנע אותי אחרת ממה שענית, "הנה שפתי לא אכלא" - לא אמנע מלתת את ברכתי כפי רצונכם, אבל "ה' אתה ידעת", גאט ברוך הוא ווייסט אז וואס איך האב געזאגט צום ערשט, דאס איז ריכטיג!" (=השי"ת יודע שמה שאמרתי בתחילה הוא הנכון) כ"ה.

הדברים תואמים כאמור למה שכתב הגאון מהרש"ק זצ"ל: "מה שאני אוסר אין בידי להתיר, כי מה שאני אוסר תחלה הוא בעזרת השם יתברך ביישוב הדעת בלי חיפזון, לכך בודאי כדאי לאוסרו" כ"ו.



כה. הרה"ח ר' חיים נטע כ"ץ ז"ל.

כו. אמנם אינו הדברים דומים אהדדי ממש, כי מרן מהר"י זי"ע אמר שהתשובה שמשיב בתחילה למבקשים אצלו עצה ותושיע היא מן השמים, כנודע מצדיקים, ואילו רבי שלמה קלוגר אמר שתשובתו בהלכה השיב 'ביישוב הדעת ובלי חיפזון', ולכן סומך הוא שפסקו הוא נכונה, אך נראה שתולה עצמו גם כן בעזרתו של הקב"ה שהביאו לפסוק בסייעתא דשמיא פסק דין אמת לאמיתו של תורה, ולכן אינו יכול לחזור מפסקו.

על כל פנים, הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל אמנם היה תמיד תקיף בדעתו להשמייע דעת תורתו באין מפחיד, אך כאן בנידון השו"ב ר' אנשיל מקריסניפאלי, הרי שבתחילה כשבאה לפניו המשלחת מקהילת קריסניפאלי לא רצה לחוות דעתו, עד שסיפרו לו כי "הרב הצדיק מבעלזא" אינו רוצה להתערב בנדון, והאמין לדברים, וכלשוננו: "לא עלה על לבי, שק"ק קריסניפאלי, הסמוך לקהלת בעלז, יהיו מומרים את פי הרב הקדוש, ובפרט הרב וקהל, לזה האמנתי להם כי הרב הקדוש אינו רוצה להתערב בזה". והיות והאמין להם שלא חפץ מרן להתערב בנדון, "בתומי השבתי להם כאשר עם לבבי".

ושוב אחרי כן, כשנודע לו כי לכ"ק מרן מהרש"ש מבעלזא זי"ע יש דעה אחרת בסוגיא זו, ושהוא התיר את השו"ב ר' אנשיל, אמנם לא חזר בו הגרש"ק מפסקו, שהרי כך היה עמדתו תמיד כמו שכתב במכתבו הנזכר להרה"ק רבי שמעלקא מסאסוב: "הנה מה שאני אוסר אין בידי להתיר", אך בכל זאת התחרט על כך שהשמייע לחברי המשלחת את חוות דעתו, וכדבריו: "נחמתי מה שנכנסתי להתערב

בזה, כי מה לי בכך", ואם כי אמנם לא חזר בו מפסקו, שהיה לדעתו פסק דין אמת, בכל זאת החליט שלא יתן להם את חוות דעתו בכתב.

כאמור לעיל, בתשובתו לא גילה הגאון מהרש"ק זצ"ל אם היתה ידועה לו טעמו ונימוקו של כ"ק מרן זי"ע שהביאו לכך שהתיר את השו"ב ר' אנשיל, אך איך שלא יהיה, לא רק שלא יצא רבי שלמה במאבק נגדו, אלא כאילו הצדיק עליו מה שמרן זי"ע אינו מסכים עמו באיסורו, "כשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה כך אין דעותיהם שווין!"

והנה, למרות שלא מסר לחברי המשלחת מעיר קריסניפאלי את חוות דעתו בכתב, במכתבו לבעלזא אל ש"ב ר' יוסף הרחיב רבי שלמה במקצת לבאר את חוות דעתו מדוע פסק לפסול את השו"ב, והנה קצת מדבריו:

"ואם נאמר שכיוון לשם שמים בשביל שחוטי חוץ, הנה מלבד דשחוטי חוץ הוא רק מאיזה כפר וכדומה, אבל משוחט מומחה בעירו אין בזה צד מיחוש כלל, כי כמוהו כמוהם³². ואף גם

בז. כוונתו שהשו"ב ר' אנשיל טען שהגיד עדות שקר כי רצה למנוע שחוטי חוץ אם יביאו את השו"ב מקהילת וויטקוב לשחוט אצלם, ועל זה טוען הגאון מהרש"ק כי איסור שחוטי חוץ

אם הוי בכלל שחוטי חוץ, מי שמע כזאת שבשביל חשש רחוק כזה יגיד שו"ב בתורת עדות ב'אם לא יגיד ונשא עונו^כ, ולאסור שו"ב אחר, וירד עד לחייו. . . האם אין ראוי שכגמול ידיו יעשה לו, 'וחופר גומץ בו יפול' (קהלת י, ח), הוא 'כרה בור ויחפרהו ויפול בשחת יפעל'^{כט} (תהלים ז, טז) ."

ובהמשך חוזר שוב:

"שר"א (=שר' אנשיל) אומר שאיסור שחוטי חוץ חמור לו עד שהעיד באליו"ע (=באם לא יגיד ונשא עונו) עדות שקר, והוא בעצמו רצה לשחוט איש ובתו חוץ לזמנו וחוץ למקומו^ל, ועליו נאמר (ישעיהו סו, ג) 'שוחט השור מכה איש'^{לא}.

הוא דווקא כשמביאים בשר משחיטת שוחט מאיזה כפר אחר לעירם, אבל כשמביאים שו"ב מומחה לשחוט בעיר, אין בזה צד מיחוש כי כמוהו כמוהם, ומאי חזית דדמא דידך סומק טפי. כה. הגדת עדות בבית דין היא חיוב המוטל על העד, כמו שנאמר (ויקרא ה, א) : "והוא עד או רֹאֵה או יָדַע או לֹא יִגִּיד וְנָשָׂא עֹוֹנוֹ".

כט. שינה במקצת לשון פסוק: "בור כְּרָה וַיַּחְפְּרֶהוּ וַיַּפֵּל בַּשַּׁחַת יַפְעֹל".
ל. דברי מליצה הם, וכונתו שבמעשה זה כאילו שחט את השו"ב מוויטקוב ועמו כל משפחתו, כי אילו היו מאמינים לו שהוציא בשר טריפה מתחת ידו בחזקת כשר, לא רק שהיה מונע את מינויו לשו"ב בקריסניפאלי, אלא היה גורם להפסיד גם את פרנסתו ומעמדו בעירו, ושחיטה כזו ייחשב 'חוץ לזמנו וחוץ למקומו', דהיינו שחיטת פיגול.

לא. יש להבין דבריו כפשוטם, וכעין פירש "מצודת דוד": "כי קרבנות הרשעים אינם מקובלים לפני, והשוחט את השור הרי הוא כאילו מכה איש, כי דם יחשב ולא לרצון". כך השו"ב הזה שוחט בשר להאכיל בשר כשר, אבל בחדא מחתא שופך כאילו דמו של השו"ב מוויטקוב.

ומן הראוי להעתיק את כל דברי הנביא עם פירוש רש"י (ישעיהו סו, ב-ג) : וְאֵת כָּל אֱלֹהֵי יָדֵי עֲשֻׁתָּהּ וַיְהִי כָל אֱלֹהֵי נַאֲם ה' וְאֵל זֶה אֲבִיט אֶל עֵינֵי וְנִכָּה רוּחַ וְחָרָד עַל דְּבָרֵי. שוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכָּה אִישׁ זֹכֵב הַשָּׂה עֹרֶף כָּלֵב מַעְלָה מִנְחָה דָם חֹזֵר מִזִּכִּיר לְבָנָה מִכָּרֶד אֵן גַּם הִקָּה בְּחֵרוֹ בְּדִרְכֵיהֶם וּבְשִׁקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חֲפָצָה". פירש רש"י: "ואת כל אלה, השמים והארץ ידי עשתה זאת, אשר צימצמתי שכינתי בתוכם בהיותכם נשמעים לי, לפי שכן דרכי להביט אל עיני ונכה רוח וחרד על דברי, אבל עתה אין לי חפץ בכם, שהרי שוחט השור הכה את בעליו וגזלו ממנו, לפיכך זוכה השה דומה לפני כעורף את הכלב, והמעלה את המנחה הרי הוא לפני כדם חזיר, והמוכיר לבונה מקטיר לבונה". . .

ויש לציין לעובדא שהתרחשה אצל כ"ק מרן מהר"ד זי"ע, שבאו לפניו משלחת של חסידים מעיר אחת ברצונם לפטר את השו"ב בעירם, עקב טענות שונות על יכולתו לשחוט כראוי. כאשר נודע לשוחט כי אנשי העיר נוסעים לבעלזא, הקדים ועמד לפני מרן זי"ע ותינה את צרתו כי לחינם נטפלו אליו. הורה מרן זי"ע שילך לשחוט בבית השחיטה שבבעלזא, שם ביקש מאת השוחטים דמתא שיפקחו עליו עין ויבדקו את שחיטתו. משבאו אנשי העיר אל מרן זי"ע, נענה

ומסיים:

"והנה, אם כי אין ראייה לדבר, זכר לדבר הוי לסיוע לדעתנו, מה שאמרו חז"ל בקדושין (דף ע, א) וקיימא לן כן באה"ע (=באבן העזר) סי' ב (סעיף ב), דבקורא לחברו עבד חוששין עליו שמא עבד הוא, דכל הפוסל במומו פוסל וכו'. אם כן הכי נמי, אם ר"א (=ר' אנשיל) רצה לפסול את השוחט מוויטקוב במאכיל טרפות, בודאי כן הוא בעצמו. והשם יצילני משגיאות כאשר עם לבבי רק למען האמת".

על אף שביאר הגאון מהרש"ק זצ"ל בטוב טעם ודעת את עמדתו למה פסק לפסול את השו"ב ר' אנשיל, בכל זאת הבהיר מפורשת:

"והנה אם הרב הצדיק (=מבעלזא) כשידנו, ודאי לא אקפיד כלל ל^ב, ואיני אומר 'קבלו דעתי' נגד כל אדם, ומכ"ש (=ומכל שכן) נגד כבוד הרב הצדיק. אבל שאני אתיר אותי, חס לי ולירעא דאבא לשנות מדברי הראשונים. אני איני חוזר בי, בודאי ראוי ר"א (=ר' אנשיל) לאותו איצטלא שגמול ידיו יעשה

לו. הנה הגדתי את כל לבי כאשר באמת ובתמים.

"והנה אם חושש רו"מ (=רום מעלתו, דהיינו ר' יוסף וויינרעב) לגזרתי, אני גוזר עליו להיות מראה מכתבי זה לפני הרב הגדול הצדיק, ובטוח אני כי במכתבי זה יכיר כי דברינו נאמרים באמת ובתמים, ולא נגעתי בכבודו אפילו בקצה המטה, ולפני בוחן לבות ודאי גלוי כי לא היה כוונתי להמרות נגדו, ו'בתום לבבי ובנקיון כפי עשיתי זאת' (בראשית כ, ה)".

וחוזר על דבריו שוב בהמשך:
"לכך אני עומד על משמרתי, ואעפ"כ (=ואף על פי כן) אם ישמעו להרב הצדיק, לא מבעיא שלא אקפיד, רק אהיה נהנה, כי איני אומר קבלי דעתי. רק שאני אחזור מדעתי זה אי אפשר, וחס לי להיות דובר בפה מה שאין בלבי".

והעולה מתוך הדברים, כי לא הסתפק רבי שלמה קלוגר זצ"ל בכך שלא מסר את חוות דעתו בכתב אל

להם מרן: "השוחט היה אצלנו בבית השחיטה, והוא שוחט טוב וידו אמונה, דעו לכם, מוטב לאכול 'בהמה פלייש' (=בשר בהמה) מלאכול 'מענטשן פלייש' (=בשר אדם). . . " (הרה"ג ר' חיים ברוך פינק ז"ל).

לב. כוונתו לכאורה שמרן זי"ע יעמוד בהיתרו.

המשלחת שבאו אליו מקריסניפאלי, יקפיד אם הרב הצדיק מבעלזא מכשיר
אלא אף הצהיר מפורשת במכתבו אל את השו"ב שלא כפסקו ושהציבור
ש"ב ר' יוסף וויינרעב מבעלזא שלא יקבלו את חוות דעתו.



לסיומא דמילתא. איננו יודעים מה נעשה בדינו של ר' אנשיל שו"ב והאם חזר במשך הזמן לתפקידו, אולם זאת ידענו, כי בשנת תרע"ג נדפס בעיר לבוב ספר "ספורי יעקב" (ח"ב) מאת הרה"ח ר' יעקב סופר ז"ל מדאבראמיל, ושם (אות נ"ח) מביא "מעשה נורא מהה"צ ר' שלום מבעלזא ששמעתי מר' אלימלך שו"ב שהוא שמע מאביו ר' אנשיל שו"ב מק' קראסניפאלי", אשר בדידיה הוה עובדא אצל כ"ק מרן מהר"ש זי"ע. ואף על פי שאין ראיה לדבר, אבל זכר לדבר שנשאר בכינויו שו"ב, ואולי משום שבמשך הימים חזר לעמוד על משמרתו.

עקיבא אשר פדווא



הרב ירמיה' גינזברג שליט"א

ראש צוות שחיטת העופות בלונדון שעל ידי ועד השחיטה

בעניין כיסוי הדם על ידי שליח

משמע מדברי הרמב"ם בריש הלכות מילה דמצות עשה זו מוטלץ על האב תחילה דכתיב "וימל אברהם את יצחק בנו" והש"ך נקט בפשיטות שכיסוי הדם דומה למילה.

התבואת שור נחלק על הש"ך ולדעתו יכול השוחט לכסות על ידי אחר ויכול האב למול על ידי אחר שהרי מעשים בכל יום שאפילו אם האב יודע למול מכבד אחר למול, וכן הרא"ש סובר שיכול לעשות שליח בין בכיסוי הדם ובין במילה, והתבואת שור מביא כמה ראיות שיכול לעשות שליח אף במצוה המוטלת עליו יותר מאשר היא מוטלת על אחרים:

א. מגמ' ב"ק דף ק"ט ע"ב בכהן שנדר קרבן או שנתחייב קרבן מוטלת עליו המצוה להקריבו ואע"פ כן מבואר שם בגמרא שיכול לעשות שליח.

ב. מגמרא נדרים ל"ו ע"ב שמצות תרומה מוטלת על הבעלים והרי

במסכת חולין דף פ"ז ע"א מבואר בגמ' שמצות כיסוי הדם מוטלת על השוחט וילפינן מלשון הכתוב "ושחט וכסה" מי ששפך הוא יכסה לכן אם בא אחר וכסה שלא ברשותו מעיקר הדין הוא היה חייב לשלם לו עשרה זהובים כדין הגוזל מצוה מחבירו והגם שבימינו אין נוהגין דיני קנסות כמבואר בטור מכל מקום צריך לפייסו (ט"ז ס"ק ח' בשם הסמ"ק).

והנה דנו האחרונים האם יכול השוחט לעשות שליח שיכסה במקומו והם רצו לדמות את זה אותה שאלה לעניין מילה שהאב חייב למול את בנו והוא קודם לכל אדם במצוה זו האם יכול האב לעשות שליח שימול במקומו ויקיים בכך את החיוב המוטל עליו.

הש"ך בסימן שס"ד סק"ד למד דכמו מי שהוא מוהל אינו רשאי ליתן את בנו למולו וחייב הוא בעצמו למולו דומיא דכיסוי דמי ששפך הוא יכסה וכן

וודאי שיכול לעשות שליח לתרום פירותיו וכן משמע בגמרא בקידושין שמצות תרומה היא אחד משהמקורות לעיקר דיני שליחות.

ג. במזוזה שהיא חובת הדר דמצוה מוטלת על הגברא שיקבע מזוזה בביתו ומצינו בגמרא מנחות דף ל"ג ע"א שאמר ריש גלותא לרב נחמן שיקבע מזוזה בעבורו.

באור זרוע הלכות מילה מבואר לענין מילה דהיכא שהאב יודע למול אסור לו להניח לאחר שימול לפניו דמצוה עליה רמיא ומבאר התבואת שור דיש חילוק בין מעמיד אדם אחר לעשות המצוה בתורת שליחות שנראה שרוצה להשתמט מלקיים המצוה המוטלת עליו שאז אין ליתן לאחר אבל אם הוא מכבד אדם אחר בדרך כבוד כגון אדם מכובד או למי שמהדר אחר מצוה (וכידוע שהרה"ק מביאלא זי"ע היה לו מצוות מיוחדות שהידר לקיימן והיה נוהג לקיים מצות כיסוי הדם בכל יום במשך עשרות שנים בכל ימי השבוע מידי יום ביומו חק ולא יעבור עד שנתקף בסטראק לא עלינו עד עלותו לשמי מרום שבאותה תקופה מיאן ולא הסכים לכך).

והנה הכרתי ופלתי כתב שיכול לכבד אדם אחר במילה ובכיסוי הדם אולם בזה נחלק על התבואת שור שכל

זה דווקא בתורת שליחות שאז מעשה המצוה מתייחס אל המשלח משום שלוחו של אדם כמותו אבל אם עושה כן בדרך כבוד (שלא בדרך שליחות) אינו רשאי לעשות כן והפסיד מצותו כיון שאין המצוה מתייחסת אליו ואילו להתבוס"ש כשעושה דרך שליחות בסתמא נראה כמשתמט מלקיים המצוה (ובמנחת יוסף מובא שהרוצה לצאת לכל הדעות יכבד דרך שליחות ובכיסוי הדם יתן הוא את העפר מלמטה).

הקצה"ה סימן שפ"ה סק"ה נקט כדעת הש"ך שאין השוחט יכול לעשות שליח לכסות במקומו, ואין האב יכול לעשות שליח למול במקומו, וכן משמע מדברי הרא"ש דמי שהוא מוהל אינו רשאי ליתן את בנו לאחר למול וחייב הוא בעצמו למולו דומיא דכיסוי דמי ששפך הוא יכסה.

וזה לשון המטה אפרים (סימן תר"ד-תר"ה סעיף ח') "נוהגים השוחטים בביתם לאיש נכבד שהוא עמית בתורה מכבדים אותו במצות כיסוי הדם" עכ"ל. ובערוך השלחן (סעיף ט"ו) כתב "וכן המנהג פשוט לכבד במצות כיסוי אם כי יש מפקפקים בזה וכן עמא דבר במצות כיסוי הדם בעי"כ במנהג כפרות, שהמון עם מקיימים מצות כיסוי ברשות השוחט", ובשו"ת דעת חכמים סימן ל"ב במה שנהג

שבעיה"כ נוהגין השו"ב כששוחטים הכפרות אצל בעה"ב בביתם לכבד לכל בעה"ב במצות כיסוי וכשבא לבית ששם שני בעה"ב נוהגין שכל אחד נוטל עפר ומניח והשוחט שוחט העופות השייכים לזה לתוך עפרו ושאל להגאון מהרש"ק מבראד דהא קיי"ל שאם שחט הרבה עופות ברכה אחת לכולם וא"כ לכאורה יש בזה חשש ברכה שא"צ? ומהרש"ק השיב דאם ירצה לצאת כל הדיעות יכסה א' והשני יענה אמן גדול העונה אמן יותר מהמברך אך בלא"ה אין חשש ברכה לבטלה דברכה שא"צ הוי רק כשאין בו תוספת מצוה אבל בנד"ד יש בו תוספת מצוה דאם השוחט יכסה היא אחד עושה מצוה ואם מכבד לאחרים יהיה הרבה עושים המצוה ואינו דומה יחיד העושה מצוה לרבים העושים המצוה וא"כ לא שייך בזה שגורם ברכה שא"צ, וכל זה הובא גם בדרכי תשובה.

והבן איש חי בשו"ת רב פעלים שאלה ב' מדבר בשוחט דמבא שעומד במקום אחד ומביאים לו אנשי העיר עופות לשחוט והם באים בזא"ז במשך כמה שעות ביום ויש בני אדם שדרכם לדקדק במוות ודרכם לבא בכל יום לבית השוחט הנוכח כדי לכסות הדם ולברך על הכיסוי וכל אחד מכסה הדם אשר ימצא לפניו בעת בואו ושם מברך וחבירו ממתיך עד שישחט עוד עוף

ומכסה ומברך ואע"ג דהאחרונים פקפקו בזה משום דמצות כיסוי הוא על השוחט מ"מ יש לחוש לברכה שאינה צריכה דהא השוחט עצמו צריך לברך עך הכיסוי הראשון ואח"כ יכסה בלא ברכה על סמך הברכה הראשונה שתועיל לכל הכיסויים שיעשה אח"כ? ומביא הבן איש חי את התשובה של מה"ר שלמה קלוגר הנ"ל שמתיר משום טעם הנ"ל ובא"ח בתוך התשובה כותב בזה"ל, נראה דברים נכונים בזה דהא וודאי הנעשה שליח לדבר מצוה יש לו שכר בעבור זה שנעשה שליח למצוה עכ"ל. והראיה מן המוהל דאע"ג דבאמת הוא שלוחו של האב עכ"ז שכרו גדול ומביא ראיה דהיכן שיש תוספת מצוה אין זה נחשב שגורם ברכה שאינה צריכה מגמרא במסכת נדרים דף ח' אמר רב גידל אמר רב מנין שנשבועין לקיים המצוה שנאמר נשבועתי ואקיימה לשמור משפטי צדקין והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא הא קמ"ל דשרי לאינשי לזרוזי נפשיה ופירש הרא"ש ז"ל קמ"ל דשרי לזרוזי נפשיה ולא הוי מזכיר שם שמים לבטלה אם נשבע בשם עכ"ל נמצא דבשביל זרוז בעלמא נקרא צורך מצוה ואין חוששין להזכרת שם שמים לבטלה ומסיק שם ואם תאמר יכסה בלי ברכה זה אינו דוודאי אין לעשות מצוה בלא ברכה. היכא דאותה מצוה טעונה ברכה.

ובטעם הדבר לאלה הפוסקים דסברי דלא נהמי שליחות בכיסוי הדם אע"פ דבכל התורה כולה קיי"ל דשלוחו של אדם כמותו חוץ מבמצוות שבגופו כגון תפילין וסוכה, יעויין בישועות יעקב יורה דעה סימן כ"ח סק"א דהנה יש שני סוגי מצוות סוג א' מצוות שבגופו כגון לישב בסוכה או להניח תפילין או לבישת ציצית דבאלה המצוות אינו שייך לעשות שליח וסוג שני יש במצוה דבוודאי מהני בו שליחות כמו קידושין שהשליח אומר תהא מקודשת לפלוני וכן בהפרשת תרומה הוא מפריש בשביל הבעלים וכדומה אבל אי מפריש תרומה או מקדש אשה בלי רשות המשלח אין כאן תרומה ואין כאן קידושין אבל במצוות כיסוי מילתא דפשיטא הוא דאם אחד מכסה בלי רצון השוחט דהשוחט פטור מלכסות אף דפשיטא שחבירו לא קיים בזה המצוה מ"מ א"צ לכסות שנית דלא גרע מכסהו הרוח דפטור, א"כ כשמכסה בשליחות גוף העשייה שמכסה הדם א"צ לעשות ע"י שליחות פלוני רק נעשה שחבירו מקיים המצוה על ידו והיינו שכר המעשה של המצוה ובוה לא מהני שליחות כיון דהשליח הוא רק לעניין שכר מעשה המצוה וכן כתב במילה דהא אם נכרת הגיד על ידי אחר שלא ברצון האב או שנולד מהול אינו מחוייב במילה עוד וא"כ לעניין גוף

המעשה אינו צריך תורת שליחות רק ששייך שליחות לעניין שכר מצוה ולזה לא נהמי שליחות.

ולסיים צריך לדעת כמה גדולה וחשובה מצות כיסוי הדם ובספר פלא יועץ (ערך שוחט) כתב מעשה נפלא בשוחט שלא כיסה דם שחיטה זו"ל, וגם לזאת אגיד לדור שראיתי שוחט אחד שחלה את עיניו רח"ל חולי ארוך עד שנפל למשכב ומת ל"ע ובא בחלום לנערה אחת מן העיר שזה השוחט שחט פעם אחת עוף אחד ולא כיסה את דמו, ובאותו דם עוף הוה מגולגל נפש איש מיישראל, והיה מוכן ליתקן על ידי מצות כיסוי, ולפי שלא כיסה הדם נשאת הנשמה נודדת ולא מצאה מנוח, ובעבור חטא זה באה לא זה החולי העיניו. הגדתי היום מעשה זה, לפי שיש הרבה שוחטים בזמננו שאין מצוות חביבין עליהם, ומקילים במצוות כיסוי הדם ישמעו זאת ותסמר שערות ראשם, ויחרד השוחט בבואו לשחוט בחושבו זאת, כי לפעמים שוחט השור "מכה איש", ומה טוב לשוחט שיקדים תפילה שלא תצא תקלה מתחת ידו ושיזכה לתקן נפש המגולגלים עכ"ל.

עזרינו והושיענו על דבר כבוד שמך שלא תצא שום מכשול מתחת ידינו.

הרה"ג ר' אברהם חיים שליט"א

מחבר ספר "עלי זבח" וראש השוחטים בפנמה ובתורכיה
ומלפנים מפקח ראשי לשחיטה מטעם הרבנות הראשית לישראל

סיכום שו"ע יו"ד סימן מח סעיפים ז-יא בעניין טריפות המעיים להלכה ולמעשה.

אב תשפ"ד

הקדמה

נאמר בגמרא [חולין דף מב.] אלו
טריפות בבהמה וכו' המסס
ובית הכוסות שניקבו לחוץ, ובגמרא [נ:]
המסס ובית הכוסות: תנו רבנן מחט
שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד
כשרה משני צדדים טרפה, נמצא עליה
קורט דם בידוע שלפני שחיטה לא נמצא
עליה קורט דם בידוע שלאחר שחיטה,
הגליל פ' המכה בידוע ששלשה ימים
קודם שחיטה לא הגליל פ' המכה
המוציא מחבירו עליו הראיה, ומאי שנא
מכל נקובי דעלמא דאע"ג דליכא דם
טריף מר, התם ליכא מידי למיסרך, הכא
כיון דאיכא מחט אי איתא דקודם
שחיטה הוא מיסרך הוה סריך.

ואמר רב עזרא שמני ואמר, מעשה ובא
לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית
הכוסות מצד אחד וטרפה, שלח ליה לא
אתא לגביה, אזל הוא לגביה הוה קאי
אאיגרא אמר נוחות מר ונית, לא נחית,
סליק הוא לגביה א"ל אימא לי גופא
דעובדא היכי הוה, אמר ליה מפטיר
כנסיות אנא לעילא מרבי רבה, והוה רב
הונא ציפורא ורבי יוסי מדאה יושבין
לפניו ובאת לפני רבי מחט שנמצאת
בעובי בית הכוסות מצד אחד, והפכה
רבי ומצא עליה קורט דם וטרפה, ואמר
אם אין שם מכה קורט דם מנין, אמר
ליה טרח טרייה לההוא גברא, מתניתין
היא המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ,
ע"כ לשון הגמרא.

ופירש רש"י [בפרק המדיר דף עו:
וגם בפרק במה מדליקין דף

א"ל רב ספרא לאביי חזי מר האי
צורבא מרבנן דאתא ממערבא

לו]. שבית הכוסות עבה ויש לו שני עורות ולכן שייך בו היתר של ניקב מצד אחד לעומת זאת המסס דק ולא שייך בו היתר של ניקב מצד אחד וטריפה גם בניקב מצד אחד.

אבל התוספות [חולין נ: ובסוכה לד.] הביאו שלפי רש"י החשש בהמסס שמא הבריא, על אף שאנו רואים שלא ניקב לחוץ, אבל הביאו דעת ר"ת שחולק על רש"י וסובר, שאם לא ניקב לחוץ גם בהמסס כשרה ולא חיישינן שמא הבריא, וכן דעת הרשב"א, והר"ן, והראב"ה בשם אביו הובא במרדכי, אבל תרומת הדשן החמיר כרש"י. כל זה הובא גם כאן בבית יוסף.

וכתב הטור: וז"ל "המסס ובית הכוסות דבוקים זה בזה, ואם ניקבו במקום חיבורן אפילו הנקב מפולש מזה לזה כשירה, ואם הנקב בשאר הצדדין שאינן דבוקין יחד, אם הנקב מפולש מעבר אל עבר טריפה ואם לאו כשירה בין בהמסס בין בבית הכוסות, ורש"י אסר בהמסס אפילו אין הנקב מפולש, ולא נהירא. נמצא באחד מהם מחט תחוב בו ולא נקב מעבר אל עבר, הופכין אותו ובודקין אותו מבחוץ, אם נמצא עליו קורט דם בידוע שניקב כולו וטריפה, ואם לאו כשירה ואפילו ראש העב שלו לצד חוץ, ואם עבר המחט מעבר אל עבר ועודנו תחוב בו בודקין

אותו, אם נמצא קורט דם סביב המחט בידוע שקודם השחיטה ניקב כולו וטריפה ואם לאו אחר השחיטה דחק ועבר וכשרה דכיון שהמחט עודנו שם אילו עבר מחיים היה הדם סביבו, אבל בשאין המחט לפנינו אסור בשניקב כולו אפילו אין בו קורט דם. כתב ה"ר פרץ אם מלחו או הדיחו אפילו אין עליו קורט דם אסור, דחיישינן שמא עבר על ידי מליחה או הדחה". עכ"ל.

ובגלל חשיבות מה שהביא בבית יוסף אביא אותו וכלשונו.

כתב הב"י שם וז"ל: "ומ"ש רבינו נמצא באחד מהם מחט תחוב בו ולא נקב מעבר אל עבר הופכין אותו ובודקין אותו מבחוץ וכו' שם, ת"ר מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות, מצד אחד כשירה משני צדדים טריפה, נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה, לא נמצא עליה קורט דם בידוע שלאחר שחיטה, ופשטא דברייתא לכאורה משמע דמצד אחד כשירה בלא בדיקה ומשני צדדין טריפה ולא בהחלט, אלא דבעיא בדיקה אם נמצא עליה קורט דם טריפה ואם לאו כשירה. אלא דאמרין בגמרא, מעשה בא לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד והפכה ומצא עליה קורט דם ואמר אם אין שם מכה קורט דם מנין,

עליה קורט דם דברייטא אמשני צדדין קאי, ועליה היינו סביבותיה, ועליה דעובדא דרבי הוי עליה ממש.

ובתשובה הרשב"א סי' רס"ו כתוב, ממאי דכתב מר ניכר,

דס"ל למר דכל נקב שנעשה על ידי מחט אע"פ שאין המחט בפנינו בודקים כנגד המחט מבחוץ ואם אין שם קורט דם כשירה, וליתא, דודאי כל שניקב בחוץ טריפה, ולא אמרו קורט דם אלא כשהמחט עוד שם מבחוץ, דהשתא אמרינן דאי ליתא על המחט קורט דם כשירה, ונמצא עליה קורט דם על המחט קאמר שהוא לשון נקבה, ועובדא דרבי בשלא ניכר הנקב מבחוץ, ובדקו רבי והפכו לראות אם יצא לחוץ ולא מצא נקב, אלא שמצא שם דם וממנו ידע שניקב, ואע"ג דאכתי תחובה שם כל שנמלח או הודח קודם טריפה, דכל שהוא בספק איסור הרי היא באיסורו עד שתבדק", עכ"ל.

וכתב עוד בתשובה, כל שנמצא המחט תחובה מצד אחד, הולכים לצד אחר ובודקין אם ניקבו לחוץ טריפה, ומיהו אם עוד המחט שם מצד החוץ אם אין שם קורט דם כשירה, דאם איתא כיון דאיכא מחט למיסרך ולא סירך לאחר שחיטה הוה, זו היא בדיקתו להכשירה, הא ניטלה המחט או אפילו

מהאי עובדא משמע דמצד אחד נמי אינו כשר בלא בדיקה וכ"כ הרשב"א והר"ן ז"ל. ומעתה קשה כיון דבין מצד אחד בין משני צדדין בעי בדיקה למה אמרו במצד אחד כשירה ומשני צדדין טריפה, דמאי פסקא הא אי נמצא קורט דם אפי' מצד א' טריפה, ואי לא נמצא קורט דם אפילו משני צדדין כשירה.

ואיפשר לומר דסתמא דמילתא דמצד אחד לא ימצא קורט דם, ובמשני צדדין ימצא על הרוב. ועוד איפשר לומר, דמצד אחד כשירה לעולם, אפילו נמצא קורט דם מבחוץ סביבות הנקב, עד שימצא קורט דם כנגד פי המחט שנראה שעבר לשני צדדין וחזר לפנים, ומתוך כך הוא נגד המחט ממש אבל משני צדדין בכל גווני שימצא קורט דם בין כנגד פי המחט בין בסביבות הנקב טריפה, וכמ"ש המרדכי בשם ראבי"ה שראה אביו מורה הלכה למעשה וכ"נ דעת סמ"ג וכ"מ מלשון סה"ת, ולישנא דרש"י הכי דייק קצת שפירש בעובדא דרבי, מצא על המחט כנגד פיה מבחוץ קורט דם אלמא דמצד אחד בעיא שימצא הדם כנגד פי המחט.

וכתב עוד המרדכי דהכי משמע בדברי ר"ת וכן בתוס' ריב"א ועיקר, וכן אפשר לדקדק מדברי רבינו. ולפ"ז נמצא

ישנו והודח הלכה לה בדיקה וטרפינן לה מספק, דבדיקה שהיתה צריכה אין לה, עכ"ל.

וכתב עוד סי' ר"ג: שנשאל על מחט שנמצאת תחובה בכרס וקודם שנבדקה אם ניקבה משני צדדין אם לאו ניטלה ממנו, ומפני שהמחט דקה מאד לא ניכר מקום נקיבתה, והשיב, ודאי צריכה היא בדיקה, ומה שאמרו מצד אחד כשרה בבדיקה קאמר דחיישינן שמא הבריא, כלומר שמא ניקב עד החוץ וכן מוכח בהדיא בשמעטא עכ"ל.

וכתבו התוס' והר"ן והמרדכי, דכי אמרינן מצד אחד כשירה היינו מבפנים כלפי הרעי, דאי צד שמבחוץ כלפי חלל הגוף, אפי' לא ניקב כלל אלא שנמצא מחט בחלל הגוף טריפה, דאי מגואי עייל ודאי הפנימי נקוב אלא שעלה בו קרום, ואי מבראי אתא הא ודאי טריפה, דחיישינן שמא ניקב אחד מהאיברים הפנימים שנקובתן במשהו וא"א לעמוד על ספיקן בבדיקה, וכ"כ סמ"ג וסה"ת וכ"כ רבינו ירוחם בשם המפרשים ז"ל.

והרמב"ם כתב בפ"ו מה"ש: מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות כשירה, ואם ניקבה נקב מפולש לתוך חלל בית הכוסות ונמצאת טיפת דם במקום הנקב טריפה, שודאי קודם

שחיטה ניקב, אבל אם אין דם במקום הנקב ה"ז מותר, שמא אחר שחיטה דחקה המחט וניקבה עכ"ל.

הרי למדנו מתוך לשונו דבמצד אחד כשירה בלא שום בדיקה, וקשה ע"ז מההיא עובדא דרבי שהפכה ובדקה.

ואפשר ליישב ולומר, דכשהפכה רבי לאו משום דצריך לבדקה כך, אלא שקרה שהפכה ומצא עליה קורט דם ופסלה. וכ"נ שהיא סברת הרא"ש שכתב, הא דאמרינן מצד אחד כשירה אם הפכה ומצא קורט דם מצד אחד טריפה.

ומשמע עוד מלשון הרמב"ם, דמצד אחד היינו מצד חוץ, שהרי במשני צדדין כתב, ואם ניקבה נקב מפולש לתוך חלל בית הכוסות, ואילו לדברי המפרשים שכתבתי לעיל הכי הול"ל, ואם ניקבה נקב מפולש לתוך חלל הבהמה. ונראה שלזה נתכוון הראב"ד שכתב, אין זה מיושר .

וטעמא דהרמב"ם, איפשר דהיינו משום דס"ל דמחט הנמצאת בחלל הגוף כשר על ידי בדיקת החלל לראות אם ניקב אחד מהאיברים שנקובתן במשהו, כמ"ש בפ"א מה"ש, ואם כן ה"נ בעי בדיקה כנגד כל החלל, ולא כתב כאן כן לפי שסמך על מ"ש בפ"א.

כתבו התוס' דאם נמצא נקוב בקוץ וכל דבר דינו כנקוב במחט דהא אית ליה מידי למיסרך, וכ"כ הגהות מיי' בפ"ו מה"ש בשם סמ"ג.

כתב הרשב"א בתשובה סי' שע"ד, מחט שנמצא בקרקבן וכולה נבלעת בעובי בשרו ונשאר כחצי אצבע מצד הכיס גם מצד החוץ שלא היתה המחט אוכלת, ולא היה ניכר שום נקב לא לצד פנים ולא לצד החוץ תולין להקל, לפי שדרך הוושט לבלוע ודרך שם נכנס עם האוכלים אלא שנסתם הנקב, שע"כ אחד מהנקבים נסתם וא"כ תולין במה שדרכו, ועוד העמידנו על חזקתו, דעוף זה בחזקת כשירות לגבי נקבים אלו עומד.

וכתב עוד סימן ר"ד, שאלת, קטן שמצא מחט תחוב בכרס אם אוסרין אותה על פיו. תשובה, יש להחמיר ולאסור על פי קטן אם הוא חריף לידע ולכוין בדברים אלו, משום דכל שנמצא המחט רגלים לדבר וכעין גילוי מילתא בעלמא הוא, ואפי' להוציא ממון האמינהו בגילוי מילתא, כדתנן (כתובות כח.) ואלו נאמנין להעיד בגדלן וכו' עכ"ל מרן ז"ל בבית יוסף.

ובשולחן ערוך [סימן מח] פסקו מרן והרמ"א ז"ל: בסעיפים כדלהלן:

כתב רבינו ירוחם, דכי מטרפינן בנמצא עליה קורט דם ה"ה בנמצאת עליה חלודה עכ"ד. וכשנמצאת מצד אחד, ודאי הוכחה יש שנקב המחט נקב מפולש וחזר לאחריו, שאל"כ, חלודה זו על צד חיצון דבית הכוסות מנין. וכן כשניקבה שני צדדין, כיון שהעלתה חלודה יש הוכחה דזה ימים עברה שני הצדדין הילכך טריפה.

ואע"ג דאיכא למתלי דשמא המחט היה מלא חלודה קודם שנכנס ואחר שחיטה הוא שגמר לנקוב שני הצדדין, מ"מ כיון שאנו רואים שני הצדדין נקובה לפנינו, בקצת הוכחה סגי לומר דמחיים ניקבה, א"כ האי חלודה היינו אם נמצאת סביבות פי הנקב, ואילו לא באה החלודה מחמת מכה מחיים, לא היתה חלודה מתרחב כ"כ. עכ"ל הבית יוסף.

ובהמשך כתב הב"י ז"ל "ומ"ש רבינו אבל כשאין המחט לפנינו אסור כשניקב כולו אפי' אין בו קורט דם, כבר נתבאר כן בתשובת הרשב"א שכתבתי בסמוך". עכ"ל.

ובהמשך שוב הניף ידו שכתב וז"ל "ומ"ש בשם הרי"ף אם מלחו או הדיחו אפילו אין עליו קורט דם אסור וכו', כ"כ בסמ"ק וכן נתבאר בתשובת הרשב"א שכתבתי בסמוך.

ו. מחט שנמצא בחלל הקיבה או הכרס דינו כמחט שנמצא בבית הכסות.

ז. המסס ובית הכסות דבוקין זה בזה, ואם נקבו במקום חבורן אפילו הנקב מפולש מזה לזה כשרה, ואם הנקב בשאר צדדים שאינם דבוקים יחד, אם הנקב מפולש מעבר אל עבר טריפה, ואם לאו כשירה, בין בהמסס בין בבית הכסות: הגה: ויש אוסרין בהמסס אפילו בלא נקב מפולש, והכי נהוג אם לא במקום הפסד מרובה שאז יש לסמוך אמכשירין.

ח. אם נמצא באחד מהם תחובה מחט או קוץ ולא ניקב מעבר אל עבר, הופכין אותו ובודקין אותו מבחוץ אם נמצא עליו קורט דם בידוע שניקב כולו וטריפה ואם לאו כשרה (תוס' והג"מ פ"ו בשם סמ"ג וכל הפוסקים) (הגה: אפילו לא נשאר רק מעט מעור החיצון שלא ניקב) (עיין ס"ק כ"א).

והוא שלא מלחו ולא הדיחו, ואפילו ראש העב שלו לצד חוץ:

הגה: ויש מקילין להתיר אם לא ניקב מעבר לעבר והודח ונמלח או שנאבד ולא בדק מבחוץ אם היה עליו קורט דם (כך משמע בהגהות סמ"ק ורמב"ם ורא"ש דלקמן וע"פ), ויש לסמוך עלייהו במקום הפסד מרובה.

ובהמשך כתב מרן: ואם עבר המחט מעבר אל עבר ועודנו תחוב בו בודקים אותו, אם נמצא קורט דם סביב המחט (וכל שכן עליו) (מרדכי ופוסקים והוא ש"ס ערוך פא"ט דף נ"א וכתובות דף ע"ו) בידוע שקודם שחיטה ניקב כולו וטריפה, ואם לאו אחר שחיטה דחק ועבר וכשרה, אם לא מלחו ולא הדיחו, דכיון שהמחט עודנו שם אילו עבר מחיים היה הדם סביבו, אבל כשאין המחט לפנינו אסור כשניקב כולו, אפי"ן אין בו קורט דם.

הגה: כל מקום שצריך בדיקה אם לא בדקוהו, כגון שנאבד או לקחו המחט משם טריפה, דהוי כאילו הדיחו ומלחו (רשב"א סימן תש"ס).

יש אומרים, דבזמן הזה דאין אנו בקיאים בבדיקות יש להטריף אם נקבה המחט משני צדדין, אפילו לא נמצא קורט דם ולא חלודה, דאין אנו סומכין בזה על בדיקתנו מאחר דניקב משני צדדין (א"ז ואו"ה) והכי נהוג.

מחט או קוץ הנמצאים בהמסס ובית הכסות בחללו ולא נתחב בהן כלל, כשר בכל ענין ואין צריך שום בדיקה (הגהות מיימוני).

ויש מקילין, דאפי' בניקב המחט מצד אחד אין צריך לבדוק מבחוץ אם

יש עליו קורט דם (רמב"ם והרא"ש), ויש לסמוך עליהו אם הוא הפסד מרובה, וא"א לבדוק כגון שנמלח או הודח או נאבד.

ט. אם נמצא עלי' חלודה דינה כנמצא עליה קורט דם.

הגה: וכן אם נמצא חלודה מבחוץ נגד המחט, אם ניקב מצד אחד טריפה כאילו נמצא שם קורט דם.

י. זה שאמרנו מצד אחד כשרה, היינו מבפנים כלפי הרעי, דאי צד שבחוץ כלפי חלל הגוף, אפי' לא ניקב כלל אלא שנמצא מחט בחלל הגוף טריפה:

יא. מחט שנמצאת בקורקבן וכולה נבלעת בעובי בשרו, ונשאר בחצי אצבע מצד הכיס גם מצד החוץ שלא היתה המחט אוכלת, ולא היה ניכר שום נקב לא לצד פנים ולא לצד חוץ תולין להקל.

הגה: דהמחט בא מבפנים והוי כניקב מצד אחד, ואם אין

עליו קורט דם מבחוץ כשר (רשב"א). ויש מחמירין ואוסרין אפילו בכי האי גוונא (הגהות ש"ד בשם מהר"ם וא"ו הארוך), ויש לחוש לדבריהם אם לא בהפסד מרובה.

יב. קטן שמצא מחט תחוב בכרס, יש להחמיר ולאסור על פיו אם הוא חריף לידע ולכוין בדברים אלו.

ובשו"ע סימן מא סעיף ח פסקו מרן והרמ"א:

ח. ניקב טרפש הכבד נקב מפולש מצד הכבד טריפה אבל אם נסרכה בסירכא בצלע כשרה:

הגה: ואם נסרך טרפש הכבד לבית הכוסות יש לבדוק בכרס שבודאי יש שם קוץ או מחט שניקבה וע"י זה באה סירכא זו (כן מצאתי בבדיקות ישנים) וראיתי מעשה והכי נהוג:

עד כאן לשון מרן הבית יוסף והרמ"א בשולחן ערוך.



מקצת דינים מרבתינו האחרונים ז"ל, והמה כללים הנצרכים לפסוק את ההלכה

ז. כל מקום שנזכר מחט, הוא הדין בכל קוץ ומסמר או כל דבר חד המנקב [שו"ע סעיף ח, תורת זבח סימן סג אות י']

ז. קורט דם הכוונה, צרירות דם או גוש של דם אבל אם יש רק אדמומית על הבשר אינו כלום. [כה"ח ס"ק מז] ח. דין חלודה כדין קורט דם [שו"ע סעיף ט]

ט. שביל לבן או חום שהולך מעבר לעבר דינו כנקב לכל דבריו, אפילו שלא נמצאה מחט, [תורת זבח סימן סג

אות טז בשם הכנה"ג וכה"ח ס"ק צב]. ואפילו בהפסד מרובה טריפה. [תבו"ש ס"ק יד בשם יש"ש]

י. ברוב המקומות מצוי טריפות בית הכסות, ובמקצת מקומות מצוי אף טריפות נקבים בכרס, ולכן יש חיוב מדרבנן לבדוק אותם בגלל דין מיעוט המצוי כמו חיוב בדיקת הריאה [תורת זבח סימן סג אות טז, ומקורו מהכנה"ג בהגה"ט סעיף כב]

זזה לשון רבינו חד בדרא ז"ל בספרו "תורת זבח" [סימן ח אות ח]

א. ארבעה בשם "כרס" נקראים והם, הכרס, בית הכסות, המסס, והקיבה. [תורת זבח סימן סג אות א]

ב. ניקב הכרס במקום דיבוק הטחול, אינה סתימה וטריפה. [תורת זבח סימן סג אות ב]

ג. הקיבה עשויה כקשת, ואם ניקבה הקיבה, החלב שבקשת החיצונית אינו סותם כי הוא אסור לכולם, אבל החלב שבעיגול הפנימי סותם כי מותר לבני ארץ ישראל. [שו"ע סעיף א] אמנם במקרה שניקב והחלב של היתר סותם, יש אחרונים שאוסרים אותו בהחלט, ויש האוסרים, ורק בהפסד מרובה מתירים, מכיוון שיש את דעת הרמב"ם בהסבר המיקום של הקשת והיתר ואינו יודעים להסבירה. [תורת זבח סימן סג אות ו, כה"ח ס"ק ז]

ד. אין הבדל אם ראש המחט פונה לחוץ או לפנים, תמיד דינם שווה. [שו"ע סעיף ח]

ה. אין הבדל אם המחט גדולה או קטנה, תמיד דינם שווה. [כה"ח ס"ק סח]

"מדברי הרבנים הנז' למדנו דלאו
דוקא ריאה הצריכו לבדוק
אלא ה"ה בשאר האיברים דשכיחי ולא
סמכינן ארובא, ונמצא לפי"ז לגבי דידן
דשכיח טריפות הכרס שדבוק בסירכא
אל הטרפס על הרוב ותדיר, וכמ"ש הרב
כנה"ג בסי' מ"ח הגה"ט אות כ"ב משם
מהר"י פיג'ון וז"ל "בכרס הוא מצוי בכל
יום טרפות ורוב בהמות אינן יוצאות
טריפות אלא מחמת המחט והוא מצוי
וקרוב לטרפות הריאה" וכו' יע"ש,

וכן בעירנו זאת הוא מצוי ורגיל תדיר
בכל יום, וא"כ החיוב מוטל על
הבודק לבדוק בטרפס בשעה שבא
לפותחו לבדוק הריאה אם יש שם שום
סירכא, דאף שהפריד הקצב את הכרס
והוציאה, הסירכא נשארת בטרפס,
ופעמים הרבה בקשו הקצבים להעלים
טרפות הכרס מן הבודק, ונתפסו כנגבים
מהבודק דמוצא הסירכא בטרפס ובודק
הכרס כדינו,

ונמצא דחיובא רמיא על הבודק
לבדוק בטרפס אם יש שם
סירכא דאז בודאי היה הכרס סרוך כדי
לבדוק, ומה גם שהטבחים חשודים
להעלים כמ"ש השו"ג בסי' מ"א, ובודאי
דאם פשע הבודק דהחליט בהמה
לכשרה ונמצא אח"כ סירכא בטרפס,
דראוי לעונש כיון דשכיח הו"ל כמו הזיד

ולא בדק הריאה, וכמ"ש השו"ג שם
לענין טרפיות המצויים אצלה, וכ"כ
בסימן מ"ח מחודש ב' וז"ל "וכן המנהג
היום, שבתחילה אנו בודקים הטרפס
קודם שתבדק הריאה, ואם נמצא שם
סירכא בידוע שנסרך אל בית הכוסות,
כמו שכתב מור"ם לעיל, ואם נמצא שם
סירכא או גבשושית שנקרא חלודה,
חותכין אותו עד שיראה בשר בית
הכוסות" וכו', הרי דגם בשאלוניקי
נוהגים שהבודקים בודקים בטרפס על
טרפות זה משום דהוא מצוי כמ"ש
מהר"י פיג'ון. עכ"ל.

והאחרונים ז"ל האריכו בפירושים
ובפרטים, ובראשם
הב"ח, הש"ך, הט"ז, ועוד רבים וטובים.

ולכן להלן הבאנו בטבלה מסודרת חלק
מהדברים היוצאים להלכה
ולמעשה בבית המטבחים, בכדי להקל
על העוסקים במלאכה לפסוק במקרים
אשר לפניהם כל יום ויום כידוע.

כמו כן מספֵּרְנו כל מקרה ומקרה,
למען יבחין הקורא בין המקרים
שחלקם הינם דומים מאד.

ועיין בספרי הקטן "עלי זבח" שכתבנו
גם בדינים אלו ובהרחבה דברים
חשובים, מגדולי הפוסקים ומהניסיון

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
מדין בשו"ע סעיף ז			כשרה	המסס ובית הכוסות שניקבו במקום חבורם אפילו בנקב מפולש	1
אם אין קורט דם מבפנים גם לרמ"א כשרה.	לדעת הב"ח טריפה גם בלא הפסד מרובה	רק אם יש קורט דם מבפנים לרמ"א טריפה, וכשרה רק בהפסד מרובה. [כה"ח ס"ק לח]	למדין כשרה [סעיף ז] וחייב בדיקה שאין רעותא מבחוץ, ואם נאבד בלא בדיקה, תלוי במחלוקת האחרונים.	ניקב המסס מצד אחד [פנים] על ידי מחט"	2
עייני במקרה מספר 17 שהוספנו בזה.	לדעת הב"ח כשרה רק בהפסד מרובה.	כשרה לדעת הרמ"א ואפילו בלא הפסד מרובה [ש"ך ס"ק יב]		ניקב המסס מצד אחד [פנים] מחמת חולי	3
ובלבד שהנקבים לא יהיו קרובים. [כה"ח ס"ק מג]			כשרה כדין קורקבן, [כה"ח ס"ק מב]	בית הכוסות שניקבו שני העורות זה שלא כנגד זה	4
ודיני עצם חד כדין מחט [כה"ח שם ס"ק נ]	הב"ח מכשיר רק בהפסד מרובה	הגהת ש"ד, ואו"ה מכשירים, וכן דעת הפר"ח [כה"ח שם ס"ק מח]	טריפה, לדעת מדין ורוב האחרונים [סימן מו סעיף ד]	מחט שנמצאה בדיקין או בהדרא דכנתא ולא נראה שניקב	5

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
	לדעת האחרונים שהכשירו כשאין קורט דם מבחוץ, אפילו אם יש קורט דם מבפנים כשרה. [כה"ח ס"ק עד]	לדעת האחרונים שהכשירו כשאין קורט דם מבחוץ, כאן יודו שטריפה, אפילו בלא הפסד מרובה	לדעת מרן טריפה גם בלא קורט דם [סימן מו סעיף ד]	מחט שנמצאה בדקין או בהדרא דכנתא, ויש קורט דם מבחוץ	6
			לכולי עלמא כשרה [הרמ"א בשם הגהות מימוני]	אם נמצאה מחט בחלל, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא תחובה בהם כלל, ואין שום סימן מבחוץ	7
ובדין קורקבן במקרה זה, ביתר פרטות, עיין בספר תורת זבח [סימן פו סעיף יג]	לדעת הרב "תבואות שור" [אות יז] ועוד כמה אחרונים, בהפסד מרובה יש להכשיר, ובתנאי שבפנים נגד הקורט דם אין, רושם של נקב, או קורט דם. [כה"ח ס"ק עג]	לדעת הרב צ"ח והפרי"ח והפרי תואר כשרה. [ערוה"ש ס"ק סג]	לדעת הט"ז [ס"ק יד] והש"ך [ס"ק לא] טריפה.	אם נמצאה מחט בחלל, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא תחובה בהם כלל, ויש קורט דם מבחוץ	8

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
			טריפה משום ניקב מצד אחד [זבחי צדק אות סא]	אם נמצאה מחט בחלל, בבית הכנסת, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא תחובה בהם כלל, ויש נקב מצד פנים בלבד, ויש קורט דם מבחוץ	9
	טריפה, ויש להכשיר בהפסד מרובה [כה"ח ס"ק עו, בשם פנים מאירות חלק ב סימן קכט]	לדעת הרב תורת זבח [סימן סג אות יד] טריפה גם באיין הפסד מרובה [כה"ח ס"ק עה]	כשרה, לפי הרבה אחרונים, הלא המה, הצ"צ, פר"ח, שער המים, זרע אמת, לחם הפנים ועוד [סימן מא כה"ח ס"ק עו]	אם נמצאה מחט בחלל, בבית הכנסת, או המסס, או בקיבה, או בכרס. ולא תחובה בהם כלל, ויש סירכא מבחוץ'	10
	כשרה רק בהפסד מרובה ואפילו אם הסירכא כנגד המחט [ערוה"ש ס"ק סח]	כשרה, אם הסירכא שלא כנגד הנקב [פתחי תשובה סימן מא ס"ק יד, בשם נודע ביהודה]	טריפה, אם הסירכא ממול הנקב [כה"ח בשם הרבה אחרונים בסימן מא ס"ק עז]	אם נמצא נקב בפנים בבית הכנסת, או המסס, או בקיבה, או בכרס, ולא עבר מעבר לעבר. ולא נמצאה מחט בפנים כלל, ויש סירכא מבחוץ	11

	המקרה	דעה ראשונה	דעה שנייה	דעה שלישית	מקורות והערות
12	אם נמצאה מחט תחובה בפנים, בבית הכוסות, או המסס, או בקיבה, או בכרס. ולא עברה מעבר לעבר ויש סירכא מבחוץ	תלינן לחומרא וטריפה, כי הסירכא מורה שהיה נקב מעבר לעבר [צ"צ סימן מט] [סימן מא כה"ח ס"ק עו]	יש מכשירים אם הסירכא אינה כנגד פי המחט [כה"ח סימן מא ס"ק עט]	יש מטריפים אפילו אם הסירכא שלא כנגד המחט, ואפילו בהפסד מרובה [כה"ח סימן מא ס"ק עט]	הרבה אחרונים סבירא להו שסירכא דינה כקורט דם. [תורת זבח סימן סג אות יד, ובנדיב לב חיו"ד סימן חי]
13	אם מצא סירכא בבית הכוסות, בהמסס, או בכרס או בקיבה, ולא מצא מחט, אלא שבצד פנים ממול הסירכא יש כמין דד קטן.	טריפה בהחלט [תורת זבח סימן סג אות כ, זבחי צדק אות סו, כה"ח ס"ק עח]			אבל יש קורט דם בחוץ ומצד פנים אין מחט כלל או נקב. כשרה. כי קורט דם לאו כלום הוא. [ערוך השולחן סימן מח סעיף נא]
14	אם מצא בהם סירכא בחוץ ולא ברק אם יש מחט בפנים	טריפה לרוב האחרונים, מכיוון שבדיקה זאת היא לעיכובא, ואפילו בהפסד מרובה [ועיין כה"ח סימן מא ס"ק פ]	שו"ת חוט השני [סימן סט] מכשיר.		אין צריך לחפש מחט בכל הפרש מקצה אל קצה, אלא החיפוש יהיה בפרש רק מול מקום הסירכא בלבד [תורת זבח סימן סג אות חי]

	המקרה	דעה ראשונה	דעה שנייה	דעה שלישית	מקורות והערות
15	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עברה מעבר לעבר, ואין קורט דם מבחוץ.	לדעת מרן כשרה [סימן מח סעיף ח]	לדעת הרמ"א, במקרה שיש הפסד מרובה, והודח או נמלח או נאבד, אין חיוב לבדוק מבחוץ אם יש קורט דם. וכשרה. [סימן מח סעיף ח]	בהמסס בלבד, לדעת הרמ"א טריפה באין הפסד מרובה, וכן במקרים בהמשך. [סימן מח סעיף ז]	כשרה, אפילו יש קורט דם בפנים [כה"ח ס"ק מו] ואפילו נשאר רק קרום דק שלא ניקב, אבל נשאר כל שהוא שבמעט דחיקה תנקב טריפה. [כה"ח ס"ק סה]
16	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עברה מעבר לעבר, ואין קורט דם מבחוץ. אבל יש שינוי מראה או אודם בבשר מבחוץ	אם השינוי מראה מבחוץ אפילו נגד פי המחט כשרה [כה"ח ס"ק מח]	אם השינוי מראה מבחוץ הגיע מגיע לבפנים עד פי המחט טריפה [כה"ח ס"ק מח, זבחי צדק אות טל]		
17	אם נמצא בהמסס נקב מצד פנים מחמת חולי.	לדעת רש"י טריפה כי עורו דק [ט"ז ס"ק יא]	לדעת תוס' בדעת רש"י כשרה ואפילו בלא הפסד מרובה [ט"ז ס"ק יא]	לפי הב"ח ועו"פ, בדעת רש"י כשרה רק בהפסד מרובה,	עיי' בית דוד [סימן מח ביסוד הבית ס"ק ז אות ה]

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
	הכרתי ופלתי [סימן מט ס"ק ד] סובר שגם אם נשאר עור דק מאד כשרה. ובתנאי שמדובר בחלק מהעור עצמו ולא בקרום החיצוני הקיים שאינו סותם. [דע"ת ס"ק כב]	אם בדחיקה קלה תנקב, טריפה. [פרי תואר אות יב, עיני הכהן סימן כט אות ו, זבחי צדק אות נד]	טריפה, לדעת הב"ח בדעת תרומת הדשן שפוסק לפי רש"י בהמסס, הוא הדין בבית הכוסות וכרס וקיבה. ואפילו בלא הפסד מרובה. ובנקב מחמת חולי כשרה רק בהפסד מרובה.	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עברה מעבר לעבר, ואין קורט דם מבחוץ. אבל נשאר רק עור דק שלא ניקב.	18
קורט דם פירוש, נצרר הדם או גוש דם ממש, אבל רק אודם בבשר אינו כלום. [כה"ח ס"ק מז]		לדעת הב"ח טריפה, גם אם הקורט דם סביבות הנקב ולא רק מול הנקב.	לדעת מרן טריפה, ובתנאי שהקורט דם מכוון נגד פי המחט. אבל נמצא קורט דם סביבות הנקב כשרה.	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עברה מעבר לעבר, ויש קורט דם מבחוץ.	19
			טריפה, בתנאי שהשינוי מגיע עד המחט. וכשרה, אם השינוי רק מבחוץ ולא מגיע עד פי המחט [כה"ח ס"ק מח]	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עברה מעבר לעבר, ויש שינוי מראה בבשר או אדום חזק	20

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
אבל לא ניקב מעבר לעבר כשרה, בתנאי שבדק שאין קורט דם ואין שביל.			אפילו אין קורט דם טריפה [כה"ח ס"ק מט] כי אפשר לומר שהיה קורט דם ונפל ונאבד. והוא פשוט [פמ"ג במש"ז]	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ועברה מעבר לעבר, ולאחר מכן נאבדה המחט או נפלה ויצאה מהנקב.	21
			טריפה, לפי רוב מוחלט של האחרונים. [כה"ח ס"ק סט]	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא ידוע אם עברה מעבר לעבר, כי נאבד בית הכוסות או הכרס.	22
אין חיוב לבדוק מבחוץ. [כה"ח ס"ק נ]		הכנה"ג בהגב"י סוף אות ל' מביא סברא שמכשירה	טריפה, ובתנאי שהקורט דם יהיה כנגד מקום הנקב ממש. [כה"ח ס"ק נ]	אם נמצא נקב מצד פנים שנעשה על ידי חולי, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עבר מעבר לעבר, ויש קורט דם מבחוץ.	23

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
		טריפה, גם אם נמצאה מחט רק בחלל ולא תחובה [מנחת יעקב הובא בכה"ח ס"ק נא] ובהפסד מרובה יש להכשיר.	טריפה, כי דינה כקורט דם ובתנאי שהמחט תחובה אבל אם רק נמצאה בחלל אין בכך כלום וכשרה. [כה"ח ס"ק נא]	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עברה מעבר לעבר, וכנגד הנקב נמצאה סרכה מבחוץ	24
		הדעת קדושים מסתפק בזה [כה"ח ס"ק נב]	רוב האחרונים מטריפים גם בסרכה תלויה [כה"ח ס"ק נב]	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עברה מעבר לעבר, וכנגד הנקב נמצאה סרכה תלויה מבחוץ	25
			כשרה שזה נגרם מכאב המחט ואין ראייה שנקבה מעבר לעבר [כה"ח ס"ק נג]	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עברה מעבר לעבר, וכנגד הנקב נמצא בשר עב ונפוח מבחוץ	26

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
והוא הדין צלקת מבחוץ או גומא [כה"ח ס"ק נח, נט]			טריפה כי הוא קרום שעלה מחמת מכה, ואין אנו בקיאים בבשר שהרופא גורדו ולכן מטריפים. [כה"ח ס"ק נד, נח, נו]	אם נמצא מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עברה מעבר לעבר, וכנגד הנקב נמצא שביל לבן עד לחוץ, או יבלת, או וארצי"ל, או מכה	27
		כשרה אם נראה שזה דבוק מתחילת ברייתו [זבחי צדק אות נג]	אפילו אם דבוק הכפל חזק טריפה לדעת הרדב"ז ועוד אחרונים [כה"ח ס"ק סב]	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכוסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עברה מעבר לעבר, וכנגד הנקב נמצא כפל ולכן המחט לא יוצא לעבר השני	28

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
כל זה בנודע שלא ניקב מעבר לעבר אבל אם נאבד ולא ידוע אם ניקב אם לאו נחלקו בזה האחרונים בהבנת הרמ"א. אלו אוסרים ואלו מתירים. [כה"ח ס"ק סט]		לדעת הרמ"א יש מקילין להתיר, ובמקום הפסד מרובה יש לסמוך עליהם להתיר. וכן דעת הב"ח. ובאר הגולה [אות טו]	לדעת מרן טריפה [שכך הבין את דברי הרשב"א בתשובה שמכיוון שהבדיקה חיובית והלכה האפשרות לבדיקה]	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ולא עברה מעבר לעבר, ואין קורט דם מבחוץ. אבל מלחו או הדיחו	29
		לדעת הרמ"א טריפה מכיוון שאין אנו סומכים על בדיקתנו, והכי נהוג	לדעת מרן כשרה אם אין קורט דם מסביב למחט או קרוב למחט כרוחב קש [כה"ח ס"ק עא]	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ועברה מעבר לעבר. ועודנה תחובה בו, ואין קורט דם.	30

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
			לכולי עלמא טריפה [שו"ע סעיף ח]	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכנסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ועברה מעבר לעבר. ועודנה תחובה בו, ואין קורט דם. אבל מלחו או הדיחו.	31
		והרמ"א מוסיף וכל שכן שיש קורט דם על המחט, טריפה	לדעת מרן טריפה אם קורט דם סביב המחט או קרוב כרוחב קש	אם נמצאה מחט תחובה מצד פנים, בבית הכנסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ועברה מעבר לעבר. ועודנה תחובה בו, ויש קורט דם	32
		גם לדעת הרמ"א טריפה כי כל מקום שצריך בדיקה, אם לא בדקו כגון, נאבד, מלחו, הדיחו, דינו טריפה.	לדעת מרן טריפה [מקורו מהרשב"א בתשובה שמכיוון שהנקב לפנינו יש חזקת איסור, וכשאין קורט דם אין מה שיכשיר]	אם נקב מצד פנים, בבית הכנסות, או בהמסס, או בקיבה, או בכרס, או בקורקבן. ועבר מעבר לעבר. ואין מחט לפנינו ואין קורט דם	33

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שנייה	דעה ראשונה	המקרה	
הכוונה שזה מובלע בבשרו באמצע ואין לנו דרך לדעת אם בא מצד פנים או חוץ.	לדעת הרמ"א יש להכשיר רק בהפסד מרובה. [שו"ע סעיף יא וה"ה הכא]	טריפה, לדעת הגהות ש"ד ואו"ה הארוך, וכן הט"ז [ס"ק טו] כנה"ג, תבואות שור, [עיין כה"ח אות עז]	לדעת מרן כשרה [שו"ע סעיף יא וה"ה הכא]	אם נמצא המחט תחוב בדופן של בית הכוסות או הכרס לאורכם [כולה מובלעת בדופן], ואין קורט דם מבחוץ	34
		טריפה לדעת הט"ז [ס"ק טו] על פי הסברו של ערוה"ש [ס"ק סה]	כשרה, לפי מרן והרמ"א [סעיף ח]	אם המחט תחובה בבית הכוסות בדופני הכוסות לאורכם, וכולה נראית בפנים, ואין קורט דם או סרכה.	35
צריך לבדוק אם יש נקב מעבר לעבר, וגם לבדוק אם קורט דם מבחוץ, ודין סירכא כדין קורט דם [תורת זבח סימן סג אות טו]	אם יש קורט דם מבחוץ אבל לא נגד פי המחט ממש, יש להכשיר בהפסד מרובה [קומץ כלל ו אות יד]	אם יש קורט דם נגד פי המחט טריפה אף בהפסד מרובה [קומץ כלל ו אות יד]	אם נמצא קורט דם נגד כל אורך המחט, טריפה, אף בהפסד מרובה [קומץ כלל ו אות יד, זבחי צדק אות סג]	אם המחט תחובה בבית הכוסות בדופני הכוסות לאורכם וכולה נראית בפנים, ויש קורט דם.	36

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
	אם יש קורט דם מבחוץ כנגד פי המחט, טריפה [כה"ח ס"ק עט]	אם יש קורט דם אבל לא כנגד פי המחט, כשרה רק בהפסד מרובה [כה"ח ס"ק עט]	טריפה, לדעת הרב תורת זבח [סימן סג אות טו] אם יש קורט דם מבחוץ ללא חילוק היכן נמצא או סירכא, .	אם המחט מונחת בין הקמטים של הכוסות או הקיבה ואינה תחובה כלל, ויש קורט דם מבחוץ.	37
עיין תורת זבח [סימן סג אות יג]		עיין ערוה"ש [ס"ק סה]	כשרה, לפי משמעות מרן בשו"ע. והרמ"א כתב בפירוש, כשרה ואינה צריכה בדיקה [סעיף ח]	אם המחט מונחת בין הקמטים של הכוסות או הקיבה, ואינה תחובה כלל. ואין קורט דם מבחוץ	38
כי הנפיחות, הוא קרום שעלה מחמת מכה, ואף על פי שלא נמצא מחט טריפה אם יש שביל ומעבר למחט.			יש לקלף ולהוריד את כל הנפיחות, ולאחר מכן לבדוק אם יש שביל או נקב, ובמקרה שיש טריפה [כנה"ג, תורת זבח, זבחי צדק, כה"ח ס"ק פ]	אם יש נפיחות או מוגלה בבית הכוסות או בכרס או בקיבה מבחוץ	39

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
לפי הכנה"ג שטריפה מספק, אם יצטרף עוד ספק כגון שנאבדה המחט לפני שבדקו אם יש בה חלודה, או נאבד בית הכסות לפני שבדקו אם יש חלודה, כשרה. ובכל זה עיין כה"ח [ס"ק פד, פה, פו]	כשרה בכל ענין [רש"ל פרק אלו טריפות סימן סא]	טריפה בהחלט לפי הב"ח, והפר"ח [אות כג] גם אם החלודה באמצע המחט	טריפה מספק, אם המחט לפנינו [כנה"ג בהגב"י אות ס] להלכה ולמעשה מכיוון שזה ספיקא דאורייתא	נקבו בית הכוסות או הכרס או הקיבה או המסס מצד פנים והמחט תחוב בו, ואין קורט דם מבחוץ, ונמצא חלודה על המחט.	40
	לפי הב"ח טריפה גם אם החלודה רק באמצע המחט.	גם לפי הרמ"א טריפה. [סעיף ט]	לפי מרן טריפה [סעיפים ח, ט, ו] ומרן בבית יוסף כותב שדין רבינו ירוחם הוא בחלודה בבית הכוסות. והחלודה הפסולה היא, רק אם תהיה בפי המחט.	נקבו בית הכוסות או הכרס או הקיבה או המסס מעבר לעבר והמחט תחוב בו, ואין קורט דם מבחוץ, ונמצא חלודה על בית הכוסות מבחוץ או על המחט	41

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שנייה	דעה ראשונה	המקרה	
יש מחלוקת בין הבית יוסף לב"ח בהבנה של כוונת רבינו ירוחם. עיין כנה"ג בהגב"י [אות ס]		טריפה גם לפי הרמ"א [סעיף ט]	טריפה, לפי מרן בבית יוסף בדעת רבינו ירוחם,	נקבו בית הכוסות או הכרס או הקיבה או המסס מצד פנים והמחט תחוב בו, ואין קורט דם מבחוץ, ונמצא חלודה על בית הכוסות מבחוץ	42
רק כשאין שום ראיה מאיזה צד ניקב כגון קורט דם. [שו"ע] ואם קרוב לצד חוץ יותר מצד פנים יש להכשיר רק בהפסד מרובה [כה"ח ס"ק צד, ועיין ערוה"ש ס"ק סז]	על אף שכשרה לדעת מרן, גדולי הפוסקים הספרדים הכריעו להחמיר כדעת הרמ"א [כנה"ג, תורת זבח, זבחי צדק, עיין כה"ח ס"ק צג, עז]	לדעת הרמ"א כשרה רק בהפסד מרובה [דעת הגהות ש"ד בשם מהר"ם] וצריך בדיקה מבחוץ	כשרה לדעת מרן [שו"ע סעיף יא] והוא מדברי הרשב"א, וטעמו כי תולים במצוי שבא מהוושט.	מחט שנמצא בעובי בשר הקורקבן [שהוא עור החיצון] ואין נקב משום צד. ואין קורט דם מבחוץ.	43
מדובר שברור שלא ניקב לצד חוץ.	לפי הרמ"א יש להכשיר גם בלי הפסד מרובה אם יש קורט דם מבפנים. [כה"ח ס"ק צא]	לפי הרמ"א יש להכשיר רק בהפסד מרובה [כה"ח ס"ק צ]	טריפה לפי מרן [כה"ח ס"ק צ]	מחט שנמצא בעובי בשר הקורקבן [שהוא עור החיצון] ואין נקב משום צד. ולא בדק אם יש קורט דם מבחוץ או הודח ונמלח.	44

מקורות והערות	דעה שלישית	דעה שניה	דעה ראשונה	המקרה	
			טריפה לכו"ע. [כה"ח ס"ק צ, ועיין לעיל ס"ק סט]	מחט שנמצא בעובי בשר הקורקבן [שהוא עור החיצון] ולא ידוע אם ניקב לחוץ, ולא בדק אם יש קורט דם מבחוץ או הודח ונמלח, או נאבד.	45
אבל במקרה שכבר לא מתעסק בהפשטה אלא לאחר מכן אמר והראה, אינו נאמן והבהמה כשרה, גם למטריפים. אלא אם כן מכיר את הגוי ומאמין לו [כה"ח ס"ק צז, צח, קא]	ועוד קצת פרטי דינים בדין גוי שמצא מחט בכרס, עיין פתחי תשובה [אות טז] וכה"ח [ס"ק, צט, ק, קא, קב, קג]	לפי דעת הט"ז כשרה כי הפה שאסר הוא הפה שהתיר [ט"ז ס"ק יט]	אינו נאמן והבהמה טריפה מספק [שו"ת מהר"ם מלובלין סימן סו, והש"ך ס"ק מב ורוב האחרונים, עיין כה"ח ס"ק צו]	נכרי שמתעסק בהפשטת העור, ואמר ליהודי שמצא מסמר תחוב בכרס, והראה ליהודי איך היה תחוב בכרס בצורה שלא נטרפת הבהמה.	46

וזאת למודעי שישנם עוד דוגמאות, עם כל זה נראה לענ"ד שהבאתי כאן את העיקריות שבהם, אותם פוגשים כל יום ביומ בבתי המטבחים בעולם, וקיבצתי אותם בסיעתא דשמיא ובעמל רב, כך שיהיה קל לבדוק או לפוסק ההלכה להבין את השאלה שלפניו, ולאחר מכן לפסוק את ההלכה למעשה ולדעת "את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו" בצורה ברורה מתוך מקורות ההלכה.

וראוי להביא כאן את מה שכתב רבינו בעל "התבואות שור" [סימן כט אות א] וז"ל "ולכן, אין לשום מורה להקל בשום ספק בעולם כי אם המפורש בפוסקים, דאין שוקל לשקול במאזני צדק אם הספיקות שקולים, גם איזה נקרא ריעותא ברורה ואיזה לא, ובקל יכולים לטעות באלה, ואין להורות בזה כי אם לצורך גדול, ובעיון היטב עם החברים המקשיבים, וע"פ שיטת המחמירים דדאורייתא הוא" עכ"ל.

ולא אחד שהתעוררתי לזה, כאשר ביקרתי באחד מבתי המטבחים, וראיתי שאלה בבית הכסות שאותו בודק שם, פסק והכשיר, ועל אף שהערתי את תשומת ליבו שזו שאלה שטעונה בירור, עם כל זה לא שת ליבו, והכשיר ללא עיון ובדיקה בספר, ואף לא טרח לשאול את רב בית המטבחים כי היה פשוט לו ההיתר, והדבר היה כפי הנראה על פי ההלכה טרפה, והשם הטוב יכפר. או אז קיבלתי דוגמא חיה והבנתי היטב עד כמה יש צורך בכתיבת הדברים עלי ספר.

ואני תפילה שדברים אלו יעזרו לשו"בים כדי להבין את אשר לפניהם ולדעת איך הכרעת ההלכה.

הצב"י אברהם חיים



הרה"ג ר' שלמה יצחק ביקסענשפאננער שליט"א

רב דק"ק הענדון עדת ישראל, לונדון
ורב המכשיר "פרעמיער מהדרין", לונדון

בענין הגדרים מתי אמרינן כל היכי דאפשר לברר מבררין

מפתח הענינים

דברי הרמ"א דלכתחילה אין לסמוך על חזקה במקום דיכולין לברר / מה דאין
בודקין ח"י טריפות / דברי הישמח משה דתלוי אם סוכ"ס עדיין צריכין לסמוך
על חזקה / דברי הפמ"ג דתלוי אם הוי דבר שיש בו טירחא יתירה / מחלוקת
הבית אפרים והמשכנות יעקב / דעת הבית אפרים / דעת המשכנות יעקב /
תשובות פוסקי זמנינו בענין הנ"ל / תמצית הדברים לענין בדיקת טריפות
המתחדשים במשך הדורות והזמנים / כמה מקומות בהלכה שמצינו בהם הנידון
של כל היכי דאפשר לברר מבררין / א. בדיקת שוחט / ב. בדיקת ביצים / ג.
השוכר בית לענין בדיקת חמץ / ד. בדיקת ציצית קודם הברכה / ה. בדיקת
מזוזה / ו. בדיקת תפילין / ז. בדיקת שעטנז / ח. בדיקת עירוב / ט. בדיקת סימני
כשרות חיה ועוף וביצים / י. שמירת המצות מחימוץ / יא. בדיקת תולעים / יב.
בדיקת הסימנים לאחר שחיטה / יג. בדיקת הסכין אחר שחיטה / יד. בדיקת ד'
מינים / טו. בדיקת כתמים / טז. הכשר עדים לגיטין / יז. [כמנין טוב] כיסוי הדם
/ עוד מראה מקומות לדין זה

ומה' אשאל שלא אכשל בדבר הלכה.

דברי הרמ"א דלכתחילה אין לסמוך

על חזקה במקום דיכולין לברר

בש"ע יו"ד ס"א א' ס"א מבואר שהכל

שוחטין לכתחילה וכו' אפי'

אין מכירין אותו וכו' ומותר לאכול

באנו בזה לבאר בעזה"ש קצת

מהגדרים מתי אמרינן במקום

ספק שאין סומכין על רוב וחזקה ועל

ספק ספיקא משום דאפשר לברורי וכל

כל היכי דאפשר לברורי מבררין, ומתי

יכולים לסמוך על רוב וחזקה ועל ס"ס

וא"צ לברר אפי' במקום דאפשר לברורי,

משחיתתו, שרוב הרגילין לשחוט הם בחזקת מומחין ומוחזקין. בד"א שאינו לפנינו אז מותר לאכול משחיתתו וסומכין על החזקה, אבל אם הוא לפנינו צריך לבדקו אם הוא מומחה ויודע הלכות שחיטה. וכתב הרמ"א וי"א שאין לסמוך על החזקה אלא בדיעבד אבל לכתחילה אין לסמוך על חזקה במקום דיכולין לבררו.

ובאמת דלפי מש"כ הרמ"א יוצא שה"ה שעל הרוב אין סומכין במקום שאפשר לברר שהרי בנידון ההוא של הרמ"א [חוץ מהחזקה שהוא מומחה הבא מכח הדין שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן] ישנו גם דין רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ואעפ"כ כתב הרמ"א שאין לסמוך ע"ז במקום שיכולין לבררו. [ובנוגע חזקה הבא מכח הרוב יש לעיין בהט"ז יו"ד (סימן פא ס"ק ג)].

מה דאין בודקין חיי טריפות

והנה על דברי הרמ"א יש להעיר ממה דאיתא ברש"י (חולין דף י"ב ע"א ד"ה פסח, והו"ד בטור וב"י ריש סי' ל"ט, ונפסק סן להלכה בשו"ע שם סעיף א) ותוכן הדברים הוא שאנו סומכים לאכול בשר בלא בדיקה מכל הח"י טריפות משום דסומכין על הרוב, ודוקא בהריאה שבו מצוי כמה מיני טריפות נוהגים לבדוק

עיי"ש, ולכא' למה סומכין על הרוב בהח"י טריפות כיון שאפשר לברר אם יש בהם טריפות או לא.

דברי הישמח משה דתלוי אם סוכ"ס

עדיין צריכין לסמוך על חזקה

וראיתי בשו"ת השיב משה

להישמח משה (סימן יג)

שחידש סברא בענין זה (בדף י"ג ד"ה והנה), ותוכן הדברים הוא שבשלמא בהציור של הרמ"א ביו"ד (הנ"ל) שאחר שעושין הבדיקה אין אנו צריכים לסמוך על רוב או חזקה, א"כ שפיר יש חיוב לבדוק, אבל בהח"י טריפות כיון שאפי' אם נבדוק כל הח"י טריפות עדיין אנו צריכים לסמוך על הרוב, שהרי יש צד לומר שמא במקום הנקב שחט [דהיינו שאל"בא דאמת הי' נקב בהוושט המטריף את הבהמה והא שלא מצאו הוא מפני שאולי זה הי' ממש במקום השחיטה] וכמבואר במס' חולין (דף י"א ע"ב), א"כ יכולים לסמוך על הרוב גם לענין עצם הבדיקה עיי"ש. ולפי"ד הו"ל עיקר החילוק אם יכולים להישמר מלסמוך על הרוב דאז צריכים בדיקה, אבל אם בלא"ה צריכים לסמוך על הרוב אז יכולים לסמוך על הרוב לענין הדברים שבהם הי' שייך לעשות הבדיקה. ויסוד זה מבואר גם בהפתחי תשובה על שו"ע

מהרש"א על הש"ך יו"ד סימן כח ס"ק
כד, שיש לחלק בין היכי שיכולים לתקן
להיכי שיכולים לברר, עיי"ש]

והנה לפי יסודו של הפרמ"ג עדיין
יש לבאר מה שמצינו בהל'
טריפות שאין צריכים לבדוק אחר שום
טריפה מהח"י טריפות חוץ מהריאה,
ואע"פ שיש בין הי"ח טריפות כמה
וכמה טריפות שהם קלים לבדוק,
ולכאנ"ל לפי הסברא הנ"ל הי' צריך
להיות חיוב לבדוק עכ"פ אותן הטריפות
שאין בהם טירחא.

ולכן כתב ההשיב משה שגם אחר
דברי הפמ"ג עדיין צריכין אנו
לסברתו שהבאנו לעיל שבכל מקום
שבלא"ה צריכים לסמוך על הרוב
יכולים לסמוך עליו אפי' באותן האופנים
שהי' שייך בקל לבדוק, וא"כ מכיון שבין
הי"ח טריפות ישנם גם טריפות שיש
טירחא לבדוק אחריהן וא"כ ממילא
צריכים לסמוך על הרוב, יכולים לסמוך
על הרוב גם לענין שארי הטריפות חוץ
מהריאה, וסברא זה ראיתי בקיצור נמרץ
גם בהבית אפרים (בתשו' חיו"ד סי' ו' דף
ט' ע"ב ד"ה ומ"ש).

[ועיין] לקמן אות ג' ששם הבאנו
תני' של המג"א סי' תל"ז
סק"ד מש"כ בזה ולדבריו ל"ק הקו'
מהי"ח הטריפות].

יו"ד (סימן קי ס"ק לה) בשם הנוב"י
ורעק"א ועוד גדולי אחרונים.

**דברי הפמ"ג דתל"ז אם הוי דבר שיש
בו טירחא יתירה**

אמנם בהפרמ"ג ראיתי שהוא מחלק
חילוק אחר בזה (ביו"ד סימן א
בש"ד ס"ק ה', וגם בשו"ת השיב משה הנ"ל
מביא סברת הפרמ"ג בהמשך דבריו בדף י"ד
ד"ה והנה, עיי"ש) וכתב דהיכא דלא מציני
למרדף אבתרי' רק ע"י טורח לכו"ע לא
מבררין דאל"כ אמאי לא בדקינן אחר
ח"י טריפות. והיינו שתו"ד הוא לחלק
בין דבר שיש בו טירחא יתירה לבין דבר
שאין בו טירחא יתירה, והח"י טריפות
הוא דבר שיש בו משום טירחא יתירה,
עיי"ש בדבריו.

והמנחת יעקב (על התורת חטאת
בכלל נ"ט ס"ק ח' שהפרמ"ג
שם ציין עליו) מביא מקור לסברא זה
מהגמ' פסחים (דף ד' ע"א), שהגמ'
שואל שם אם המשכיר בית לחבירו
בי"ד ניסן חזקתו בדוק או אין חזקתו
בדוק, ומבואר בהגמ' שם דהנפק"מ
הוא לאטרוחי להאי, עיי"ש, ומבואר
מזה דכשיש טירחא לבדוק [דהיינו
כעין היכול לברר] סמכי' על החזקה,
וכן נפסק להלכה בשו"ע או"ח (סי'
תל"ז ס"ב).

[ויש לציין על זה מה שמבואר בהגליון

מחלוקת הבית אפרים והמשכנות יעקב

והנה מצינו מחלוקת גדולה בין הבית אפרים והמשכנות יעקב, ואעתיק לפה כמה ראשי פרקים שבהם נחלקו הבית אפרים והמשכנות יעקב. הנידון שעליו הם דנים הוא בבהמות גסות שנולדה בהם ספק טריפות חדש, שבמקצת בהמות מצאו שבתוך המוח ה' שם עצם שהי' חשש אם זה ניקב להקרום.

דעת הבית אפרים

דעת הבית אפרים בתשובותיו (יו"ד סימן ו) ה' בזה שהגם שמצינו להדי' ברש"י ובעוד כמה ראשונים שהבאנו לעיל שיש חיוב לבדוק הריאה משום דשכיח בהם טריפות, ומצינו לשון בדברי הראשונים שטריפות הריאה הוא מיעוט המצוי, מ"מ אין לדמות לזה השאלה הנ"ל אע"פ שגם אותו השאלה ה' מצוי מאד.

ותוכן דבריו הוא שעצם הדין שבדבר שהוא מיעוט המצוי יש חיוב לבדוק, אינו רק מנהגא ותקנת חז"ל שתקנו בריאה ואין זה מעיקר הדין, שמעיקר הדין יש לסמוך על הרוב ועל החזקה אפי' בריאה כיון שרוב בהמות כשרות הן, והכלל שבהמה משנשחטה בחזקת היתר עומדת (כמבואר בהגמרא

ביצה דף כה, א, ובמסכת חולין דף ט, א) שייך גם בהריאה ואין להוסיף טריפות חדשות שיהא דינם כמו הריאה, וחזין מזה יש לסמוך על מה שיש ס"ס [ספק אם בהמה זו הוא מאותן שיש להן עצם במח, ואת"ל שהוא מן המיעוט המצוי מאן יימר שניקב את קרום המח], ובמקום דאיכא ס"ס איתא ברמ"א (יו"ד סי' ק"י ס"ט) שיש לסמוך על הס"ס, ועיין מש"כ הש"ך (בכללי ס"ס אות ל"ה) שיש לסמוך על ס"ס וא"צ לבדוק אפי' היכא שיכולים לברר.

ועוד סברא כתב שם הבית אפרים לענין הנידון ההוא, שדוקא במיעוט המצוי להיות 'טריפה' אמרין שצריכים לבדוק אחריו, אבל בדבר שיש בו מיעוט המצוי שיהי' בו 'ריעותא' בזה לא אמרי' שיש חיוב לבדוק, ונידון הנ"ל ה' רק מיעוט המצוי להיות בו ריעותא, עיי"ש בדבריו.

ומדברי הבית אפרים יוצאים חידושים גדולים לענין חיוב בדיקות בטריפות המתחדשות מזמן לזמן וכגון מה שמצוי היום לפעמים כמה מיני טריפות בהמעיין של העופות או מה שמצוי לפעמים טריפות בצומת הגידין בעופות, ועוד כהנה וכהנה, דלדעת הבית אפרים כיון שכל הטריפות הללו אינם רק מיעוט ואינם ספק השקול, אין שום

בהציור שלהם בהבהמות שמצאו באיזה מהם עצם בהגלגולות.

והמשכנות יעקב שם וגם בשו"ת אג"מ הנ"ל מביאים

טעמו של הרשב"א לחיוב בדיקת הריאה שהוא משום שמאחר שהיא מזומנת לפניו כשהוא פותח הבהמה הרי"ז כמעלים עין מהאיסור, וסברא זו הי' עוד טעם למה המשכנות יעקב הי' סובר שצריכים לבדוק הגלגולות כיון שבבהמות גסות הי' הדרך לפתוח הגלגולות והו"ל ג"כ כמו הריאה, עיי"ש בדבריו.

ועיין במה שכתבנו להלן (אות יא) בנוגע למחלקותן של הבית אפרים והמשכנות יעקב.

תשובות פוסקי זמנינו בענין הנ"ל
והנה בשו"ת אג"מ (ח"א מ"ד סי' י"ט) יצא לדון בענין אם רשאים להניח גויים שיפתחו המעיים של העופות ולהשליכן בלי בדיקה, והוא מביא שם דברי הבית אפרים ומה שיוצא לדינא לפי דבריו שאין שום חיוב לפתוח הבני מעיים ע"י ישראל, אמנם האג"מ חולק עליו והוא מביא סברת הרשב"א הנ"ל שכתב הטעם לחיוב בדיקת הריאה משום שזהו כמעלים עין מן האיסור כיון שהוא לפניו עיי"ש, ופלא שאינו מביא דברי המשכנות יעקב בזה.

חיוב לבדוק אחריהם, דלדעתו מה שאמרו בהריאה דמשום מיעוט המצוי צריכים לבדוק אחריה הוא תקנה מיוחדת לענין ריאה דוקא ולא לענין שאר דברים.

וכן מבואר להדי' בהדרכי תשובה (סי' ל"ט ס"ק ד', והו"ד בשו"ת אגרות משה ח"א מ"ד סי' י"ט) שלדעת הבית אפרים אפי' בהטריפות שיכולים לעמוד עליהם בקל אין חיוב לבדוק אחריהם.

דעת המשכנות יעקב

אמנם בשו"ת משכנות יעקב (יו"ד סי' י"ז) חולק עליו בזה, ואציין לפה כמה ראשי פרקים מדבריו. לדעת המשכנות יעקב בכל דבר שהוא מיעוט המצוי שיש בו 'ריעותא' יש בו חיוב בדיקה מעיקר הדין, והמשכנות יעקב מביא לזה כמה וכמה ראיות וגם מביא כמה וכמה ראיות להוכיח שמיעוט המצוי הוא עשר אחוזים, עיי"ש בדבריו.

והנה המשכנות יעקב (בדף קצ"ח) מביא ג"כ טעם הפרמ"ג שאין בודקין שאר הטריפות חוץ מהריאה משום טורח, ויתכן להיות שגם הוא מודה להסברא שכתבו הבית אפרים וההשיב משה במה שאין חיוב לבדוק אפי' הטריפות שהן קלות לבדוק, ועיקר החילוק שבין המשכנות יעקב והבית אפרים הוא בדבר שיש בו ריעותא וכגון

א. בדיקת שוחט

הנה אצל שחיטה כבר הבאנו לעיל מהרמ"א דכל היכי דאפשר לברר אודות השוחט מבררין, והטעם לזה הוא [לפי הכללים שבארנו בזה בשם רבותינו האחרונים] משום שיכולים לעשות כן בקלות, וגם א"צ לסמוך על שום רוב וחזקה אחר בדיקה. [עיי' מזה בשו"ת בית אפרים דף ז' ע"א ד"ה ומצאתי וד"ה ודאתאן, ובשו"ת משכנות יעקב דף כ"א בד"ה וכן].

ובזמנו מבואר בהרמ"א שם שהשוחט צריך שיהי' לו קבלה מחכם הבקי בהלכות שחיטה ואין החכם נותן לו קבלה עד שידע בו שהוא יודע הלכות שחיטה ובקי ביד, ואז אין צריכים לבדוק השוחט לא בתחילה ולא בסוף.

ב. בדיקת ביצים

מבואר בשו"ע (יו"ד סי' ס"ו ס"ח) שמותר לאכול ביצים צלויות ואע"פ שאינם יכולות ליבדק, ועיי"ש בהרמ"א שכתב שמ"מ נהגו להחמיר כשעושין מאכל עם ביצים, שביום רואין בהם אם יש בהם דם. ובדין זה כו"ע מודי, כיון שיכולים לעשות כן בקלות, וגם א"צ לסמוך על שום רוב וחזקה אחר בדיקה.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' פ"א) כתב תשובה להר"ר משה שאול קליין שליט"א בענין צומת הגידין ודן במה שנחלקו הפוסקים בזה, ועיי"ש הכרעתו.

תמצית הדברים לענין בדיקת טריפות המתחדשים במשך הדורות והזמנים ולסיכום הדברים, עד עתה דברנו בעיקר מה שנוגע לענין טריפות והעתקנו ב' סברות: א. שישנו סברא של טירחא, ב. וגם ישנו סברא שבלא"ה צריכים לסמוך על רוב בהטריפות שיש בהם טירחא וגם לענין החשש שמא שחט במקום הנקב, ודוקא לענין השאלה שעליו דנו הבית אפרים והמשכנות יעקב שהי' מצוי שם איזה ריעותא נחלקו הני גדולי ישראל אם יש חיוב לבדוק אותו הריעותא או לא.

כמה מקומות בהלכה שמצינו בהם הנידון של כל היכי דאפשר לברר מבררין

ועכשיו נצא לדון בנוגע לכמה דברים שמצינו בהם ענין זה שכל היכי דאפשר לברר מבררין, ולציין לכולם א"א כי רבים הם, ואציין לפה כמה מקומות שמצינו בהם דין בדיקה, וישנם בזה חידושים גדולים בגדר האי דינא, ותן לחכם ויחכם עוד (משלי ט, ט).

[אלא] שיש לדון לפי מש"כ להלן (באות ג' וד') שכשיש חזקת היתר או אפי' כשאין חזקת איסור א"צ לבדוק אפי' אם יכולים לבררו בקלות, למה כאן צריכים לברר והרי גם כאן אין חזקת איסור, ואולי שזה נכלל בכלל מה שמבואר להלן (אות ט') שכשרוצים לאכול עופות צריכים לידע בוודאי שהוא כשר ואין לסמוך על רוב וחזקה ואולי שזהו המשך מדין הנ"ל, ויש לעיין במה שכתבנו שם באריכות ענין הנוגע לנידון דידן].

ג. **השובר בית לענין בדיקת חמץ**
כתב המחבר (או"ח סי' תל"ז ס"ב) השוכר בית מחבירו בארבעה עשר ואינו יודע אם הוא בדוק, אם הוא בעיר שואלו אם בדקו, ואם אינו בעיר חזקתו בדוק. ודין זה [שאם הוא בעיר שואלו אם בדקו] הוא ג"כ לכו"ע, שהרי אם הוא בעיר ויכולין לשאלו הרי"ז נכלל בהדין של כל היכי דאיכא לברורי מבררין כשיכולים לעשות כן בקל, [ויש לעיין במה שהבאנו בסוף הענין מדברי החתם סופר, שנוגע לענין זה] וגם א"צ לסמוך אח"כ על שום רוב וחזקה אחר. אמנם כשהוא אינו בעיר שאז אם לא נסמוך על החזקה [מטעם כל היכי דאפשר לברורי מבררין] הרי ישנו בזה טורח לבדוק עוה"פ ובאופן כזה יכולים שפיר לסמוך על החזקה.

[ויש] לציין למש"כ בגליון מהרש"א על הש"ך יו"ד (סימן כח ס"ק כד) שבדבריו מבואר שחוץ מהחילוק שיש לחלק בין דבר שיש בו טירחא לדבר שאין בו טירחא, יש גם לחלק בין היכי דאפשר לברורי להיכי דאפשר לתקן בקלות דהיינו לכסות דם עוף שנשחט ע"י חרש שוטה וקטן מבלי עומד על גביהם ויש לו עפר מוכן, עיי"ש, ובנידון דידן אם יצטרך לבדוק חוץ ממה שיש בו טירחא הרי זה גם ענין של תיקון.]

ועל דברי השו"ע (או"ח סי' תל"ז ס"ב) הנ"ל יש לציין למה דאיתא שם בהמג"א (ס"ק ד') על מה שכתב השו"ע שאם הוא בעיר שצריכים לשואלו מטעם כל היכי דאפשר לברר מבררין, שיש חילוק בין ח"י טריפות שאין חיוב לבדוק אחריהן לבין בדיקת חמץ כשאפשר לשואלו שיש חיוב לעשות כן, וז"ל ולא דמי לבדיקות דלא בדקינן אחר כל י"ח טריפות וסמכין אחזקה, דהתם לא היה לו מעולם חזקת טריפות, אבל הכא כל השנה היה בחזקת חמץ, ובחזקת בדוק אתה בא להוציאו מחזקת חמץ, לא סמכין עלה לכתחילה עיי"ש.

וחילוק זה הוא טעם חדש בענין זה דלכאורה לפמש"כ לעיל הרי פשוט החילוק שבין ח"י טריפות לבדיקת חמץ שהרי בח"י טריפות ישנו

טורח לבדוק ובבדיקת חמץ כשהוא נמצא שם ולשואלו אין בזה שום טורח, ובאמת הפרמ"ג שם הביא תי' זה [שיש חילוק בין מקום שיש בו טורח או לא] בשם הפר"ח ועוד אחרונים.

והנה לת' המג"א, יצא חידוש גדול בהענין של כל היכי דאפשר לברורי מבררין, והוא דבדבר שלא הי' בו מעולם וודאי חזקת איסור וכ"ש בדבר שהי' לו מעולם חזקת היתר, אין חיוב לברר אפי' בדבר שיכולים לברר בקלות ויכולים לסמוך על החזקה, והגליון מהרש"א לשו"ע יו"ד (סי' א' בהגה שני') ציין לדברי המג"א הללו. וסברא כעין זה מבואר גם בהטו"ז בהל' ציצית (סי' ח' ס"ק ח'), וכמו שנתבאר להלן (באות ד').

ד. בדיקת ציצית קודם הברכה

בשו"ע (או"ח סי' ח' ס"ט) לענין הל' ציצית מבואר שקודם שמברכין על הציצית צריכים לעיין בו אם הם כשרים כדי שלא יברך ברכה לבטלה, ומבואר בהב"י (שם) בשם הרא"ש שמעיקר הדין א"צ לבדוק כיון שיש לסמוך על החזקה, ורק החרד על דבר ה' יש לו לבדוק, עיי"ש.

ולכאנ' יש להבין לפמש"כ שבכל דבר שיכולים לברר בקלות יש לברר ולא לסמוך על החזקה, א"כ למה

כאן בהל' ציצית יכולים לסמוך על החזקה והרי יכולים בקל לבדוק, וכתב ע"ז הטו"ז (שם ס"ק ח') דמאחר שהוא כבר בדק ציצית זה ואין כאן רק חשש שמא נפסל יכולים לסמוך על החזקה מבלי לבררו אע"פ שיכולים לבררו בקלות. [וזהו ממש כמו שהבאנו לעיל אות ג' שלדברי המג"א יתכן שאפילו אם הוא נמצא בעיר שאין צריכים לשאלו אם בדק הבית או לא].

ובמשנה ברורה (סימן ח ס"ק כב) העיר עמש"כ השו"ע שיעיין בהציצית כדי שלא יברך ברכה לבטלה וז"ל, אף על גב דבלא"ה יש חשש איסור שילבש בגד של ד' כנפות בלי ציצית, מ"מ מוקמי ליה אחזקתיה שהיה כשר, רק משום חומר דלא תשא שיש על ברכה לבטלה החמירו לבדוק. ולפ"ז מי שלובש כמה בגדים של ציצית אין צריך לבדוק אלא אחד מהם כיון דברכה אחת לכולם, אבל האחרונים כתבו דצריך לבדוק כולם משום דלא סמכינן אחזקה במקום דיכולין לבררו, וגם דחזקה גרועה היא דעשוין החוטין ליפסק, ולכן צריך לבדוק בכל יום בבוקר כשלושן ואז אף שהסירין והסיח דעתו מהם אף דצריך ברכה כשחוזר ולובש אפ"ה אין צריך לחזור ולבדוק דבזמן מועט כזה אינו רגיל ליפסק וסמכינן אחזקה. ואפילו בבוקר אם ע"י הבדיקה יתבטל

שבט הלוי (ח"ב סי' נח) בשבט לבדוק קודם ברכה שחיוב בבדיקה אחר שלבש הטלית תלוי בב' טעמים הנ"ל.

[ויש] לציין עוד לזה הענין מענין לענין,

מה שמבואר בהבה"ל (סי' י"ג ס"ב

ד"ה קודם) לענין חיוב בדיקת הציצית כדי לצאת בשבת עם טלית מצויצת לכרמלית או לרשות הרבים].

ויש לעיין עוד במש"כ בענין בדיקת הציצית להלן (אות ח).

ה. בדיקת מזוזה

בש"ע (יו"ד סי' רצ"א ס"א) מבואר

דמזוזת יחיד נבדקת פעמיים

בשבוע ושל רבים פעמיים בשל יובל,

ויש לדון בזה כיון שבזה כבר יש טורח,

ועיין מזה בשו"ת משכנות יעקב (חיו"ד

סימן יז דף ר"ז בד"ה תו) ותו"ד הוא

דהסיבה לבדיקת מזוזות הוא משום

שהוא מיעוט המצוי שהוא מתקלקל

ומשו"ה יש חיוב לבדוק אפי' במקום

שיש טורח, עיי"ש בדבריו. ובפשטות

יש לומר שגם הבית אפרים מודה לזה,

שהרי גם להבית אפרים בדבר שיש

מיעוט המצוי שיהי' בו 'פסול' יש חיוב

בדיקה וכמו שהבאנו לעיל.

אמנם יש לדון לפי המציאות שבזמנו

שרוב רובם של המזוזות הם

כשרים בבדיקתם [אם לא שאירע איזה

מתפלה בצבור או שקראוהו לעלות לתורה יכול ללבוש טליתו בלי בדיקה והוא שיודע שהיו החוטין שלמים אתמול, ומ"מ נכון לעיין קצת מאי דאפשר, עיי"ש.

ויש לציין להמג"א (שם ס"ק י"א) שכ'

דבציצית ליכא חזקה מכח כמה

טעמים, ועיין בהדגול מרבבה (שם)

שנשאר בצ"ע על המג"א ממש"כ

המג"א (הבאנוהו לעיל) לענין בדיקת חמין,

שהרי גם בבדיקת חמין הי' שייך לומר

שלא מהני בו חזקה מכל הני טעמים

שכתב המג"א בהל' ציצית, ועיין בהגהות

חת"ס על המג"א (שם) ואכמ"ל.

עוד יש לציין לדברי המשכנות יעקב

(חלק יו"ד סימן יז בדף ר"ח בריש

העמוד) ששם כתב שטעם בדיקת

הציצית הוא כיון דמצוי בהם הפיסול

והוי מיעוט המצו.

ולהשלמות הענין לא אמנע מלציין

לדברי הבית הלוי (סוף

בראשית) שכתב שבעצם ישנם ב' טעמים

לבדיקת הציצית, משום הברכה [שלא

תהי' לבטלה] ומשום עצם המצוה [שלא

ילך בבגד של ד' כנפות בלי ציצית],

והנפק"מ לדינא הוא שמשום ברכה חל

חיוב הבדיקה קודם הלבישה, אבל

משום קיום המצוה מהני גם בדיקה

לאחר הלבישה, עיי"ש. ועיי' בשו"ת

אלא שגם בכאן יש לדון לפי המציאות שבזמנינו שרוב רובם של התפילין אינם מתעפשות אפי' אם מניחן רק לפרקים, וכן אינו מצוי כלל שהתפילין יתקלקלו מזיעה, אם משתנה הדין של חיוב בדיקה, ועדיין צריך עיון.

ומענין לענין יש לציין למה דמבואר בהמשנ"ב (סי' ל"ב ס"ק קפ"א) שאין חיוב לבדוק ריבוע התפילין בכל יום מפני שמעמידים אותם על חזקתם, אם לא שרואה שנתקלקל, ולכאוף צ"ל שזהו ג"כ מטעם שיש בזה טירחא.

ז. בדיקת שעטניז

בנוגע לבדיקת שעטניז יש לעיין בהרמב"ם (פ"י מהל' כלאים הכ"ח) שכ' הלוקח כלי צמר מן הגוים צריך לבדוק יפה יפה שמא תפורין הן בפשתן. ומקורו ממשנה כלאים (פ"ט ה"ה). והטעם מבואר בירושלמי שם (ה"ד) לפי שהפשתן מצויה בכל מקום ולפיכך כולם צריכין בדיקה.

והנה אף שבזמנינו אין מצוי כ"כ למצוא שעטניז ולפי הכללים שכתבנו עד עתה כיון שיש בו טורח ואין בו מיעוט המצוי' הי' צריך להיות שלא יהי' חיוב מעיקר הדין לבדוק כל בגד של צמר, ורק באופן שיש ריעותא או מיעוט המצוי' יש חיוב לבדוק בגד

דבר עם המזוזה הן מצד הקור או מצד החום או שנעשה רטוב וכדו'], אם ישתנה הדין, דלכאוף לפי הכללים שכתבנו עד עתה הי' צריך להיות שבמציאות כזה בדבר שיש בו טורח יש לסמוך על הרוב והחזקה וא"צ לבדוק אחריו, ובפרט לפי סברת המג"א והטו"ז שהבאנו לעיל שכתבו לענין בדיקת חמץ ובדיקת הציצית שבדבר שהי' לו חזקת כשרות יש לסמוך על החזקה אפי' בדבר שיכולים לברר בקל, ועדיין צריך עיון.

ז. בדיקת תפילין

בשו"ע (או"ח סי' ל"ט ס"ט) מבואר דתפילין שהוחזקו בכשרות אינם צריכים בדיקה לעולם, ואם אינו מניחן אלא לפרקים צריכים בדיקה פעמיים בשבוע, וכתב המג"א (ס"ק י"ד וט"ו) דבכל זאת נכון לבדקם דמתקלקלי מזיעה, ואם אינו מניחן רק לפרקים צריכים בדיקה מעיקר הדין משום דחיישינן שמא נתעפשו, עיי"ש. והנה גם בתפילין ישנו טירחא לבדוקן, ולפי הכללים שבארנו לעיל מבואר כמין חומר טעם הדין המבואר בשו"ע שצריכים לבדוקן אם מניחן רק לפרקים שהרי באופן כזה יש לומר שהוא מטעם מיעוט המצוי' שיתעפשו, ועיין מזה בהמשכנות יעקב (חיו"ד סימן יז דף ר"ז ד"ה תו).

צמר משעטנו, מ"מ מאחר שישנם בקיאים שיכולים לבדוק כל בגד ובגד וגם א"צ לסמוך על שום רוב וחזקה אחר הבדיקה הרי זה נקרא דבר שאין בו טורח והוא נכנס שפיר בכלל הדין של כל היכי שאפשר לברר מבררין.

ועיקר השאלה המצוי לענין שעטנו הוא באופן שאדם נמצא במצב דחוק [וכגון בערב שבת וכדומה] שאינו יכול לבדוק איזה בגד, אם הוא יכול ללבוש מבלי שיבדקנו, ובאופן כזה נלענ"ד שאם לא נניחנו ללבוש הבגד מטעם כל היכי דאפשר לברר מבררין הרי זה נחשב שפיר כמו דבר של טורח ובאופן כזה לא אמרין שיש חיוב לבדוק בדבר שאין בו ריעותא ומיעוט המצוי.

ח. בדיקת עירוב

בענין בדיקת הצורת הפתח של תיקון העירובין שבעיירות אעתיק פה מה שהשבתי לעסקן אחד אודות העירוב בפארשעי [הסמוכה למאנסי, ובשנת תשס"ג ה' לי בעזהש"ת חלק גדול בבניית ובתיקון העירוב שם]:

אחדשה"ט כראוי וכיאות באתי בזה אודות מה שכבר דברנו כמה פעמים בענין החזקה של העירוב שלנו בשכונת פארשעי, שכת"ר העיר הערה נכונה דאם יארע לפעמים שבלייל שבת ירד שלג חזק אחר שכבר בדקו

העירוב בערב שבת האין נוכל לסמוך על הבדיקה שבדקו קודם השלג, וכן כשישנם רוחות חזקים שאינן מצויינות האין נוכל לסמוך על הבדיקה כשאחר הבדיקה נשבו הרוחות החזקות, ואכתוב בזה מה שנלענ"ד בעזהש"ת.

הנה עצם הענין שצריכין לבדוק העירוב בכל שבוע נלמד ממה שמבואר בהל' ציצית (סי' ח' ס"ט) שם המוח' קודם שיכרך יענין בחוטי הציצית אם הם כשרים כדי שלא יכרך לבטלה, ובאמת מבואר שם בהמג"א (ס"ק י"א) בשם הרא"ש ש' שכ' דמעיקר הדין לא היו צריכין כלל לבדקו דאוקי אחזקתייהו אלא שהחרד על דבר ה' יש לו לבדוק, והנה הטו"ז שם (בס"ק ח') ביאר דברי הרא"ש ש' שכ' דמעיקר הדין א"צ לבדקו משום דאוקי אחזקתייהו, דלכ' יש להקשות מ"ש דין זה ממה שמבואר ביו"ד (סי' א' ס"ב) דאין סומכין על החזקה דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כל שיש לפנינו לבדוקו, וכ' ע"ז הטו"ז דיש לחלק ביניהם דבשלמא בשחיטה דמעולם לא בדקנו השוחט לידע אם הוא בקי בהל' שחיטה או לא שפיר אמרי' דכל שהשוחט לפנינו ויכולין לבדוקו שלא נסמוך על החזקה דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, אבל בציצית הרי כבר בדק הציצית מאתמול ובירר שהם כשרות רק שיש

לעיין אם בכל יום צריך הוא לבדקו מחדש וזה שפיר אמרי' דמעיקר הדין סמכי' אחזקתו דמהיכי תיתי נאמר שנתקלקל, אלא שלמעשה מסיק שם המג"א בשם האחרונים דאפי' באופן כזה שכבר בדק הציצית לידע שהוא כשר אין סומכין על החזקה וצריכין לבדקו בכל יום מחדש דבמקום דאיכא לברורי אין סומכין על החזקה אפי' באופן זה של ציצית, ועוד מסיק המג"א שם טעם אחר דבציצית ל"מ חזקה דעשויים הם ליפסק כל שעה ע"י מה שדורסין עליהם ברגלים.

והנה העירוב שלנו לפי טעם הב' של המג"א [דבציצית ל"מ חזקה דעשויים הם ליפסק כל שעה] לא הי' צריך בדיקה כלל כ"א בחתיכות ה"פלעסטיק" העולים מהארץ עד חוטי ה"עלעקטריק" [והם משמשים בתורת הלחיים] שבאותן ה"פלעסטיקס" מצוי הוא לפעמים שמשתברים מלמטה ע"י מה שנכנסים בהם ה"קארס", אבל חוץ מזה הרי נעשה העירוב באופן שהוא עומד נגד רוחות שאינן מצוייות ושלגים חזקים ושום דבר אינו מזיזה, אבל לפי טעם הא' של המג"א [דבמקום דאיכא לברורי אין סומכין על החזקה אפי' באופן זה של ציצית שכבר בדקו מאתמול] גם העירוב שלנו צריך בדיקה כולה בכל שבוע, אמנם אחר שנבדק

שוב א"צ לחוש לשום דבר, שעיקר טעם הבדיקה בנידון דידן הוא אך ורק מטעם דכל מה דאפשר לברורי אין סומכין על החזקה אבל לא מטעם שאולי קרה שום דבר להעירוב אחר הבדיקה, שזה כבר נתחזק כמה פעמים דרוחות חזקות ושלגות כבדים אינם פוסלים העירוב, ומטעם זה נלענ"ד דשפיר מהני מה שבודקים העירוב בער"ש בבוקר אע"פ שאח"כ נושבים רוחות חזקות או שיוורד שלג כבד, ודוקא אם אחר הבדיקה ישנו רוח סערה הנקרא פָּוּדְבִּמוּ וּכְמוֹ שֶׁאִירַע בַּעֲרַשׁ קִנְחוֹ נחמו תשס"ב שהחוטם נעקרו ממקומן אז הייתי מחמיר שלא לטלטל עם העירוב אפי' אחר הבדיקה אבל בלא"ה א"צ להחמיר. [ויש לעיין במש"כ עוד לעיל אות ד, בנוגע לבדיקת הציצית]

ובאמת דבענין ציצית מבואר להדי' בהמג"א (סי' י"ג ס"ק ה') שאם הוא משתמש בו עוד הפעם באותו היום שכבר בדקו, שאין הוא צריך שוב לבדקו על אף שהי' שייך לומר דדילמא איפסיל אחר שנשתמש בו וכמו שהוא הדרך [בציצית בזמנו של המג"א] שעשויין ליפסק, וא"כ כ"ש דבנידון דידן שהעירוב אין דרכו ליפסק שא"צ לחוש אחר הבדיקה דדילמא איפסל דמאחר שאין דרכו של העירוב ליפסל אפי' במצבים הנ"ל אין צריכין לחוש ודי במה

שבדוקים את העירוב פעם אחת בשבוע כדי לצאת הדין דכל מה שאפשר לברורי לא סמכין על החזקה.

י"ש לעיין במה שכתבנו להלן אות יד ענין הנוגע למש"כ כאן בנוגע מה שאין צריכים לבדוק הציצית אם הוא משתמש בו עוד הפעם באותו היום.

ט. בדיקת סימני כשרות חיה ועוף וסימני ביצים

והנה בנוגע לבדיקת סימני כשרות חיה ועוף מצינו חידוש גדול בהרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק א הלכה א) שכתב מצות עשה לידע הסימנים שמבדילין בהן בין בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים שמותר לאכלן ובין שאין מותר לאכלן שנאמר (ויקרא כ, כה) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור, ונאמר (שם יא, מז) להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל. ועיי' ספר החינוך (מצוה קנג) שהרמב"ן חולק ע"ז וס"ל דאינו מצוה. ובפשטות יש להבין במה נחלקו הרמב"ם עם הרמב"ן.

ואולי יש לבאר הענין על פי שמבואר בשו"ת בית יצחק (אורח חיים סימן ז) שכתב וז"ל, הן אמת זה איזה שבועות כתבתי בתשובה דיש סברא

גדולה דלא ליזול בתר רובא לענין עורות של תפילין, והוא עפמ"ש הריב"ש (סי' קצ"ב) לענין ספק ספיקא דלא מהני בעופות טמאים, וז"ל, ועוד כיון שהתורה צותה לבדוק בסימנים שלא יהי' מכ"ד עופות הטמאים כמ"ש הרמב"ם ז"ל (שהבאנו לעיל) ע"כ יש לנו לחוש לכל אחד מהם ואפי' היא מיעוט זולת לפרס ועזינה ביישוב שאינם נמצאים שם כלל כמ"ש הרמב"ם ז"ל (הלכות מאכלות אסורות פרק א הלכה יז), אבל כשאפשר להמצא חוששין למיעוט כדאמרין (בגמרא מסכת חולין דף נט, א) גבי בהמה בהי' הולך במדבר ובלבד שיכיר ערד ואף על פי שהערד מיעוטא דמיעוטא לגבי שאר בהמות טהורות ובעלמא אין חוששין למיעוט כדאמרין (בהגמרא חולין דף סג, ב) גבי ביצים לוקחין ביצים בכל מקום ואין חוששין לא משום נבילות לא משום טריפות, והאי דלא לישפי שיכרא (כמבואר בגמרא חולין דף סז, א) [ששם מצינו ששפיר חוששין לאיסור] כיון שהוא רגיל להיות תמיד כן עשו אותו כוודאי לחוש אפילו כשיש שם ספק אחד עכ"ל, הרי עיני כל רואות דס"ל לריב"ש דלא מהני ספק ספיקא ורוב בעופות ובהמות טמאות, והסברא דכיון דהתורה אמרה (ויקרא כ, כה) מצות והבדלתם צריך שיכיר בבירור ורוב או ספק ספיקא לא מיקרי הכרה בבירור

כמ"ש הר"ש מפלזיא בשיטה מקובצת (לב"מ ד' ו') והארנו בזה בתשובה לענין עופות הטמאים לסתור כל דברי האחרונים בזה, עכ"ל הבית יצחק.

הרי מזה שהוא למד בדברי הרמב"ם שכתב שיש מצות עשה לידע הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים שמותר לאכלן ובין שאין מותר לאכלן, שלענין סימני הבהמה והחיה, העופות והדגים, שמותרים לנו לאכול, אין לסמוך על דיני רוב ודיני חזקה אלא אנו צריכים לידע בוודאות שמה שאוכלים יש לו סימני כשרות. ומעתה יש לומר שהרמב"ן חולק עליו בפרט זה.

ומעתה יש להבין כמין חומר מה שמצינו שההשגחות היותר נעלות שנותנים השגחה על ייצור הדגים [טונא וסרדינים וכדו', בקופסאות] מקפידים שיהי' משגיח תמידי שבדק כל דג ודג שיהי' לו סימני כשרות ואין סומכים על מה שרוב רובן של הדגים הנתפסים ביחד, הם ממין אחד. ועיין בשו"ת אגרו"מ (יו"ד ח"ג סי' ת, וביו"ד ח"ד סי' א) מה שהאריך בפרט זה ובעוד כמה ענינים מענין לענין בזה הענין.

והנה לענין ביצים טהורים כתב בשולחן ערוך (סימן פו סעיף א)

שמעיקר הדין אין אוכלים ביצים אלא א"כ הי' מכיר אותם ויש לו בהם טביעות עין שהם ביצי עוף פלוני טהור, ושם (סעיף ב) מבואר שעכשיו נוהגים ליקח ביצים בסתם מכל אדם לפי שאין ביצי עוף טמא מצוי בינינו, ויש לעיין בהש"ך (שם ס"ק ו) שהביא בשם המגיד משנה שדין זה שכתב המחבר הוא אך ורק מטעם לפי שאין לוקחים אלא ביצי תרנגולת ואווז ואותן ניכרים בטביעת עין, והוא דייק כן גם מהרמ"א שם. ולענ"ד נראה שכל זה הוא מטעם שלענין מאכלות אסורות מצינו דין שלא נסמוך על רוב וחזקה.

ויש להעיר על זה ממה שמבואר בשו"ע שם (סעיף א) שאם מכיר על ביצה שהם ביצי עוף פלוני טהור, אין חוששין להם שמא הם ביצי טריפה או נבלה. ופרשו הט"ז (סק"ד) והש"ך (סק"ה) משום שרוב ביצים כשרים הם ואוליין בתר רובא. ולכא' יש להבין למה לענין ביצי טריפה או נבלה שפיר יש לסמוך על דין רוב.

ואולי יש לומר שחילוק גדול יש בין כשהנדון הוא על עצם המין לבין כשהנדון הוא אם יש איזה פקפוק [דהיינו נבילה או טריפה] על דבר שאנו יודעים בו בוודאי שהוא ממין הטהור, דכשהנדון הוא על עצם המין הרי זה

נכלל שפיר בכלל החידוש שמצינו בהרמב"ם שיש מצוה לידע בוודאות שזהו מין טהור אבל כשהגדון הוא אם יש איזה פקפוק של נבילה הוא טריפה על דבר שאנו יודעים בו בוודאי שהוא ממין הטהור הרי זה נכלל בשאר דיני התורה שהולכים בהם בתר רוב וחזקה.

אלא שלפ"ז [שיש חילוק בין כשהגדון הוא על עצם המין לבין כשהגדון הוא אם יש איזה פקפוק על דבר שאנו יודעים בו בוודאי שהוא ממין הטהור], נפל לכא' בבירא מה שכתבנו לעיל (אות ב) בנוגע לדם שבביצים, ששם כתבנו שבמושכל ראשון יש להקשות על מה שמצינו לענין בדיקת דם שבביצים שיש חיוב לבדוק אפילו כשאין לנו חזקת איסור [ואולי לפעמים אפילו יש לנו בזה חזקת היתר] ולענין בדיקת חמץ ובדיקת ציצית מצינו שבאופן כזה אין צריכים לבדוק אפי' אם יכולים לבררו בקלות, ובארנו שם שבדיקת הדם שבביצים יכול להיות נכלל בחידושו של הרמב"ם שלענין כשרות המאכלים יש חידוש מיוחד שאין לסמוך על דין רוב וחזקה, אמנם לכא' דם בביצה דומה יותר לדבר שהגדון בו הוא אם יש איזה פקפוק על דבר שאנו יודעים בו בוודאי שהוא ממין הטהור, וא"כ הדרא קושיין לדוכתא למה בדם ביצה צריכים לברר והרי גם כאן אין חזקת איסור.

ואולי יש לבאר הענין על פי מה שמצינו בהש"ך יו"ד (סימן ק, ס"ק ב) שיש צד לומר שביצה שיש בה טפת דם נחשב כברי' לענין שאינו בטל אפילו באלף, ומזה מבואר שביצה שיש בה טפת דם נחשב כאיסור בפני עצמו [ולא כדבר היתר שיש בו טפת דם], וכמו שיש מין טמא בביצים כך יש מציאות של ביצה שיש בו טפת דם שכל כולו נחשב כאיסור, [ואפילו הש"ך הסובר שם שביצה שיש בה טפת דם אינה נחשבת כברי' מודה שבעצם הרי כל כולו אסור, עיי"ש] ומעתה לא קשה קושייתנו כלל שהרי שפיר יש לנו לדמות הדין שמצינו בשו"ע שיש לבדוק הביצה אם יש בה טפת דם לדין דבר שהגדון בו הוא על עצם המין [שבציור כזה מצינו חידוש הרמב"ם שבכשרות המאכלים אין לסמוך על רוב וחזקה] ולא כדבר שהגדון בו הוא אם יש איזה פקפוק על דבר שאנו יודעים בו בוודאי שהוא ממין הטהור.

י. שמירת המצות מחימוץ

ובנוגע למצות מצה מצינו חידוש לענין הדין של מצה שמוורה, שחלק מחובת השימור הוא להשתדל שלא יצטרך לסמוך על רוב חזקה או ספק ספיקא, ונהי' שיש להכשיר בכה"ג ליתר ימי הפסח מצד שזה אינו נחשב כחמץ מ"מ אין זה נחשב כשמור. וענין זה

מצינו בשולחן ערוך (סימן תנ"ג סעיף ד) שכתב לענין החטים שעושים בהם מצת מצוה שטוב לשמרן שלא יפלו עליהם מים משעת קצירה, ולפחות משעת טחינה. ורק בשעת הדחק מותר ליקח קמח מן השוק [דהיינו מה שלא נשמר להדי' ובפועל]. וביאר במשנה ברורה (סימן תנ"ג ס"ק כא) דברי המחבר שכתב שעושים בהם מצת מצוה, ר"ל המצות שאוכלין בשתי הלילות הראשונות לקיים בהן מצות בערב תאכלו מצות הם צריכין שמירה יתירה ולא די לנו במה שאין לנו ריעותא של חשש חימוץ אלא שצריך שימור יתירה לשם מצות מצה דכתיב ושמרתם את המצות והיינו שצריך לשמרם בפועל ולשם מצה. וע"ע בשער הציון (שם ס"ק סז) שכ' ובאמת מן הנכון שלא להקל כל הני קולות של דיעבד על כל פנים לענין כזית של מצת מצוה, דנהי דאחזוקי איסורא לא מחזקינן, מכל מקום שמור גמור לא הוי, עיי"ש.

יא. בדיקת תולעים

ובנוגע לענין בדיקת תולעים מצינו בשולחן ערוך (יו"ד סימן פד סעיף ח) שכל מיני פירות שדרכן להתלע כשהם מחוברים, לא יאכל עד שיבדוק הפרי מתוכו שמא יש בו תולעת. וכתב הפרי חדש (ס"ק כב) פולים ועדשים דרכן להתלע במחובר, אבל מיני

קטניות כגון אורז וכיוצא בו אין דרכן להתלע אלא בתלוש. ומכל מקום הכל משתנה לפי המקומות ולפי הזמן, שיש שנים שמתלעין ויש שנים שאינם מתלעין, ולפיכך בעל נפש יחוש לעצמו שלא יבוא להכשל באיסור דאורייתא. ועיי' בספר משכנות יעקב (שו"ת יו"ד סימן יז דף רב ד"ה והנה רש"י) שהאריך בדין זה. ובענין זה תלוי חיוב הבדיקה מעיקר הדין ברוב, וגם חיישין למיעוט המצוי להצריך בדיקה, [אמנם לענין מיעוט המצוי ישנם חילוקי דיעות בנוגע לחומר הדבר וכמו שנבאר להלן]. ובגדר מיעוט המצוי ידוע דעת המשכנות יעקב (ס"ז טז-יט) שהוא עד עשרה אחוזים, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' פא, וז"ה סי' קנו אות ד) הסיק ששיעורו אף בפחות מזה, וחוששים לכל מיעוט תמיד, ורק במקום שהמיעוט הוא מקרה סמכין על רוב. וכעין זה כתב הג"ר פ"א פאלק זצ"ל בספר המדריך לבדיקת תולעים (עמוד י בהערות) שכל שלא יתפלא האדם ממצאית האיסור בדבר זה חשיב מיעוט המצוי. ולמעשה רוב ההכשירים חוששין אף בפחות מ' אחוזים.

ובכל זה הוי הטעם כפי הכללים שכתבנו לעיל, שבעצם יש בבדיקה זו טורח גדול ומה"ט סמכין ארוב, חוץ מבאופן כשאין לסמוך על זה וכגון במיעוט המצוי.

ממיעוט המצוי למיעוט שאינו מצוי אלא בעינן בדיקה לכל אחד ואחד.

יב. בדיקת הסימנים לאחר שחיטה במסכת חולין (ט, א) מבואר בגמרא, ואמר רב יהודה אמר שמואל הטבח צריך שיבדוק בסימנים לאחר שחיטה. לא בדק מאי, ר' אליעזר בן אנטיגנוס משום רבי אלעזר בר' ינאי אמר טרפה ואסורה באכילה, במתניתא תנא נבלה ומטמאה במשא. במאי קמיפלגי, בדרב הונא, דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה, נשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה, מר סבר בחזקת איסור קיימא והשתא מתה היא, ומר סבר בחזקת איסור אמרינן, בחזקת טומאה לא אמרינן. וכתבו התוספות (ד"ה ואסורה באכילה) לבאר הצד שאינה נבלה [דהיינו שהוא רק טריפה ואסורה באכילה ולא נבילה שמטמאה במשא], בזה"ל, משום דרוב פעמים שוחט שפיר ושריא, ומדאורייתא לא החמירו לעשות נבלה.

וכתב בשולחן ערוך יו"ד (סימן כה סעיף א) השוחט צריך שיבדוק בסימנים אחר שחיטה אם נשחטו רובן, או שיראה בשעת שחיטה שהם שחוטין רובן, ואם לא ראה שרובן שחוטין אסור. וכתב הש"ך (ס"ק א) והוי נבלה דבהמה

ויש להבין, שלענין בדיקת תולעים במיעוט המצוי הרי זה מיעוט המצוי שיש בו 'איסור גמור' ולא רק 'ריעותא' ובאופן כזה הרי כבר בארנו לעיל שלכו"ע [אפילו להבית אפרים] יש בו חיוב בדיקה, וכן מבואר להדי' בדבריו (שם דף ו, א, בד"ה ואמנם), אלא שעדיין מצינו מחלוקת האחרונים שנחלקו בנוגע לפירות וירקות שיש בהם תולעים במיעוט המצוי אם די לרחצן באופן שבוודאי לא יהיו אח"כ מיעוט המצוי או אם לא די בזה עד שנבדוק כל אחד ואחד, ובוה יש לומר שהמחלוקת תלוי בהבנת הבית אפרים והמשכנות יעקב בנוגע להדין של מיעוט המצוי, שלהבית אפרים אפילו באופן שיש שם 'איסור גמור' הרי הוא מחלק עדיין בזה בין דבר שיש בו חזקת איסור או לא וכמבואר בדבריו שם (בד"ה וכאשר), והא וודאי פשוט שפירות וירקות שיש בהם מיעוט המצוי של תולעים אין זה נקרא בגלל זה חזקת איסור, וממילא יתכן לומר שהגם שיש חיוב בדיקה אבל גם לעשותו ממיעוט המצוי למיעוט שאינו מצוי די, [ובזה יש ליישב דבריו שם (בד"ה ואמנם) ודבריו שם (בד"ה וכאשר), שלא יהיו סותרין זה את זה], אמנם המשכנות יעקב החמיר בזה יותר לענין מיעוט המצוי וכמו שהבאנו לעיל וממילא לידידיה לא מהני רק לעשותו

בחייה בחזקת איסור עומדת ואינה ניתרת עד שיודע לך שנשחטה כראוי.

ועיי"ש בפמ"ג (ש"ד סק"א) שדן בזה אי לא בדק הסימנים לאחר

השחיטה אם דינה כנבילה ודאי או רק מספק, וז"ל שם, עש"ך דהוה נבלה פי' וודאי דכל ספק השקול אוקמיה אחזקה, וכן משמע מר"מ ז"ל (בפ"א מהלכות שחיטה הי"ב) שכ' ע"ז הרי זה נבלה ומשמע דהוה וודאי, וממשיך הפרמ"ג שמדברי הכסף משנה (שם) משמע דלא בריא ליה אי הוי וודאי, אמנם מהרמב"ם משמע דהוי וודאי נבילה ומטעם דרוב אין שוחטין רוב הסימנים וכתירוצ' הב' במרדכי חולין פרק קמא (אות תקעח) יע"ש, ובכנסת הגדולה (בהגהות הטור אות ב וג) הביאו, [וזהו דלא כהתוס' שהבאנו לעיל שכ' משום דרוב פעמים שוחט שפיר ושריא]. וממשיך הפרמ"ג שבתבואות שור צידד שם אי הוה דאורייתא [כת' הב' במרדכי] או כת' התוס' חולין ט' א' דיבור המתחיל ואסורה באכילה דרוב שוחטין כהוגן יע"ש, והפרי תואר כתב בפשיטות דהוה רק דרבנן יע"ש, וממשיך הפרמ"ג וחס ושלום להקל בזה דאי הוה ספק השקול אוקמינן אחזקה וכל שכן דאיכא נמי חזקה דמעיקרא שלא היו הסימנים חתוכים. והתבואות שור כתב, שלהר"מ הוה וודאי נבלה ולוקה משום נבלה ולא

לטמא במשא ויראה כוונתו דכל מה שהיתה עומדת בחייה כן עכשיו, [ובחייה] הוה לקי משום אבר מן החי והוא הדין עכשיו משום נבלה, ובחיה לא היתה מטמאה הוא הדין עכשיו. עכ"ד הנוגע לענינינו.

ומכל זה מבואר שיש צד גדול לומר דלא סמכינן על רוב לענין עצם הדבר שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם לומר שנשחטה כראוי, דלעולם אינה יוצאת מחזקת איסור שלה עד שיודע לך שנשחטה כראוי, כיון שהאיסור שלה היתה ודאי, ורק אחר שיש שלנו הוכחה בתורת ודאי שיצאה בהמה זו מחזקת איסור שלה, אז אמרינן שכיון שנשחטה כראוי א"צ לחוש לריעותא אחרת, וכלשון הטור (יו"ד סימן כה) וז"ל, השוחט צריך שיבדוק בסימנין אחר השחיטה אם נשחטו רובן שכל זמן שאין ידוע שנשחטה הבהמה כראוי היא בחזקת איסור, ומשיודע שנשחטה כראוי היא בחזקת היתר אפי' נולד בה ריעותא כגון שבא זאב ונטל בני מעיה והחזירם נקובים כשירה שאז אנו תולין לומר הוא נקבם ולא אמרינן במקום נקב נקב ואין צריך לבדוק אם נעקרו הסימנים או נקבו, דבהא סמכינן ארובא כמו בשמונה עשר טריפות ובבדיקת הסימנים נמי אם בשעת שחיטה רואה אותן שוחטין לפניו אין צריך יותר.

יג. בדיקת הסכין אחר שחיטה

ובנוגע לבדיקת הסכין אחר השחיטה כתב בשולחן ערוך (יו"ד סימן יח סעיף יב) שאף על פי שבדק הסכין קודם שחיטה צריך לחזור ולבדוק אחר השחיטה, והני מילי שהסכין לפנינו אבל אם נאבדה, שחיטתו כשרה הואיל ובדקה קודם שחיטה, ואפילו שחט בה הרבה זה אחר זה.

ובמושכל ראשון יש להבין מאי שנא בדיקת הסכין מבדיקת הסימנים שחייב לבדוק כדי להפקיע הבהמה מאיסור שלה, ואפי' בדיעבד יש לבדוק. וי"ל דבדיקת הסכין אחר שחיטה שאני, שאף אם ימצאה פגומה מ"מ אין שום ראי' ששחיטתו לא היתה כראוי, דיש חזקת כשרות על הסכין [שהרי בדקה קודם השחיטה וכלשון המחבר הנ"ל] ושמא עכשיו נפגמה.

יד. בדיקת ד' מינים

בנוגע לבדיקת הד' מינים יל"ע למה אין חיוב לבדוק הד' מינים כל יום מימי החג קודם שמברך עליהן הברכה, שלא נקטמה התיזומת או שאר פסולים מדין הדר שהם וכדומה דברים הפוסלים בכל ז' ימי החג (כמבואר בהמג"א סימן תרמה ס"ק ו, ובהמשנ"ב סימן תרמט ס"ק לה), וכמו שהבאנו לעיל לענין ציצית שיש לבדוק הציצית קודם ברכה

כדי שלא יברך ברכה לבטלה (שו"ע סי' ח סעי' ט). ובאמת כבר כתבנו לעיל אות ד בשם המשנ"ב (שם סק"ב) שגם בציצית אינו חיוב מדינא שהרי בעצם יש לאוקמה אחזקת כשרות ורק צריך להחמיר משום חומר ברכה לבטלה וגם משום דיש ריעותא דעשוין החיטין ליפסק ולא סמכינן אחזקה במקום דיכולין לבררו. ולפי"ז לכאורה הי' צריך להיות ענין לירא שמים עכ"פ לבדוק הד' מינים שלו שמא נפסלו שהרי גם כאן יכולין לבררו ויש לחוש לברכה לבטלה. [ובאמת מצד אחד הי' נראה שאם אחד עושה הנענועים בחזקה ובהתלהבות שאולי יש יותר מקום לחוש שיפסלו הד' מינים במשך החג, אמנם מצד שני יתכן שסוכ"ס אינו מצוי כ"כ שהד' מינים יפסלו כמו חוטי הציצית שבזמניהם].

ואחר העיון נראה לענ"ד שאולי יש

לומר שחילוק גדול יש בין ציצית לד' מינים, שהרי לענין ציצית הי' שייך לומר באמת, שבעצם אין צריכים לחוש ממש בכל יום שמא נפסק הציצית שאין זה שכיח כ"כ, אלא שמאחר שצריכים אנו ליתן בזה איזה גבול ואיזה גדר צריכים אנו לומר שיש חיוב לבדוק בכל יום דאם לא כן נתת דבריד לשיעורין ומה גבול תתן בו, שהרי הא וודאי לא יתכן שאין צריכים לבדוק

לומר שפעם אחת ביום הוא גדר המסתבר ואין צורך לבדוק יותר מפעם אחת ביום.

טו. בדיקת כתמים

בנוגע לאשה הרואית כתמים ולפעמים

הרי היא נעשה מקולקלת מזה רגילין מורי הוראות להורות לנשים הללו שלא יביטו כלל על ניירות הקינוח וכדומה ולא אמרין בזה כל היכא דאפשר לברר מבררין, והשאלה היא למה. וראיתי יסוד נפלא בענין זה מהג"ר משה פיינשטיין (אגרו"מ בחלק ד מיו"ד סימן יז אות כח), משום שגם לאחר הברור לא יתברר הדבר על בריו, ולעולם ישאר הספק מהיכן יצא הכתם ואם הוא דם נדות. וז"ל שם לענין מה שמצינו שאפילו ב' נקיים אין חיוב שתקנה עצמה דוקא בנייר לבן, אבל בכל אופן אין מעלת הבדיקות אלא כשנדע דבר ברור, ולא כשיהיה לנו מזה רק ענין ספק, והוא אף להטור והמחבר ביו"ד (סימן קצ"ו סעיף ט'), שכתבו שאף בימי ספירתה המרבה לבדוק משובחת מ"מ בזה"ז שאין אנו בקיאים כלל במראות, ומחמירין אפילו כמראה השעוה והזהב, שנמצא שהרבה ממה שתמצא יאסרו רק מספק וגם רק מחומרא בעלמא, ודאי אין מעלה ברבוי בדיקות, עכ"ל.

אף פעם. [ויש לצדד לזה מה שמצינו בהרמ"א יו"ד (סימן קפו סעיף ה) שאפילו באופן שתולים דם ראייתה במכה, ביום הווסת או בעונה בינונית אין יכולים לתלות ראייתה במכה דאל"כ לא תטמא לעולם וזה לא יתכן].

אמנם בד' מינים שהוא רק לו' ימים שפיר יש לומר כמו שאנו אומרים בציצית שבאמת אין חיוב מעיקר הדין לבדקו ממש בכל יום שהרי בעצם אין זה שכיח כ"כ, ועיקר הטעם שצריכים לבדוק הציצית בכל יום הוא משום גדר וגבול, ובד' מינים שייך שפיר לומר שאפילו אם לא יבדקנו כלל הרי זה נכנס עדיין בכלל הגבול והגדר המסתבר שהרי בעצם מעיקר הדין אין חשש שזה יפסל במשך ה' ימים שמשתמשים בו, ומה"ט אין צריכים לבדקו אף פעם תוך ה' ימים אם לא שנולד בו איזה ריעותא.

וביסוד זה נוכל להבין כמין חומר מה שמבואר בהמג"א (סי' י"ג ס"ק ה') שהבאנו לעיל (אות ח') שכתב שאם כבר בדק הציצית פעם אחת באותו היום שאין הוא צריך לבדוק עוד הפעם באותו היום, שהרי מאחר שעיקר הטעם שצריכים לבדוק הציצית בכל יום הוא מפני שצריכים אנו ליתן בזה איזה גבול וגדר המסתבר על הדעת, שפיר יש לנו

ומזה יוצא לנו יסוד גדול להענין של כל היכי דאפשר לברורי שזהו רק כשאחר הבדיקה יש לנו בירור וודאית ולא כשעדיין אנו נשארים עם כמה ספיקות, ומה"ט יש להבין גם מה שאין חיוב לאשה הרואית כתם לעשות בדיקה כדי לברר מצבה [וכמו שראיתי איזה מורה הוראה שפסק כן], מפני שגם לאחר הבדיקה לא יבורר טומאתה בתורת ודאי, רק מחשש וספק ובאופן כזה לא אמרינן הכלל שכל היכי שאפשר לברר מבררין^ל.

טז. הכשר עדים לגיטין

עוד ציור שמצינו בה ענין זה הוא מה שכתב הרמ"א (באה"ע בסדר הגט סי' קנד, ב) שהרב אומר לעדים שיהרהרו תשובה בלבם על העבירות, ואפי' הם מוחזקים לצדיקים גמורים. והכנה"ג (סי' קכ אות טז) כתב שנכון לומר להם שגם אילו הי' יוסף הצדיק ואהרן הכהן כאן המנהג לעורר רוחם וכו'.

ויל"ע מאי שנא גט וחליצה שנוהגין לעוררם להרהר בתשובה, ובעדי קידושין אין נוהגין כן [ואף שיש נוהגין כן, אין זה מקובל כ"כ כמו בגיטין]. וכתב בשו"ת רשב"ן (אהע"ז סי' קכט)

שהיות שגבי גט וחליצה היה להנשים חזקת איסור אשת איש וזקוקה ליבום וע"י מעשה הגט וחליצה אתה בא להוציאה מחזקת איסור שלה הברורה, אז מן החוב שכל העוסקין בהתירה יהיה להם חזקת כשרות ברורה, ולכן תקנו שיהרהרו בתשובה למען תהיה חזקתם ברורה. משא"כ גבי קידושין שאין העדים מעידין נגד חזקת איסור, אז מוקמינן להם בחזקת כשרות, וראיה מדברי המג"א (סי' תלו, סק"ד) לגבי בדיקת חמץ וז"ל, ולא דמי לבדיקות דלא בדקינן אחר כל י"ח טריפות וסמכינן אחזקה, דהתם לא היה לו מעולם חזקת טריפות, אבל הכא כל השנה היה בחזקת חמץ, ובחזקת בדוק אתה בא להוציאו מחזקת חמץ, לא סמכינן עלה לכתחילה עיי"ש.

יז. [במנין טוב] כיסוי הדם

בשו"ע יו"ד (סימן כח סעיף יז) מבואר שחרש שוטה וקטן ששחטו ואין אחרים רואים אותם חזקת שחיטתן מקולקלת ופטורה מכיסוי, ולכא"י יש להקשות ע"ז דלמה לא יכסה מספק ובפרט כשיש לו עפר מוכן [ולמה לא נימא הסברא שכל היכי דאפשר לתקן בקלות יתקן וכמו שאומרים כל היכי

לג. הגהת העורך. ע' בפתחי תשובה יורה דעה סימן ק"י ס"ק ל"ה באריכות בכל העניין ובפרט בנקודה הזאת שאם א"א לברר לגמרי לא אמרינן הכלל הזה.

עוד יש לציין להגהות החתם סופר על שו"ע יו"ד (סימן רמח סעיף ד', מהדורת פרידמאן) ששם ישנו חידוש בענין זה של כל היכי דאפשר לברר מבררין, שבאופן שהבירור הוא שהוא צריך לשאול את חבריו, אם הוא מתבייש לשאול את חבריו הרי זה נחשב כאי אפשר לברורי, וזה יכול להיות נוגע למה שבארנו לעיל (אות ג) וכמו שרמזנו שם.

אלא שמצד הסברא יש לחלק בין ציורו של החתם סופר לענין צדקה ששם שפיר מסתבר שיש בושה לשאול הבעל אם אשתו שנתנה הצדקה עשתה כן ברשותו או לא, אבל לענין מי ששוכר בית מחבירו בחזקת שהוא בדוק והוא אינו יודע אם למעשה נבדק והמשכיר נמצא בעיר, שם מסתבר שאין שום בושה לשאול ממנו אם בדקו כפי מה שהי' צריך לעשות באמת, אבל אם מחמת איזה סיבה הרי הוא בוש אז מסתבר שגם בזה הרי זה נחשב כאי אפשר לברורי.

דאפשר לברר בקלות מבררין], ויש לעיין מזה בהגליון מהרש"א על הש"ך (שם ס"ק כד) ששם ישנם כמה יסודות בהאי דינא.

עוד מבואר בשו"ע (שם סעיף יט) שצריך לבדוק הסימנים והסכין קודם הכיסוי כדי שלא יבא לידי ברכה לבטלה, ויש לעיין בהש"ך (שם ס"ק כו) שזהו מטעם כל היכי דאפשר לברר מבררין.

והטעם לזה הוא שמאחר שממילא מחוייבים לבדוק הסימנים והסכין וכמו שהבאנו לעיל (אות יב ויג), צריכים לעשותו קודם הכיסוי כדי שלא יבא לידי ברכה לבטלה.

עוד מראה מקומות לדין זה ולהשלמת הענין לא אמנע מלציין להגליון מהרש"א על הש"ך יו"ד (סימן כח ס"ק כ"ד) ששם ישנם חידושים גדולים בענין זה של כל היכי דאפשר לברר מבררין, עיי"ש. וכבר הבאנו מקצת דבריו לעיל (אות ג ואות יז).



הרב יואל דניאל פרלמן שליט"א

רב ושו"ב מומחה, ועד השחיטה מהדרין לונדון

בענין מו"מ וקליפה בסירכות, ובגדר "גלאט כשר" ו"חלק"

בקונטרס "וטבוח טבח והכין" תשרי תשפ"ה זכינו לשני מאמרים נכבדים, האחד ממורינו הדיין הגאון רבי אברהם דויד שליט"א ראש ביד"צ דק"ק ספרדים בלונדון, בענין בשר חלק בית יוסף, והשני ממוה"ג רבי נחום ברגר רב וועד השחיטה מהדרין, בענין השתלשות מנהג הקליפה בסירכות. במאמר זו השתדלתי להוסיף ביאור על המקורות של מנהג גלאט כשר וההבדל שיש בין גלאט לחלק, ובגלל זה יש קצת מהדברים שהוזכרו במאמריהם שנשנו בכאן בשביל הדברים שנחדשו בה.

מהלכות הפוסקים בדין מיעוץ ומשמוש

מנהג אשכנז מימי קדם היה למעך ולמשמש בסירכות וכמבואר ברמ"א סי' ל"ט. מקור הדבר ממש"כ הרא"ש פרק אלו טריפות סי' י"ד וז"ל: "וכן נוהגין בארץ אשכנז דכל סירכא שהיא נתקת כשהטבח מכניס ידו בנחת לבדוק את הריאה אמרינן דלאו סירכא היא אלא ריר בעלמא שנתפשט מליחות הריאה וכשרה, והסירכא אם יפרוך אותה כל היום בין אצבעותיו היא הולכת ומתחזקת". וכוונת הרמ"א דאף שלא התיר הרא"ש בזה להדיא, עכ"פ

ממש"כ הרא"ש שהסירכא הולכת ומתחזקת ע"י הגלגול בין האצבעות, מזה נהגו להקל בסירכא המתפרקת ע"י המיעוץ ומשמוש שזה מראה דירא בעלמא הוא.

אבל הרשב"א בתוה"ב ש"ג דף לד ע"ב כתב "כל סירכא שאמרנו אין הפרש בין אם תהיה עבה וחזקה בין שתהיה דקה שבדקות ולא כהללו שממעכין ביד ואם נתמעכה תולין להקל וכל הנוהגין כן כאילו מאכילין טריפות לישראל שזה לא שמענו לחכמים בשום מקום". וכן פסק השו"ע סי' ל"ט סע' י' כדעת הרשב"א.

סוגי רירים שיש להקל בהם

והנה מלבד המיעוץ ומשמוש יש עוד כמה פעולות שהזכירו הראשונים שעל ידם ניתן לברר אם נחשב כסירכא או רק רירא בעלמא, האחד מה שהביא הרא"ש שם בשם מר יעקב גאון שהתיר בסרוכה לשומן הלב לאחוז בריאה ולנענע ג' או ד' פעמים, ומהרא"ש משמע שזה דומה למה שהביא מנהג באשכנז להתיר מה שניתק בהכנסת יד הטבח.

ובכל בו כתב בשם ר"י הלבן ע"פ הבה"ג שמכניס אצבעו תחת הסירכא ואם נפסקה מאליה בהגבהה כל שהוא סירכא בת יומא היא וכשרה.

ועוד כתב בכלבו בשם רבי שמחה מו"טר"י ע"פ תשובות הגאונים שאם נפסקה סירכא ע"י הכנסת יד הבודק מוציא הריאה ואם לא נמצא בה ראש הסירכא רירא בעלמא הוא וכשרה.

ובמרדכי הביא מנהג אנשי קנדיא"ה להקל בסירכא המתפרקת מעצמו בניפוח הריאה.

והנה בב"י הסתפק לדעת הרשב"א האוסר במיעוץ ומשמוש, האם הוא מודה להתיר באופנים הנ"ל, והביא בזה פלוגתא בראשונים. אך מסקנת הב"י שהרשב"א לא אסר רק במיעוץ

ומשמוש, אך הוא מודה להקל בקצת אופנים המובאים בראשונים כדעת ר"י הלבן והר"ש מו"טרי המתירים בסירכא הניתקת בהכנסת יד הבודק ובסירכא דאזיל בהכנסת אצבע מתחתיו, שהרי דבריהם מיוסדים על דברי הגאונים שדבריהם דברי קבלה. וכן פסק בשו"ע סי' ל"ט להתיר באופנים אלו עכ"פ בבהמת ישראל ובבודק יר"ש מרבים. אבל בבהמת עכו"ם אסור.

וכן מבואר בשמ"ח ס"ק ל"ד דאף לדברי הרשב"א שאסר בכל סירכא בין דקה בין עבה היינו דוקא סירכא שרירא אבל מה שנפסק בהכנסת יד הבודק ולא נודע מקומו איה זה לא הוי כי אם ריר בעלמא ומותר. ולמעשה כתב שבמקומות שנהגו להחמיר במיעוץ ומשמוש, שאין להתיר באופנים הנ"ל כי אם בבהמת ישראל ובבודק יר"ש מרבים. וכן באופן השני שהסירכא ניתקת ע"י הכנסת אצבע מתחתיו לא התיר רק בבהמת ישראל ובבודק יר"ש מרבים וכדפסק בשו"ע.

אמנם בניעוץ שהתיר מר יעקב גאון הסיק הב"י שודאי אין אנו בקיאים בו האידנא. והו"ד בט"ז וכן פסק השמ"ח. ובלא"ה כתב הפר"ח שמר יעקב לא התיר כי אם בסרוכה לשומן הלב ולא בסירכא שלא כסדרן, וכן פסק

דמשכא שיהא נוח לשחוט, אך הרי"ף פי' דאי איכא סרכא מישתמטא, ועל פי דבריו כתב בשו"ע סי' ל"ט סעי' י"א "טוב להשקות הבהמה סמוך לשחיטה", ומיניה חזינן דסירכא המשתמטת בקלות באופנים המבוארים בפוסקים אינה רק ריר. וכן הביאו כמה אחרונים גמ' זו לפרש טעם ההיתרים שהזכירו הראשונים.

גדר בהמת ישראל לַהקל באופנים הנזכרים

ובגדר מה נקרא בהמת ישראל, עי' בפר"ח שהביא דעת הרדב"ז דאף אם הבהמה שייך לעכו"ם רק שמגיע לישראל הפסד שאינו נוטל שכר רק מהכשירות, גם זה בכלל בהמת ישראל כיון שמגיע לישראל הפסד. והפר"ח סתר דבריו, דזה הוא מניעת רווח ולא נקרא הפסד, וכן פסק בשמ"ח דאף אם מגיע לישראל קצת הפסד לא מיקרי בהמת ישראל דלא פלוג רבנן בתקנתן. ועי' במחזיק ברכה להחיד"א בשם מטה יוסף שמנהג עיר קדשינו ירושלים להקל גם בבהמת עכו"ם, והו"ד בכף החיים.

ומדברי כמה מרבתינו נשמע שהמיעוץ ומשמוש קולא גדולה היא ושאינן לנהוג כן במקום שלא קיבלו מאבותיהם להקל, וכן נראה

בשמ"ח שאין להתיר הניענוע בשום מקום. (זה מיירי בניענוע אחרי שכבר מצאו הסירכא לראות אם היא נופלת ע"י הניענוע. אך בניענוע לפני הבדיקה שאין ידוע אם יש כאן סירכא כלל, בזה היה מנהג בירושלים לנענע כל ריאה, והובא בדמש"א, והשמ"ח סעי' מ"ב כתב דאין לעשות כן כי אם במקום שנהגו ככר) .

ולענין סירכא המתפרקת בנפחת הריאה, שאנשי קנדיא"ה נהגו בה היתר, הביא הש"ך בשם מהר"ם אלאשקר דאסור, והש"ך דקדק מדבריו דהיינו לדעת הרשב"א האוסר במיעוץ ומשמוש. אבל בשמ"ח ס"ק לז כתב שיש להתיר אף במקומות שלא נהוג להתיר במיעוץ ומשמוש, אם לא שידוע לנו שנהגו לאסור אף מה שניתק ע"י נפחת הריאה.

ובראש אפרים בחלק השו"ת סי' ט' כתב להקל בשופי ברירים הדקים כעין קורי עכביש, ושניתקים בקלות שאין להם שום אחיזה בריאה, וכתב שאין לך מי שאוסרם.

ועי' בביאור הגר"א שהראה מקור לדברי השו"ע המתיר באופנים אלו מגמ' דביצה דף מ' ע"א דלישקי אינש בהמתו והדר לשחוט משום סרכא דמשכא, ורש"י פי' סרכא

אך למעשה מנהג הקליפה השתרש טובא בקרב קהילות אשכנז, ולא עלתה בידי רבותינו לבטלה. ומאחר שכבר נהגו כן איזה דורות מצינו ברבותינו שניסו ליישב מנהגן של ישראל על "י פלפולן. ומצינו בזה שתי גישות ביישוב מנהג הקליפה, ושניהם הובאו בפתחי תשובה, ובערוך השולחן.

בפרי תבואה סי' ל"ט סע' קכ"ו ובראש אפרים שם ס"ק קנ"ג הביא בשם דודו מוה"ר סענדר שור שהיתר הקליפה מבוסס על דין קרום ריינע"ס שכתבו הפוסקים שהוא כקרום נפרד המונח על הריאה ואין דינו כסירכא שהוא מקרומי הריאה עצמה. ודברי הראש אפרים הובאו בשו"ת חת"ס וקילסו מאד וכתב ברוך שבחר בעמו ישראל ובמנהגיהם יאכלו עונים וישבעו. אך בסוף התשובה כתב שעכ"פ שומר נפשו ירחק מזה ולא יאכל בשר הניתר ע"י קליפת הסירכות. וביאור זה הביאו גם הלבו"ש בתשו' שאלה בדיני טריפות הריאה אות ט"ז. אמנם בשו"ת דברי חיים וצ"צ החדשות לא ניחא להו ביישוב זה וסברי דאין לדמות קרום ריינעס שהוא קרום שנתפשט בכל הריאה לסירכא הדבוקה במקום אחד, והובאו דבריהם בבית דוד סי' ל"ט ביסוה"ב אות ו'.

וגישה אחרת מצינו בשו"ת תפארת צבי לר' צבי הירש אב"ד גלוגא

מדברי הרמ"א עצמו בד"מ ובהגהותיו, שדעת עצמו שאין להתיר ע"י מו"מ בסירכא שלא כסידרן דמבואר בגמ' להדיא לאיסור, ורק בסרוכה לשאר מקומות שיש בלא"ה סברות להתיר אז יש לסמוך על מו"מ. אך למעשה כתב שהמנהג למעך ולמשמש בכל הסירכות. וממילא מבואר דבמקום שאין מנהג אין להתיר בסירכא שלא כסדרן. וכן פסק השמ"ח שבמקום שלא ידוע מנהגא להקל במו"מ יש להם להחמיר. וכן הביא הבאר היטב סק"ל מצוואת השל"ה שצווה לבניו שלא יקנו מבשר בהמה שמיעכו בה הסרכא שלא כסדרן. אך בתשובת היעב"ץ (חלק ב' סי' קמ"ו) אודות שחיטת הספרדים בלונדון כתב שהעיקר כדעת הרא"ש המתיר במיעוץ ומשמוש מקבלת הגאונים, והרשב"א שחלק מסברא בעלמא הוא שחולק, ואין בזה לסתור קבלת הגאונים.

מנהג קליפת הסירכות

והנה בימי רבותינו האחרונים נתחדש מנהג להקל ע"י קליפה, והתחילו לקלוף בכל הסרכות עד שנשתכח לגמרי ענין המיעוץ ומשמוש. וכמה אחרונים הרעישו ע"ז וצווחו ככרוכיא לבטל היתר הקליפה, שהרי הגאונים לא הקילו כ"א ע"י מו"מ לא ע"י קליפה. וכן דעת השב"י והכו"פ והפמ"ג שאין להתיר ע"י קליפה.

סי' ד'. לדעתו פעולת הקליפה היא ממש המיעוץ והמשמוש שדיברו בה הגאונים, שפעולתה לנקות הריאה מכל שארורית של הריר עד טהרו של ריאה, ואילו היה סירכא אמיתית שהיא מעיקר קרומי הריאה לא היתה מתנתקת מהריאה בלי להשאיר שארוריות של הסירכא מדובקים לבשר הריאה.

ומשתי גישות אלו יוצא לנו הבדל רב בהגדרת מנהג הקליפה, כי לדברי התפארת צבי אין שום הבדל לדינא בין מיעוץ ומשמוש לקליפה, ולכן מחלוקת הרא"ש והרשב"א בדין מיעוץ ומשמוש אמורה גם לענין קליפה, ולדעת המחבר יש לאסור קליפה כמו שהוא אוסר מיעוץ ומשמוש.

אמנם לדברי הר"ר סענדר אין לקליפה דין מיעוץ ומשמוש, ולכן יתכן כי אף להמחבר שהחמיר במיעוץ ומשמוש ע"פ דעת הרשב"א, מ"מ בקליפה הרי לא מצינו שדיבר בה מאומה. וכן כתב הראש אפרים להדיא בפרי תבואה שם וה"ד גם בחת"ס, שאדרבא בזה אנו מחמירים שלא לעשות המיעוץ הנזכר בראשונים וקליפה דידן מילתא אחריתא היא.

אך למעשה נוהגין להחמיר בקליפה

בכל חומרות של מיעוץ ומשמוש, ולכן דיינינו לסירכא דאזלא ע"י קליפה כריעותא גדולה ומצטרפת עם ריעותא כל דהו להטריף, כמו שדינן לגבי סירכא דאזלא במיעוץ ומשמוש. ומצד אחד מחמירין יותר בקליפה, שאם לא בדקוהו בפושרין אחרי הקליפה מטריפין משא"כ במיעוץ ומשמוש שאין הבדיקה מעכבת בו בדיעבד.

וביאר חדש במקור מנהג הקליפה שמעתי ממורינו הרה"ג רבי נחום ברגר שליט"א רב וועד השחיטה מהדרין ונדפס בקובץ "וטבוח טבח והכן" חודש תשרי תשפ"ה. לדעתו היתר הקליפה השתרבב ממה שנהגו בכמה מקהילות ספרד להתיר ע"י נפיחה, ולכן אנו מוצאים מנהג זה דוקא בקהילות של אירופא שהתיישבו בעיקר ע"י מגורשי ספרד, כגון ק"ק לונדון. ולהמעין בדבריו ימצא שהם דברים של טעם ודפח"ח. ועיי"ש שהרחיב היריעה להפליא בתיאור היתר זה ובאיזה מקומות היו נוהגין כן. ואף אני אוסיף בזה מראה מקום מדילי משו"ת מהרשד"ם סי' מ' וסי' מ"ב שהזכיר מנהג הנפיחה בקהילות הספרדים בעיר סאלוניקא ועוד מקומות שהתיישבו בהן אחרי שגלו מספרד. ועי' כף החיים אות שנ"ט.

שבירושלים נהגו מעולם במו"מ, לכא' הכוונה להיתר הקליפה, והוא מדמהו למו"מ. כי זה כמה דורות שלא שמענו ולא ראינו מי שנהג במו"מ ולא מסתברא לומר שהאשכנזים שבישוב החדש שינו ממה שהיו נוהגים בארצות מוצאיהם).

ובטעם ההקפדה לאכול גלאט וחלק נראה משום שלא רצו לסמוך על היתר הקליפה, דאף שיישבוהו האחרונים, הלא כמה מרבתינו צווחו ככרוכי'א שלא לאכול מבשר שהותר ע"י קליפה, ואף החת"ס שיישב המנהג הלא כתב ששומר נפשו ירחק ממנו. אמנם נראה כי מאחר שכבר הפסיקו איזה מאות שנה מלהתיר במיעוץ ומשמוש, שהיו הכל מתירין ע"י הקליפה בלבד, א"כ כאשר חזרו מקצת היראים והתחילו להקפיד על גלאט וחלק, לא חזרו להיתר המיעוץ ומשמוש, כי גם בזה היו מחמירים, וחזרו לגמרי להחמיר בין בקליפה ובין במיעוץ ומשמוש. ובפרט למש"כ הראש אפרים והחת"ס שהקליפה עדיפה ממיעוץ ומשמוש, א"כ הרי המיעוץ ומשמוש כבר נאסר להם מדין מנהג, וודאי כאשר החמירו, על הכל החמירו וחזרו לפסוק כהרשב"א.

ולפ"ז לכא' אין נפקותא בין הנהגים עפ"י הב"י להנהגין עפ"י

מנהג המדקדקים ע"י גלאט כשר וי"חלק

והנה בזמן שלאחר רבותינו החת"ס והבית אפרים מצינו שהתחילו היראים שבכמה קהילות להקפיד על בשר גלאט. ומנהג זה הוזכר בשני מקומות, בשו"ת דעת הזבח לר' מיכאל שו"ב דראדאמסק תניינא סי' כ"ב (המחבר הזה התכתב הרבה עם גדולי הזמן הגר"ש קלוגער ובעל שו"מ ור' יהושע מקוטנא ועוד רבנים שתיארוהו בשבחים גדולים), וחלק קטן של תשובה זו הובאה בבית דוד סי' ל"ט חלק ו' ביסה"ב סוף אות ח'.

וכן בספר כף החיים סי' ל"ט אות רכ"א-רכ"ב הזכיר שבירושלים היו נוהגים הספרדים מתחילה להחמיר במו"מ, ורק אחרי המלחמה בשנת תרע"ח והועבר א"י לשלטון האנגלי אז התרבו האוכלוסין שבאו מארצות שהיו מקילין במו"מ כגון מדי ופרס וכדו' ואז התחילו בשחיתת הספרדים להקל במו"מ, והיו כותבין על הבשר שהוכשר במו"מ "כשר", ועל מה שהיה נקי מכל סרכא כתבו עליו "חלק". וגם בשחיתת האשכנזים שמעולם נהגו להקל במו"מ היו נוהגין לכתוב על הבשר שהיה נקי מסירכות "גלאט" כדי שיקנו ממנו החסידים והיראים המחמירים לעשות אליבא דכו"ע. (ומש"כ כי האשכנזים

הרמ"א שאף שנחלקו לענין מיעוץ ומשמוש הרי אין לזה ענין למנהג גלאט וחלק אפי' אם מכשירים ברירים קלים שהרי בזה קיי"ל שאף הרשב"א מודה שהרירים מותרים.

וכן ראיתי להגר"ע יוסף זצ"ל בשו"ת יביע אומר ח"ג ס"ה אשר לדעתו אחינו בני הספרדים צריכים לנהוג בכל דבר עפ"י דעת מרן בית יוסף, וכתב שם שלספרדים אסור להם לאכול מסתם "כשר" ושצריכים להקפיד על "גלאט" ו"חלק". אך יש להעיר על דבריו כי באמת זה תליא בפלוגתא כי לדברי הר"ר סענדר הרי הקליפה אין לה ענין עם מיעוץ ומשמוש, ויש להתירו אפי' לדעת הרשב"א, וצ"ע. אך עכ"פ חזינו לדעת הגרע"י זצ"ל שאין הבדל יסודי בין חלק לגלאט ושניהם כאחד מותרים להנהיגם עפ"י הב"י.

סוגי הרירים הנחשבים בכלל גלאט ו"חלק"

ובשו"ת דעת הזבח שם כתב דכאשר נמצאים רירים קטנים שמתנתקים מעל הריאה בקלות בלי שום תחבולות ואומנות. אין בזה שום ענין לקולות הקליפה, ומותרים לכו"ע, ולכן הם נחשבים בכלל "גלאט כשר". וציין שם לדברי הראש אפרים בתשובה שהבאנו לעיל דבכה"ג חשיב כריר

לכו"ע. ועל פי דברים אלו נהגו להקל ברירים אלו ומחשיבים אותם ל"חלק" ו"גלאט כשר".

אמנם יש לציין כי באופן מעשי מצינן שיש קצת הבדל בין בשר

"חלק" (הנהוג כיום בבד"צים המוכרים בא"י), לבין בשר "גלאט כשר" הנהוג בהרבה מקומות גם בחו"ל וגם בא"י (ויש אשר קורין גם לזה בלה"ק "חלק" דגלאט הוא תרגום של חלק בל"א). דלמנהג "גלאט" מתירים גם כשיש רירים דקים הנקלפים מעל הריאה בקלות ובלי אומנות, ואחרי שהוסרו בודקים בפושרים ואם אינו מבצבץ קורים לזה גלאט. ואילו ב"חלק" (כפי אשר ראיתי בשחיטות בד"צים המוכרים מארץ ישראל), אין מקילים רק ברירים הדקים ביותר ושהם יורדים מעל הריאה מיד בלי משמוש, והם בתבנית קורי עכביש ממש, ואז מתירים ע"י בדיקת פושרים, וחושבים הבשר בכלל חלק.

ומה שאנו מקפידים על בדיקת פושרים ברירים אלו, אף שאנו מחזיקים אותן ברירים אפי' לדעת הרשב"א, נראה שהוא לרווחא דמילתא, שהרי בראש אפרים הנ"ל כתב בפשיטות שהרירים האלו אינן דומים כלל לסירכא דאזלא ע"י מיעוץ ומשמוש, ולכן התיר שם כאשר נמצא

ריד כזה על הקמט ולא החמיר בה מטעם תרתי לריעותא. וכן נראה מדברי הדעת הזבח הנ"ל.

שאינו נוגע להיתר הקליפה אנו מקילים אף בדבר שהוא רק להנוהגין היתר במיעוץ ומשמוש.

ובאם באנו לדקדק בטעם ההבדל בין מנהגים אלו, יתכן כי למנהג היראים שבא"י לא הקילו רק בסירכות דקות מאד משום שזה הוא בכלל קורי עכביש שהתיר בתשובות הראש אפרים, ואעפ"כ מצריכים הבדיקה בפושרים דאולי אינן בקיאים כל כך בגדר קורי עכביש, אך כאשר צריכים להסירו ע"י קליפה קלה כבר יצא מגדר קורי עכביש.

אמנם באמת נראה שההיתר בזה הוא גם אליכא דהרשב"א, וכדנראה מדברי הדעת הזבח שהרירים האלו לכו"ע אין להם דין סירכא. ונראה שאנו מקילים בזה מכח צירוף, שהרי מעיקר הדין ברור שהרירים האלו הם בכלל אלו שהתיר הרשב"א כיון שהם ניתקים בלא אומנות, ולכן הב"י התיר בזה עכ"פ בבהמת ישראל. ומאחר שמעיקר הדין הם מותרים, רק שהחמיר הב"י עכ"פ בבהמת עכו"ם משום שהוא חושש שמא לא ידקדקו כראוי, לכן יש לנו לצרף גם טעמים אחרים כדי להתיר בשופי. חדא, דאולי באמת הקליפה עדיפה ממיעוץ ומשמוש וכדעת הר"ר סענדר, ועוד שאנו מוסיפים הבדיקה בפושרים, ועוד דאולי בהמות דידן נחשבין כבהמת ישראל כיון שיד שוכר ישראל מעורב בהן. ונראה שבצירוף טעמים האלו אנו מתירים אפי' לדעת הב"י.

אך למנהג "גלאט" מתירים גם ברירים הניסרים ע"י פעולת קליפה קלה, ועכ"פ אין מתירים רק אם יורדים בקלות בלי אומנות ובקצת מקומות מקפידים גם שיוסר בלא הגבהת בשר הריאה. ובאמת בכגון אלו הלא הקיל הב"י בבהמת ישראל ובודק יר"ש מרבים. ועי' בראש אפרים סי' ל"ט, שדעתו שמה שהחמיר הב"י בזה בהמת עכו"ם הוא רק לפי מה שפסק כדעת הרשב"א האוסר במיעוץ ומשמוש, אבל להנוהגים היתר במיעוץ ומשמוש, גם רירים האלו מותרים אפי' בבהמת עכו"ם. ולפי"ז יתכן שמה שנהגנו להקפיד על בשר גלאט היינו שאין סומכין על הקליפה בלבד, אבל בדבר

ובאמת ראיתי שכן הביא הדיין מוהר"ר אברהם דויד שליט"א בשם הראשל"צ הג"ר מרדכי אליהו זצ"ל שבהמות דידן נחשבין כבהמת ישראל, ולכן יש להתיר הרירים

הקלים גם לדעת הב"י. אך רציתי להביא עוד סניפים להתיר משום שבזה הלא כתבו הפר"ח והשמ"ח שכאשר הבהמה שייכת לעכו"ם אין להקל אף אם מגיע הפסד לישראל משום דלא פלוג דמחמירין בכל בהמת עכו"ם.

אמנם ראיתי תשובתו של הגאון מוהר"ר סעדיה עמור זצוק"ל ראש ביד"צ של קהילות הספרדים בלונדון (בהמאסף "המזרח והמערב" לונדון, פסח תשע"ד), ודעתו כי לדעת הב"י אין להקל בשום ירים כלל, ואפי' בהדקים והקלים ביותר, מאחר דבזמנינו שוחטים בהמת עכו"ם, והוא קורא תגר על מה שנהגו בא"י להקל ברירים הדקים לבשר "חלק". וכתב שכל הקולא של הרירים קלים שיקרא גלאט הוא דוקא לדעת הרמ"א המתיר במיעוץ ומשמוש.

ועל פי פיקודו של מוהר"ר סעדיה זצ"ל הונהג אצלנו בוועד השחיטה בלונדון להפריד הבשר לשלש סוגים, האחד "חלק בית יוסף" והוא כאשר הריאה נמצאת נקייה לגמרי משום ריר. והשני "גלאט כשר" והוא כאשר נמצא ירים היורדים בקלות בלי אומנות, ובדקו מקומן בפושרים. והשלישי נקרא סתם "כשר" והוא כאשר נמצא ירים שהוכשרו ע"י קליפה ובדיקה בפושרים.

והנה מה שכתב הג' רבי סעדיה זצ"ל

שכאשר נמצא שום ריר כלל הוא אסור לדעת הב"י, י"ל שהוא סובר בזה כמו שביארנו מתחילה ע"פ הראש אפרים שמה שאסר הב"י בבהמת עכו"ם הוא מותר לדעת המתירים במיעוץ ומשמוש אפי' בבהמת ישראל. אך מה שאסר אפי' הרירים הקטנים ביותר והחזיק אחינו בני א"י לטועים במנהגם, הוא צ"ע טובא אצלי, כי הלא בזה התיר הראש אפרים בתשובה וכתב שאין לך מי שאוסר בזה, וצ"ע.

אמנם למעשה אף הג"ר סעדיה בעצמו כתב שם שבקהילות הספרדים בכמה מקומות היו מקילים במו"מ כדעת הרמ"א ולא קיבלו כדעת המחבר בזה. ולכן לא התנגד הג"ר סעדיה למה שהיו מוכרים בחנויות שתחת השגחת ועד השחיטה לציבור הרחב בשר שהוכשר ע"י היתר הקליפה. ורק לצורך יר"ש המדקדקים ורוצים דוקא בשר חלק כפי שיטת הב"י, בשבילם הצריך הגר"ס זצ"ל שיחלקו בין "חלק בית יוסף" ו"גלאט כשר".

וגם מבואר כן בתשובת היעב"ץ אודות שחיטת הספרדים שבלונדון (איה שנים ספורות קודם שהקימו וועד השחיטה שלנו) שהספרדים במיוחד היו שהקילו בסירכות. ובפרט לפי מאמרו של הרה"ג רבי נחום ברגר שהזכרנו, שעיקר היתר

הקליפה מבוססת על היתר הנפיחה שהיו נוהגים בקהילות ספרד. ועי' עוד במאמרו של הג' ר"נ ברגר הנוכח שהביא מכמה פוסקי הספרדים שכתבו שנהגו במקומם להקל במו"מ כדעת רמ"א. וחזון מזה כבר כתבנו שיש מקום להתיר הקליפה גם אליבא לדעת הב"י, וא"כ ודאי שגם לבני ספרד יש להם כר נרחב לישען עליו להקל בקליפת הסירכות, ודבר זה תלוי במנהגי המקומות.

ועי"ע בשו"ת יביע אומר שהזכרנו לעיל שאף שלדעתו אסור לבני ספרד להקל בסירכות, מ"מ ס"ל דלמעשה יש להתיר לבן ספרד לאכול מבשר סתם "כשר" מכח ספק ספיקא, דאולי לא מצאו בריאה זו שום סירכא המטריפה, ואפי' אם מצאו אולי הלכה כהמתירים קליפה.

סיכום הדברים:

בשר "כשר" דהיינו שהותר ע"י קליפת הסירכות הוא מותר כפי המנהג המקובל באשכנז, וגם למנהג הספרדים יש מקום רחב להתיר.

בבשר "גלאט כשר" הוא מנהג היראים זה כמה דורות שנהגו שלא להתיר ע"י הקליפה, אך

נהגו היתר ברירים הקלים שניתן להעביר מעל הריאה בלי אומנות. והראנו פנים בטעם המנהג שסוברים שבזה הוא מותר לכו"ע.

בשר "חלק" כפי הנהוג בבד"צים המבוחרים בא"י, מחמירים בו קצת יותר מ"גלאט", שאין מקילים רק בהרירים הקלים והדקים ביותר. והסברנו שלמנהג זה סוברים שברירים הרחבים קצת אין להתיר רק בבהמת ישראל ובודק יר"ש מרבים. והסברנו שגם לשיטתם אין מקום לאסור בזה בבהמת עכו"ם רק לשיטת הב"י, אבל מודים שלשיטת הרמ"א כל מה שמקילים למנהג "גלאט כשר" הוא מותר אף בבהמת עכו"ם, אף לפי מנהג היראים שאין מקילים בקליפה.

גם הבאנו דעת מורינו הגר"ס עמור זצ"ל שלפי שיטת הב"י אין להקל בשום רירים כלל, אם לא בבהמת ישראל ובודק יר"ש מרבים. ומה שיש לנו מן הקושי במקצת דבריו.

גם כתבנו מה שיש לדון בבהמות דידן אם הם בכלל בהמת ישראל שיש להקל בו לכל הדיעות הנ"ל בין בגלאט וכ"ש בחלק, והראנו פנים להקל בו מכח כמה טעמים.



הרה"ג ר' דוד לבקוביץ שליט"א

ראש כולל כולל זכרון יהודה חיים מנשסתר

בענין חתיכה הראויה להתכבד אם תלוי בדעת בני אדם

הקורקבן לשומן התרנגולת ואם מצאנו דומים מכשרין האחרות ואם לאו כולם אסורות הואיל ותרנגולת חשיבי חתיכה הראויה להתכבד, ולכאורה בודאי איירי התם שלא בשלו התרנגולות עדיין שהרי כשיבשלם שוב לא ידמו שומן הקורקבן לשומן התרנגולת, ועדיין נחשב ראויה להתכבד, וכאן פסק דלא נחשב ראויה להתכבד אי אינה מבושלת.

וכן בסעיף ט' גבי ראש הכבש שנמצא טריפה והקיפו הראש לצואר של א' מהם ונמצא החתיכות דומות ומכוונות יפה, יש לסמוך ולהתיר האחרות, ואם לאו לא בטל דנחשב ראויה להתכבד, וודאי איירי התם קודם בישול דלאחר בישול ודאי לא ידמו הראש והצואר לא במראה ולא בחתך, וא"כ מדוע לא יתבטל ברוב.

ב. הפמ"ג (שפתי דעת סק"ז) מקשה מסי' ק"י (ס"ה) דפסק השו"ע מי שלקח בשר מהמקולין [בית מטבחים] אחר

הכלל הידוע בש"ס ופוסקים דחתיכה האסורה, כגון נבילה או שאר איסורים, הראויה להתכבד בפני האורחים שנתערבה בחתיכות דהיתר לא בטלי מחמת חשיבותה. ויעוין בשו"ע (ק"א ס"ג) דנפסק, דכל חתיכה הצריכה תיקון לא נחשב חתיכה הראויה להתכבד ובטלה כשאר איסורים, שהרי אינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמות שהיא, ולכן תרנגולת בנוצתה שנתערבה באחרות או כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי, וכן דבר שאינו מבושל, כיון דכל אלו צריכים תיקון לא חשיבה חתיכה הראויה להתכבד.

ובאחרונים הק' סתירה בכמה מקומות בדעת הב"י לגבי הא דפסק דמחוסר בישול נחשב אינה ראויה להתכבד: א. בפתחי תשובה (ס"ק ז) מביא קו' השו"ת שמש צדקה מסעיף ח' וט' דפסק שם המחבר בקורקבן שנמצא נקוב ונתערבה אותה תרנגולת עם אחרות מדמין שומן

דאיתא במתני' וכן חתיכה של נבילה שנתבשלה עם אחרות כולם אסורות ופריך ותיבטל ברובא, הניחא למ"ד כל שדרכו לימנות חשיב חתיכה כדבר שבמנין ולכן לא בטל, אבל למ"ד את שדרכו לימנות, שרק דברים המיוחדים למנין לא בטלי כמו הז' דברים המנויים שם, אבל סתם חתיכה לא נחשבת כאת שדרכו לימנות מאי איכא למימר, ומשני שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בה בפני האורחים ולכן לא בטל.

ונחלקו הרא"ש והרשב"א בביאור הגמ', דהרא"ש (סי' ל"ו) פירש דכיון דהחתיכה ראויה להתכבד, נחשבת כדבר שבמנין כיון דעיקר התשמיש של החתיכה הוא להתכבד בה ולכן מונה אותה והוי כאת שדרכו לימנות ולא בטל, וכן הוא משמעות התוס' בזבחים (עב. ריש ד"ה אלא) וז"ל: ואפי' חתיכה בעלמא חשיבא את שדרכו לימנות משום דחשובה היא להתכבד בפני האורחים, מבואר בתוס' והרא"ש דלא נאמר הלכה מיוחדת דראויה להתכבד לא בטל אלא כל הראויה להתכבד הוי מדין את שדרכו לימנות, דלמ"ד את שדרכו ס"ל דדוקא מה שמיוחד שכולם מונים אותו חשוב הוא ולא בטל, וכיון שראויה להתכבד הרי זה שימוש העיקרי של החתיכה ונחשב שמונים אותו תמיד מפני חשיבותו

שנתברר שיש שם בשר טריפה אסור דחשוב חתיכה הראויה להתכבד, ואפי' אינה ראויה להתכבד לא בטיל דאין הכל בקיאין, והרי במקולין יש רק בשר חי ואין שם חתיכות מבושלות והרי כאן פסק בבשר שאינה מבושל שאין עליו דין ראויה להתכבד וא"כ אמאי לא יתבטל, [ובאמת מקורו של השו"ע הוא מהרשב"א והוא לשיטתו ס"ל דבשר חי הוי ראויה להתכבד ולא בטל, אבל על המחבר קשה].

ג. בסי' ק"ה (סק"ט) פסק שחתיכות שנמלחו יחד ויש בא' מהם בליעות של שומן הגיד, ויודע שנגע בא' מהם כולם מותרות דחד בתרי בטל ואפי' הן חתיכות הראויות להתכבד, והטעם כ' המפרשים, משום דבהחתיכה יש רק איסור בלוע ואינה איסור מחמת עצמו, וקיי"ל (סי' ק"א ס"ב) דאין דין חתיכה הראויה להתכבד אא"כ הוא איסור מחמת עצמו. ולכאורה בחתיכות שנמלחו הרי ודאי איירי קודם בישול (דלאחר בישול לא מהני מליחה) וכאן פסק השו"ע דקודם בישול אין בו דין חתיכה הראויה להתכבד כיון דעדיין צריך תיקון.

וכדי לישב קושיות אלו נראה לבאר דין דרבנן דדבר הראויה להתכבד לא בטיל, דהנה בחולין (ק.) מקשינן אהא

לאורחים, לכן לא בטל, ודבר שבמנין וראויה להתכבד הלכה א' היא.

אמנם הרשב"א במשמרת הבית (דף י"ג) כ' וז"ל: ומכל מקום את שדרכו לימנות וכל שדרכו לימנות הוי ענין א', וחתיכה הראויה להתכבד הוי דבר אחר, ואף לר"י דאמר דלא אמרינן כל שדרכו ואין לה חשיבות מצד זה יש לה חשיבות מצד אחר שראויה להתכבד עכ"ל, הרי דס"ל להרשב"א דנאמר ב' הלכות נפרדות, דבר שבמנין וראויה להתכבד, כל א' מפני חשיבותו כל א' מסיבתו.

והנה הפמ"ג בפתיחה לתערובות מקשה, לדעת הפוסקים דנקטינן להלכה דכל שדרכו לימנות לא בטל, והם הס' התרומה, המהרש"ל, הב"ח, הש"ך וכן הט"ז במקום דליכא הפסד מרובה, א"כ כל חתיכה אע"פ דאינה ראויה להתכבד לא תתבטל כיון דנחשבת כל שדרכו לימנות, ומאי נפ"מ בזה אם הוא ראויה להתכבד או לא.

וי"ל ליישב זה, דלכאורה י"ל כמה נפ"מ בין דין דבר שבמנין דלא בטל לדין חתיכה הראויה להתכבד דלא בטל, א. דדבר שבמנין תלוי בציבור, שאם כל הציבור מונה את החתיכה נחשב לדבר שבמנין אבל אם יהיה דבר אצל רוב הציבור לא יחשיבו דבר זה

לדבר שבמנין ולא ימנו אותו, ורק זה שאצלו נעשה התערובות הוא מונה אותו ואצלו זה נחשב לדבר שבמנין, אמרינן דבטלה דעתו ולא יחשב לדבר שבמנין ויבטל ברוב, וכן מדויק בלשון רש"י בזבחים (עב). דכתב דדבר שבמנין הוי כשיש הרבה בני אדם המקפידים, ואע"פ שיש בני אדם שאינם מקפידים, מבואר דדבר שבמנין תלוי במנהג הכלל ולא באדם הפרט, משא"כ חתיכה הראויה להתכבד תלוי באדם עצמו שאצלו נתערב, שאפי' כשיש רוב בני אדם שאינם מתכבדים בחתיכה זו אבל הוא דרכו להתכבד בה לא בטל, [וודאי היכא שאצל רוב העולם הוא ראויה להתכבד ורק אצלו אינה ראויה להתכבד אמרינן דבטלה דעתו, אבל בהיפך לא], שאפי' רוב העולם לא מתכבדים בו כדוגמת בשר בני מעים שהובא להלכה שרוב בני אדם אינם מתכבדים בו, אלא הוא עושה בו מאכל חשוב ומתכבד בו לא בטל, כיון שאצלו זה דבר חשוב.

וכן מדויק מלשון הרמב"ם (מאכ"א פט"ז ה"ט) שפסק שכל דבר שהוא חשוב אצל בני המקום מן המקומות כמו אגוזי פרך ורמוני באדן אסור בכל שהוא לפי חשיבותו, הרי מבואר שתולה החשיבות במקום ולא ביחיד, ואילו לגבי חתיכה הראויה להתכבד שם בהלכה ה' כתב וז"ל: שאם לא הגביהה הרי הדבר

חשוב ולא אצל כל העולם כנ"ל, ומיושב שפיר קושיית הפמ"ג.

ובאמת יש גם נפ"מ להיפך, שיש מקום שלא יתבטל מדין דרכו לימנות, ולא יהא בה דין ראויה להתכבד, דהנה דעת התוס' (ק. ד"ה שאני) וכן דעת רוב הראשונים, דחתיכה הראויה להתכבד צריך שהחתיכה עצמה שנתערבה תהיה ראויה לאורחים ולא מועיל באופן שחתיכה זו לא ראויה אבל חתיכה אחרת הדומה לה ראויה לאורחים, דמבואר מתוס' דחתיכה של חטאת טמאה שנתערבה בחתיכות של חטאות טהורות, כיון שהיא עצמה אינה ראויה לעולם אלא לכהנים לא יחשב ראויה להתכבד (ולאפוקי דעת הרא"ה בבדק הבית דף כ"ה דחולק).

ולגבי כל שדרכו יש להוכיח שאפילו שהחתיכה עצמה אין דרכה לימנות מ"מ כיון דחתיכה אחרת הדומה לה דרכה לימנות לכן גם חתיכה זו לא בטלה. וראיה לזה מהגמ' ביבמות (פ"א ע"א) דא"ל ר' יוחנן לר"ל אני שונה חתיכה בחתיכות עולה, ופירש"י חתיכה של חטאת טמאה בטל בטהורה, והטעם דבטלה משום דר' יוחנן סובר את שדרכו שנינו דרך דברים המיוחדים כאגוזי פרך ורמוני באדן וכו' לא בטלים אבל שאר חתיכות בטלים.

האסור עומד ולא נשתנה והחתיכה חשובה אצלו שהרי מתכבד בה לפני האורחים עכ"ל. הרי דהוסיף הרמב"ם 'חשובה אצלו', מבואר דחתיכה הראויה להתכבד תלוי בו שאם אצלו זה דבר חשוב אינו בטל.

וביאור החילוק בין דבר שבמנין שתלוי ברוב העולם וראויה להתכבד שתלוי בו לבדו, דדבר שבמנין זה 'סימן' לחשיבות, וראויה להתכבד הוא 'סיבה' לחשיבות, כלומר, דדבר שבמנין אין חשיבותה מפני שמונים אותה אלא אדרבה מפני שהוא חשוב לכן מונין אותה, ומה שמונים אותה הוא סימן וראיה שהדבר חשוב, ולכן י"ל דרך מה שרבים מונים אותה מוכיח שהדבר חשוב, ומה שיחיד מונהו לא מוכיח שהדבר חשוב. משא"כ בחתיכה הראויה להתכבד הרי זה הסיבה לחשיבותה כיון שמתכבד בה הרי היא חשובה אצלו, ולכן הוא דבר פרטי לכל אחד ואחד דכל מי שמתכבד בה הרי היא חשובה אצלו.

ואם כנים הדברים הרי מצינו חילוק בין דבר שבמנין לראויה להתכבד, ומצינו אופן שיהיה ראויה להתכבד ולא יחשב דרכו לימנות, והוא באופן שרק אצל בעל החתיכה הוי דבר

בה ולכן הכא בטלה, שהרי בחתיכה זו הרי לא מתכבדין בה שאינה ראויה אלא לכהנים ואין זה חשובה להתכבד.

וע' ביד יהודה (סי' ק"י סק"א) דמחלק, דחתיכה הראויה להתכבד בעינן דוקא שראויה להתכבד לישראל, ודבר שבמנין מועיל אפילו אינה ראויה אלא לגוי, דהיינו דס"ל להיד יהודה שאם אינו ראוי כלל אפי' לגוי כגון שנאסרה בהנאה בטל חשיבותיה גם כלפי דבר שבמנין כיון שאינו ראוי כלל לשימוש, אבל באופן שיש לו שימוש אלא שאינה חשובה כ"כ שאינו ראויה אלא לגוי כתב חילוק בין דבר שבמנין שלא בטל לבין דבר הראויה להתכבד דבטלה חשיבותה וע"ש, ולכאורה הביאור כדברינו הנ"ל.

ולפ"ז מיושב שפיר קו' הפמ"ג בפתוחה שהקשה דלהפוסקים דנקטו דכל שדרכו לא בטל א"כ כל חתיכה לא תתבטל מחמת שדרכה להימנות ואפי' אינה ראויה להתכבד, ולדידן מיושב שפיר, דשני סברות הם, ויש דבר שלא יחשב דבר שבמנין כגון שאין הציבור מונים אותו ומ"מ יחשב ראויה להתכבד כיון שהוא עצמו מחשיבו, ובחילוקים כנ"ל.

אמנם סברא זו תלויה במחל' ראשונים הרא"ש והרשב"א, דהרא"ש בסי' ל"ו כתב כמה פעמים דחתיכה

ומקשה הרשב"א, וכן מבואר בתוס' שם בע"ב ד"ה דברי הכל, דהרי כל חתיכה של חטאת תיפוק ליה דלא בטילה מדין דראוין להתכבד בפני האורחין, ותי' כסברת התוס' בחולין, דחתיכת חטאת לא חשיב ראויה להתכבד משום שאינו ראויה אלא לכהנים, ומבואר בגמ' דאם אמרינן כל שדרכו לימנות, לא תתבטל חטאת טמאה משום דחשובה שדרכה לימנות, ואפי' שחתיכה זו הרי אינה חשובה שאינה ראויה אלא לכהנים, מ"מ כיון שחתיכה הדומה לזו של בשר חשובה ולכן חשוב כל שדרכו לימנות ולא בטל, משא"כ מדין ראויה להתכבד לא חשובה ובטלה, הרי לנו שיש חילוק בין כל שדרכו לראויה להתכבד.

והביאור הוא כנ"ל דדבר שבמנין זה סימן לחשיבות והחשיבות הוא מחמת צורת הדבר וגדלו ואיכותו, וזה תלוי אם מונים אותה או לא, וכיון שחתיכה כזו מונים אותה בעלמא ונחשבת כחשובה, לכן אפי' אם חתיכה זו עכשיו יש עליה איסור של חטאת טמאה שנתערבה בחטאת טהורה, מ"מ עדיין החתיכה נחשבת כחשובה משום שאין הדין מונין סיבה לחשיבותה אלא היא סימן והסימן היא שהרי דבר כזה נמנה, משא"כ בראויה להתכבד אין זה סימן אלא הסיבה לחשיבות שמתכבד

חשיבות אחרת מצד שראויה להתכבד בפני האורחים מודה הוא שאינה עולה, וכן כ' בחי' הרשב"א ביבמות דף פא: ד"ה ר' יוחנן, ולדברי הרשב"א לא תקשה קו' הפמ"ג.

ועל דרכו דהרשב"א דחתיכה הראויה להתכבד ודרכו לימנות ב' דינים נפרדים הם, אפשר ליישב סתירת השו"ע דמצד א' פסק דכל שצריך תיקון אינו ראוי להתכבד כגון חתיכה גדולה יותר מדאי או שאינו מבושל כיון שצריך תיקון אינו ראוי להתכבד בו, ובסוף הסימן, ובסימן ק"י וק"ה, כתב דתרנגולת שלא בישלה לא בטלה שראויה להתכבד. והנה הב"י בבדק הבית על הטור כ' דהטעם דבעינן ראויה לגמרי כדי ליחשב כראויה להתכבד, כיון דהחומרא דראויה להתכבד דלא בטלה הוא רק מדרבנן, ולכן מקילין כיון שאינה ראויה עכשיו כדיון ספק דרבנן לקולא. והנה גם מה שפסק השו"ע במחל' אם כל דבר שבמנין לא בטל או דמקילין דרק את שדרכו לא בטל, ופסק הטור והשו"ע להקל דאת שדרכו לא בטל כדעת הרמב"ם ודלא כדעת בעל העיטור וס' התרומה המחמירים, והטעם כיון דהוי דרבנן ומקילים בדרבנן.

והנה כל חתיכה חיה שאינה מבושלת יש בה ב' צדדים להחמיר, א.

הראויה להתכבד חשובה מחמת דע"ז מחשיבו דבר שבמנין כאת שדרכו להימנות, משמע כהפמ"ג שאין חשיבות של ראויה להתכבד אלא רק שנעשה עי"ז שדרכו להימנות. וע' בתוס' בזבחים (ע"ב ע"א ד"ה אלא) דמבואר נמי כסברת הרא"ש, דכתב וז"ל: אפילו חתיכה בעלמא חשיבא את שדרכו לימנות משום דחשובה להתכבד בפני האורחים, הרי מבואר כסברת הרא"ש, דע"י דמתכבד מחשבו לאת שדרכו.

והביאור בזה, דלמ"ד את שדרכו ס"ל דרק דבר המיוחד שתמיד מונים אותו ולא רק שלפעמים מונים אותו הוא דלא בטל, וע"ז אמרינן דחתיכה הראויה להתכבד כיון שהשימוש הרגיל להשתמש בה היא לפני האורחים א"כ זה נחשב לשימוש העיקרי של החתיכה ונחשב כאילו החתיכה עומדת בעיקר לתשמיש זה, ולכן מיקרי את שדרכו כאילו מונה אותה תמיד, וסברת הפמ"ג כשיטת תוס' והרא"ש.

אבל הרשב"א במשמרת הבית דף י"ג כתב וז"ל: ומ"מ את שדרכו לימנות וכל שדרכו לימנות הוא ענין אחד, וחתיכה הראויה להתכבד היא דבר אחר, ואף לר' יוחנן דאמר שלא אמרינן כל שדרכו לימנות ואין אוסרים תערובתה מצד חשיבות זו, אבל יש לה

אמנם נחלקו לענין חתיכה גדולה יותר מדאי, דדעת הרשב"א וכן דעת השו"ע דלא נחשב ראוויה להתכבד ודעת הרא"ש דנחשב ראוויה להתכבד, וסברת הרא"ש פשוטה, דכל דבר חשוב אפי' שצריך תיקון ראוויה להתכבד הוא ודלא כהשו"ע, וסברת הרשב"א לכאורה צ"ע דאם ס"ל דכל דבר המחוסר תיקון לא חשיב ראוי להתכבד כמו חתיכה גדולה, א"כ גם בצריך תיקון שצריך לבשלו לא יחשב ראוי להתכבד ומאי שנא.

וראיתי בכתב סופר ביו"ד סי' ס"ד וכן משמע ביד יהודה, דחתיכה חיה הצריכה בישול כיון שודאי עומדת להתבשל ובע"כ יבשלנה גם אם לא ירצה להתכבד בה בפני האורחים אלא לאוכלה לעצמו, ולכן מיקרי שפיר חתיכה הראוויה להתכבד אף שעדיין לא בישלו משום שודאי יבשלנה, משא"כ חתיכה גדולה, הרי יכול להיות שיחתכנה לחתיכות קטנות יותר מדאי ולא תהיה ראוויה להתכבד לאורחים ולכן לא נחשב עכשיו ראוויה להתכבד.

ובאמת הרא"ש כתב שחתיכה גדולה נחשב ראוויה להתכבד משום דכי בשביל שראוויה להתחלק לכמה חתיכות חשובות גרע טפי, ויל"ע במה פליגי הרא"ש והרשב"א, ואפשר שאולי לשיטתיהו, דהרי הרא"ש ס"ל

דהרי יש סוברים כהרא"ש וסיעתו דאף חתיכה חיה נחשבת ראוויה להתכבד, ב. דיש פוסקים דכל שדרכו לימנות לא בטל, וכל חתיכה הוי כל שדרכו לימנות, והרי כ' הפמ"ג (בסי' ק"י) דבכל מקום דמקילים בעלמא מצד ספק דרבנן לקולא, היכא שיש ספק ספיקא לחומרא אזלינן לחומרא, וא"כ אפשר לומר דלהלכה למעשה פסק בסעיף ט' ובסי' ק"י וק"ה דחתיכה חיה לא בטילה משום שיש בה ב' צדדים להחמיר, גם כהרא"ש דחיה לא בטלה וגם דהוי כל שדרכו לימנות, אלא שכאן בריש סי' ק"א כ' כללי דין חתיכה הראוויה להתכבד דאם היא אינה מבושלת יש להקל בה, דהיינו דאם באנו לאוסרה מצד ראוויה להתכבד ע"ז נאמר שאינה ראוויה להתכבד כיון שאינה מבושלת, אבל בהצטרף לזה סברת שדרכו לימנות הרי יש כאן ב' סברות להחמיר, ולכן פוסק להחמיר, וכל זה רק אם השו"ע פוסק כהרשב"א דדבר שבמנין וחתיכה הראוויה להתכבד הם ב' סברות, ממילא הוי ספק ספיקא להחמיר, אבל להרא"ש דחדא סברא היא לא שייך תי' זה.

ובאמת יש להוכיח דהשו"ע פסק כסברת הרשב"א, דהנה הרא"ש והרשב"א תרווייהו ס"ל דחתיכה חיה שאינה מבושלת נחשבת ראוויה להתכבד ודלא כפסק השו"ע,

לחתיכות קטנות, וא"כ תמיד יחשב את שדרכו ולכן לא אפ"ל דמחוסר תיקון דעדיין דרכו לימנות, משא"כ הרשב"א לשיטתו דהחתיכה הגדולה יותר מדאי אינו ראויה לאורחין דהחתיכה עצמה אינה חשובה שמא יחלקנה לחתיכות קטנות וכנ"ל, וא"כ השו"ע דפסק דגדולה יותר מדאי אינה נחשבת חתיכה הראויה להתכבד הרי דפסק כסברת הרשב"א.

דראויה להתכבד מחשיבו לאת שדרכו כמבואר לעיל, דע"י שדרכו להתכבד נחשב, שזה תשמישו העיקרי מה שמתכבד בו, ולכן אפילו אם לא תמיד מונין אותו מ"מ כיון שתשמישו העיקרי לאורחים ולכן נחשב לאת שדרכו, א"כ לא שייך לחשוש שמא יחתכנה לחתיכות קטנות דהרי עדיין תשמיש העיקרי של החתיכה הוא להתכבד בה, ובודאי לא יחתכנה



הרב פרופסור ארי זיבוטפסקי לד

פולמוס מערכת ההימום DTS לשחיטה כשרה

המאמר נכתב עם ייעוץ הלכתי של הרב אליעזר שמחה ווייס, חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל וחבר ועדת הכשרות שעל יד הרבנות הראשית לישראל.

רקע:

המיועדת להימום בהמות לפני שחיטה. פיתוח השיטה נמשך כ-15 שנה, והחברה רוצה מאוד לשכנע רבנים, ארגוני כשרות וקהילות יהודיות להשתמש בה לשחיטה כשרה.

לעניות דעתי הם טועים טעות חמורה ואף מטעים את הציבור והרבנים.

אין לעשות שימוש ב-DTS בשחיטה כשרה בשל שלוש סיבות:

1. השיטה עלולה להטריף את הבשר.
2. השיטה אינה נחוצה.
3. המערכת כנראה אכזרית.

השחיטה היהודית נתונה מזה כמאה וחמישים שנה למתקפה, בעיקר במדינות המערב, בטענה לסבל רב ומיותר הנגרם לבהמות הנשחטות. כדי למנוע סבל זה, הועלתה דרישה להמם את הבהמה, דבר הגורם לאיבוד ההכרה מיידי, לפני ביצוע השחיטה. התשובה המקובלת לטענה זו היא ששחיטה על ידי שוחט מומחה עם סכין חד וחלק ללא פגימות, היא כמעט חסרת כאב, והבהמה מאבדת את הכרתה כמעט באופן מיידי.

עד כה דחו הרבנים את כל שיטות ההימום שהוצעו. לאחרונה פיתחה חברה אוסטרלית מערכת חדשה הנקראת DTS: Diathermic Syncope®

לד. הרב פרופ' ארי זיבוטפסקי, שו"ב. פרופ' למדעי המוח באוניברסיטת בר אילן. תודה רבה לד"ר אריאל קטן לעזרה בעריכת העברית.

במאמר קודם ניתחתי והסברתי את הבעייתיות של מערכת זו בהרחבה, ^{לה} אך מאחר והמפתחים ממשיכים ללחוץ על רבנים להתיר את המערכת, באתי להרחיב כאן ולהוסיף מספר נקודות. יש לציין כי בתגובה למאמר המדעי שלי הנ"ל, עורכי כתב עת לרווחת בעלי חיים "Animal Welfare" כתבו במאמר מערכת ^{לי} "הטיעונים במאמר בנויים היטב ומגובים בראיות מדעיות"

("the arguments in the paper are well constructed and supported by scientific evidence.")

קיצור המאמר הקודם:

המערכת נקראת DTS: Diathermic Syncope® system (מערכת העלפות על בסיס חימום דיאטרמי). כעקרון, ניתן אולי להגדיר מצב של התעלפות, בין באדם בין בבע"ח, כדרך שפירה לגרום

לאיבוד הכרה. אילו מערכת DTS הייתה גורמת להתעלפות רגעית, היה, אולי, על מה לדון. אולי. ואולי אפילו אז, לא. אולם זה לא העובדות. בקווים כלליים, המנגנון המוצע ב-DTS משתמש במוליך גל על מנת לנתב גלים אלקטרומגנטיים אל עבר מוח הפרה במטרה להעלות את טמפרטורת המוח עד לחום בו המוח מפסיק לתפקד בצורה תקינה, והבהמה מאבדת הכרה. במילים אחרות, זה כמו לחמם את מוח הפרה במיקרו-גל עד שהוא מפסיק לתפקד. מפתחי המערכת טענו בעבר שתהליך זה מביא את הבהמה לעילפון, דומה למה שקורה לפרות בחום הקיץ האוסטרלי. כמו שהראיתי, זה ממש לא נכון. זה לא גורם לעילפון אלא לאיבוד הכרה על ידי מנגנון במוח דומה למה שקורה בהימום חשמלי או סוג של אפילפסיה.

לה. Zivotofsky, A. Z. (2023). A review of the DTS: Diathermic Syncope® system with a discussion regarding its use for kosher slaughter (shechita). *Animal Welfare*, 32, e65. (הודפס מחדש בכרך הזה)

ארי צבי זיבוטפסקי, המערכת החדשה להימום קדם שחיטה (DTS) ניתוח מדעי והלכתי, המעין [2023 תמוז תשפ"ג] 246: 66-78

<https://www.machonso.org/hamaayan/?gilayon=70&id=2762>

לו. Golledge, H. D., & Nielsen, B. L. (2023). As a mature scientific discipline animal welfare must be subject to debate and opinion. *Animal Welfare*, 32, e68.

ככל הנראה החברה עכשיו מסכימה שהמערכת לא גורמת לעילפון כי הם הפסיקו לטעון טענה זו. מערכת ה-Diathermic Syncope® system אינה גורמת לסינקופה (עלפון), כפי שנרמז בשמה, אלא גורמת לחימום ממוקד של מוח הפרה עד שהמוח מפסיק את פעילותו הנורמלית, והחיה מאבדת הכרה. סביר להניח שאיבוד הכרה בדרך זו הינה תוצאה של פרכוס דמוי-אפילפסיה (מחלת הנפילה), ולא עילפון המוגדר כאובדן הכרה זמני וחולף ממנו יש התאוששות מהירה, ספונטנית ונטולת כאב.

מפתחי המערכת מודעים לכך שישנם "פספוסים", בהם הבהמה אינה מאבדת הכרה או לחילופין מתה בעקבות הטיפול. כמו כן הם מודים שלמערכת לוקח 6-10 שניות עד שהבהמה מאבדת את ההכרה. על כן, מי יעיד שאין פה סבל לבהמות שאבדו הכרה, ובטח לאלו שלא אבדו הכרה.

הטני את גדולי הרבנים בארה"ב לפני יותר מארבע שנים, פנתה חברת הפיתוח ל-OU ולכבוד הרב שכטר שליט"א לקבל מהם הסכמה

הלכתית למערכת DTS. בתמימותו סמך הרב שכטר על ההסברים שהועלו בפניו, ובח' [מר] חשון תשפ"א (October 26, 2020) כתב תשובה ראשונה לגבי המערכת. מתוך תשובתו הנ"ל ניתן להבין אלו דברים מפתחי המערכת סיפרו לו עליה, ומה מדבריהם אינו מדויק ואמין, כפי שהוסבר באופן מקיף בשני המאמרים המצוטטים לעיל.

לדוגמה, הרב שכטר כתב "באוסטרליה יש

תופעה ידועה שבימות הקיץ שהבהמות העומדות בחוץ בחמה מתעלפות ומאבדות את ההכרה - ובבחינת שינה על זמן קצר, ועשו בזה כמה וכמה בדיקות עד שביירו, שכאשר מחממים את המוח של הבהמה, בדרגה נמוכה מסויימת, היא תתעלף". זו בדיוק הטענה הסטנדרטית של החברה, אולם כבר הראיתי שמה שקורה לפרות אחרי שהמוח שלהן נחשף לגלי מיקרוגל, איננו עילפון כלל, אלא סוג של התקף אפילפטי. אפילו מפתחי המערכת עצמם מסכימים כיום שהתופעה אינה קשורה לסינקופה היפרתרמית, העילפון של הפרות בימי הקיץ החמים.

על בסיס הטעיה זו, הרב שכטר ממשיך: "הרי בהמה זו בבחינת

סיכונים מאשר חלק משיטות ההרדמה המתוארות ע"י המנחת יצחק, והשיטה בוודאות יוצרת מצב שבו החיה בגדר מסוכנת, מצב המחייב פירכוס לאחר השחיטה. ועם DTS אין פירכוס.

הרב שכטר ממשיך: "וברגע שרואים שהיא ישנה שוחטים אותה. ואין זה דומה להימום הבהמה ע"י חשמל." כעת גם מפעילי המערכת מסכימים שהבהמה איננו ישנה, ושהמנגנון הביולוגי שבו הבהמה מאבדת הכרה ב-DTS דומה למנגנון איבוד ההכרה בבהמה העוברת הימום חשמלי.

בתחילה גם הם השוו את DTS להימום חשמלי וטענו שהתהליכים אינם דומים, וששיטתם טובה יותר הלכתית. עקב כך כתב הרב שכטר: "ואין זה דומה להימום הבהמה ע"י חשמל, שהבהמה מאבדת את כח ההכרה שלה באופן בלתי חוזר". הבעיה בקביעה זו היא שהימום חשמלי כן נחשב יחסית כהפוך על ידי כמה חוקרים. כל שנה מתבצעות בדיקות המראות שהימום חשמלי הוא הפוך, וע"כ מוסלמים רבים מקבלים את ההימום החשמלי כשיטה העונה על דרישותיהם.

בריא"ה ועל כן הוא פוסק שאין צורך מבחינה הלכתית ב"פרכוס", כפי שנדרש לאחר שחיטת בהמה "מסוכנת".

לאחר בירור העניין, לדעתי אין מצב שבהמה שעברה תהליך DTS לא תהיה בגדר "מסוכנת". המנחת יצחק (ב:ז:ה) מסביר בבירור שלכל השיטות של הימום שבו הוא דן, אפילו אלו עם סיכון נמוך, החיה מוגדרת כמסוכנת ויש צורך בפרכוס. הוא כותב: "והנה זה ברור, דבסמא דשינתה, דעכ"פ מדין מסוכנת לא נמלטנו, ... ולא מבעי להימום העלעלקטרי והימום על יסוד החנקי, והימום הכעמי /הכימי/ ע"י כלאראל הידראט [Chloral hydrate¹], אלא אף על ידי נארקא נומאל ... דהרי גדר מסוכנת המבואר בש"ע, דהיינו שמעמידין אותה בגערה או במקל ואינה עומדת, אפילו אוכלת כבריא"ה, כולל ג"כ סתם חולי,....". באריכות רבה הוא מסביר את העקרונות המצביעים על מסקנתו, שהימום גורם לבעל החיים להיות "מסוכנת", והוא מסכם (מנחת יצחק ב:ז:ט): "וכיון שכן הוא, שע"י ההימום בודאי נעשה מסוכנת, בודאי דאסור לעשות כן...", מאחר שאין לעשות "מסוכנת" לכתחילה. אין ספק שהימום על ידי מערכת DTS נושא יותר

לז. משמש כסם הרגעה אנושי במשך למעלה ממאה שנה.

על DTS: התעלפות דיאטרמית (Diathermic Syncope®) לשימוש בשחיטה, ו- Information relating to DTS: Diathermic Syncope® for use in .Shechita

הדבר המרתק הוא, שלמרות שמה של המערכת, בשום מקום במסמך החדש הנ"ל לא מושמעת יותר הטענה שהמערכת גורמת לאובדן הכרה על ידי גרימת סינופיה - התעלפות. זאת בניגוד לפרסומים קודמים שלהם שהעלו טענה זו. המערכת אינה גורמת לעילפון. היא מחממת את המוח במיקרוגל עד שהוא מתחמם יתר על המידה ומתחיל לתפקד באופן לקוי. החברה טוענת שהליך זה מוביל לאיבוד הכרה תוך 3-11 שניות, "לפני תחילת כל תחושה פיזית או כאב עקב חימום יתר או נזק לעור". לא ברור לי על מה מתבססת קביעתם שאין כאבים מבישול העור והמוח.

הם עצמם מציינים, שיש כוויות בעור - "השינויים ההיסטולוגיים שנצפו במרכז אזור ההתקרחות עולים בקנה

עצם היות התהליך הפיך או לא הפיך איננה הסיבה הבלעדית בגללה הפוסקים דחו את השימוש בהימום החשמלי כבר מעל 100 שנים.

מערכת דומה לזו המשמשת להימום חשמלי בבהמות, נמצאת בשימוש יום יומי על פציינטים בני אנוש בטיפול הנקרא ECT - electro convulsive therapy, אך ברור שלא יעלה על הדעת שישתמשו ב-DTS על בני אדם.

פסקו של הרב שכטר ניתן על סמך מידע שגוי (על גבול השקרי) שהחברה נתנה לו. הרב שכטר שליט"א כמובן חזר בו מתשובה זו שהתבססה על מידע כוזב כאשר נחשף לעובדות. כיום החברה כבר לא טוענת את אותן הטענות, אולם מי יודע מה היא אומרת לשאר הרבנים היום והאם המידע הניתן אמין ומהימן?

מידע עדכני לשוק הכשרות

כחלק מהמאמץ לשכנע רבנים להתיר את המערכת, ב-20 באוגוסט 2024 הוציאה החברה חוברות של 9 עמודים בעברית ובאנגלית בשם: מידע

לה. See: Zivotofsky, A. Z., & Strous, R. D. (2012). A perspective on the electrical stunning of animals: Are there lessons to be learned from human electro-convulsive therapy (ECT)? Meat Science, 90(4), 956-961.

להוכיח שאין מריפה

בחוכמת המידע של החברה נטען:

"בחנית רקמת המוח בעין

בלתי מזוינת ובבדיקה היסטולוגית לא העלו כל נזק במחקר הנוכחי." כמו שהוכחתי במאמר הקודם, ישנו סיכוי סביר שהמערכת גורמת להטרפת הבהמה. קשה להוכיח שמשוהו לא גורם לטרפה, ולכן אם קיים חשש סביר, יש לקחת אותו בחשבון.

השאלה עליה צריך לענות היא האם

כאשר יש גורם המעלה

חשש לטרפיות, ישנה דרך להוכיח שהגורם לא מטריף?

המושג (סוטה מז.) מספרת "יוחנן פהן

גדול העביר הודיית המעשר.

אף הוא בטל את המעוררין ואת הנזקפין." ומסבירה הגמרא: "ואת

הנזקפים. מאי 'נזקפים'? במתניתא

תנא: שהיו חובטין אותו במקלות כדרך

שעושין אותו לפני עבודה זרה. אמר

להם: עד מתי אתם מאכילין נבילות

למזבח! נבילות?! הא שהיט להו! אלא

טרפיות - שפא ניקב קרום של מוח.

עמד והתקין להם טבעות בפרקע."

היינו, לפני שהיו טבעות במקדש והיו

צריכים לרסן את הבהמות הגדולות, היו

מכין אותם על הראש להפיל אותם על

הארץ. אח"כ ביטלו הנהגה זו מפני

אחד עם כוויות בדרגה שניה, ...".

לטענתם, כוויות אלו מתרחשות לאחר

איבוד ההכרה. יתכן כי למעשה תהליך

הצריבה מתחיל עם תחילת הקרינה וכן

גורם לכאב. יתר על כן, הם מפרסמים

בגאווה שלמערכת שלהם "נרשם שיעור

הצלחה של 97.8% באמצעות שימוש

במערכת בשלב הפיתוח המסחרי" ו-

"בעל החיים מרוסן באמצעות מרים

הסנטר למשך זמן שאינו עולה על 30

שניות בזמן שראש היישום ממוקם

ומסירת אנרגיית DTS מופעלת." תיאור

זה טוב ויפה אבל שחיטה בדרך כלל

יעילה ב-100% ומאחר ואין צורך למקם

מערכת במקום מדויק, זמן הריסון הוא

קצר יותר, בין 5-15 שניות.

החברה לא שינתה את הטכנולוגיה

שלה, אלא את שיטת

השייווק. בתגובה למאמרי הם כבר אינם

אומרים שהמערכת גורמת לעלפון, והם

מנסים למזער את הדמיון בין המערכת

שלהם לבין הימום חשמלי. הם איזנו

בצורה דקה את תפוקת הכוח של

המערכת ומבצעים מחקרים על מנת

לנסות להוכיח שלא נגרם נזק מבני

למוח. אבל המערכת היא אותה מערכת,

ובחברות החדשות הנ"ל אין שום

חידוש ושום דבר שאמור לשכנע פוסק

הלכתי שהמערכת מותרת.

חשש לטריפות. ניתן לשאול: היה להם לכאורה פתרון אחר. אפשר היה לעשות ניסוי. לט להכות 100 בהמות על הראש בדיוק באותה שיטה שבה היו משתמשים, ולאחר השחיטה לפתוח את גולגולת הבהמה ולבדוק אם יש נקבים בקרום המוח או לא. אם אין נקבים, ניתן להתיר את השיטה.¹ העובדה שלא עשו כך יכולה להוכיח שאין זו אלטרנטיבה מקובלת הלכתית. מדוע? יתכן שבמצב שיש ריעותא, גם אם יוכיחו שאין כאן מיעוט המצוי, אין

זה מספיק כי אי אפשר להוכיח שלא תהיה טריפה אחד מני אלף. ואף שבכל מקום אין חוששים לאחד מני אלף, מפני שהוא מיעוט שאינו מצוי, כל זה הוא במקום שהטריפה היא "במקרה", אבל כאן כאשר עושים כן בידיים, יתכן שגם מיעוט שאינו מצוי יהיה אסור, כי עצם המעשה בידיים בבהמה מסויימת מחייבת אותנו לברר מה נעשה, ואין לזה קשר למיעוט שאינו מצוי, מפני שהוא בגדר של אין מבטלים איסור לכתחילה. גם אם המערכת טובה

לט. מנחת יצחק מציין כי במקום לאסור, היו יכולים להצריך בדיקת כל גולגולת. ואפילו זה נראה וזה יותר קפדני מניסוי דגימה.

מ. ראוי לציין שהוכחת היעדר נזק היא קשה במיוחד. בסוף שנות ה-50 ותחילת שנות ה-60, התרופה תלדומיד (thalidomide) נחשבה בטוחה ואושרה לשימוש בהרדה, נדודי שינה ובחילות במהלך ההריון, במיוחד עבור בחילות בוקר. היא נרשמה באופן נרחב לנשים בהריון. רק מאוחר יותר התגלה כי התלדומיד גרם למומים מולדים חמורים, כולל עיוותים בגפיים, לתינוקות שנולדו לנשים שנטלו את התרופה במהלך ההריון. אלפי ילדים נפגעו. אירוע זה הפך לאחד המקרים הנודעים לשמצה של טיפול רפואי הגורם לנזק. דוגמה עדכנית יותר היא השימוש בשתלי רשת האגן לטיפול בצניחת איברי האגן (POP - pelvic organ prolapse) ובבריחת שתן במאמץ (SUI - stress urinary incontinence) בנשים. השיטה אושרה בהתחלה כבטוחה, ומאוחר יותר נמצא כי היא גורמת לסיבוכים חמורים. דוגמה עדכנית נוספת לתרופה שנחשבה בתחילה בטוחה אך מאוחר יותר נמצאה שהיא גורמת לנזק משמעותי היא ויאקס (Vioxx-rofecoxib), תרופה נוגדת דלקת לא סטרואידית (NSAID) המשמשת לטיפול בכאב ודלקת, במיוחד במצבים כמו דלקת פרקים. היא הוצגה בסוף שנות ה-90, נחשבה בטוחה והפכה פופולרית מאוד. עם זאת, בתחילת שנות ה-2000 החלו מחקרים להראות כי ויאקס מגדילה משמעותית את הסיכון להתקפי לב, ובשנת 2004 התרופה נמשכה מהשוק. עוד דוגמה לתרופה שנחשבה בהתחלה כבטוחה אך מאוחר יותר נמצאה כגורמת נזק משמעותי היא פן-פן (Fen-Phen - שילוב של fenfluramine ו-phentermine), טיפול פופולרי להורדה במשקל בשנות ה-90. הטיפול הוצג כבטוח אך מחקרים נוספים הראו שהוא עלול לגרום לנזק פיזי לשסתומי הלב, מה שהוביל להוצאת הפנפלורמין מהשוק. בכל המקרים הנ"ל, הרשויות חשבו שהיו הוכחות להעדר נזק, ובסוף התברר שהם טעו.

ב-99% מהמקרים לא נוכל לקבוע שהיא מותרת, כי האם מותר להאכיל טרפות של אחוז אחד כאשר הדבר נעשה במכוון?

יתרה מזו, למרות שבמדע סומכים על ניסויים כאלו, מי יאמר שבמקרה כמו DTS אפשר לסמוך על הבדיקות האלו? כל בהמה ובהמה היא סיפור בפני עצמו, כי המכשיר מכוון קצת אחרת, מבנה הגולגולות קצת שונה וכו'.

אין לפרש את הזהירות ההלכתית במקרה הספציפי הזה, שבו לא מסתמכים על ניסוי דגימה, כעדות לכך שההלכה מתנגדת למדע או דוחה אותו. חז"ל הסתמכו גם על נתונים אמפיריים. לדוגמה, בעל חיים ללא רחם אינו טריפה על סמך עובדות שנצפו (סנהדרין לג.). לנתונים שאין עוררין שהם עובדות יש סמכות כמשנה שאין בה מחלוקת (ש"ך חושן משפט כ"ה, ט, ב). אבל אין בנתונים אלו בכדי להחליט אם פגם מסוים הוא טריפה, ולא להכריע אם פעולה מסוימת גורמת לטריפה.

דין זה נהג אצל חז"ל עוד מלפני חתימת התלמוד. הריב"ש (שו"ת הריב"ש סימן תמו) מסביר שבימינו לא סומכים על המדע להוכיח שמשוהו איננה טריפה: "ואם תדון בדיני

הטרפות, על פי חכמי הרפואה; שכר הרבה תטול מן הקצבים! כי באמת, יהפכו רובם: ממות לחיים, ומחיים למות; ויחליפו חי' במת. כי אין ספק בנטלה הכבד, ונשאר בה כזית; שאנחנו מכשירים; הם יאמרו: שימות לשעתו..... לא נאמין אל חכמי היונים והישמעאלים, שלא דברו רק מסברתם, ועל פי אי זה ניסיון, מבלי שישגיחו על כמה ספקות יפלו בנסיון ההוא, כמו שהיו עושין חכמינו ז"ל, כמוזכר בפרק המפלת אני מביא רא' מן התורה ואתם מביאים רא' מן השוטים".

בעוד שההלכה בהחלט מסתמכת על מידע מדעי, קיים חשש להסתמך עליו על מנת להתיר משהו כאשר הדבר אינו מוכרע, והמדע עדיין עלול להשתנות. גם אם עתה הבהמה לא תימצא בוודאי טריפה, מי יודע מה יהיה בעוד כמה שנים. כפי שאמר המנחת יצחק (ב:כו:): "וכנודע דא"א לעמוד הרבה על דברי המומחים בזה, ומכ"ש לקולא, כמ"ש הפלתי (בסי' מ' סק"ד), דיסודות חכמי הטבע בנוי עפ"י ניסיון, היום היתה ההסכמה כך, וכאשר באו האנשים שראו ההיפוך אף הם נזורו אחור מהסכמתם ועשו כלל אחר..."

בנוסף לחששות הברורים, ישנם חששות אחרים, שאינם

עולים במחשבה ראשונה. לדוגמה, להלכה, אם מפחידים בהמה על ידי בני אדם, יש לחוש לצימוק הריאה. המנחת יצחק מוכיח (מנחת יצחק ב:כו:ז) שיש דעות שדין זה תקף אף אם הבהמה נשחטה מיד, ואם אין בודקים אותה הבשר טרף. מי יאמר שכשמתחילים לחמם בשיטת DTS אין פחד לבהמה ונוצר חשש לצימוק הריאה.^{מא}

עד כאן התייחסנו לשאלה של הטריפות עצמן. בנוסף, יש מושג של נזק שבעצמו אינו טרפה אבל עתיד לגרום לטריפה. הדוגמה המפורסמת ביותר היא סירכא בריאה. רש"י הבין את הטריפה של סירכא בכך שהסירכא היא הוכחה שהיה נקב והיא מכסה את הנקב בלי לסתום אותו לגמרי, והטריפה היא טריפה של נקב בריאה. התוספות לעומת זאת מסבירים אחרת. הבית יוסף (יו"ד לט) מסכם: "והתו' פירשו דרגילה הסירכא לבא בכל מקום בריאה בלא נקב מתוך שהיא שואבת כל מיני משקה והא דטריפה שלא כסדרן היינו משום שסופה להתפרק וחשובה כנקובה כיון שסופו לינקב." אין זה מובן מאלי, וגם אין הרבה ספרות רבני שתדריך אותנו לגבי סוג זה של טריפה

אך התוספות מתייחסים לכך ברצינות. סירות הם הסיבה למספר הגדול ביותר של פרות שנדחות. האם DTS גורם לשינוי פיזי במוח שעלול להוביל לפגם שנמנה ברשימת הטריפות? כמעט בלתי אפשרי להוכיח שלא. האם חשש זה מספיק כדי לסמן את החיה כלא כשרה? לא ברור. אבל האם חוסר הוודאות הזה מספיק כדי לדחות את המערכת? בהחלט.

ההתפתחויות האחרונות:

בנוסף לחוברות שפורסמו לאחרונה המיועדות לרבנים, החברה או נציגיהם מזמינים כעת רבנים לבקר באוסטרליה, על חשבון החברה, ולהתרשם ממערכת ה-DTS. אין שום דבר שאפשר לראות באוסטרליה, שיכול להכריע את השאלה לכאן או לכאן, שאי אפשר לדעת כבר מתוך כל מה שנכתב על המערכת ומהסרטונים שהחברה הפיקה. ברור שלאורחי החברה יהיה קשה יותר לשלול את המערכת. לדעתי, הדבר בהחלט נותן רושם של חוסר תקינות. חשוב מאוד שהמערכת תוערך על סמך המדע, ההלכה, היסטוריה של ההלכה, והתמונה הגדולה ולא על סמך

מא. בנושא של צימוק הריאה ראה: זיבוטפסקי, יוסף ; זיבוטפסקי, ארי צבי ;שחיטת בעלי חיים בנוכחות בעלי חיים אחרים. תחומין - תורה, חברה ומדינה; קובץ הלכתי לו (תשע"ז) 457-463.

חשש מקץ השחיטה או סיפורי סכנה אחרים לעם היהודי. ובוודאי לא להיות מושפע מביקור באוסטרליה ששולמה על ידי החברה.

חשוב מאוד גם להבין שמה שחדש הוא ששום דבר אינו חדש. החברה הוציאה חוברות ופרסמה מחקרים חדשים, אבל המערכת נשארה אותה מערכת, אולי עם חידודים קלים. המערכת לא גרמה להתעלפות בעבר והיא אינה גורמת להתעלפות בהווה. DTS חימם בעבר את המוח עם מיקרוגלים והמערכת עדיין עושה את אותו הדבר עכשיו. מה שהשתנה הוא השינוק בלבד, ואין זה הופך את המערכת לקבילה הלכתית.

כאמור, ישנן מספר בעיות. המערכת גורמת לבהמה להיות 'מסוכנת' ולאחר השחיטה לא קיים 'פרכוס'. המערכת גורמת ל'ספק טריפה', ולא קל להוכיח שהיא לא גורמת לטרפות ממש. מדובר ב'ריעותא' חמורה יותר מהימום חשמלי, שכבר בו נתפס החשש ליצירת טריפות כבעייתית. לא נכון להיכנס לספק כזה ב-DTS. בנוסף, נראה שמערכת גורמת לכאב וסבל לבהמה לפני איבוד ההכרה ובכך מפרה את איסורי צער בעלי חיים.

עד כאן התייחסנו רק לחששות הממשיים לגבי הכשרות של המערכת, אולם בנוסף ישנה גם בעיית מטא-הלכתית.

עצם הדיון בקשר לשימוש במערכת כזו, מרמז שיש כביכול בשחיטה הכשרה חשש לרווחת בעלי החיים בניגוד למנהג עם ישראל כבר אלפי שנים. הדיון קובע, במשתמע, שמה שנעשה עד עכשיו לא היה טוב וניתן לשפר אותו. זו עמדה רדיקלית ובעייתית מאוד.

הרב אשר וייס ניתח את המערכת והסיק בתשובה בכתב שהיא בעייתית. הוא סיים בציטוט מר' חיים עוזר (אגרת ת"מ): "כל פגיעה בהלכה זו, הן על ידי הימום שלפני השחיטה והן על ידי כל שינוי אחר, מביאה לידי כך שליהודים יהיה אסור באיסור גמור לאכול מבשר בהמה שנשחטה בצורה זו".

הרב משה פיינשטיין בתשובה העוסקת בהימום בגז בשנת 1960 (את הרלוונטיות שלו ל-DTS ניתחתי במאמר הקודם) מסיים באומרו שגם אם השיטה המוצעת תהיה מותרת (במקרה שלו), "מ"מ צריך להשתדל בכל האפשר לבטל גזירה זו ששונאי ישראל רוצים להנהיג והשי"ת יעזרנו".

כפי שכתב המנחת יצחק לגבי הימום "הנה כבר אסרו כל גדולי ישראל ההימום לפני השחיטה, וענו ואמרו שאם נעשה ההימום לפני השחיטה, אז הבשר הוא אסור כנבילה וטריפה, ואיסור זה נתפשט בכל ישראל, ... אבל כמובן שאף אם יעלה לאחד, לדחות טעמים שלי, מ"מ האיסור בתוקפו עומד, שבשביל אם לא כוונתי לטעמים האמתיים לא ישתנה הדין ח"ו." הוא

כתב זאת לגבי הימום חשמלי, טכנולוגיה שמשתמשים בה לטיפול בבני אדם ועל תרופות המשמשות לטיפול בבני אדם, וקל וחומר שיאמר אותם דברים על השיטה הנדונה לפנינו.

לסיכום, DTS בשם זה או אחר או בפרסומת שונה היא עדיין אותה DTS, ואינה מקובלת בשחיטה כשרה.



הרה"ג ר' בנימין שמואל גולדבלט שליט"א

רב של ועד השחיטה

הערות ביורה דעה סימן י'

ענף א'

בענין אם דוחקא מפליט בצונן

בסכין זו, הא כל השמנונית כבר הורד ואיך אפשר שכשחותך צונן יפלוט מן הסכין, ונראה מבואר מדברי הש"ך שדוחקא דסכינא מפלטת כדי קליפה מהסכין ולכן צריך נעיצה לפני שחותכין צונן בסכין זו.

בסוגיא דחולין דף ח': במי ששחט בסכין של עכו"ם מובא מחלוקת בין רב לרבב"ח דרב סבר קולף (בית השחיטה) ורבב"ח סבר מדיח ומבואר בגמ' ג' צדדים בפירוש מחלקותם ולשני צדדים בגמרא הפירוש בשיטת רבב"ח הווא משום דבית השחיטה הוי צונן וא"כ צריך לבאר למה צריך להדיח בית השחיטה, ובפשטות היה נראה משום שמנונית שעל הסכין וכן סבר הט"ז שם דלכל הראשונים נשאר שמנונית על הסכין אבל הש"ך

בסוף מסכת ע"ז (ע"ו): מובא דבסכין של עכו"ם צריך לנעצו בקרקע קשה י' פעמים כדי לחתוך בו צונן.

ולכאורה מבואר מחלוקת גדולה מה מועיל נעיצה זו ואיך זה מתיר את הסכין, והוא דביורה דעה סימן י' כתב הט"ז בסק"ו דבלי נעיצה אי אפשר להוריד כל השמנונית שעל הסכין ומבואר דסבר דהנעיצה מועלת להוריד כל השמנונית מעל הסכין. לעומת זה, בש"ך (בנקודות הכסף על הט"ז שם ובש"ך סק"ו) מבואר דסבר דשייך לנקות כל השמנונית מעל הסכין גם בלי נעיצה בקרקע ומה שנעיצה מועלת הוא שהנעיצה מורדת כדי קליפה מהמתכת של הסכין עצמו.

לשיטת הש"ך הזה צריך ביאור למה צריך נעיצה כדי לחתוך צונן

רש"י, ולפמש"כ ניחא דהט"ז לשיטתו
דסבר דדוחקא בלי חריפות או חמימות
אינה מפלטת כלל.

וע' בסוף סימן פ"ט שאסור לחתוך פת
וגבינה בסכין של בשר וכ' הרמ"א
דעל ידי נעיצה שרי וכ' הט"ז בסק"ו
דלדין א"צ לכל זה דדוקא ע"י דבר
חריף בולע ע"י דוחקא, אבל הב"ח שם
כתב בהדיא משום דדוחקא דסכינא
מפליט בלי חריפות וע"ש בנקה"כ
צ"ע"ק ודוק.

ולפמש"כ אפשר להרויח עוד דבר
והוא דבסוגיית צנון
שחתכו בו בסכין של בשר יש שני
פירושים ברש"י, הא' שיש שמנונית על
הסכין והב' שמוציא בליעות מתוך
הסכין וכפשוטו שני הפירושים האלה
חלוקים בתרתי, שחולקים אם דוחקא
בחרף מוציא בליעות מהסכין וחולקים
ג"כ אם דבר חריף פועל על נ"ט בר נ"ט
שנומר שמכליא ליה לשבח ונקרא טעם
ראשון, ולפמש"כ בדעת הש"ך וברש"י
דף קי"ב. לכו"ע דוחקא מפלטת אפילו
בלי חריפות ושני הפירושים נחלקו רק
בדין נ"ט בר נ"ט בדבר חריף האם נשאר
טעם שני או אם חוזר להיות טעם
ראשון ודוק.

וע"ע בש"ך בסימן י' סק"ו בסוף דבריו
שכתב דמהרמב"ם משמע

שם למד דלדעת תוספות והרא"ש
מדובר כשאין שום שמנונית על הסכין
וא"כ צריך ביאור למה צריך הדחה
(וממ"נ צריך עיון בדברי הש"ך מתוס'
והרא"ש בדף צ"ו: דכתבו בהדיא דקולף משום
שמנונית מועט שעל הסכין), והיה אפשר
לדחוק ולומר דרבב"ח ג"כ מסכים דבית
השחיטה רותח קצת ומפליט קצת [עם
דוחקא דסכינא] ולכן צריך נעיצה, אבל
האמת נראה בדעת הש"ך כמו שכתבנו
דסבר דדוחקא דסכינא מפלטת מהסכין
אפילו בצונן ולכן צריך הדחה לרבב"ח.

ובאמת מצינו בתחילת סימן צ"א
(סעיף ב' ובט"ז סק"ג) דהרמ"א
והט"ז סוברים דאפילו בלי דוחקא
דסכינא, אם אוכל כשר נוגעת בכלי של
עכו"ם שבכ"מ צריך הדחה [אפילו אם
הכלי נקי] ומובן היטב דין הדחה של
רבב"ח, אבל הש"ך שם (סק"ג וע"ע בש"ך
סימן ס"ט ס"ק ס"ו) סבר דאם הוא נקי
דאין צריך הדחה וצריך לומר בדברי
רבב"ח כמו שכתבנו.

וברש"י חולין דף קי"ב. ד"ה קישות
כ' אגב דוחקא דסכינא פליט
סכינא ובלע צנון ומדייק הפרי מגדים
(סימן צ"ו במשבצות זהב סק"ג) דר"ל
דדוחקא לבד בלי חריפות מפליט
מהסכין רק שצריך חריפות באוכל
לבלוע מה שנפלט מהסכין ומקשה
הפמ"ג שם על הט"ז שמסרס דברי

דנעיצה אינה מועלת כלל בסכין של שחיטה ולכאורה ר"ל דאחרי נעיצה עדיין צריך להדיח הבשר כשיטת הרמב"ם שפסק כרבב"ח, ולכאורה מוכח ג"כ דדוחקא לבד מוציא בליעות אפילו אחר נעיצה ודוק.

ענף ב'

שיטת רש"י בסוגיא דבית השחיטה רותח

סכין של איסורא דעכו"ם בפלוגתא דלעיל לא פסק מפני שהסכין אסורה והבשר רך לבלוע. וכשמסביר רש"י השיטה שסכין של טריפה צריך חמין, כ' רש"י משום דקא בלע שמנונית דטריפה אבל אבליעת דם לא חייש שהסכין קשה הוא ואין דם נבלע בו אלא שמנונית שהיא נבלעת בין ברך בין בקשה. וגם מבואר ברש"י דמאן דאמר בצונן סבר דבית השחיטה צונן. ולכטאורה מכל הדיבורים ברש"י משמע דסבר דנפסק להלכה דבית השחיטה צונן אבל עדיין אפשר שבסכין של עכו"ם יש חיוב לקלוף משום דוחקא דסכינא ומבואר דעם דוחקא אע"פ שהסכין אינו בולע זה מפני שהוא קשה, אבל הבשר שהוא רך עדיין יכול לבלוע.

בחולין דך קי"א: מובא מימרא דרב נחמן אמר שמואל סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח, צונן אמרי לה בעיא הדחה ואמרי לה

בסוגיא דחולין דף ח': מובא שני אופנים. האופן הראשון הוא השוחט בסכין של עכו"ם רב אמר קולף ורבב"ח אמר מדיח, והגמרא מביאה שני הסברים בכל שיטה, דרב סבר קולף או משום דבית השחיטה רותח או דאפילו אם אין בית השחיטה רותח קולף משום דוחקא דסכינא ולרבב"ח א"צ קליפה או משום דבית השחיטה צונן או אפילו אם בית השחיטה רותח אינו בולע מהסכין דאמרינן אייד דטרידי סימנן לאפוקי דם לא בלעי.

האופן השני הוא בשוחט בסכין ששחט בו טריפה דפליגי בזה רב אחא ורבינא דחד אמר בחמין וחד אמר בצונן ואיכא בליתא דפרסא למיכפריה לא צריך. ופסק הגמרא הלכתא אפילו בצונן ומסביר רש"י דגבי סכין של היתר הוא דפסק הלכתא להיתירא דלא איתסר בבליעה זו וקשה הוא לבלוע אלא ע"י רתיחה אבל גבי

לא בעיא הדחה וכתב רש"י אידי דבית השחיטה רותח בולע הסכין מן הדם ואסור לחתוך סה רותח מפני שחזור ופולט בו ומקשה הרשב"א (תוה"א בית א' שער א' י"ד:ט"ו:) שתי קושיות הא' דלפ"ז יוצא דכל המימרא אינו אליבא דהילכתא דכיון דנפסק בסכין של טריפה דהלכתא בצונן, מוכח לשיטת רש"י דנפסק דבית השחיטה צונן וא"כ אמאי נקט הגמ' כאן דבית השחיטה רותח, צוהב' הקשה דרש"י בדף ח': כ' דאפילו מ"ד בחמין ס' דדם אינו נבלע בסכין וא"כ רב נחמן אמר שמואל דלא כמאן.

לתרץ דברי רש"י נאמרו הרבה דברים באחרונים ולכאורה היה אפשר לומר דבוודאי לרב דאמר קולף או משום דבית השחיטה רותח או משום דוחקא דסכינא אז כמו שהסכין מבליע

בבשר כמו כן הדם נבלע בסכין, אבל רק קצת דם נבלע בסכין ואין דם זה יוצא מהסכין עם דוחקא דסכינא יחד עם חום בית השחיטה אא"כ יש שם רתיחות ממש. ואפילו למאן דאמר בית השחיטה רותח אינו רותח ממש להפליט דם מהסכין (וכן מבואר בחידושי הרשב"א בתירוצי ראשון ע"ש) ואפשר לומר דכשכתב רש"י בדף קי"א: דבית השחיטה רותח ר"ל כשיטת רב (או משום בית השחיטה רותח או משום דוחקא דסכינא דמליע דם בסכין) אבל אין דם זה יוצא בלי רתיחות ממש משא"כ בסכין של עכו"ם שיש הרבה בליעות דנכנס בחום של כלי ראשון וגם השתמש בו הרבה פעמים אז הבליעות יוצאות אפילו בלי רתיחות ממש רק עם דוחקא דסכינא או רתיחות בית השחיטה ומיושבים כל הקושיות בעזה"י.



ענף ג'

שיטת הרשב"א בסוגיין

הרשב"א (בתורת הבית שם) מתרץ הקושיות שהבאנו לעיל וכתב מהלך חדש בסוגיא ומחדש דלשיטת רב אפילו להסבר דהוא רק משום דוחקא דסכינא בוודאי צריך

גם קצת חמימות וסבר רב דבזה בולע הסכין מהשמנונית וכו' שעליו ובסכין של עכו"ם שצריך נעיצה הוא משום דהשתמשו בו ברותח גמור או הרבה פעמים ומשום הכי א"א

להסיר השמנונית שעליו ולמ"ד בית השחיטה רותח ממש לא תועיל נעיצה ע"ש באריכות.

ובט"ז סק"ו הבין לשיטתו דכיון דנעיצה מועלת רק לנקות השמנונית לגמרי מעל הסכין שהרשב"א ר"ל שכל האיסור בסכין של עכו"ם הוא משום שמנונית שעל הסכין וחום בית השחיטה עם דוחקא אינה מפלטת כלל מהסכין ולכן מועיל נעיצה לנקות את הסכין לגמרי, משא"כ לחתוך בן רותח ששם מפלטת האוכל הרותח ממה שמובלע בתוך הסכין ולא תועיל נעיצה וה"ה למ"ד בית השחיטה רותח לא תועיל נעיצה.

ולעומת זה הש"ך (בסק"ו וע' בדרישה) הבין לשיטתו דנעיצה מורדת כדי קליפה מהסכין עצמו (ע' ש"ך סימן צ"ג ס"ק ו' בהדיא וע"ע בש"ך סימן צ"ב ס"ק ל"ח ובשפתי דעת שם ובנקה"כ על הט"ז סימן י' סק"ו בדיבור השני) ומועלת אפילו במקום שצריך קליפה משום חמימות וממילא מחדש שהרשב"א אוסר אפילו בסכין נקי בן יומו בלי נעיצה, וכתב דלמ"ד בית השחיטה רותח ממש לא תועיל נעיצה דהבליעות שבתוך הסכין נפלטות. ומקשים

האחרונים דהרשב"א עצמו כתב דבשוחט בסכין של טריפה אינה מפלטת, והא לדברי הש"ך בלי נעיצה כן מפלטת. ותירצו האחרונים (רע"א בהגהות על הש"ך ובפמ"ג שם) דבליעות שנכנסו לתוך הסכין ע"י דוחקא עם חום בית השחיטה הוו פחות ממה שנכנסו ע"י חום ממש ונחלקו רע"א והפמ"ג ביסוד של סברא זו דרע"א מסביר דמשום הכי אפשר לומר הסברא ד"אידי דטרידי הסימנים למפלט לא בלע"י רק על בליעות חלשות שנכנסו לתוך הסכין ע"י דוחקא עם חום ביה"ש, אבל על בליעות שנכנסו ע"י חום ממש א"א להשתמש בסברא זו של "אידי דטרידי" כיון שיש הרבה בליעות וממילא אוסרים. והפמ"ג מסביר שבליעות חלשות כאלה שנכנסות רק ע"י חום ביה"ש עם דוחקא אינם יוצאות מהסכין בכלל ע"י חום ביה"ש ודוחקא משא"כ בבליעות מרובות שאכן יוצאות בדוחקא עם חום ביה"ש. והסבר זה של הפמ"ג נשמע ג"כ מהש"ך עצמו בס"ק י"ז ע"ש. ולפי הש"ך הא דבסכין של עכו"ם שצריך נעיצה אפילו לצונן צ"ל כמו שכתבנו לעיל דסבר דדוחקא מפלטת אפילו בצונן ממש (וכן כתב רע"א כאן בהדיא).



ענף ד'

כמה נקודות בשיטת הט"ז בסוגיא דשחט בסכין של עכו"ם וכו'

אחרי נעיצה אסור בבן יומו, וא"כ מבואר דמוציא בליעות וכתב הט"ז שיש להחמיר בדבריו, ובזה יש לעיין אם ר"ל להחמיר רק לכתחילה או אפילו בדיעבד, ונראה להביא ראייה נדברי הט"ז בסק"ז דהרמ"א כתב דבמקום הדחק מותר לשחוט עם נעיצה לכתחילה וע"ז כתב הט"ז דהרמ"א לא איירי אלא בסתם סכין (דסתם סכינים אינם בני יומן) אבל בידוע שהוא בני יומו לא יעשה כן לכתחילה אפילו בשעת הדחק משום שיטת המרדכי ומשמע מלשונו שמחמיר לשיטת המרדכי רק לכתחילה ובדיעבד מותר (ומשמע מדבריו ג"כ שמה שמותר בדיעבד הוא אפילו שלא במקום הדחק).

ובאמת צריך ביאור איך למד הט"ז הפשט הפשוט בדברי השו"ע והרמ"א דמדברי השו"ע עצמו משמע כפשוטו דע"י נעיצה מותר רק בדיעבד, וא"כ מה מוסיף הט"ז כשמביא את דברי המרדכי דיש להחמיר הא ממ"נ אינו מותר אלא בדיעבד ואסור לכתחילה, ואין לומר דמחמיר לשיטת המרדכי אפילו בדיעבד דהא כ' בסק"ז דהוי רק לכתחילה, ולכאורה צ"ל דבלי דברי המרדכי אנו מחמירין לכתחילה

בדין זה דשחט בסכין של עכו"ם נחלקו הראשונים אם מדובר בסכין בן יומו או אינו בן יומו. בתוס' והרא"ש מבואר דמדובר בסכין בן יומו אבל בסכין שאינו בן יומו מותר בדיעבד בלי קליפה אפילו למאן דאמר בית השחיטה רותח וכפשוטו ר"ל דסתם סכין הוי נקי ולכן כל השאלה היא לעניין בליעות שבתוך הסכין ואחר מעל"ע אינם אוסרים כמו בכל כלי שאינו בן יומו.

והט"ז (סימן י' סק"ו) לא ניחא ליה בפירוש זה מכמה טעמים ע"ש ור"ל דתוס' והרא"ש ס' ג"כ דהסכין מלוכלך (וכמו שהבאנו מהרשב"א) ומה שמותר באינו בן יומו הוא משום דשמונית כזה דק כשמונית שעל הסכין ג"כ נפגם במעת לעת וכמו הבליעות שבתוכו (וע' בסימן ק"ג סעיף ו' מחלוקת ראשונים בעניין זה), ובזה מיושב קושיא עצומה בדברי תוס' והרא"ש דבדף ח': כתבו שניהם דסוגייתנו מדובר רק בסכין בן יומו ובדף צ"ו: כתבו שניהם שהאיסור הוא משום שמונית שעל פני הסכין ולדברי הט"ז מיושב היטב.

ואעפ"כ הט"ז עצמו (בסק"ד) מסכים שבמרדכי מפורש דאפילו

והק' הש"ך בנקה"כ ע"ז דבסכין של טריפה אפילו נשתמש בה תדיר מספקת נעיצה ובסכין של עכו"ם נעיצה מועלת רק בדיעבד וצ"ל משום דסכין של עכו"ם נשתמש בה ברותח וסכין של טריפה נשתמש בה רק בבית השחיטה וא"כ למה לא כתב כן הט"ז כאן, ולכאורה מבואר דהט"ז מיישב אליבא דהראשונים והרשב"א בראשם שסברי דבסכין של עכו"ם מהני נעיצה אפילו לכתחילה, ולפ"ז לולי דמסתפינא אמינא דאע"פ דמפורש ברמ"א דבנעיצה מותר רק ע"י הדחק, הט"ז עצמו חולק ע"ז וסבר (דבמקום שאין אנו חוששין לדעת המרדכי) דבסכין של עכו"ם מותר לכתחילה לשחוט ע"י נעיצה ובזה מיושבים הקושיות דלעיל ודוק. (וזכרני שאבי מורי שליט"א הזכירני הרבה פעמים שקיבל מרבותיו וצ"ל שבהרבה מקומות הט"ז מפרש דברי הטור על אף שהודפס בצד השו"ע).

אפילו אחר נעיצה משום שיטת הרמב"ם (ע' כס"מ ושאר נו"כ שם) אבל זה רק שלא במקום הדחק, ומוסיף הט"ז דאפילו בשעת הדחק צריך להחמיר לכתחילה אפילו אחר נעיצה ומשום שיטת המרדכי. (והיו מבני החבורה שרצו לחדש להיפוך שבלי שעת הדחק מחמיר הט"ז לשיטת המרדכי אפילו בדיעבד ורק בשעת הדחק מתיר בדיעבד ולענ"ד נראה כמו שכתבתי).

ויש לעיין בכל זה בסכין שאב"י אם גזרו אטו בן יומו ובכל החומרות לכתחילה שכתבנו אם מחמירין גם באב"י ודוק.

וע"ע בט"ז ס"ק ט"ו במה שכתב שהחילוק בין סכין של טריפה לסכין של עכו"ם הוא רק דסכין של עכו"ם נשתמש בה תדיר משא"כ בסכין של טריפה נשתמש בו רק בפעם אחת,

ענף ה' ❖

כמה נקודות בשיטת הש"ך בחיוב נעיצת הסכין

הט"ז סק"י כ' וז"ל שנעיצה הוא בכל מקום במקום קליפה וכמ"ש האיסור והיתר והבאתיו בש"ך סימן צ"ג סק"ו עכ"ל. ומשמע שנעיצה מסירה כדי קליפה מהסכין.

כבר הבאנו שבש"ך בסימן י' סק"ו מבואר דאפילו בלי נעיצה שייך שהסכין יהיה נקי לגמרי, ומה שנעיצה מועלת היא שעם הנעיצה הלכה לה הקליפה הדקה של הסכין ובנקה"כ על

ולכאורה צ"ע לפ"ז דבשחט בסכין של עכו"ם דמועלת נעיצה לשיטת הרשב"א לשחוט בו לכתחילה, הא למה תועיל נעיצה, הא אפילו אם הנעיצה מסירה קליפה אחת מהסכין הא הסכין מלא בליעות של טרפות והקליפה השנייה שנשארת אחרי הנעיצה תאסור הבשר, וכן הקשה הדרישה, ועל זה תירץ הדרישה דמה שנבלע בקליפה החיצונה של הסכין הוא יותר ממשי ויוצא עם דוחקא דסכינא עם חום בית השחיטה, משא"כ בקליפה השנייה הוא ממש בלוע וצריך חום ממש להפליטו, וזוה מובן מה שכתב הרשב"א בתורת הבית שנעיצה מועלת רק למ"ד בית השחיטה צונן אבל למ"ד בית השחיטה רותח אינה מועלת.

ועם חידוש זה של הדרישה אפשר לתרץ עוד קושיא בסוגיין והוא שבש"ך ס"ק י"ד מבואר דאפילו למאן דאמר בית השחיטה רותח כיון דאנו רואין שמפליט רק כדי קליפה בבשר אז נכנס רק כדי קליפה בסכין ולכאורה קשה א"כ לשיטת הש"ך למה לא תועיל נעיצה למ"ד בית השחיטה רותח, ועוד קשה דבסכין ששחט בו כשרה מבואר בסימן י' סעיף ב' דמועלת בה עירוי לכתחילה אבל בסכין של עכו"ם אינו מועיל עירוי לכתחילה ונעיצה ג"כ אינה מועלת לכתחילה אע"ג דלשיטת הש"ך

שניהם (עירוי ונעיצה) מכשירים כדי קליפה (דעירוי מפליט כדי קליפה ונעיצה מסירה כדי קליפה) וביסוד הזה של הדרישה דעדיין יש בתוך הסכין עוד בליעות מסוג אחר וכו' הכל מיושב בטוב טעם.

ולשיטת הש"ך אנו חוששין לכתחילה לשיטה שסבר דבית השחיטה רותח (ע' בכסף משנה על הרמב"ם) ולכן בסכין של עכו"ם לכתחילה אפילו נעיצה אינה מועלת ובדיעבד אפילו הדחה מספקת באינו בן יומו (ע' פרי חדש שכתב כן ודוק היטב) ובסכין ששחט בו כשרה לכתחילה צריך הגעלה לחתוך בו רותח אבל בדיעבד לרוב ראשונים מותר כיון דבית השחיטה צונן וסכין קשה לבלוע ובשחט את הטרפה סגי בהדחה לשחוט בו בהמה אחרת דהוי כבדיעבד דא"א להגעיל את הסכין בין כל בהמה טריפה (כן מבואר בש"ך ס"ק י"ד) וברגיל לשחוט טריפות דמבואר בסעיף ג' דצריך נעיצה, ונעיצה מספקת אפילו לכתחילה כ' הש"ך (בס"ק כ"ב) דאינו כסכין של עכו"ם דסכין של עכו"ם בלע טובא ע"י רתיחה ממש משא"כ הכא. ולכאורה קושיית הש"ך צ"ב הא ברגיל לשחוט טריפות כבר הבאנו דברי הש"ך דזה נקרא מצב של בדיעבד, והא בסכין של עכו"ם כשר

בדיעבד בנעיצה ולמה מקשה הש"ך אהדדי, ובאמת אפילו לתירוצו של הש"ך קשה למה צריך נעיצה הא הפמ"ג (בשפתי דעת ס"ק כ"ב) מבאר בדביעבד בשחט בסכין אפילו בנשתמש בו לטריפות כמה פעמים מותר בלי נעיצה משא"כ בסכין של עכו"ם בן יומו ולפי דבריו קשה למה צריך נעיצה כלל הא כבר כתב הש"ך דבין שחיטה לשחיטה הוי כמצב של בדיעבד, ויש לומר דיש הבדל גדול בין מי ששחט בהמה טריפה אחת שא"א לזוהר בזה ונקרא מצב של בדיעבד, משא"כ במי ששחט הרבה טריפות בזה אחר זה דכבר אינו נקרא מצב של בדיעבד ודוק.

ועוד קשה דהש"ך בס"ק ט"ו מקשה דברגיל לשחוט בו כשרות מותר לחתוך בו צונן ע"י הדחה אבל ברגיל לשחוט בו טריפות צריך נעיצה לשחוט בו ומתרץ משום דדם משרק שריק, וצ"ע מה הקושיא הא לשיטת הש"ך עצמו אנו חוששין למ"ד בית השחיטה רותח (לכה"פ רותח קצת ע' ש"ך ס"ק י"ד וכו') ואין כאן קושיא כלל ולמה צריך לתירוצו, ומדוחק הקושיא צ"ל דעיקר קושייתו הוא ממה שאפילו לחתוך בו רותח מותר בדיעבד עם הדחה (וק"ק מהשפתי דעת ס"ק כ"ב שהבאנו לעיל בסמוך ויש ליישב ודוק).

ענף ו'

הלכה למעשה במי ששחט ג' נבילות או טריפות זה אחר זה

נשאלתי הרבה פעמים משובי"ם ירא שמים מרבים למה אין אנו חוששין להלכה המובא בסימן י' סעיף ג' דברגיל לשחוט טריפות צריך נעיצה. ולהשיב על שאלה זו צריך קודם לסכם מה שמובא שם. דהמחבר כתב וז"ל ואם רגיל לשחוט בו טריפות תדיר צריך נעיצה עשר פעמים בקרקע קשה עכ"ל

והש"ך (ס"ק כ"א) והט"ז (ס"ק י"ז) שניהם הביאו דברי המהרש"ל דמדובר כששחט הרבה בהמות ונמצאו כמה בהמות מהן טריפות אלא דיש הבדל בין הט"ז להש"ך לקולא ולחומרא דהש"ך מחמיר אפילו אם שחט בהמות כשרות בין הטריפות אבל משמע מדבריו שצריך הרבה טריפות ובדברי

בליעות של טריפות כיון שבשעה ששחט היה יכול לגמור בכשרות ואכמ"ל.]

ג. אם בג' פעמים זה אחר זה היה חסרון בשחיטה לדוגמא אם חתך נוצות בתוך הוושט ג' פעמים זה אחר זה, או הגרים בג' פעמים זה אחר זה.

ד. בכלל בשחיטות של בהמות גסות דאנו מטריפין הרבה בהמות ומדי יום יום קורה שאנו מוצאין אפילו עשר בהמות טריפות זה אחר זה.

ומדוחק השאלות היה נראה לומר דעכשיו בשחיטות הגדולות כל האופנים האלה נעשו כמצב של בדיעבד וכמו שהבאנו מהש"ך בס"ק י"ד ועכשיו א"א לומר דבהרבה טריפות אפשר לזהר והכל נקרא בדיעבד ודוק. ועוד יש לצרף דכיון דאנו נוהגין לקלוף בשר בית השחיטה משום דם שנצרר בתוכו (ע' ברמ"א בסימן ס"ז סעיף ד'), משום זה אין אנו צריכין לחשוש לנעיצת הסכין והוי מעין מירי דאורחיה בהדחה בסימן צ"א סעיף ב'. ולפ"ז יש להחמיר לקלוף בית השחיטה אפילו אם אין דם נצרר שם ואפילו בעופות אפילו אם אין שום דם עליו וצ"ע.

הט"ז מבואר דמחמירין רק אם הטריפות היו ברציפות א' אחרי השני אבל דהלכה זו נאמרה אפילו אם היו רק ג' בהמות טריפות בזא"ז דנקרא כבר חזקה ע"ש.

לפ"ז יש לדון בכמה אופנים הרגילים בכל השחיטות:

א. בעופות אם בדק הסכין ומצאו פגום דמורידים כל העופות ששחט מהבדיקה האחרונה עד הבדיקה הזו ולכאורה זה בוודאי נקרא רגיל לשחוט טריפות בין להש"ך ובין להט"ז.

[באמת באופן כזה נראה ברור דאין כאן בית מיחוש דאם מצאו פגימה על הסכין בוודאי ישחזו את הסכין לפני שימשיך לשחוט והשחזה מועלת במקום נעיצה דלהט"ז כל המעלה של נעיצה הוא לנקותו לגמרי ולהש"ך נעיצה מורידה קליפת הסכין והשחזה עושה את שניהם (וע' ברע"א בהגהות על הש"ך בסימן צ"ו סק"ג אם קינח בדבר קשה מהני במקום נעיצה).]

ב. אם בג' פעמים בזה אחר זה לא שחט רוב הסימנים בבהמות.

[באופן זה יש לחקור האם יש בכלל



ענף ז'

הלכה למעשה בבהמה שנחתכה בסכינים ומסרים שחותכים בהם נבילות וטריפות

בשחיטות שלנו יש הרבה פעמים שחותכים הבהמה בסכין או במסור, ומשתמשין באותו סכין או אותה מסור לנבילות וטריפות וכשרות והסכין חותך בתוך שמנונית של נבילה וטריפה וכשירה ובתוך איסורי חלב וכו', ומקשים העולם שאפילו אם אין אנו מחמירים לדברי הפמ"ג בכמה מקומות בתחילת סימן צ"א (דסבר דאם נגע איסור בהיתר מיד צריך שפשוף גדול), הא מיהת דלכו"ע אם יש דוחקא דסכינא בדבר ששייך בו שמנונית שצריך אח"כ שפשוף היטב (ע' פתחי תשובה סימן צ"א סק"א וסק"ג וכו').

ואין לומר דסומכין בזה על הדחה ראשונה שלפני מליחה דהא הראשונים מקשים בסימן י' מקשים דבגמרא כתוב דאם שחט בסכין שאינה כשרה שצריך להדיח בית השחיטה ומקשים הראשונים למה א"א לסמוך על הדחה שקודם מליחה ואחד מהתירוצים של הראשונים בשם רבינו יונה הוא דמשום דם סגי בשפשוף במים אבל כאן משום איסור שמנונית צריך שפשוף גדול בידים היטב, ותירוצו זה מובא בש"ך (סימן י' סק"כ) ובט"ז (שם סק"ה).

ובערות השלחן (סימן ס"ד סעיף נ"ד וע' בש"ך שם ס"ק י"ד) ובמנחת יצחק כתבו דכיון דאנו מחמירין לשרות כנגד חצי שעה זה הוי כמו שפשוף גדול בידים היטב ועל זה סומכים כל ההכשרים כיון דא"א באופן אחר.

ולפ"ז לכאורה אם חלק מהבשר שנחתך בסכין כזו נשאר חוץ למים לכמה דקות דבפתחי תשובה בסימן ס"ט סק"ה מקיל בשם הפמ"ג דלמעשה היה גם ריכוך וגם אין דם בעין, אבל בימינו לכאורה צריך להחמיר יותר לקיים בו החיוב לשפשוף היטב ומשום יצטרך שכל הבשר (במקום החיתוכים) יהיה תחת המים לכל החצי שעה.

וכן בדיעבד אם לא שראו רק הדיחו היטב דמיקל הרמ"א בסימן ס"ט סעיף א' היום אפשר שצריך להחמיר דשמנונית נבילות וטריפות עדיין לא היה להם השרייה שבמקום שפשוף גדול.

וכן אם מלח ולא הדיח תחילה דהרמ"א מתיר בהפסד מרובה בהדחה ומליחה שנית, אפשר דהיום אסור אפילו בהפסד מרובה דיש עליו שמנונית של נבילות וטריפות והמלח מכניסו לתוך הבשר. ויש עוד הרבה נ"מ מזה ואכמ"ל.



מדור שאלות
ותשובות השובי"ם
עם רבני הועד



בעניין מיעוט המצוי בבדיקות העופות

שאלת הרב יואל דניאל פרלמן שליט"א
רב ושו"ב מומחה, בועד השחיטה מהדרין לונדון

ארובא דליתא קמן, ואין המיעוט חשוב כאילו הוא ספק איסור, רק שיש חובה מוטלת על הגברא לבדוק לכתחילה. אך חזינא לדעת מעכ"ת שלא היה נוחא ליה בזה ונטה לומר שיש לאסור גם בדיעבד. ואשר על כן אוותה נפשי לקבל מפיו שליט"א דברים ברורים אשר ממנו לא נטה בשחיתות הנעשים תחת השגחתו המפוארה.

ובאמת יש מזה כמה נ"מ במה דבדקין טריפות העוף היכא שיש מיעוט המצוי, כגון עוף שנאבד המעיים שא"א שוב לבדוק, או בצומת הגידים שאם פספס הבדוק עוף אחד יהיה טורח מרובה מאד אשר כמעט בלתי אפשרי למצוא אותו העוף אחרי שיצא מידו.

ודעת כמה פוסקים שאין לאסור בדיעבד אם לא בדקו אחרי

החיים והשלום למעכ"ת הג' מוה"ר רבי נחום ברגר שליט"א, רב ועד השחיטה מהדרין דלונדון, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה. משמיא קזכי ליה להרים ולהעמיד רמת שחיתותנו בתכלית ההידור בסידור נפלא, וכבר שיבחוהו רבנים ומומחים מכל קצוי תבל ואמרו כזה ראה וקדש, ואשרי חלקי שזכיתי להיטפל לעושי מצוה ליטול חלק במשימה הנעלה הזו.

אחדשה"ט, נפשי בשאלתי לשמוע ממעכ"ת שליט"א הוראה ברורה במה שדברנו בענין חובת הבדיקה במיעוט המצוי, אשר בא לידינו באופן מעשי ע"י עובדא שאירע בשחיתתנו, ואז דנתי לפניו שלדינא יש לנו לנקוט שהוא רק חיוב לכתחילה לבדוק, אבל היכי שא"א לבדוק, כגון שנאבד, אז מותר אפי' בלא הבדיקה, משום שבכה"ג סמכינן

ובביאור הגר"א כתב הטעם משום דהוי מיעוט המצוי טובא, כגון בטריפות הריאה, ולכן אסור לסמוך לכתחילה על הרוב מומחין.

ובש"ך שם סק"ה כתב בשם הב"ח דאפי' אם אפשר למרדף בתריה חשיב כליתיה קמן למיבדקנהו וכדיעבד דמי, מאחר שיש קצת טורח למירדף בתריה. ולפי"ז י"ל דה"ה בכל מיעוט המצוי שכשיש טירחא בדבר לבדוק, אין אנו חייבין בבדיקה, שהרי כבר ביאר לנו הגר"א שדין רוב מצויין אצל שחיטה שאין אנו סומכין עליו לכתחילה כשאפשר לברר, הוא מדין מיעוט המצוי.

ועתה ראיתי שכן נראה גם מדברי הרמב"ן במלחמות בסוגיא דרוב מצויין בריש מס' חולין, דמיעוט שאין מומחים הוי מיעוט השכיח ולכן אין אנו סומכים על הרוב מומחים היכא דאפשר לברר, וכן דעת הר"ן שם. אמנם ברא"ש שם סי' ט"ו כתב דמיעוטא דאין מומחים לא שכיחא, דאם באמת הוה מיעוטא דשכיח היה לנו לומר סמוך מיעוטא דאין מומחים לחזקה דלא נשחטה והבהמה אסורה. ולדבריו נראה דעכ"פ יש להקל במיעוט המצוי כשאין עמו חזקה לאיסור כלל, אך כשיש חזקת איסור, אז אסור אפי' בדיעבד אם לא ביררו.

מיעוט המצוי. וכן פסק בשו"ת מהר"ם לובלין סי' כ"א, והביאו הש"ך סי' ל"ג סקכ"ג, שבדיעבד מותר אם לא בדקו אחרי מיעוט המצוי. וכן פסק החכמת אדם כלל י"ד סע' ל"ד שבטריפות המצויים חייבין לבדוק אחריהם, אך בדיעבד כשר אם לא בדקו, חוץ מן הריאה שאין להקל בדיעבד רק במקום הפס"מ. וכן נראה דעת המג"א באו"ח סי' ח' ס"ק י"א ממש"כ שם לענין חובת הבדיקה בציצית עיי"ש.

אך באמת יותר מזה מצינו בכמה פוסקים, שלא רק בדיעבד היכא שא"א לבדוק עוד, אלא ה"ה כאשר יש טורח מרובה בבדיקה, אין הבדיקה מעכבת, וכ"כ המנחת יעקב כלל נט אות ח' והביא דבריו בפמ"ג בפתיחה לס' ל"ט, וכ"כ בבני"א שער רוב וחזקה סי' י'.

ועוד הבאתי ראייה לזה, לומר שהוא רק חובה לבדוק לכתחילה, מדברי הגר"א ביו"ד ריש סי' א', דקיי"ל שם דרוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם, רק דלכתחילה אין סומכין על הרוב היכי שאפשר לברר, דהיינו לדעת המחבר מותר ליתן למאן דאתי מעלמא לשחוט, על סמך שיבדקנו לבסוף לראות אם הוא מומחה, ולדעת הרמ"א גם בזה מותר רק בדיעבד, דלכתחילה צריך לברר מקודם שנותנים לו לשחוט.

גם דיברנו אם יש להביא ראייה מדין נאבדה הריאה. אשר לרוב הראשונים טעם בדיקתה הוא משום דטריפות הריאה הוי מיעוט המצוי, וכן כתב בביאור הגר"א בסי' ל"ט ובסי' פ"ד. ואף לדעת הרשב"א בחולין דף ט' שהביא עוד טעמים לבדיקת הריאה, עכ"פ ודאי ל"ג ממיעוט המצוי, כמבואר מדבריו שם. והנה דעת רש"י בסוף סוגיא דרובא דליתא קמן בפרק קמא דחולין, דנאבדה הריאה מותרת משום דסמכינן ארובא, ומיהו כתבו הראשונים בדעתו דכל זה היכא שא"א לבררו אבל כשאפשר לברר צריכים לבררו, ומה"ט הוא דכתב רש"י שאין מפרסמין הדבר, כדי שלא ילמדו ממנו לבטל הבדיקה לכתחילה. וכן פסקו כמה ראשונים כדעת רש"י להקל בבדיקת נאבדה הריאה. אמנם במרדכי ובהגהות אשר"י הביאו שרש"י נחלק בזה על דעת רבו ר"י הלוי, שס"ל דהיכא דאפשר לברר לא אזלינן בתר רובא כלל, ואפי' בדיקתה אם נאבד אסור, כיון שמעיקרא היה אפשר לברר. וכן הביאו דעת בה"ג וראב"ן כהר"י הלוי לאסור בדיקתה.

והנה במחבר סי' ל"ט ס"ב פסק שאם בא כלב או עכו"ם ולקח הריאה קודם שבדקו מותרת, והיינו כדעת רש"י ודעימיה, וברמ"א כתב שיש מחמירים בנאבדה הריאה, וכתב שאין להתיר רק

בהפסד גדול. ועיי"ש בש"ך סק"ה שלכ"ע מדינא מותר, דבהמה כיון שנשחטה בחזקת היתר עומדת, רק שהאוסרים ס"ל דמאחר שתיקנו חז"ל לבדוק הריאה, היו צריכים לאסור אפי' בדיקתה דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתם דכל אחד ישליך הריאה בלא בדיקה. ומדבריו משמע שיש תקנה מיוחדת גבי בדיקת הריאה, ולא רק שדין מיעוט המצוי מחייב הבדיקה.

אמנם בראש אפרים האריך לפרש שם בדעת הט"ז סק"א שס"ל שלדעת האוסרים לא סמכינן כלל ארובא במקום שאפשר לברר, ונעשה כספק טריפה ולכן הוא אסור בדיקתה. וכן הביא שם בראש אפרים שהוא דעת הפרי תואר בדברי האוסרים, ובאמת שאין אנו רואים שהוא מוכרח כ"כ לומר כן בדברי הט"ז, אבל עכ"פ חזינן שיש דיעה כזו לומר שלהאוסרים הוי מיעוט המצוי בגדר ספיקא ולא רק בגדר חומרא כדעת הש"ך.

אך הדבר ברור שאף לדברי הט"ז לא קיי"ל בהא כדברי האוסרים לומר שהוא אסור מדינא, וכן הוכיח השער אפרים, שהרי הרשב"א כתב דלדעת הר"י הלוי אין הריאה בכלל בני מעיים, שאמרו שם שאם בא זאב ונטלן והחזירן כשהן נקובים שאין חוששין שמא במקום נקב נקב, ולהר"י הלוי שאוסר

בנאבדה הריאה בע"כ שאין הריאה בכלל בני מעיים, והרשב"א נחלק עליו בזה, ואילו לדין הוא מותר דתלין אזאב, או אידא דטבחא, בסי' ל"ו סע' ה'. ומה מוכרח דאנן קיי"ל כמאן דמתיר מדינא בנאבדה, ומה שהחמיר הרמ"א בזה ודאי הוא חומרא בעלמא גבי ריאה, וכמו שהוכיח הש"ך שם סק"ח מלש' הרמ"א שכתב "ויש מחמירין" ולא כתב בלש' יש אוסרים.

אמנם עתה ראיתי שאכן יש פוסקים המחמירים בכל מיעוט המצוי עכ"פ בדליכא הפסד מרובה, דס"ל שכמו שאנו מחמירים גבי ריאה שנאבדה במקום שאין הפסד מ"ה"ה שיש לנו להחמיר בכל דבר הטעון בדיקה מדין מיעוט המצוי. וכ"כ הפמ"ג בסי' פ"ד בשפ"ד ס"ק כ"ט, וכן צידד בתורת יקותיאל שם. אך עכ"פ עדיין נראה שלדינא יש לנו לנקוט לקולא כשאר פוסקים שהזכרנו, מאחר שאפי' להאוסרים הלא הוא רק מחומרא בעלמא במקום שאין הפסד מ"מ, ומודים שהוא מותר מדינא, וכדקיי"ל בריאה גופא. וא"כ היה לנו לסמוך בזה על שאר פוסקים הסוברים שזה מותר בדיעבד גם שלא בשעת הדחק.

ולכן בטריפות העוף שאנו רגילים לבדוק מחמת מיעוט המצוי,

היה נראה שיש לנו להקל בדיעבד אם עבר אחד בלא בדיקה כמאן. וכל זה אפי' אם נניח שיש כאן באמת מיעוט השכיח של טריפות המחייב בדיקה מדינא, אבל באמת יש כאן עוד כמה צדדים להקל, כגון מש"כ הפ"ת סי' ל"א היכא שרק הריעותא שכיח, ולא עצם הטריפות, וגם יש לדון בכמה אחוזים של טריפות נחשב כמיעוט המצוי. אבל לכתחילה ברור שיש לנו להקפיד על הבדיקה הנכונה, אם מדינא אם מחמת זהירות יתירה, וכדמצינו בפוסקים שבדבר שרבו החששות היו עושים תקנה בעיר לבדוק, כגון בוושטות של אווזות הנלעטין בסוף סי' ל"ג.

ועי' אג"מ יו"ד ח"א סי"ט שהוכיח שמדינא יש חיוב לכתחילה לבדוק טריפות העוף המצויים, אך טעמו אינו מדין מיעוט המצוי, אלא שהוא בא מכח מש"כ הרשב"א בחולין דף ט' שטעם חיוב בדיקת הריאה הוא משום שמוזמן לראותו מיד בפתיחת הבהמה ואם אינו בודקו הוי כמעלים עין מן האיסור. ולזה כתב האג"מ דבטריפות העוף שמוציאין אותם לבדיקת וטרינר, אם לא יבדקם הלא יהיה נחשב כמעלים עין מן האיסור. ואף הוא העלה שם שאין חיוב זה אמור רק כאשר אין בו טורח רב דאז הוא נראה כמעלים עין מן האיסור.

שהביא דברי הרשב"א לדינא, שהרי רוב הפוסקים סוברים טעם בדיקת הריאה משום מיעוט המצוי, וא"כ הרי אינם סוברים כדעת הרשב"א שמחייב מטעם מעלים עין וצ"ע.

כל זה רשמתי לברר היוצא מדברי הפוסקים לדינא, אך ידעתי כי בשחיטת מהדרין שלנו המיוחדת בתפארתה לא ניחא ליה למעכ"ת לסמוך על הנ"ל במקום שיש מיעוט המצוי בבירור, ולזה אצפה לשמוע ממנו חוו"ד הרמה.

ולחמעיין בדברי הרשב"א שם יראה שהוא סובר באמת שמחמת מיעוט המצוי אין חיוב בדיקה כלל. אך לטעם מעלים עין יש בו צד חומרא שאפי' אם אינו מצוי יהיה חיוב בדיקה. ולפי"ז יש ליתן טעם לחייב בדיקה בריאות העוף כמו שאנו עושים בשחיטתנו, אע"ג שבמקומינו אינו מצוי כלל וכלל טריפות בריאות של תרנגולים. ויש מקום לעיין לפי"ז אמאי אין אנו בודקים לשאר טריפות הנראות בנקל כגון בקורקבן וכדומה. אך באמת אני מתקשה בדעת האג"מ

הכו"ח בכל חותמי הברכות, פה מנשסתר ' חשון תשפ"ה,

דניאל.



תשובת הרה"ג ר' נחום ברגר שליט"א

רב של ועד השחיטה מהדרין בלונדון



והשבתי לו:

בס"ד

אל כבוד ידידי החשוב הרב דניאל שליט"א

יישר כוחך על החיזוק הגדול, מי כמוך יודע כמה כוחות צריך לזה. והאמת כי כבר אין כוחי ודעתי איתי כתמול שלשום. ויישר כוחך על שהסכמת להיות לאחיעזר ולאחיסמך. וזכות הרבים תלוי בך.

וכבר אמרו רז"ל לא ידור איניש . . .
.. תלמידי חכמים, ופירש רש"י
שאינם טרודים בצרכי העיר. ואשרי
עיר מנשסתר שיש בה גם תלמידי

חכמים אשר הם גם טרודים בצרכי העיר. ויזכהו השם מידה כנגד מידה שמוסר נפשו לעם ישראל, וישלח לו ולבני ביתו וכל הנלווים אליו כל מילי דמיטב בריות גופא ונהורא מעליא מתוך נחת והרחבת הדעת.

בעת 'י חשון פ"ה שאני בטיסה מארץ ישראל לברזיל דרך פאריז. קצת הורווח לי מן הטרדות ואמרתי להשיב תיכף ולו רק להראות חביבותו לפניי, על אף שאין לי אלא ספרים בודדים להוצאת הדרך, אך קיבלתי ממורי שתורה לאו בשמים היא, ואין דנין אפשר משאי אפשר. ואני מודה להשם יתברך כל יום שניתב דרכו להושיבו על מקומי בבית השחיטה.

וכיוון שממילא נתעכב השליח עד שטסתי שוב ביום ג' אדר ש"ז שוב לדרום אמריקה דרך לונדון (לצרכי הכלל, ודי למבין). ושוב הורווח מעט מן הטרדות, אמרתי להוסיף עוד כמה נקודות ומראי מקומות הרשומים בזכרוני.

במה שכתבת על מה שנדברנו קצת. וכדי להשיבך לגופו של עניין חוות דעתי העניה. אתחיל מגופא דעובדא ומיניה יתפשטו כל העקמומיות.

בשחיטתנו שזיכני השי"ת שהיא המהודרת ביותר וממילא ברור שתקנות

ניהול וסדר השחיטה חייבים להעמידם על יסודות איתנים, ועל הצד היותר טוב, שכך קיבלתי ממורי אבי הגאון שליט"א, וכך שמעתי גם מהרב וואזנר בעל השבט הלוי זצ"ל, שכשרות לציבור צריך להעמידה על לכתחילה וקל וחומר כשרות למהדרין וממילא מקפידים על קוצו של יוד. ומשתדלים שיהיה תמיד לכל השיטות ולכל הדעות.

אחד התקנות שהעמדתי הוא, שבדרך כלל אם יש מעל עשרה אחוזים טרפות, מסוג אחת (ויש לי לדון בזה, אם צריך על כל פנים טרפות מסוג אחד או צירוף של כמה יצטרפו יחד לכדי השיעור, ופליאה עצומה על הדברי סופרים (יברוב) סימן ל"ט למטה שם, אין בזכרוני הס"ק המדויק. שהמציא כן מהבית אפרים, לדידי אמנם יתכן שכמה סוגי טרפות יכולות להצטרף אם הם במקום אחד, היינו נגיד כולם בגידים או כולם בריאה שיש חיוב לבדו המקום, שמיעוט המצוי מעורר עניין במקום הטרפות שצריך להסתכל בה, לא סוגי הטרפות. אבל אם יהיו טרפות בריאה וטרפות ברגל וכליות שכל אחת לחוד אינו מיעוט המצוי ולומר שיצטרפו לכדי שיעור מיעוט המצוי, זה לא כתוב כאן ולכאורה טעות היא), אזי כל אותו היום אינו מהדרין, וביותר משליש טרפות כנ"ל פוסלים כל היום.

ובקצרה:

ראשית כל יש לדון מהי "מיעוט המצוי". יש בזה כמה שיטות בפוסקים, יש אומרים קרוב למחצה, ויש אומרים עשרה אחוזים, וי"א חמשה ממאה, או אפילו פחות ויתכן אפילו אחד מני אלף אם זה רגיל להיות כל פעם (לדידי צ"ע בזה) או שאינו בגדר "יוצא מן הכלל". למעשה נהגו כמעט כל בתי הדין ומערכות הכשרות למהדרין, להעמידה על עשרה למאה על יסוד המשכנות יעקב, (ומו"ז בבית אפרים לא חלק עליו בזה). וכבר נתקבל כך בארץ הקודש על דעת רבי מאיר ברנסדורפר זצ"ל.

(ויש) לי בזה מהלך שאפילו לשיטות שאם רגיל להיות תמיד נחשב למיעוט המצוי, וזה שיטת השבט הלוי, לדעתי אי אפשר להשוות שחיטה גדולה ותעשייתית למה שהיה בעבר, וממילא יתכן שהנמדד עם 5-10 עופות ואז יתכן ששיעור עשרה אחוזים תואם לזה, ואכמ"ל כעת).

וממילא מזה קבעתי שביום שיש עשרה אחוזים טרפות על כל פנים, ויש חיוב בדיקה מחמת מיעוט המצוי אזי חוששני שלמרות הכל אולי פספסנו משהו וממילא למהדרין אינו ראוי.

וממילא מטעם זה, כדי שלא יהיה הפסד גדול לסוחרים, אנו שולחים אחד שיבדוק המשקים קודם השחיטה, כדי לנסות ולוודאות שלא יהיו הפתעות. ובדרך כלל ברוך השם קולעים אל השערה.

יום אחד, למרות שהעופות כאמור נבדקו כשבוע קודם השחיטה לדעת אם יש בעיות בצומת הגידים. קרה, וקורה לפעמים שעדיין כאשר מגיע לשחיטה מוצאים אנו הרבה שאלות ו/או טרפות בצומת הגידים.

כמובן שביום כזה מאיטים את הליין מאוד, ומוסיפים בודקי גידים, בכדי שחס ושלום לא יפספסו ויבדקו היטב כל עוף ועוף.

וכאמור בדרך כלל אני מורה ובא. שבאם יש כעשרה אחוז טרפות. כל אותו יום אינו הולך למהדרין כלל. ואם יש יותר משליש אנו מטריפים כל המשק.

ומכיוון וקרה כעת כך: נפשו היפה בשאלתו למה אינו מהדרין גם ביום שיש עשרה אחוזים טרפות. כמובן ששאלת חכם, חצי תשובה, וכאן שהחכמתו מרובה היא תשובה שלמה. אך כדי לחדד דרכי בהעמדת הכשרות אמרתי להשיב לו.

פשוט וברור שגם על טרפות הרבה פחות מזה השיעור אנו מקפידים לבדוק כל עוף ועוף, אפילו אם יהיה אחד למאה בודקים. זולת אם זה אחד מני אלף או אלפים, דאל"כ אין לדבר סוף. ואף על פי כן, אף גם בזה כל כמה דאפשר בודקין.

ועל כך כתב תשובתו שלהלכה אף שיש חיוב בדיקה. היינו לכתחילה כשאפשר אבל אם קשה לבדוק ו/או יש טרחה גדולה אזי שפיר מצאנו שכשרה בלא בדיקה. וממילא אם עשה ככל יכולתו אף אם פספס אחד בדיעבד אין צריך לרוץ לבדוק אחריו וכו'.

ועל כך הנני להשיבו את אשר על ליבי **קודם** כל, הנני מסכים לכל דבריו, שלדינא באמת בדיעבד על כל פנים בשגג, ו/או כשיש טירחא גדולה, כשרה בלי בדיקה. וזה שיטת רוב הפוסקים. אציין כמה מתירים שלא הבאת אותם שרשמתי לפני קודם שיצאתי לדרך. עיין שו"ת ריח השדה, סימן ח'. ושו"ת בית אפרים ממו"ז יורה דעה סימן ו', ושו"ת בית שערים יו"ד סימן ס"ד, ועיין במטה אשר בליקוטי דינים על בית הכסות ס"א. ועוד מקורות רבים מספור. ועיין רמב"ן חולין דף ג', וברשב"א תוה"א דף פ"ד. ועיין בב"ח יורה דעה סימן פ"ו בסופו לעניין

דם בביצים, ועיין בחתם סופר לעניין תולעים יורה דעה סימן ע"ז. ומה שהבאת מהחכמת אדם, הביא כן גם בעוד כמה מקומות, עיין בחכמת אדם כלל ט"ז ס"י, לעניין וושט. ועיין בית אדם שער רוב וחזקה סימן כ"א, כתב כן במפורש באריכות.

אך יש לי בזה כמה עיונים,

א. הרי יש כמה פוסקים מובהקים שהיכי שיש מיעוט המצוי ולא בדקו ייאסר בדיעבד? ואף שכאמור לכאורה שורת הדין כדעת רוב הפוסקים שבדיעבד כשרה בלא בדק, מכל מקום האם גם למהדרין ראוי לא לחשוש לשיטות האוסרים? ועיין בלבושי שרד סימן ל"ט ס"ק ג' שכתב שגם בכל שאר טרפות כשיש מיעוט המצוי, בדיעבד אם לא בדק אסור. והבין כך בדעת הפרי מגדים. (ואף שראיתי מקשין עליו שאין כל כך ראייה שכך סובר הפרי מגדי שציין שם, (שהרי כתב שם רק שאינו נכון מה שזורקים המעינים בלא בדיקה) אך לדידי אביא לחמי ממקור אחר בשפתי דעת סימן פ"ד ס"ק כ"ט שכתב שם להדיא כן, על כל פנים באין בה הפסד, עי"ש, ואם כן לכאורה זוהי באמת כוונת המשבצות גם כאן, שבאינו הפסד מרובה אינו נכון לזרוק והיא אסורה ודו"ק), ואכן יש עוד פוסקים כך כפי שהבאת.

משום שאי אפשר שיהיה תמיד מספיק לכל מקרה נדיר. ואז לדינא יהיה אולי נידון כמזיד וממילא אסורה אם לא נבדק כהוגן ואיך אוכל להאכילו כמהדרין.

ד. הרי לדידן שיוצאים ביד רמ"א שכתב ביורה דעה סימן נ"ו שאין אנו בקיאין בבדיקת צומת הגידים. ואחרוני זמנינו נחלקו אם אין בקיאין כלל וממילא אין מה לבדוק. או רק שאין אנו בקיאין כאשר יש ריעותא, אבל לבדוק ולראות שאין ריעותא שפיר אנו בקיאין. והנפק"מ שאם אין בקיאין כלל. אם כן מצד אחד ביום רגיל אין צריך לבדוק. וביום שיש מיעוט המצוי אי אפשר לבדוק ויש להטריף הכל. (ויש לדון בזה כדלהלן). מאידך אם אנו בקיאין על כל פנים לומר שאין ריעותא כלל, אם כן גם ביום שיש מיעוט מצוי יכולים לבדוק ומאידך גם ביום שאין מיעוט המצוי יש תועלת בבדיקה זו וקדוש יאמר לו.

וממילא אף שלפי דעתי העניה הדבר פשוט שאנו בקיאין לבדוק ולומר שאין כאן ריעותא. מכמה ראיות שהבאתי במקום אחר ואין כאן המקום להאריך.

מכל מקום הרי איני אומר קבלו דעתי לכל הקהל. ואם משום שאנו מדמים נעשה מעשה? וממילא ביום

ב. עוד יותר, לדידן לפי הרמ"א ריש סימן ל"ט לגבי בדיקת הריאה, שאם לא בדק הריאה אפילו בשוגג אינו מותר אלא בהפסד מרובה. ויש הרבה פוסקים שהשוו הנדונים, שאין הדין רק בריאה בלבד אלא בכל מיעוט המצוי וכפי שהבאת במכתבך אחרי שנדברנו. וממילא האם נתיר דבר שהותר רק בהפסד מרובה למהדרין? והרי ידועים דברי החתם סופר ועוד שצריכים להודיע ודו"ק.

ג. ועוד יותר אם נאבד הריאה כמזיד, לרמ"א נאסר אפילו בהפסד מרובה. וממילא הרי בנדון דידן מאן יימר שלא נחשב לנאבד כמזיד או ממש מאבדו בידים. ועיין שם בש"ך ס"ק ו' שבמאבדו או משליכו כמזיד נחשב כמבטל איסור דרבנן כמזיד שנאסר לו לעולם ולמי שנעשה בשבילו עיי"ש.

וממילא הרי אולי צריך להאט בכפל כפליים, אולי להפסיק לשחוט, ולמכור העופות חיים לגוים, לבית שחיטה אחרת. אולי להמתין ולהביא עוד ועוד בודקים. ואף שיהיה כרוך בזה הפסד מסויים מאן יימר לן שהיא הפסד מרובה וטירחא יתירה, וממילא אולי היא כמזיד היינו שהעמדתי סדרי שחיטה שאינם מספקים כדבעי לאופן כזה, גם אם הוא

ועוד כלום יש בזה יותר טרחה והוצאה ממה שטורחים לבדוק ריאות בגסות? פנים וחוץ?

ו. ומה גם, גם מבחינה טכנית, ככל שעולה כמות הטרפות והרעיות, יש יותר עומס על הבודקים, ויותר מיישוש, ולדעתי אינו דומה להוציא אחד ממאה, אף לסוברים שזה עדיין מיעוט המצוי, שאין הרבה התעסקות ברוב רובם של העופות, לאחד מעשר ויותר שיש כל הזמן התעסקות ורעיות.

ז. גם יש לדון מדין אם האוכלו באופן שהיה חיוב מעיקר הדין, אלא שבדיעבד כשרה בלי, האם האוכלו והיה טרפה, אפילו ללא ידיעתו אם נענש עליו כאוכל טרפה בשוגג, או שאינו נענש, כיון שאינו אלא כאונס, ומפורש עולה מהתוס' ביצה כ"ה שנענש עליו. (ופלא גדול על הפרי מגדים בפתיחה לסימן ל"ה, כתב מדנפשיה שנענש, ולא הזכיר התוס' שם דביצה למרות שמזכיר הסוגיא שם).

וממילא אם נענש עליו, או אפילו אם זה רק משפיע עליו לעת זקנותו (עיין שו"ע יו"ד פ"א ז') (והארכת בזה במקום אחר) ועיין פתחי תשובה ריש סימן כ"ט. ואם כן האין אוכל לעמוד לפניו ולהצהיר שהיא כשרה למהדרין לירא וחרד לדבר השם ולתורתו.

שיש חיוב בדיקה אולי אין אנו בקיאים לבדוק כלל (רק שיש לדון מפני המחלוקת בין הבית אפרים והמשכנות יעקב, שהבאת בדברך מהפ"ת סימן ל"א. שאם ממילא אי אפשר אף פעם לידע כיון שאין אנו בקיאים אין חיוב בדיקה כלל. אך זה אינו כיון שעל כל פנים מה שודאי טרפה לעינינו בודאי נוכל למצוא ולהוציא, וכוונת המתיר היינו שעל כל שאלה לא נוכל לדעת עד הסוף אם כשרה ויישאר ספק. אבל מה שאינו ספק כי ראינו טרפה לפנינו בודאי. וכל כוונתו היינו שאם מה שנמצא לא יהיה ודאי טרפה אז אין צריך בדיקה. אבל לומר שמה שנמצא לא יהיה ודאי טרפה מחמת שאין אנו בקיאים זה היפך גמור מן ההיגיון כשיש טרפה ודאית בפנינו, ולומר שאין צריך בדיקה כלל) וממילא אף שאנו נעשה השתדלות לבדוק הכל כפי סברתי שמועיל בדיקה וכשרה לדינא אבל למהדרין נחשוש גם לשיטה זו.

ה. גם מה שכתבת שאם יש טרחה בדיעבד אין צריך לבדוק, שני תשובות בדבר, למעשה נהגו כל ציבור החרדים לדבר השם, להחמיר בזה, ובודקים למשל בתולעים על אף הטרחה וההוצאה המרובה מאוד. ועיין במנחת שלמה ח"ב סימן ס"א, וממילא לכאורה נראה נתקבל בעולם שלמהדרין צריך לטרוח כך.

די לי במה שכבר מכשירים למהדרין, ובודאי זכות אבותיי יעמוד לי שלא יצא ממשול מתחת ידי בעזרת השם, אבל באופן כזה מאן יימר? ואמרת כבר מזה כמה, שהעוסק בצרכי ציבור באמונה הקב"ה ישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם, ומקבלים סייעתא דשמיא מיוחדת שלא כדרך הטבע. ועל כגון דא נראה לי שהיא באמונה, להודיע לציבור ירא השם ולקיים ההבטחות.

ועיין בחתם סופר יורה דעה סימן ע"ז, שעל אף שסובר להיתר בדיעבד, מכל מקום כתב שם וז"ל "הפורש והחסיד לא יאכל שום דבר הצריך בדיקה, לעולם" עיי"ש בדבריו לענין תולעים.

וזאת למודעי שאם יבוא מאן דהו לחלוק עליי, במערכת כשרות אחרת, ויסבור שגם ביום כזה היא כשרה למהדרין, לדעתי אין מזחיחין אותו, ומכל הדברים שכתבת בצדק. אבל לעניות דעתי כאמור.

אך מודינא לך, שאם יצטרף לזה עוד כמה צדדים אין לדיין אלא מה שענינו רואות. אי משום שלפעמים יש צורך גדול מאוד, צורך שבת ויום טוב. או ההפסד המרובה מאוד, או שאין מיעוט מצוי טרפות אלא מיעוט מצוי של ריעותות ודו"ק, ובודאי בצירוף כולם יחד. באופנים כאלו יש לצדד בזה.

ידידו המעריכו, ויעתיר בעדי ובעד ביתי, ושנזכה לראות בנחמת ציון וביאת ינון במהרה בימינו אמן. נחום ברגר רב ועד השחיטה מהדרין וראש צוות הרבנות הראשית לארץ ישראל.



בעניין חלדה על דופן הסכין

שאלת הרב ברוך עקשטיין שליטא

שוחט ובודק מומחה בעופות בועד השחיטה.

אל כבוד מורינו הרב שליט"א

בשמי"ח סימן כ"ד סעיף י"ב, בענין חלדה, מובא שצריך להיזהר שלא יבואו הנוצות על הסכין בשעת שחיטה, ונראה לו לאסור דיעבד.

לכתחילה אבל בדיעבד כשר, וכל זה אחרי שכתב בסעיף י', שכל אלו הוי רק ספק נבלה, דחלדה דאורייתא הוי רק שהכנים הסכין תחת הסימנים

בסעיף אחרי זה כתב לגבי חבל הבהמה, שיש לאסור אפי' חוט השערה כיסה קצת מהסכין "במקום השחיטה.

אז השאלה שלי היא מה הדין כשבשעת השחיטה אני רואה חתיכה של נוצה על דופן הסכין כלומר לא על גב הסכין, וזה בחלק העליון או התחתון של הסכין היינו לכאורה שלא במקום ששוחטים שם (כמונן שכרגע אני מטריף באופן כזה.) האם אפשר להכשיר את העוף שהרי יש שני צדדים להתיר.

בהמשך כתב לגבי מטלית וכל זה במקום שחיטה אבל אם שחט כדרכו באמצע הסכין אע"פ שראש הסכין שלא במק"ש נכסה מהעור וכדומה יש להיזהר לכתחילה אבל בדיעבד כשר.

חד דהוי שלא במקום שחיטה, וחד גם אם הוי במקום שחיטה לא יהא גריע מנפל טליתו (ובנוסף לזה שכל אלו ספק חלדה).

ובסעיף י"א, גבי נפל טליתו "על מקום השחיטה" וכדומה יש לזהר

תשובת הרה"ג ר' נחום ברגר שליט"א
רב של ועד השחיטה מהדרין בלונדון

יש בחלדה שני בעיות. **כיסוי** גב הסכין (לשמ"ח), **וכיסוי** מקום השחיטה (לשמ"ח). **צד** הסכין אמנם אנחנו לא סוברים להלכה למעשה שיש חלדה. רק גב הסכין. אבל לחשוש צריך לכתחילה. **אבל** בר מן דין, אם יש משהו על צד הסכין יש מצב שהנוצה הזאת כיסתה את "מקום השחיטה". לכן. אם זה במשך הסכין איפה ששוחטים. וזה קרוב לחוד. אזי יש להטריף מספק. אבל אם רחוק מהחוד (היינו בגובה יותר מן עומק החתך ודי למבין) או במקום שלא שוחטים. וזה רק על צד הסכין. להלכה בלבד כשר.

אבל. וזה הכי חשוב. כדי למנוע כל ספק, נהגנו לשטוף הסכין כל הזמן ממש, אם אפשר בין כל עוף ועוף, ובודאי לכל הפחות בין כל כמה עופות. ועל כל פנים לבדוק לפני כן שאין נוצה. ובפרט בברווזים.

נחום ברגר

ועל כך השיב הרב ברוך עקשטיין שליט"א

כמובן שאני שוטף בין כל שחיטה ושחיטה אבל מתוך הרגל לא תמיד אני מסתכל על הסכין אחרי השטיפה.

תודה רבה מאוד מובן ברוך.

עוד בעניין הנ"ל

תשובת הרב יואל דניאל פרלמן שליט"א

ממלא מקום הרב בשחיטת העופות למהדרין דקהלתינו

לכבוד מורינו הרב שליט"א וז"ל.

שחיטה והסכין שכנגדו מגולה" היינו שלא יהיה גב הסכין מכוסה במקום שחיטה. וכמו שסיים אח"כ "ולכן צריך להזהר ליטול החבל מצואר הבהמה שלא יבא קצת ממנו נגד הסכין במקום שחיטה". אבל לא שמענו שיהיה עניין של חלדה אם רק מקום השחיטה מכוסה.

הטעם שיש להקפיד לשטוף בנוצות שעל צד הסכין הוא משום שהם עלולים לעלות גם על גב הסכין במשהו".

דניאל

"ראיתי מה ששלחת לשוחט הרב ברוך עקשטיין נ"י שיש חלדה גם על צד הסכין לכתחילה. ואני מבין כי לפי הבנתי חלדה הוא רק על גב הסכין שטמונה כחולדה.

כל הסוגיות מדברות על חלדה בסכין עצמו כלש' המשנה "החליד סכין" וגם הגמ' בכל האיבעיות מיבעיא בהחליד סכין תחת העור או תחת צמר מסובך ואם אינו תחת אין שום סיבה לאסור.

וא"כ מש"כ השמלה "דבעינן כל מקום

תשובת הרה"ג ר' נחום ברגר שליט"א

רב של ועד השחיטה מהדרין בלונדון

אני כאן בפולין, ועל אם הדרך מהכא להתם, ומחוסר ספרים לגמרי.

מן החשד שלפעמים יתכן והאצבע או הנוצה מבלי משים כן יכסה קצת הגב.

ובקשר למקום השחיטה בלבד אם היה מכוסה, גם זה פלונוטר גדול. ועיין גם בזה בתבואת שור ובדעת קדושים יותר באריכות. אנסה לצלם לך.

לכן למעשה, להעמיד סדר שחיטה לכתחילה אנחנו מנסים להעמיד בדרך השווה לכל נפש שלא יבואו מערערים.

אבל אם יהיה שאלה פעם של אחר מעשה ובדיעבד פוסקים לפי הלכה.

נחום

נכון. להלכה רק גב הסכין. ולכן אם היה נוצה על הצד כמו שהיה בשאלת השוחט ר' ברוך נ"י. בדיעבד אינו מעכב. וגם כאן האצבע על הצד. (רק תמיד לחשוש אולי כן נוגע בגב הסכין).

אבל היות והדעת קדושים, שרב גובריה, חשש גם לחלדה מן הצד, ואמנם לא כל כך מובן, וגם בספר קשה להוציא הלכה פסוקה כי נראה שהיה מלוקט מהרבה קונטרסים. . . מכל מקום לכתחילה אני רוצה לחשוש לזה גם בכדי שלא יבואו אנשים שלא יודעים ויתחילו לזמר זמירות (כמו שהיה עם שוחט אחד לפני כמה שנים) וזאת חוץ

תשובת הרב יואל דניאל פרלמן שליט"א

ועל כך השיב בחזרה. תודה. תמיד אנחנו מבינים זא"ז ב"ה!
אך ר' ברוך מציין כי בדרכ"ת הביא בשם הדע"ק להיפך עיי"ש ס"ק סא שמביא דעת
קדושים וז"ל "דברוחב הסכין אין בו סגנון חלדה".

דניאל

תשובת הרה"ג ר' נחום ברגר שליט"א

רב של ועד השחיטה מהדרין בלונדון

והשבתילו: נכון. אבל עיין בפנים
בדעת קדושים, שיש כמה
מקומות שכותב אחרת. וזה אכן ספר
קשה להבין לפעמים. אבל מסתבר
שהיה גאון הגאונים. בהלכה כולם רעדו
ממנו פחד מוות.

נחום

תשובת הרב יואל דניאל פרלמן שליט"א

והשיב לי בסוף כך: כת"ר השיב כי
בדע"ק כתב בזה כמה דברים הנראים
כסותרים
שינה המובן כי מש"כ הדע"ק
שברוחב הסכין אין סגנון חלדה כתב
שם להדיא כי היינו דוקא אם אין
הסכין בשיפוע כלל אך כשהסכין

עיינתי כעת בדע"ק בפנים (ס"ק ט')
וראיתי כי אכן קיצר
הדרכ"ת בלשונו וכמו שכתבת, ובכך
בשיפוע והנוצות שע"ג רוחב הסכין
הם כנגד חוד הסכין מצד השיפוע
אולי יש חשש.

ובס"ק ד' נראה שמסתפק באם אוחו הלהב בין אצבעותיו, שמצד אחד י"ל שאין מעליותא לגבי חלדה כיון שס"ס מכוסה הלהב ע"י כף ידו, או שאפשר שעדיף משום שאם יסיר אצבעו יפול הסכין (ור"ל שמה"ט אין להקפיד במה שהסכין נכסה שלא במקום שחיטה). ושוב בסוף סק"ד כתב שאם תופס הלהב בין האצבעות ואין האצבעות ע"ג הסכין אין חשש חלדה אך יש מקום לחשוש לדרסה. וכפי הנראה שבכ"ז הוא מיירי באופן שהסכין זקוף ולא בשיפוע.

ועיי"ש עוד סק"ה שכתב בשם הפמ"ג

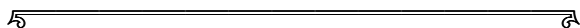
שהצדדים צ"ל מגולים והכוונה לכא' למוש"כ במשבצות ס"ק ג בשם התבו"ש ס"ק ט"ו, אך בעניי לא הבנתי כלל כי כוונת התבו"ש היא לגבי צד אורך הסכין שמחוץ למקום שחיטה, לא לגבי צד רוחב הסכין שכנגד השחיטה, ולזה הסכים הדע"ק שזו כוונת התבו"ש, והיכן ראה בדברי הפמ"ג שנטה מזה?

ומכל הנ"ל ודאי האמת כדברי כת"ר שליט"א שעכ"פ לדברי הדע"ק יש לחוש גם לצדדי הסכין, אף שמדברי התבו"ש לא נראה כן כלל. ורב תודות לכת"ר על שהעירני לזה.

דניאל



בעניין בודק וושטות שאינו יודע לשחוט



שאלת הרב יעקב יצחק בריעף שליט"א
שוחט ותיק מומחה ועד השחיטה מהדרין לונדון.



אל כבוד הרב שליט"א,

האסור, והרי הטעם שעד אחד נאמן
באיסורין הוא משום שהוא בידו, ואם
אינו שוחט איך זה בידו?

ואם כן לכאורה צריך שמשגיח זה יהיה
שוחט ממש.

יעקב יצחק

ראיתי מעשה ונוכרתי הלכה, בעת
אשר העמדתם בודק וושטות
בשחיטת העופות ולאחר מכן בשחיטת
הכבשים. והבודק וושטות אינו תמיד
שוחט, אלא משגיח שאמנם נתלמד
במיוחד למלאכה זו. ואם כן לכאורה
צריך עיון איך ניתן לסמוך עליו להתיר



תשובת הרה"ג ר' נחום ברגר שליט"א
רב של ועד השחיטה מהדרין בלונדון



וזה מה שהשבתי לו:

הכשרים בתכלית, וידך בה ולא ביד כהה,
אלא ראשך ורובך בהעלאת הכשרות,
וממילא נפשו בשאלתו, להבין ולהשכיל,

אל כבוד ידידי השוחט החשוב רבי יעקב
יצחק שליט"א, ברוך השם שזיכני
הבורא ב"ה לזכות כלל ישראל, במאכלים

ללמוד וללמד. אכן כפי שכתבת הנהגתי להחמיר בשחיטת המהדרין שלנו, שיהיה בודק וושטות,

והנה היה גם שו"ב ותיק ומומחה אחר, הרב אברהם ויספיש שליט"א ראש צוות בועד השחיטה, שערער על כך, כאשר העמדתי הדבר בעופות, ודימה שהשוחט אינו בודק כלל. ועוד הקשה לפניי כי בספר לוטה בשמלה כתב שרק השוחט נאמן מדיון הנ"ל, שעד אחד נאמן באיסורין שהוא בידו.

לכן ראשית כל מחובתי להעמיד הדברים על דיוקים.

והנה ראשית דבר, המציאות שצייר לעצמו המערער בטעות יסודו. שבעופות וודאי השוחט בלבד עדיין תפקידו לבדוק אם נשחט כראוי, רק כתוספת זהירות (וכמו שהביא בטוב טעם הרב ברוך ראשגולד בקונטרס "זובחת כאשר צייתך") מוסיפים גם משגיח שבדוק. ואף שיתכן שאין מעיקר הדין חיוב בדיקה על הגרמה, שהרי שוחטים, "לקראת" אמצע הצוואר, או על כל פנים רחוק מספיק מהראש, אבל לזהירות יתירה בודק המשגיח משום הגרמה.

ולכן כשיוצא מידי השוחט יוצא מידו

בהיתר והמשגיח יכול רק להטריף ולא להכשיר יותר. וביותר שבכל דבר שאינו ברור היתירו קורא לרב או שוחט מומחה.

אך לתועלת העניין אדון בקוצר דברים בעיקר הדבר. כי בשחיטת ארץ ישראל שמתקיימת בדרום אמריקה או שאר מקומות בעולם, גם בגסות ובודאי בכבשים, מאז ומעולם היה ויש משגיח וושטות, וגם שם אינו שוחט כלל, לפעמים הוא שוחט מתלמד, לפעמים משגיח סתם שהתלמד במקצוע זו. בעבר בגסות היה הדבר נצרך מאוד, אבל גם כיום שכולם שוחטים בבוקס מתהפך, עדיין יש צורך בבודק וושטות כאשר המהירות גבוה, ויש חשש הגרמה או חשש שנשאר משהו, ובודאי בכבשים. וגם אצלינו בשחיטת המהדרין העמדתי כך גם בגסות ובמיוחד בכבשים. וכל הנ"ל גם אם השוחט בודק כל כבש וכבש, מכל מקום יש מקרים, אמנם בודדים, אשר השוחט מסתפק אם נשאר וושט או אם יש רוב, או אם יש שריטות וכדומה ומבקש מהבודק וושטות לבדוק העניין.

ולכן היות וכל הבדצי"ם הכי חשובים בארץ ישראל נוהגים כך, ומקפידים על כך, בוודאי יש יסוד גדול לעניין זה, ואבאר שיחתי.

ראשית דבר יש לדון:

א. באיזה אופן נאמן עד אחד באיסורין, אף היכא דאיתחזק איסורא.

ב. עוד יש לדון האם רק באיסור תורה צריך שיהיה בידו, או גם אפילו בדרבנן.

ג. לכאורה צריך עיון גדול, הרי מה נקרא בידו, כיוון שכבר שחט ועכשיו אף אם יוסיף לשחוט עוד יהיה שהייה, ויפסל? וכי זה נקרא בידו? בידו לתקן?

ד. האם יש כאן איסור תורה או ספק איסור תורה, או רק איסור דרבנן?

ה. גם על כל פנים בעופות יש לדון שכיוון גם השוחט וגם המשגיח בודקים הוי לן שני עדים.

והנה בדברי מלכיאל ח"ג סימן מ"א כתב שטוב יותר שאחר יבדוק ממה שיבדוק השוחט עצמו, כי נוגע הוא קצת בדבר. אלא שלא רצה שהקצב שהוא איש המוני הוא זה שיבדוק רק שוחט אחר. עכ"פ לא הפריע לו טעם עד אחד, אלא שיהיה מוחזק בכשרות. ולא קצב בזוי. ואם כן שפיר דמי לדידיה אם משגיח יר"ש בקי בדיון זה הוא יהיה הבודק. ק"ו בנוסף לשוחט.

והנה אני בעד ולא אדע, שהרי לכאורה דברי הלוטה בשמלה הם ממש נגד דברי התוספות המפורשים, בגיטין דף ב:

ובכדי להסביר קצת אציין בקצרה תוכן הסוגיא דשם, אי בענין שני עדים על חתימת הגט שהיה לשמה. ובמסקנת הגמרא שעד אחד נאמן באיסורין, אבל אם נתחזק איסורא [אשת איש] אינו נאמן, אלא אם כן הייתה בידו, וכאן הרי אינו בידו, אלא כיון שרוב כותבי גיטין מומחים הם, נאמן עד אחד, ורק מדרבנן צריך שני עדים. ובעגונה הקילו. זה תוכן סוגית הגמרא.

וכתבו שם התוספת, שרש"י פי' שלומדים שעד אחד נאמן מדין שחיטה וכדומה, והקשו התוספות ששחיטה אינה ראייה, שהרי אף שהיא בחזקת איסור מכל מקום היא בידו ואם הוא בידו אפילו בנתחזק איסורא נאמן. וממשיך התוספות שם שאף על פי שכעת אינו בידו שהרי היא לאחר מעשה, על כרחך צריך לומר שכיוון שהייתה פעם בידו על כן נאמן.

ומוסיף התוספות עוד, שאין לומר שנאמן רק משום שרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הם. (דומה למה שכתבו בגמרא על סופרי הגיטין) שהרי

מאמינים לעד אחד אפילו אם אין רואין שנשחט לדוגמה אם הסירו הראש לגמרי. אלא על כרחך נאמן משום שהוא בידו, גם לאחר מכן.

והוסיף עוד התוספות שם, שהטעם שנאמנת אישה על השחיטה אע"פ שאינה יודעת הלכות ועדיין נחשבת בידה. שיש בידה אפשרות ללמוד הלכותיה, או להשכיר אחרים לשחוט ולכן נחשב הדבר כבידה.

הרי לנו, שאפילו אישה, נאמנת, ואם כן ק"ו משגיח ירא שמים, נאמן, כיוון שנחשב בידו. והיה אפשר לפלפל בדבריהם עוד ולברר אם שאר הראשונים חולקין על התוספות, אך הוא למותר.

אך משום חומר העניין אמרתי אחכמה ואוסיף עוד.

והנה בשחט ולא בדק הסימנים, יש מחלוקת ראשונים אם האיסור דאורייתא שזו שיטת הרמב"ם ועוד, או שיטת התוספות, והרשב"א שאין האיסור אלא מדרבנן. ועוד גם בדעת הרמב"ם י"א שאינו אלא ספק נבילה (ועיין ש"ך ופת"ש סימן כ"ה).

השמ"ח סימן כ"ה סעיף ג', וכן הפרמ"ג בשפ"ד ס"ק א' פסקו שאסור לשחוט באופן שלא בדק

לאחר השחיטה הסימנים, אותו ואת בנו, וחייב בכיסוי בלא ברכה. הרי לן שאינו אלא לכאורה ספק נבילה. והפרי תואר כתב שהיא מדרבנן.

(והיה) מקום לדון משום רוב נשחטין כהוגן ואם כן רוב וחזקה אולינן בתר רובא, וכבר כתב הרשב"א כיון שתלויה במעשה אמרינן סמוך מיעוט לחזקה ולא אולינן בתר רובא, והוי פלגא ופלגא. ועל כן אמנם מן התורה אולינן בתר רוב שרוב שחוטין כהלכתן, ורק מדרבנן בעינן ראייה ובדיקת הסימנים. אך לכאורה באופן שעד אחד מצטרף לרובא אף שמצד רובא לבד לא היינו מכשירין וסומכין על הרוב כיון שתלויה במעשה, מ"מ סמוך עד אחד לרובא, וכבר לא יהיה פלגא ופלגא וייגבר הרוב והעדאת העד. ולכאורה ראייה ברורה לדברים אלה הם מעצם דברי התוס' הנ"ל, שהרי אין לנו סתם לומר שתוס' חולקין על הרשב"א, וגם במקום שתלוי במעשה רובא עדיף (כי אם כן איז יש לנו עוד צד להקל) ואפוישי פלוגתא לא מפשינן, וכאשר התוספות מביא שנאמן עד אחד אפילו כשאין רובא (למשל כאשר הסירו את הראש, שאז הספק אם בכלל נשחט ועדיין נאמן) ומוכיח מזה התוס' שעל כרחך כיון שהיא בידו, ואילו לדברי הרשב"א אפילו כשיש "רוב" כיון שתלויה במעשה אין סומכין על הרוב

נגד חזקה, ולא היה צריך התוס' להרחיק עדותו, ולדבר באופן שהסירו את הראש, אלא היה יכול לדבר בכל אופני השחיטה שהיא תלויה במעשה ולרשב"א אין רוב. אלא על כרחך שבאופן כזה סברו התוס' שעכ"פ אע"פ שרוב כזה לא עדיף מחזקה, (עכ"פ עושה שייחשב כדבר שאין לו לא חזקת איסור ולא חזקת היתר, פלגא ופלגא, ובוה יהיה נאמן ע"א באיסורין) כי מ"מ בהצטרף העדאת העד אחד, היה פשוט להם שמצטרף לרוב ונאמן, ואם כן לא יכלו להביא ראיה מכאן שבאינו בידו נאמן).

עכ"פ יהיה איך שיהיה, לפי הסוברין שהאיסור מדרבנן, יש חבל פוסקים גדול, אשר מתנבאים בסגנון אחד שבדרבנן נאמן עד אחד אפילו באיתחזיק איסורא.

ועיין שו"ע אבה"ע סימן ט"ו סעיף כ"ז, בדין עד אחד להעיד שמתה אשתו, שכל האיסור אינו אלא מדרבנן, מדין חרם דרבינו גרשום, וכתב הב"ש שם ס"ק כ' בסופו, וז"ל . . . וע"א שמעיד שמת אשת א' ורוצה לישא אחרת, נראה דאין ע"א נאמן משום חדר"ג . . . כל דבר שהוא בחזקת איסור, אינו נאמן ע"א להוציא מחזקתו עכ"ד. וכן כתב להלן באבה"ע סימן קנ"ח, וז"ל "ולכא' נראה בזה"ז דיש חרם דר"ג, שלא ישא אשה על

אשתו אין ע"א נאמן שמתה אשתו דהא דבר שנתחזק באיסור הוא, ואין ע"א נאמן כמ"ש בי"ד סימן קכ"ז ע"כ. ועיין חתם סופר סימן ב' שנראה שחשש לדברי הב"ש.

אך בפתחי תשובה שם, סימן א' ס"ק י"ד, הביא בשם הנוב"י והקרנן נתנאל לחלוק על הב"ש וכן בבית אפרים. ובספר ישועות יעקב כתב שכיון שהוא מילתא דרבנן ע"א נאמן אפילו באיתחזיק איסורא.

והנוב"י בסימן ל"ג נראה כמסתפק בדבר, אך בסימנים ז' ח' ונ"ד כתב בפשיטות שבדין דרבנן נאמן ע"א אפילו בנתחזק איסורא.

זאת ועוד הרי גם בספק נבילה דאורייתא יש לדון היכא שאע"פ שמקודם איתחזיק איסורא, כיון שסוף כל סוף, לאחר מעשה השחיטה נעשה רק ספק נבילה, אם כן שפיר יהי לן העדאת עד אחד שהרי כתבו האחרונים בטעם הדבר שעד אחד אינו נאמן במקום שאיתחזיק איסורא, אם כפי שכתב הקובץ הערות, שכיון שיש חזקת איסור הרי החזקה מעידה שהיא בודאי אסור ועד אחד אינו יכול להפוך דבר ודאי שכוה, ורק במקום שיש ספק או אי ידיעה יכול העדאת העד האחד לשנות ולהפוך לודאי מותר. ואם כן

החזקה, ועשויה להשתנות, מחלוקת האחרונים, רעק"א והגר"ש שקוף, ואכמ"ל.

ולכן לא רק שהיתר גמור הוא, אלא אדרבה זוהי ממש דברי חז"ל והתוספות.

א. לאו כו"ע מודה שעד אחד אינו נאמן באיתחזיק איסורא.

ב. גם לפי מה שאנו תופסין שאין ע"א נאמן באיתחזיק איסורא, עדיין נאמן על שלו, ויש לדון מדין שליחו או יד פועל כיד בעל הבית.

ג. בדבר שאין האיסור אלא מדרבנן יש הרבה פוסקים שמסכימים שע"א נאמן.

ד. גם אם הוא ספק דאורייתא, היות ואינו ודאי איסור, ונחת דרגה והיא רק ספק כיון שכבר נשחט, בהצטרף ע"א י"ל דנאמן.

ה. שאם הוא בידו, לכו"ע נאמן. וכאן בגדון דידן מפורש בתוס' שהוא נחשב לבידו.

ו. מנהג כל הבדצים המהודרים החשובים באמת להקפיד על כך, וממילא זו סוגיא דעלמא.

ולכן אף בכבשים, שלפעמים יש לשוחט איזה ספק, כגון חתך,

בכאן, שגם לשיטה שאסורה בהחלט מדין ספק איסור, כפי שכתב הב"ש הובא בפת"ש, ובכגון דא נאמן לדברי הקבוץ הערות אפילו עד אחד ואפילו איתחזיק איסורא.

ובכלל יש פוסקים שעד אחד נאמן אפילו באיתחזיק איסורא, אמנם בשו"ע יו"ד סימן קכ"ז לא פסק כן, וכתב הרמ"א שם "וכל היכא דאיתחזיק דבר איסור, כגון טבל אין העד נאמן להתירו אלא אם כן בידו לתקנו".

ומאידך כתב עוד שם, "שאדם נאמן על שלו אפילו היכא דאיתחזיק איסורא", ויש לדון אם שליח יחזיק, כאשר בעל הדבר שולח שליחו שיהא נאמן אפילו היכא דאיתחזיק איסורא. מדין שליחו של אדם כמותו. ועוד יותר אם יד פועל כיד בעל הבית, כאשר מקבל על כך תשלום מאת בעל הבית, וזה כל עבודתו הוי כפועל ממש.

ועוד יש לדון שבגדון דידן הרי השוחט מוציא מידו בחזקת כשר, רק מה שמוסיף המשגיח הידור וחומרא לבדוק משום הגרמה פשוט הוא שאינו נגד חזקה ולא נחשב לאיתחזיק איסורא, וממילא ברור שנאמן.

ויש עוד לדון בזה, אם אינו מעיד נגד

או שפשוף או חריץ עם דם, בצוואר במקום השחיטה, או איזה ספק בוושט, וצועק לבדוק וושטות לבדוק העניין ששם באמת סומכים על הבדק וושטות, כפי הנ"ל לא רק שהיא לכתחילה אלא נצרכת ביותר, ובלא זה לדעתי העניה מאכילים טרפות. ודי למבין.

דכירנא, לפני כמה וכמה שנים, בערך בשנת תשע"ה נפגשתי עם הגר"מ גרוס שליט"א, גאב"ד חניכי הישיבות בבני ברק.

ודיברנו על השחיטות הגסות שהיות נהוגות באותה עת בדרום אמריקה, שיש שם בודק וושטות. והוא התנגד לזה בתוקף, אבל כל טענתו היה

שמורידים גדולתו ותקפידו של השוחט שהיא חלק מעיקר השחיטה לבדוק הסימנים ונותנים לאחר. אבל מעולם לא טען, לא פגע ולא נגע שאינו נאמן מדין שע"א אינו נאמן באיתחזיק איסורא באופן כזה.

והנה מרן, מרא דאתרא דמנשסתר, בעל המנחת יצחק, בתשובותיו בחלק ג', כתב בארוכה למצוא מזור לשוחטים דשם שאין בודקין אחד אחד משום הגרמה. אך מכל מקום גם הוא כתב שיש לתקן הדבר שכן יבדקו אחר זה. ועוד איזה אחרונים שכתבו להדר בזה. עכ"פ אם מרא דשמעתנא, שהיה רב דמתא המליץ כן, וכתב לתקן הדבר, מאן יעזי להמרות דבריו ולערער על דבריו.

ידידו המעריכו במאוד

הרב נחום ברגר

רב ועד השחיטה מהדרין לונדון



בדיקת הסכין לאחר השחיטה

שאלת הרב דוד שמעון שלום פינצ'בסקי שליט"א
שו"ב מומחה בועד השחיטה

מן הדין ואם רוצה להכנס לסיכון שמא
הכל יאסר יכול לבדוק בסוף, ולא בין
כל אחד ואחד.

וכתב הש"ך בשם הלבוש שאם שוחט
לאחרים ולא בדק בין אחד
לאחד שלא ברשות צריך לשלם אפילו
שחט בחינם שנחשב מזיק בידים.

וכתב הפמ"ג בשם התבואות שור
שאם שוחט שתי בהמות
לאדם אחד חייב לשלם בהמה אחת כיון
שאם היה בודק אחרי הראשונה או
שהיה מגלה פגימה ומציל את השניה
או שהיה מוצא את הסכין כשרה
ומכשיר את הראשונה, אבל אם שחט
שתיים לשני בני אדם יכול לומר לכל
אחד שיוכיח שאצלו נפגם.

וכן כתוב בשמלה חדשה השוחט בעלי
חי שנים או יותר צריך לבדוק אחר
שחיטת כל א' (ש"ך) י"ב בדיקות כמו

בגמרא נחלקו רב הונא ורב חסדא
במי שבדק את הסכין לאחר
השחיטה ונמצא בה פגימה, רב הונא
אוסר את הבהמה, ורב חסדא מכשיר
שיש לתלות שנפגמה לאחר גמר
השחיטה בעצם המפרקת, והלכה כרב
הונא שחוששין שהסכין נפגמה בעור
בתחילת השחיטה.

ומעשה ברב יוסף שהורה להטריף
שלוש עשרה בהמות
שנשחטו ורק לאחר שחיטת כולם בדקו
את הסכין ונמצאת פגומה, והטריף רב
יוסף את כולם.

ובשו"ע יו"ד (סי' ח"י סי"א) נפסק
שהשוחט בהמות רבות או
הרבה עופות צריך לבדוק את הסכין בין
כל אחד ואחד, ואם לא עשה כן ובדק
בסוף ונמצאת הסכין פגומה הרי הכל
ספק נבלות, וכתב הרמ"א שאינו חיוב

קודם שחיטה כדי שאם ימצא פגימה לא יאסר כ"א שחיטה אחת שלפני ואפי' אם ירצה השוחט להכניס עצמו לספק זה נ"ל דאינו רשאי (הרשב"א) דאתי לידי בל תשחית כשימצא פגום באחרונה ויאסרו כולם חנם ותו דאפש' לבוא (מהרי"ל) לידי תקלה שיאכל הראשוני טרם נודע מביקה שאחר כל ואפשר שימצא פגום ואכל ספק נבילה (לבוש) וכל שכן השוחט לאחרים שאינו רשאי להכניס ממון אחרים בספק ואפילו מסרו לו לשחוט בחנם צריך השוחט לעיין בתקנת הבעלים

ואם עבר ולא בדק בנתיים ולבסוף בדק ומצאו פגום ונאסרו כולם נ"ל דא"צ לשלם דיאמר השוחט לבעלים מנא לך דהשתא בשחיטה זו נפגם דדלמא בשלך נפגם ולכן אם שחט שנים לא' ולא בדק בנתיים צריך לשלם א' ממ"נ שאלו בדק בנתיים אם מצאו יפה הרי היה הראשון כשר ואם היה מוצא בו פגם זה היה מתקנו ואז היה השני נשחט בהכשר וממ"נ קלקל לו אחד אבל אם שחט שני ב"ח לשני אנשים יכול לדחות את כל אחד ולומר דלמא בשלך נעשה הפגם: אפי' שחט הרבה ולא בדק בנתיים ואחר שחיתת כולם נאבד הסכין בלא בדיקה כשרים דמוקמי' הסכין אחזקתו

אך כששוחטים כפרות שיש לחץ לשחוט הרבה אין לבדוק בין אחד לשני אלא כשיגמור עופות של בעה"ב אחד [וכ"כ המשנ"ב (סי' תר"ה סק"ב)], ובזה אם ימצא הסכין פגום לא יתחייב לשלם אפילו כששוחט בשכר שא"א לו לבדוק בין כל אחד.

ואם נגע במפרקת של א' מהם (ב"ח) אפילו של עוף אסורים כל הנשחטים אחר כך (ט"ז) דלחומרא חיישי' שמה נפגם במפרקת ולכן פשוט שאם נגע במפרקת אסור לשחוט אח"כ עד שיבדוק הסכין. אם כן נגע במפרקת בשעת שחיטה והמשיך לשחוט בלי בדיקה יש דין ספק טרפה.

ומטה אשר כתב כדבר פשוט דבעינן בזה יב בדיקות. רק שמעתי שיש אומרים שאין צריך רק מספיק בבדיקת הולכה והבאה ומביאים מה שכתוב בדברי שו"ע התניא אבל נראה שם שזה רק בשעת הדחק

אחר כל דברי הפוסקים יש לנו ג טעמים למה צריך בדיקה אחר השחיטה

א. בל תשחית ב. חושן משפט ג. חשש תקלה

וא"כ השאלה היא כאשר שוחטים במשחטה מאות עופות בשעה

למה אין אנו בודקין את הסכין לאחר כל עוף? ובפרט כשנגע במפרקת האם יש חיוב יב בדיקות ובאם לא עשה כן האם השוחט יתחייב לשלם כיון שפשע.

תשובת הרב ב. ש. גולדבלט שליט"א

רב של ועד השחיטה בלונדון

הסכין אחרי כל עוף. כמובן זה האיט מאוד את מהירות של המשחטה, והגיעו בעלי המשחטה אם עוד טענות שהם מפסידים כסף ששוחטים פחות משליש (בערך) ממה שהיו רגילים לשחוט בשעה, והסביר להם רק שמואל ז"ל שעליהם לבחור, או שיבדקו את הסכין בין כל עוף, אבל השחיטה יקח המון זמן, או שיבדקו בין כל מגירה (או שתי מגירות) ומדי פעם אם יש פגימה בסכין, שיפסידו מגירה שלימה של עופות שיקראו נבילות, ועל בעלי המשחטה לבחור. כמובן, הם בחרו שיבדקו רק בין כל מגירה, כי בחוסר מהירות שיגרם ע"י בדיקה בין כל עוף יפסיד הרבה יותר כסף ממה שהוא מפסיד אם מדי פעם יש עשרים נבילות. ואם כן בחרו בעלי המשחטה, אז אין שאלה של חושן משפט וגם אין שאלה של כל תשחית (כמבואר בנודע ביהודה ועוד פוסקים שאין איסור כל תשחית כשיש סיבא טובה לפעולת השחתה, וגם אנו עושים

יפה כתבת לסכם סוגיא קשה כזה. וסוגיא זו כבר דשו ביה רבים ונשברו עליו הרבה קולמוסים ומחוסר הזמן אין לי פנאי לענות כראוי לשוחט כה חשוב ובסוגיא כזו חשובה, אבל ליפטר בלא כלום א"א ואנסה לענות לכם בראשי פרקים בגדר תן לחכם ויחכם עוד ואידך זיל גמור כי לא בשמים היא וכו'.

ובאמת על השאלה הראשונה שלכם, כנראה שזה שאלה בשביל בעלי העופות ולא בשביל הרבנים, ואני אסביר את דברי עם סיפור שאמרו לי על הרב שמואל ביטון ז"ל שכינה כראש השוחטים של ועד השחיטה לערך שלושים שנה. הם מספרים שהגיע פעם בעלי המשחטה אל ר' שמואל ז"ל בטענה שיש הרבה נבילות בעופות ושהם מפסידים הרבה כסף מזה, והוא ענה לבעלי המשחטה שאין שום בעיא, הוא ימעט הנבילות כל כמה שאפשר. מיד אחרי זה הוא הורה לכל השוחטים לבדוק

תחבולות שאין שום חשש תקלה, ולפ"ז אין שום שאלה של הלכה כמו שכתבנו.

עכשיו, כשבדקין בין כל מגירה

בעופות, או בין כל בהמה בגסות וכו', בהרבה מקומות נהוג לבדוק רק בהולכה והבאה ולא אפ' בדיקת שש, וסומכין עצמם על מה שכתוב בכנסת הגדולה, ובדמשק אליעזר ובקונטרס אחרון בשו"ע הרב ועוד אחרונים שבעצם אנו פוסקים שזה בדיקה מספקת, וכן ראיתי אצל יראים ושלימים שבין השחיטות בודקים רק בהולכה והבאה, ושאלתי אותם למה אינם עושים בדיקת שש, וענו לי שזה חומרא שנעשה קולא, ולפעמים אם עושים רק הולכה והבאה אפשר לרכז הרבה יותר, ויותר טוב לעשות בדיקה כזאת עם כל הריכוז, מלעשות בדיקת שש בין כל השחיטות שא"א לרכז כל כך, ולפי שיטה זו כתבו הפוסקים שאם בסוף השחיטה מצאו פגימה על הסכין בצדי הסכין שא"צ להוריד רק עד זמן הבדיקה האחרונה, אע"פ שאז בדקו רק בהולכה והבאה, כיון שהבדיקה האחרונה החזיק את הסכין במצבו וכו' ע"ש בשו"ע הרב ושאר פוסקים.

וזה רק בין שחיטה לשחיטה, אבל בתחילת השחיטה ובסוף

השחיטה בכל מקום עושים בדיקת שש, ויש לחקור מה ההבדל, אם סומכין על

דברי השו"ע הרב, מה ההבדל בין תחילת השחיטה לאמצע השחיטה, הלא הוא אמר שמעיקרא דדינא אנו פוסקים שזה הבדיקה העיקרית.

ובזה יש לומר בשני אופנים, האחד

הוא שלכתחילה אין אנו סומכין על דבריו, רק בין השחיטות הוי כמו שעת הדחק שמאוד קשה לבדוק בדיקת שש ברכוז וכו' וכמו שכתבנו ולכן אנו סומכין על שיטה זו. השני הוא חילוק במצב הסכין, שכשאנו רוצים להחזיק את הסכין בכשרות (לעשות חזקה חדשה) אנו עושים בדיקת שש, אבל כשזה כבר סכין בדוק עם חזקה טובה, ואנו רוצים רק להמשיך את החזקה, אז אנו סומכין על הפוסקים שמספיק עם הולכה והבאה.

ובין שני ההסברים יש הרבה והרבה

נ"מ. הנ"מ הפשוטה זה אחרי השחיטה, דלסברא ראשונה צריך בדיקת שש, ולסברא שניה מספיק בהולכה והבאה.

ונ"מ להיפוך הוא באמצע השחיטה אם

נגע במפרקת או השחזי את הסכין ונאבד החזקה, דלסברא ראשונה מספיק בהולכה והבאה, אבל לסברא השנייה יצטרך בדיקת שש.

ובאמת כשאנו לומדים שני ההסברים

האלה, בבית לחם יהודה

ובכנסת הגדולה כתבו הבדל בין תחילת שחיטה לאמצע השחיטה ולדבריהם צריך להחמיר יותר כשנגע במפרקת וכו' להצריך בדיקת שש כמפורש בדברי הכנה"ג בפנים וגם לדבריהם בסוף השחיטה א"צ כ"א בדיקת שתים וזה גם מפורש בדברי הכנה"ג ע"ש, אבל בשו"ע הרב עצמו ובעוד אחרונים (וע' בדרכי תשובה סימן י"ח ס"ק ע"א וכו') משמע כסברא ראשונה ולכן מחמירין בסוף השחיטה ודוק.

ויש עוד לציין בעניין נגע במפרקת, דהאחרונים מחמירים רק בנגע בכוח, שירגיש שנגע הסכין בכח בעצם

המפרקת ולא בנגיעה בעלמא.

כל זה כתבתי ללמד זכות על אלה שנוהגין לבדוק רק בהולכה והבאה אבל בוודאי לכתחילה צריך לבדוק בדיקת שש אחרי כל נגיעה במפרקת ולפני השחזה ואחר השחזה וגם בסוף השחיטה. ובאם אפשר בלי להביא לידי קולא בבדיקות, הכי טוב הוא לבדוק בדיקת שש בכל מקום

וכמו שכתבתי בתחילת הדיבור, יש הרבה דיבורים מגדולי הפוסקים על עניינים אלה ואם יגעת, תמצא הרבה נחת.

בברכת כט"ס

בנימין ש. גולדבלט





מדור

”דבר בעתו מה טוב”

כולל דברי הלכה

בענייני חג המצות הבעל”ט



הרה"ג ר' נתן בנימין עקשטיין שליט"א

דומ"ץ דקהל מחזיקי הדת

ורב ביהמ"ד נחלת שלמה דחסידי בעלזא - לונדון יצ"ו

בס"ד

מנהגי פסח בהתרה

לפני כמה שנים נשאלתי לפני החג כמה שאלות בנוגע להתרת מנהגי פסח מתי צריכין התרה ומתי לא, ומתי יכולין להתיר ומתי לא והנה השאלות הא' יהודי מבוגר שאינו ביכולת לעשות הפסח בביתו והולך לחתנו שיש לו מנהגים שונים ממנו האם מותר להחותן לאכול כל מה שמאכילין אותו אפי' ה' מנהגו לפרוש מזה: ב' אשה מעוברת יש לה חשק גדול לאכילת באמבא האם אפשר להתיר לה שלכאורה זה בכלל גזירת קטניות: ג' הנהוג לקנות דג חי ועכשיו רוצה לקנות דגים שהמשגיח ראה אותם חיים האם מותר או לא: ד' מי שנהג לא לאכול דג כלל האם מותר לו לשנות מנהגו ה' שאלה מאלמנה שבאה מבית שלא הקפידו על שריו' אבל בעלה הקפיד וכן נהגה היא כל ימי' אתו ועכשיו נתאלמנה והיא נוסעת לבתה על פסח וחתנה אינו מקפיד ע"ז ושואלת אם היא יכולה לחזור למנהג בית אביה או לא: ו' נשאלתי משני אנשים שונים שיש להם בעיות עיכול ואחד רוצה להקל באכילת כבד והשני בקישואים שלא אכלו כמנהגינו בבעלזא עד עכשיו

פתיחת

דברינו במחלוקת הפוסקים האם יש התרה למנהג שנהג אדם להחמיר על עצמו כדי לעשות סייג לתורה או שאין להתירו, כתוב בשו"ע [סי' רי"ד סעי' א'] דברים המותרים והיודעים בהם מותרים נהגו בהם איסור הוי כאילו קבלו עליהם בנדר ואסור להתירם להם. . . אם בשעה שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג כן לעולם ונהג

כן אפילו פעם אחת צריך התרה ויפתח בחרטה שמתחרט שנהג כן לשם נדר. לפיכך הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים לסייג ופרישות יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה ולא לעולם. . . ויש מי שאומר שאם טועה ונהג איסור בדבר המותר נשאל ומתירים לו

בשלשה כעין התרת נדרים ואם יודע שהוא מותר ונהג בו איסור אין מתירין לו אפילו כעין התרת נדרים דהוי כאילו קבלו על עצמו כאיסורים שאסרתן תורה שאין להם היתר לעולם (והמנהג כסברא הראשונה) : שיטת המחמירים הוא שיטת הרשב"א והר"ן שסוברים שאדם שנהג איסור בדברים המותרים כדי לעשות סייג וגדר בפני האיסור הרי קיבל ע"ע דברים מותרין כאיסורים שאסרתם תורה שאין להם היתר עולמית, וי"א דגם לדבריהם יש היתר מה"ת שלא גרע ממי שקיבל ע"ע שלא יתיר שבועתו לעולם שמבואר בשו"ע [רכ"ט ז'] שיש לו התרה אלא דעכ"פ מדרבנן אין לו התרה על קבלת איסור למיגדר מילתא, אבל לא כן דעת הרא"ש בפרק מקום שנהגו שכותב שאפי' דברים שנהגו מחמת סייג יכולים להתיר בג', ודבר שנהג בטעות יכולים לעבור עליו בלי התרה וזה מבואר פה בשו"ע כדעיה ראשונה ושיטת הרשב"א כדעיה האחרונה וכפי כללי המחבר עיקר דעתו להקל כדעיה הראשונה והרמ"א ג"כ מוסיף והמנהג כסברא ראשונה.

אבל בס' רכ"ח סעי' כ"ח כתב המחבר אם היתה ההסכמה גדר לריבים או סייג לתורה ולדבר מצוה אינם יכולים להתירו. האחר' מקשים פסקי השו"ע

אהדדי ויש בזה אריכות דברים ויש שרצו לחלק בפשטות דבס' רי"ד מיירי עם פתח וחרטה ובס' רכ"ח שמחמיר היינו בלי חרטה כן תי' הפר"ח וטטו"ד דהלא בס' רכ"ח המדובר בחרמי ציבור דלא שייך בהו פתח וחרטה אבל ביחיד ששייך בו פתח וחרטה יכולים להתיר, אבל הח"ס לא ניהא לי' בזה וכתב [או"ח קכ"ב] דאדרבא לדינא יש להחמיר בזה כשיטת הרשב"א והר"ן דדיינינן לי' כמחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם והפר"ח [או"ח תצ"ו] מחלק בין דברים שהאדם קיבל ע"ע מחמת פרישות יתירה כדוגמת תעניתים או מניעת בשר מי"ז תמוז שזה יכולים להתיר אבל אם הדבר מחמת סייג לתורה כמו בני ביישן שנהגו מלנסוע ערשב"ק שלא יכשלו באיסורי שבת שזה אין להתיר ולמעשה הח"ס מסכים לחילוק זה שבס' רכ"ח המדובר בתקנת הציבור למיגדר מילתא משא"כ בס' רי"ד המדובר בנדר תענית וכדומה והוסיף בדב"ח [יו"ד ח"א סי מ"ח] דעניני ציבור הו"ל כמו שנתפשט בכל ישראל שאין ע"ז התרה כגופו של תורה, ועוד חילק הח"ס שבס' רי"ד מיירי באיסור שהנהיגו ע"ע שלא בהסכמת עיר או מדינה ובס' רכ"ח מיירי בדבר שנתקבל בהסכמת וקבלת הציבור שע"ז אין התרה וכעין חילוקים אלו יש בעוד אחר' לתרץ פסקי השו"ע.

היוצא מכל הנ"ל שדבר שיחיד קיבל עליו אפי' הוא למיגדר מילתא יכולים להתירו ע"י פתח וחרטה ככל נדר אבל דבר שגדרו הרבים א"א להתירו ולכן תקנת קטניות שהוא תקנה קדומה מימי הגאונים ומובא במרדכי ועוד ראשונים ופשטה איסורו בכל גלילות אלו אין כח בשום ב"ד לבטל ואפילו לא להתיר ע"י פו"ח, ודב"ז ידוע במשך כל הדורות בשעה שהי' רעב ורדיפות אפ"ה בקושי גדול ישבו גדולי ישראל להתיר האיסור וידוע סיפור של מרן מהר"א מבעלזא זי"ע עם הר' בערל פרענקל ז"ל בגיטו בוכני' שהי' אסיפת רבנים ורצו להתיר קטניות מחמת חמת המציק, והר"ר בערל מסר נפשו להביא תפוז"א בכדי שלא יצטרכו להתיר, וכל ימיו של מוהר"א זי"ע הכיר לו לר' בערל ז"ל טובה על כך שמנע הצורך להתיר איסור קטניות בשעת הזעם, וממילא לכאורה בשאלה השני' של אכילת באמבא לאשה מעוברת א"א להקל כלאח"י אלא שבעצם יש לידון במאכל זו מה דינו כלפי קטניות, דלעולם טעם איסור הקטניות אינו מבואר בראשונים בהדיא שישבו והוציאו כללים לאיסור זו, אלא י"א משום שהם מתערבים בגרעיני דגן וע"ז קשה מענים וקימעל שהרמ"א מתיר אעפ"י שהמג"א כותב שצריך בדיקה מחמת הדגן שנתערב וכן

מטעם עשיית קמח הלא תפוז"א עושין מהם קמח לרוב ולא אסרו אותו וחרדל ליכא טעמים אלו ואפ"ה אסור ברמ"א סי' תס"ד [אגב מה שיש חרדל כשר לפסח אינו באמת חרדל רק תחליף] ולכן כותב האג"מ [ג' ס"ג] דמה שנתקבל אצל חכמי הדורות הקודמים לאסור אסור ולא הוסיפו האחר' איסורים אפי' נתגלו אח"כ דברים שלכאורה הגזירה בהם הוא כאותם שנאסרו מקודם דבאמת הכל חומרא גדולה ואין להוסיף והוא כותב שבוטנים לא נאסרו מדורות קדומים שלא הי' נמצא באירופא ולכן לדעתו מותר לאכלם ולעשות שמן מהם במקום שלא נהגו בו איסור מכבר עכת"ד לפי"ז הי' מקום להקל באכילת באמבא אבל בכמה תשובות [החלק"], מלמד להועיל, מקראי קודש] כתבו שמנהג אר"י לאסור אכילת בוטנים וכן נתפשט איסורו בכל גלילות אלו ולכן לא מלאתי לבי להקל וראיתי מחלוקת האחרונים לגבי אשה אשכנזית שנישאה לספרדי שהגריש"א אומר שהיות שבשעה שתקנו הגאונים איסור קטניות גזרו עליהם ועל זרעם אפי' אשה שבעלה מהספרדים שלא קבלו הגזירה אין לה לאכול קטניות, אבל הרבה אחר' בתוכם הגרש"ז א' והמנח"י מקילים לה וי"א שעכ"פ יש לה להתיר נדרה.

ולפני שנמשיך כדאי מאוד להזכיר חשיבות שיש למנהגי ישראל ושאין ח"ו להקל בהם בלי סיבה ואחד סיפר לי שהסבתא שלו הגיע לבדה לארה"ב מאירופא אחר השואה, ולפני החתונה שלה הלכה אצל הגרמ"פ זצ"ל וביקש ממנו שיודיע לה מה הלכה ומה הוא מנהג היות שאין לה אבא לשאול וממילא תדע שהלכה א"א לעבור עליו והמנהגים ישאירו מהצד, והגרמ"פ הזדעזע לשמע הדברים ואמר ח"ו הלא מנהגי ישראל הם ששמרו על כלל ישראל בכל הדורות ואסור לזלזל במנהג, וידועים דברי הרבינו בחיי בפר' תולדות שיצחק אבינו לא השתנה שמו משום שהוא לא שינה שמות הבארות שחפר אביו, ואי' במהרי"ל שבתו נפטרה ל"ע ותלה זה לעונש על שבזיה"כ פ' התפלל בעיר אחת ושינה הפיוטים מהסדר הרגיל בעיר, והלא אנחנו מבטלין מצות תפילין ואומרים הרבה ברכות ונזהרים ממלאכות אסורות והכל משום שאחז"ל הזהרו במנהג אבותיכם אעפ"י שאנחנו בקיאין בקיבוע דירחי, והח"ס בכמה תשובות [או"ח קכ"ב יו"ד קי"ז] כותב שמנהג שקבלו כלל ישראל עליהם ועל זרעם נעשין כנדרי תורה והשותה חלב עכו"ם או אוכל קטניות בפסח עובר איסור תורה, וראיתי דבר מעניין בהלכות קטנות [א' נ"ד] וז"ל אי

עדיף טפי לברך שתים על התפילין תשובה שמחה היתה לי אם הייתי ממשפחת אשכנזים והייתי מברך שתים דהכי משמע יותר פשוט ובתנחומא פ' בא בפ"י כן אבל מה אעשה שאין לי לשנות ממנהג אבותי ע"כ.

והנה הגמ' בחולין [ק"ה.] מביא מה שאמר מר עוקבא אנא כחלא בר חמרא לגבי אבא שאביו המתין כ"ד שעה בין בשר לחלב והוא רק מסעודה לסעודה ולכאורה איך הקיל ממנהג אבותיו, ותרצו האחר' כמו שכתבנו לעיל שיש חילוק בין מנהג שיחיד קיבל ע"ע כמו אביו של מר עוקבא ובין מנהג שהוא מנהג המקום כמו בני ביישן וכדומה.

מנהגים שאין שורשם בהלכה כלל הרי הם כדברי רשות ואפי' נהג הרבה פעמים מנהג זו אין צריך התרה ולדוגמא אי' בערוך השלחן לעמוד במקומות שונים בשעת התפלה כגון בויברך דוד או בישתבח אין זה בגדר מנהג שצריכין התרה עליו, דעפ"י שו"ע אינו מחויב לעמוד רק בשמו"ע וכנראה מלשון השו"ע דמי שאינו עומד בשעת והוא רחום בב' וה' מקרי פורץ גדר משמע שכן היתה תחילת תקנתו אבל שאר מקומות אין שום חיוב ואינו בגדר מנהג של מצוה כלל וכן מאכלים

והנה בשאלה הראשונה הדיון לכאורה שבפסח 'מיישט מען זעך נישט', וזה בוודאי בגדר מילתא יתירתא, ובפרט כשהולך אצל בניו עמא דבר דלא חיישינן לחומרות אלו ואינו צריך התרה כן הביא בשו"ת שרגא המאיר [ו' ק"מ] בשם תשו' שואל וגשאל, [חכם ספרדי מלפני מאה שנה] ובפרט שיש להוסיף שאם הולך לכל ימי הפסח למשפחה אחת אינו בגדר 'מיישען' בכלל והשאלה שמוכא בשרג"ה הי' שבכל יום הלך אצל בן אחר ואפ"ה התיר בפשיטות בלי התרה ויש להוסיף נקודה אחרת בכגון דא דיש מחל' הש"ך והדג"מ בס' רי"ד שהבאנו לעיל שמשמע שמי שמתענה ואינו יכול להתענות צריך התרה והק' הש"ך דבהל' תענית מבואר שאם אירע בה"ב וכדומה ביום שיש ברית מותר לאכול בלי התרה ותי' דהיות שהמנהג הוא שאין מתענים כשיש ברית ממילא ל"צ התרה משום שזה נכלל בהקבלה משא"כ כשמרגיש חלישות ע"ז לא הי' כוונתו וצריך התרה וע"ז כתב הדג"מ שאינו כן שבשעה שהאדם חלש דעתו לבטל קבלתו לגמרי לכן צריך התרה אבל על פעם אחת שאיקלע לי' עם ברית ודעתו לחזור לקבלתו א"צ התרה והדג"מ לומד הלכה זו בדברי המג"א [תקפ"א סקי"ב] אבל עיי"ש במ"ב מביא שיטת הש"ך ורק במקום שאין לו

שונים שמבשלין לשב"ק או יו"ט, לדוגמא מי שאין לו כרוב ממולא לש"ת או פורים אינו צריך התרה ע"ז, דכל אלו מקרי דבר של רשות ואינו מחויב התרה רק אם קיבל עליו נדר ממש.

וייש דברים הנקראים 'מילתא יתירתא' וכתב ע"ז הפר"ח שאינו צריך התרה ולדוגמא נקט הפר"ח מי שנוהג שאינו אוכל בפסח רק מצה שמורה משעת קצירה אינו צריך התרה ובאמת על דוגמא זו חולקין הרבה אחרונים עי' בשע"ת [תנ"ג ות"ס] שמקור המנהג הוא להזהר מחשש חימוץ מגשם שיוורד על החיטין לפני הטחינה וא"כ זה נכנס בגדר הראשון שהתחלנו בו מנהג שנהג מחמת סייג ובוודאי צריך התרה, וראיתי במהרש"ג [א' נ"ד] שסברת הפר"ח יוצא מזה שהי' גר במצרים ששם אין גשם יורד ממילא החומרא הוא מילתא יתירתא משא"כ לדידן ודבר זה צע"ג שהלא הפר"ח הי' אב"ד אמסטרדם ואח"כ גר בירושלים ובוודאי ידע המציאות בשאר מקומות, ועל עצם החידוש שעל מילתא יתירתא א"צ התרה יש חולקים מהדוגמא שאין שני אחים רוחצין ביחד בכבול שמביא הגמ' שהוא רק ממדת חסידות ואפ"ה צריך התרה.

מתירין סומך בשעה"צ על דברי הרה"מ עכ"פ בשאלה דידן אם זה המעשה הוא רק על שנה אחת ובפסח הבעל"ט יחזור למנהגו יש שיטת הרה"מ שבאופן זו א"צ התרה ונהגו לפסוק כדבריו.

אבל כל זה לגבי 'מישען' אבל למשל אם החותן מקפיד שלא לאכול דגים וחתנו אוכל דגים ואין שם תחליף כמו פאלשע פיש האם החותן צריך למנוע, אז אם השאלה הוא על שנה אחת אז התשובה כדלעיל אבל מה דינו אם זה הנהגה חדשה קבוע, אז יש לעיין לאיזו סוג חומרא זה נופל אם הוא רק מילתא יתירתא לא יצטרך התרה כלל, ונחזי אנן הלא מקור הדברים הוא ממה שהי' מובילים הדגים באלכוהול מהאני' עד השוק שישאר טרי ויתכן שהי' אז חשש של חמץ אבל כהיום אין חשש זה שייך כלל וא"כ לכאורה יכולים להקל שאין זה גזירת בי"ד שאפי' בטל הטעם הגזירה קיימת, וא"כ אלו שמחמירין עדיין משום מנהג אבותיהם אינו אלא בגדר מילתא יתירא דכעת אין שום מיגדר מילתא בענין ולכן בשאלתינו האם יכולים להסתמך על המשגיח בלי לראות בעצמו הדג חי לכאורה יש להתיר בלי הצטרפות להתרה ודגמאות דומות לזה הלא מבואר ברמ"א [תס"ז ח'] שאסור להשהות צוקר בבית בפסח מחשש שמערבין בו קמח אבל כהיום

בידוע שאין חשש ולא שמעתי שעושים התרת נדרים ע"ז וכן מבואר שם שפירות יבשים אין אוכלים מחשש שיבוש נעשה עם קמח וכהיום מוכרים פירות יבשים עם הכשר לפסח.

והנה הי' מנהג קדום באשכנז לא לאכול בפסח עופות בכלל מחשש חיטים הנמצאים ובפסח אכלו רק בשר בהמה, כן הי' אצל היעקעס ושמעתי שהגאון ר' שמעון שוואב זצ"ל כשהגיע לארה"ב התחיל לאכול עופות ואמר שהתבונן פה שמאכל העופות כל השנה הוא תירס וא"כ אין שום חשש חמץ ויכולין להקל, למעשה בארה"ב העופות ניכרים שמאכלם תירס שיש להם מראה געהל אבל פה אין רגילין בזה ואעפ"י שמשנים קצת המאכל לפני החג עדיין יש בו חיטין ואפ"ה העולם לא מחמירין למנוע מאכילת עופות, גם אצל יוצאי ארץ אשכנז לפי מה שביררתי וצ"ע.

והנה ידוע אימרת כ"ק מרן מוהרי"ד מבעלזא זי"ע שאנו אוכלים רק אלו המאכלים שאבותינו התפללו כבר עליהם ועל אלו יש הס"ד שלא נכשל באיסור משהו, ולכן ידוע שבבעלזא אין אוכלין מלפפון ועגבניות וכו' ויש לעיין מה דין חומרא זו האם מי שרוצה להקל בזה צריך התרה או לא, ראשית כל צל"ד

שבאופן זה יכול לשאול עליו שאצלו
הוי רק קבלת נדר ולמעשה בכל כגון
דא צריך לעיין על כל דבר בנפרד האם
היתה קבלה כוללת ואם לאו האם היתה
הכוונה לו ולזרעו או רק חומרא לעצמו.

נזכיר עוד כמה מנהגים, ראשית כל
מנהג שרוי' מקורו בראשונים
[ראב"ן] ושני טעמים בדבר או
שיתחלפו בין קמח מצות לקמח המוכן
למצות כעובדא המובא בכנה"ג, או
משום שהמצות אינם מעובדים היטיב
ויש חשש קמח שלא נאפה שיתבשל
ויתחמץ בבואו למים וע"ז כותב השו"ע
הרב בתשובותיו [סי' ו'] שלכן אין מוזכר
זה בנו"כ השו"ע היות שעד לפני כ'
שנה ה' המנהג ללוש העיסה טוב ולאט
ורק מנהג החסידים להזדרז מאוד
בלישה ויתכן מאוד שנשאר מח שאינו
מעובד גם לאחר האפי' וכתב האג"מ
שאלו שיש להם המנהג להחמיר אינם
יכולים להקל בזמננו שהמצות דקים
מאוד ונאפים בטוב שאין זה סיבה
להקל בחומרא זו, ומי שיש לו סיבה
רציני להקל יצטרך להתיר ע"י פו"ח,
ואגב יש בח"ס [יו"ד רכ"ב] שאלה
לתלמיד אחד בשם ר' פסח במי שנדרו
בחלום ע"ד רבים שלא לאכול מצה
מבושלת האם אפשר להתירו, ומתו"ד
נראה ששרוי' בכלי שני ג"כ אסור לאלו
שמחמירים בזה.

אם זאת היתה מנהג בית רבותינו בלבד
או האם הנהיגו בזה לכל אנשי העיר
ולהנולים אליהם, דדבר שנתקבל באיזו
עיר ונעשה מנהג המקום חל חיוב על
כל אנשי אותו המקום ועל זרעם וא"א
להקל כעובדא דבני ביישן, ולהלכה שאין
היחיד מאותו העיר יכולת לשאול על
אותו המנהג ואפי' התירוהו לו אינו
מוותר כמבואר בפר"ח ובחיי"א אבל
מנהג שאדם מחמיר על עצמו יש בזה
כבר דיעות אם הבנים חייבים לנהוג
כמותם די"א דמהא דמר עוקבא שאמר
אנא חלא בר חמרא לגבי אביו בחומרת
בשר בחלב [חולין ק"ה]. רואים שאין
הבן מחוייב לנהוג חומרת אביו, וכן
השיב השב"ל לדינא באחד שהקשתה
בלידתה ונדרה שהבן ישאר בין כותלי
ביהמ"ד ר' כל ימי חייו והאב הסכים לזה
ופסק שאין קבלה זו מחייב הבן ורק אם
הבן ישב בביהמ"ד כמה שנים על דעת
לקיים הנדר אז הו"ל כאילו קיבל מעצמו
[ט' קצ"ג], מאידך בפרי תואר חולק על
הנחת הפר"ח דכל מנהג שמוכח
שהאבות קיבלו ע"ע למיגדר מילתא
ולעשותו לעולם נכלל בכלל ואל תטוש,
ואביו של מר עוקבא יתכן שהי' קבלה
לעצמו וכן מבואר כדבריו בעוד אחרו',
ולכו"ע אם הבן נהג כבר בגדלותו
כמנהגים אלו, לא באופן שאין לו ברירה
משום שסומך על שלחן אביו, חייב
לנהוג כן הלאה אבל כתב האג"מ

והנה לגבי אישה מבית שאוכלים שרוי' שנישאת למי שמחמיר המנהג הוא שהאשה תלוי' במנהגי בעלה וי"א הוא מכח המבואר בסי' תס"ח דהקובע מקום ומשתקע במקום שמנהגיו אחרת למה שהי' רגיל בו נוהג כמנהג המקום בין להקל בין להחמיר והלא המ"ב וש"א פסקו כולם כשיטת הרא"ש וכנ"ל ולכן אשה מחויבת לנהוג כמנהגי בעלה ויש מביאים מקור אחרת לנהגה זו והוא בתשב"ץ [ג' קע"ט] דמילתא דפשיטא הוא שצריכה האשה לנהוג כמנהג בעלה היא נכללת בכלל בעלה בכל חיובו דאשתו כגופו והיא בטילה אליו, וה"ה להיפוך שמוותר לה להתחיל לאכול שרוי' וי"א שצריכה היתר מקודם אבל י"א שהיות שמה שהאשה נהג אצל אבי' לא היתה בתורת נדר וכו' יודעים שאשה הולך במנהגים כמו בעלה ממילא אי"צ התרה משא"כ בקטניות הנ"ל שהתיה תקנה קדומה על כל זרע האשכנזים, והתשב"ץ מחדש שאשה שנתארמלה ויש לה זרע מבעלה עדיין יש עלי' כל מנהגי בעלה כמו שמצאנו באשה ישראלית הנישאת לכהן שבמיתת בעלה יכולה להמשיך באכילת תרומה מחמת זרעה ונמצא שעדיין שייכת לגוף בעלה ועלי' לנהוג כמו בחייו, אבל י"א בכל זה שטעם מנהג הנשים הוא שמשעובדים לבעליהם ומחמת השעבוד

עליהן לנהוג כמותם וא"כ כשפקעה השעבוד נפקעה הצורך להחמיר כמותו וכ"ד הגרשז"א, ולכן בשאלה הנ"ל יותר טוב שהאלמנה תעשה התרת נדרים, וא"א להתירה מחמת שהלא גם בתה מיקל שהבת מיקל כטפילה לבעלה והאלמנה יש לה עדיין הזיקה הנ"ל ומהיות טוב שתעשה התרת נדרים.

ידוע שיש מנהג שלא לאכול שום, ודב"ז מוזכר בפרמ"ג וכותב שאינו יודע הטעם אבל אין להתיר לפני ע"ה, עכ"פ הוא מנהג וקבלה מכמה דורות וא"א להקל בלי פו"ח.

ידוע האימרא שאמרו היושבים בבעלזא שנפילת קערה לארץ קשה יותר מנפילת תפילין שזה תעניתו יום אחד ונפילת הקערה יכול לגרום תענית לז' ימים, ורבים יש להם מנהג זו למנוע מלהשתמש בדברים שנפלו על הארץ במשך היו"ט ויש מקור לדבר בליקוטי מהרי"ל הל' הגעלה אבל שם המדובר כשמגביהו מהארץ לתוך פיו אבל המנהג שגם כלי אין משתמשים בו אפי' אחר הדחה לכאורה הוא רק בגדר מילתא יתירתא שהזכרנו כבר שיטות השונות בזה.

רבים אין אוכלים הקורקבן בפסח ובמשחטות פה זורקין את זה

שאין רוצים לפותחם בשעה שמטפלים עם העופות של פסח ומנהג בעלזא שגם הכבד אין אוכלים משום חשש חמץ, ופלא בעיני על אותם המחמירים להשתמש בשומן ולא בשמן שלפי ראות העין בשומן העופות יש חשש רציני של פירורי המאכל שהעופות אוכלים וצריך בדיקה יפה לפני המליחה שלא יאסר ואם היו שואלים אותי הייתי אומר שעל מנהג זו כדאי לשאול ולהתיר שכהיום השמנים המיוצרים אין עליהם שום חשש חמץ משא"כ השומן וכנ"ל.

אי' בהגדת הלל נרצה לבעל ערגה"ב [ל"ב. מה נשתנה בא"ד] הסבר למה שאחז"ל מתחיל בגנות ומסיים בשבח היינו שעבודת הלילה הוא שכל שנה נרגיש יותר החסרון של הגנות עי"ז שבכל שנה נוסיף השגה בהטובה שנעשה לנו ע"י היציאה, ובכל שנה

נוסיף גדרים וסייגים במניעת החמץ להטהר ולהתקדש, וזה"כ שהבן שואל מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות של שנים שעברו שהי' דברים שבשנים שעברו התירו ועכשיו בשנה זו מחמירים בדברים חדשים עכת"ד.

סוף דבר על כל דבר צריכים ס"ד ובפרט בענין כה חמור של משהו חמץ והעיקר לנהוג כפי המסורה שמקבלים מדור דור, וכדאי מאוד להחזיק במנהגים הגם שהמציאות נשתנה כמו אלו במבשלים סוכר ועוד מנהגים כאלו ופשוט מטעמי חינוך שידעו הבנים שאין משנים מדרכי האבות אפי' אם לפי ראות עינינו הצורך נשתנה, ואם נוהגים במסורת אבותינו ומנהג רבותינו יש ס"ד מרובה ונזכה להבטחת הארזיז"ל שכל הנזהר ממשהו חמץ נזהר מחטא כל השנה כיה"ר.



הגאון ר' אשר יעקב וועסטהיים זצ"ל
אב"ד של בד"ץ איגוד הרבנים ושל ביהכ"נ צא"י מנשסטר

הצורך בבירור האם ישנו חמץ במוצרי קוסמטיקה

שאלה. ישנם הרבה מיני משיחות ובורית ותמרוקי נשים ופארפום וכו', שאנו מסתפקים בהם אם יש בהם מיני דגן, ויש לחקור אפילו אם בודאי יש בהם מיני דגן אם מותר להשהות אותם בתוך ביתו בפסח ואם מותר להשתמש בהם בפסח.

ענף א' ❧

כ"ב כ' זו"ל, ומ"מ בהנאה מותר וכו' וכמו פת שעיפשה לעיל בסעיף ב' עכ"ל. והנה שם אינו מבואר להדיא דמותר בהנאה, אלא נראה דהכוונה בזה הוא דכיון דהטור והמחבר לקמן בסעיף ט' דימו חמץ שנתעפש לחרכו קודם זמנו, ובזה מבואר להדיא בגמ' (פסחים כ"א ע"ב) ובש"ע דמותר בהנאה, א"כ מוכח דס"ל דה"ה בנתעפש קודם זמנו דג"כ מותר בהנאה^{מב}, ועכשיו דימה המג"א הך דתריאק"ה לחמץ שנתעפש ולא דימה למקור הדין לחמץ שנחרך^{מג} משום דדינא דטריאק"ה הביא הטור בשם רבינו האי גאון דנלמד מק"ו

(א) הנה המדובר כאן ממינים שאינם עומדים לאכילה וגם אינם ראויים לאכילה, ודין דברים אלו נתבאר בסי' תמ"ב ס"ד דכיון שנפסל מאכילת אדם מותר להשהותו בפסח. וז"ל השו"ע שם, דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כלל או שאינו מאכל כל אדם כגון התריאק"ה וכיוצא בו, אע"פ שמוותר לקיימו אסור לאכלו עד אחר הפסח כו' עכ"ל.

וכ' המג"א בסק"ז זו"ל, אבל בהנאה מותר דלא גרע מפת שעיפשה (ת"ה) עכ"ל, ובביאור הגר"א ד"ה דבר ג"כ כ' דמותר בהנאתו, והמשנ"ב בס"ק

מב. וכן מפורש בש"ע סעיף ט'.
מג. ובביאור הגר"א שם דימה לנחרך ע"ש.

ממלוגמא, דהוי חמץ שנסרחה, כמבואר בתוספתא (פרק ג' הלכה ב') שהביאו הרי"ף והרא"ש, וכיון דהוי בגדר חמץ שנסרחה לכן דימה אותו לדדמי ליה, דהיינו חמץ שנתעפש.

וכן מבואר בח"י לקמן סי' תמ"ז אות ח"י בשם שו"ת הרשב"א חלק א' סימן קע"ג והתרומת הדשן סימן קי"ג דכל שמותר להשהותו מותר בהנאה, והביאו המקו"ח כאן בחידושים אות י"ג (ועיין מזה בשו"ע הרב סי' תמ"ב סכ"ד ובקו"א שם אות י"ב).

(ב) אבל דא קשה, שהרי לענין פת שעטיפשה מיירי דנפסל מאכילת כלב, כמבואר בשו"ע ס"ב וסעיף ט', ובזה קאמרינן דמותר בהנאה, אבל כאן הלא מיירי בנפסל רק מאכילת אדם, כדמוכח מלשון המחבר, שכ' ואינו מאכל אדם, וא"כ איך יליף מפת שעטיפשה דגם כאן מותר בהנאה, שהרי שם נפסל מאכילת כלב, וכבר הקשה כן במקור חיים בסימן תמ"ב ביאורים אות ה' (והביאו כאן הגרעק"א בהגהתו), וכ' דהוי ט"ס ושצ"ל במג"א דלא עדיף מנוקשה ע"י תערובת במקום דלא עדיף מפת שעטיפשה, עיי"ש.

אולם הג"ה זו תמוה, שהרי המג"א ציין לת"ה - ה"ה תרומת הדשן - שהוא המקור לדבריו, ושם בסי' קכ"ט מ"ד איתא בזה"ל, שאלה: דיו שהוא מבושל בשכר שעורים ובסממני הדיו כגון טחינת עפצים ויטראו"ל שאנו קורין גליצ"ן שטיי"ן שרי ליתוב בו בפסח או לאו. תשובה: יראה דשרי לכתוב בו, וראיה מהא דגרסין פ' כל שעה (פסחים כ"א ע"ב) וכדרבא, דאמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאה לאחר זמנו, וכ' אשיר"י (פרק ב' סימן א') והוא שנפסל מלאכול לכלב כגון פת שעטיפשה וכ' עכ"ל (של התרה"ד), ועיי"ש שהאריך בזה, וכ' בסוף דבריו וז"ל, ואחד מהגדולים העתיק בשם רא"ם דיו המבושל בשכר מותר להשהותו בפסח, ע"כ, אין להוכיח מזה לאסור לכתוב בו, מדלא כתב להתיר רק השהה, דרמב"ם דלעיל (חמץ ומצה פרק ד' הל' י"ב) כתב נמי על הטרייק"א [ר"ל שמותר לקיימן] ואע"ג דמסתמא שרי ליה בהנאה דגרע טפי מפת שעטיפשה הנראה לע"ד כתבתי, עכ"ל התה"ד. הרי מפורש שדימה דין הרמב"ם דמיירי בתריאק"א שנפסל רק מאכילת אדם לדין דפת שעטיפשה שנפסל מאכילת כלב דמיירי

ביה בתחלת דבריו, א"כ איך נגיה בדברי המג"א מה שהעתיק מדברי התה"ד המפורשים. וכן נראה מדברי המשנ"ב שהעתיק דברי המג"א ולא הביא הגהת המקו"ח והגרעק"א.

ולכאורה עפ"י מה שהעתיקנו מדברי התה"ד י"ל דאם יש להגיה בדברי המג"א יש למחוק תיבת דלא ולכתוב דעדיף מפת שעטיפשה, שהרי זהו מש"כ בתה"ד דגרע טפי מפת שעפשה, והיינו דעדיף טפי להתירא.

אלא דמ"מ עדיין צ"ב מה הוא באמת הדמיון לפת שעטיפשה, שהרי שם נפסל מאכילת כלב, משא"כ התריאק"א, וכנ"ל. ותו מהו ביאור בדברי התה"ד שכ' דהתריאק"א גרע טפי מפת שעטיפשה, הרי דס"ל דשרי טפי מפת שעטיפשה, והלא אף לדמות התריאק"א לפת שעטיפשה קשה, כנ"ל, ואיהו קאמר דשרי טפי ממנו.

ג) אמנם ביאור הדברים לדמות תריאק"א לפת שעטיפשה נראה כמש"כ הפמ"ג בא"א ב' וי"ד וכ"כ החזו"א (סי' קט"ז אות ז' בתחלתו) על דברי הרמב"ם (פ"ד מה' חו"מ ה"ח), שכתב וז"ל, אבל דבר שיש בו תערובת חמץ ואינו ראוי לאכילה, הרי זה מותר לקיימו בפסח, [ובפנים שוב הביא ע"ז בה"י וכן הקילור וכו' והתריאק וכו' הנ"ל בדברי

התה"ד], וכ' החזו"א וז"ל, האי אינו ראוי לאכילה היינו לאכילת אדם, ואע"ג דפת שעטיפשה וראוי לכלב חייב לבער כמש"כ רבינו בהי"א, התם משום דראויה לשוחקה [ולחמץ בה כמה עיסות] כדאמר בגמ' מ"ה ב', אבל הכא כשנתערב החמץ בדבר הממאס כיון שאינה ראויה לשוחקה בטלה, והיינו טעמא דעריבת העבדנין שנתן לתוכן קמח ועבר עליהן ג' ימים או שנתן לתוכן עורות ואפילו לא נפסלו לכלב, ומש"כ רבינו [גבי עריבת העבדנין] שנפסד והבאיש היינו לאדם, שהרי לא הזכיר כאן רבינו שנפסל לכלב, עכ"ל החזו"א, והן קילורין לעינים, שמבואר היטב דכל דין נפסל מאכילת כלב לא בעינן רק כדי לשלול האפשרות לחמץ בו עיסות, דכל זמן דראוי לחמץ בו עיסות עדיין הוי ראוי לתשמישו ועובר משום ב"י וב"י, אבל כל היכא דאינו ראוי לחמץ בו עיסות שרי להשהות, ואף אי לא נפסל מאכילת כלב ורק ע"י שנתערב בדבר הממאסיו ועושהו שכבר אינו ראוי לחמץ בו עיסות, נפקע ממנו איסור ב"י וב"י (ועיין ביה"ל בסוף הסימן).

וא"כ אין לפת שעטיפשה שנפסל מאכילת כלב שום מעלה להתירא יותר מהתריאק"א, שעיקרו של דבר הוא ששניהם כבר אינם ראויים לחמץ בהן עיסות אחרות, וא"כ שפיר

דימה אותן התה"ד להדדי, וזהו ביאור דברי המג"א והמשנ"ב.

(ד) אלא דעדיין צריך לבאר מה דקאמר התה"ד דתריאק"א גרע טפי מפת שעיפשה, דלכא' דיינו לדמותן להדדי, כנ"ל, אבל למה גרע טפי, דפירושו לפי הענין דשרי טפי מפת שעיפשה.

ונראה די"ל בזה דהנה איתא בגמ' פסחים (מ"ה ע"ב) בזה"ל, תניא הפת שעיפשה חייב לבער מפני שראוי לשוחקה ולחמץ בה כמה עיסות אחרות, רבי שמעון בן אלעזר אומר וכו' כופת שאור שיחדה לשיביה בטלה וכו' והאמר רבי יצחק בר אשי אמר רב אם טח פניה בטיט בטילה, טח אין לא טח לא עכ"ל, וכו' שם התוס' ד"ה כופת וז"ל, אע"פ שראוי לאכילה כיון שאין מקיימין אותו לאכילה בטלה, ושוב כ' ונראה לר"י דכי היכי דפליגי לענין טומאה וכו', דרבנן סברי דכל הכלים עולין מטומאתן בשינוי מעשה ורבי יהודה סבר דלא אמרינן שינוי מעשה לתקן אלא לקלקל, הכי נמי פליגי גבי חמץ, עכ"ל. ובפשטות משמע דע"י שינוי מעשה לכהפ"ח בטל מדין חמץ, וכ"כ בפסקי תוס' שם דכופת שאור שיחדה לשיביה בטלה ע"י שינוי מעשה, וא"כ לשיטת ר"י בר אשי אמר רב דקיי"ל כוונתה דע"י טח פניה בטיט בטל מתורת חמץ היינו אפילו כשעדיין

החמץ ראוי לאכילה, אלא מכיון שעשה בו מעשה כזה שטחו בטיט ועי"ז הראה שכוונתו שלא יהיה עוד עומד לאכילה, נתבטל מתורת חמץ.

וגם מגופא דגמ' מוכח דמיירי בשאור הראוי לאכילת כלבים לכהפ"ח, כמבואר ממה שאסר ת"ק פת שעיפשה ע"י יחוד לשיביה לחוד, ואנן קיי"ל כרב יצחק בר אשי אמר רב דאם טח פניה בטיט בטלה, והיינו שטח פניה של כופת שאור לתקנה לשיביה, כמו שפירש"י. אבל עכ"פ בזה נפקע ממנו שם חמץ לענין ב"י וב"י אע"פ שעדיין ראוי לאכילת כלבים, הרי דע"י שעשה מעשה בהשאור לייחדו לשיביה פקע ממנו שם חמץ.

וא"כ מבואר שאף שאור גמור בעיניה ע"י שעשו בו מעשה לייחדו לשימוש שאינו לאכילה נפקע ממנו שם חמץ ומותר לקיימו אע"פ שהשאור גופיה עדיין ראוי לחמץ בו עיסות, א"כ מכ"ש בתריאק"א וכו' דאינו רק תערובת חמץ וכבר אינו ראוי לחמץ בו עיסות אחרות, כנ"ל מהפמ"ג והחזו"א, וגם יחדו ע"י תערובת זה לשימוש אחר שאינו לאכילת אדם או לאכילת כל אדם, ודאי שרי טפי מפת שעיפשה, זהו לכאורה כוונת התה"ד במאי דקאמר דעדיף התריאק"א מפת שעיפשה,

שהרי נעשה בו מעשה לבטלו מדין חמץ דמהני אפילו היה עדיין השאור ראוי לחמץ בו, משא"כ בפת שעפשה שלא נעשה בו שום מעשה.

ומכיון שהתה"ד כ' דמסתבר שמותר התריאק"א גם בהנאה, א"כ י"ל דה"ה כופת שאור וכל דבר שנעשה בו מעשה לייחדו לשימוש אחר ולא לאכילה דמותר בהנאה.

ה) ונראה דזה מדויק באמת בדברי השו"ע ש"כ בסעיף ט' וז"ל, חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו ונפסל מאכילת כלב או ששרפו באש (קודם זמנו) ונחרך עד שאינו ראוי לכלב או שייחדו לשיבה וטח אותו בטיט מותר לקיימו בפסח, עכ"ל. הרי בפיסקא הראשונה גבי פת שנתעפש כתב 'ונפסל מאכילת כלב', ובפיסקא שניה לגבי חרכו כתב ג"כ 'עד שאינו ראוי לכלב', ובפיסקא שלישית כ' רק 'או שייחדו לשיבה וטח אותו בטיט', ולא התנה שיהיה אינו ראוי לכלב. הרי מוכח דס"ל דלא בעינן בזה נפסל מאכילת כלב, והיינו טעמא כנ"ל, דבאופן זה עשה מעשה לייחדו לשיבה ועי"ז מוכח דכבר אינו עומד לאכילה, וסגי בזה לבטלו מדין חמץ, כלישנא דפסקי תוס' הנ"ל, ומותר לקיימו וליהנות ממנו, כנ"ל.

ובאמת כ"כ במשנ"ב שם סקמ"ב

דבטח פניה בטיט לא בעינן נפסל מאכילת אדם, וכדביאר בשעה"צ אות ס"ח, והטעם כ' בשעה"צ ס"ט וז"ל, ואע"ג דבעלמא אפילו ביטלו בהדיא וחשבה לעפרא לא מהני מדרבנן, התם משום דילמא אתי למיכל, הכא לא שייך זה דהא יחדו לשיבה וגם מאיס, עכ"ל. ויעויין בחזו"א שם (סי' קט"ז אות ז' בד"ה שם הי"ב) שביאר דנמאס היינו אף שלא ניטל טעם החיך מהם אלא שנמאסות על האדם מחמת הפעולות שנעשו בהם.

ויעוי"ש בחזו"א באות הנ"ל ובאות ח' וט' שחזר ושנה דבר זה כמה פעמים דהיכא דהחמץ נתייחד ע"י פעולה לשימוש אחר ואינו עומד לאכילה, אע"פ שהחמץ כשלעצמו ראוי לאכילה, ואפשר להפריד החמץ באופן שיהיה ראוי לאכילה כבכופת שאור שיכול לקלף טיחת הטיט ויהיה השאור ראוי לאכילה, עיי"ש אות ח' בד"ה וכל בסו"ד, מ"מ מכיון שנעשה בו פעולה בדבר שאינו ראוי לאכילה, מותר לקיימו וליהנות ממנו בפסח, ואם לא נעשה בו פעולה אלא שאינו ראוי לחמץ בו עיסות סגי בנפסל מאכילת אדם, ולא בעינן נפסל מאכילת כלב אלא היכא דראוי עדיין לחמץ בו עיסות.

ו) והנה מהאי טעמא מותר לכתוב בדיו המבושל בשכר שעורים, כמבואר

במחבר ס"י, כיון שנפסל מאכילת אדם קודם הפסח, וכן ביאר בחזו"א שם אות ח' ד"ה וכל, והא דלא התיר בתה"ד אלא מפני שנפסל מאכילת כלב, היינו משום חשש שיתן הקולמוס בפיו ויבלע מהדיו, וכיון שנפסל מאכילת כלב כבר אין שייך לומר דאחשביה לאכילתו כיון דהוי שלא בכוונה, וכן משמע מדברי התה"ד שהוא מקור לדין זה וכ"נ מדברי המג"א ס"ק ט"ו וכמבואר במ"ב ס"ק מ"ה, ועל נקודה זו נראה דס"ל להחזו"א דלא בעינן נפסל מאכילת כלב, עיי"ש באות ח' וגם באות ז' בד"ה כתב עוד, אבל על עיקר היתר השתמשות בדיו זה הכל מסכימים שהוא מטעם שנפסל מאכילת אדם.

וא"כ מצינו ב' אופנים בנפסל מאכילת אדם שעל ידו יהיה מותר להשהות בפסח וגם ליהנות, הא' תערובת חמץ קודם הפסח עם דברים הפוגמין אותו באופן דאין ראוי לאכילת אדם, כגון דיו, והב' אפילו אם אין כאן תערובת אלא רק פעולה ליחדו להשתמשות שאינו של אכילה שמחמתו נמאס מלאכול, כגון כופת שאור ובגדים שכבסם בחלב חטה וניירות שדבקן בקמח.

והא דבדיו בעינן שיהא נפסל מאכילת אדם ולא סגי במה שעשה פעולה לייחדו לכתובה ע"י תערובת הסממנים

שבשיל בשכר, נראה פשוט משום דאילו היה הדיו ראוי לאכילה, לא היה ניכר בו שום פעולה שממאסו מאכילה כמו בכופת שאור, לכן בעינן שיהא אינו ראוי לאכילה.

והא שכ' החזו"א שם באות ח' ד"ה וכל דאם נתערבו בחמץ דברים מרים או מגואלים ונתמזגו באופן שאי אפשר להפרידן והן פסולין מאכילת אדם אינו חייב לבער והן מותרין בהנאה בפסח, עיי"ש, בע"כ מיירי היכא שנתערבו כך בלי כוונה לעשות מהם דבר מיוחד להשתמשות, רק במקרה נתערבו, ואז בעינן שיהיה א"א להפרידן, דאם אפשר להפרידן יש לחוש שכן יעשה ויהיה לו חמץ ראוי לאכילה עומד בפני עצמו בפסח ויעבור משום ב"י וב"י, אבל היכא שנתערב בכוונה לעשות דבר מיוחד להשתמשות, כגון דיו לכתובה או כופת שאור לשיבה, אפילו אם יכול להפרידו ויהיה החמץ ראוי לאכילה שרי, וכנ"ל, משום דאין חוששין שיפרידנו מכיון שרוצה דוקא להשתמש בו ההשתמשות שייחדו לכך במצב של תערובת דוקא, כן מוכרח לומר בדברי החזו"א כדי שלא יסתור דבריו תכ"ד שם.

(ז) אלא דיש להקשות על כל זה ממה שמבואר בסעיף ג' ברמ"א לענין

שיהיה בהם מינים שאפשר להפריד מהם החמץ, מ"מ שרי כנ"ל.

איברא דבשו"ת שו"מ מה"ק ח"א סי'

קמ"א מבואר להיפך מכל

הנ"ל, שכתב בענין חומר שמבערים למאור שמעורב בו שפירט מחמשת מיני דגן שאסור להשתמש בו בפסח כיון שנהנה מהחמץ, והעלה שם לאיסור, דאע"פ שהוא פגום לגמרי, מ"מ פגימה מועיל להתיר עניני אכילה, שבאכילה טעם פגום עושהו אינו ראוי, משא"כ לענין ליהנות מהדבר באופן שאין הפגימה חסרון בו, אין מועיל הפגימה להתירו, והו"ד במעדני שמואל על הקצש"ע סי' קי"ב סקכ"ה, והביא שם מתשובות מנח"מ (מנחת משה להרב משה נחום ירושלימסקי בקונטרס חוקת הפסח אות נ"ב) דפליג עליה דכיון דנפסל לגמרי הוי כחמץ שחרכו קודם זמנו. אבל לפי הנ"ל קשה מהמפורש בשו"ע דכופת שאור שייחדה לחישיבה וטחו בטיט דמותר להשהותו וליהנות ממנו, ומכ"ש בזה דנפסל מאכילה, וגם הלא המעדני שמואל עצמו בריש ס"ק זה הביא מזה ראיה להתיר סם המות לעכברים שמעורב בו קמח ומים, ולמה לא השיג מזה על דברי השו"מ שמביא בסו"ד.

ומצאתי אחר זמן רב בשו"ת וישאל

שאל (באו"ח סי' ס"ו) להגאון

ניירות שדבקו לחלון תוך ל' יום סמוך לפסח דיש מחמירים אם נראה מבחוץ, ולמה יגרע מכופת שאור שטחו בטיט או מניירות שדבקו בקמח או בגדים שכבסן בחלב חטה דבכל אלה שרי להשהות וליהנות, כנ"ל, מפני שביטלן מתורת אוכל ע"י מעשה, וא"כ ה"ה בניירות הדבוקים בחלונות די"ל כן.

ויעיין בחזו"א שם אות י"ב וי"ד

שתירץ בכמה אופנים, או דמחמירין רק בחמץ שמבצבץ לחוץ מן הניירות ומגולה ואין ניכר בו פעולה כלל, אבל בחמץ שבין הניירות והחלון באמת שרי מטעמים הנ"ל, א"נ מכיון דנראה מבחוץ לא חשיב כטח בטיט (וע"ז יש להעיר מדברי השעה"צ אות ע' שמצדד דגם גבי כופת שאור לא בעינן טח מכל הצדדים כי אם טח למעלה לחוד סגי, וא"כ הרי השאור נראה יפה מכל הצדדים ואעפ"כ שרי), א"נ משום חיוב בדיקה שמא יבא לאוכלו (ועל טעם זה צ"ע למה יגרע מכופת שאור כנ"ל).

ח) וא"כ יוצא מכל הנ"ל דכל מיני

משיחות ובורית ופארפוס וכדומה שנעשו כדי להשתמש בהם שלא בתורת אכילה, מכיון שאינם ראויים לאכילה וגם נתערבו בהם דברים לייחד אותם להשתמשות אחרת, אין בהם איסור שהייה בפסח וגם מותר ליהנות מהם ולהשתמש בהם בפסח, אע"פ

מוהר"ש בראך זצ"ל אב"ד דקשוי שכ"ג"כ לאסור לנסוע ברכב בפסח שמשתמשים בו בבענזין שמעורב בו שפירט מחמץ, והביא מדברי השו"מ הנ"ל, ושוב כ' בנו שאביו אסר ג"כ מטעם שיכולים להפריד השפירט שהוא חמץ באופן שיחזור לקדמותו בטעמו וריחו, וא"כ אין לדמותו לחרכו קודם זמנו, ושוב הקשה מהא דכופת שאור דמותר אע"פ שיכולים להפריד השאור מהטיט, וגם מתחלה לא נעשה השאור אינו ראוי לאכילה, שהרי לא הגיע לעומק מקום השאור, וא"כ גם בבענזין הנ"ל צריך להיות מותר, וכ' שהציע הענין לפני אביו והוטב בעיניו, הרי מפורש ככל החזיון הנ"ל שכתבנו להתיר בכה"ג, ודברי השו"מ צ"ב.

וכן בשו"ת יהודה יעלה למהר"י אסאד זצ"ל (או"ח סי' ק"נ) שכתב תשובה בענין שימוש בסיגריות שהדרך לשרותן בשכר, ובתוכ"ד כתב זו"ל, והן אמת גם מעלתו נכונה דיבר במ"ש שהשכר הבלוע בטובאק נפסל מאכילת כלב הוא עכ"פ שנפרק ונעשה לאבק וה"ל כפת שחרכו קודם זמנו דמותר בהנאה ובאכילה נמי כה"ג שאינו מחשיבו להחמץ כמו בדיו בש"ע או"ח סי' תמ"ב ובמג"א סקט"ו, עכ"ל.

וכן בשו"ת שו"ת האלף לך שלמה חלק אורח חיים סי' ר"ד זו"ל, שאלתו בטאביק אם יש בו חשש חימוץ. הנה כבר כתבנו בכמה דוכתא שאין בזה חשש חימוץ דלו יהא דהוי בו איזה חמץ הוי כחרכו קודם זמנו דמותר בהנאה לאחר זמנו, ואין לו ענין ליי"ג, ומ"ש המג"א (סימן תס"ו סק"י) דטאבאק צריך לסגרו בחדר, נראה שהוא מייירי בטאבאק הנקרא טוטין ששותין אותו בעשן דזה נקרא שתי' לכך אוסרו דחושש לדעת הרא"ש (פסחים פרק ב' סימן א') שהביא בס' תמ"ב (סק"ד) דחרכו קודם זמנו מותר בהנאה אבל לא באכילה, וה"נ כיון דנקרא שתי' לכך אסור אף דהוי שלא כדרך אכילתן אסור מדרבנן, אבל הטאביק שהוי דרך נחירין ודאי אין בו חשש כלל, וכן הראני בספר עקרי הד"ט (חלק או"ח הלכות חמץ בפסח סימן י"ח אות ע"א) בשם מור וקציעה להרב מהר"י עמדין (סוף סימן תמ"ב) שכתב בשם אביו הגאון ח"צ דאין בטאביק חשש כלל, ואף אם נעשה בפסח ביד נכרי נראה נמי דמותר כמ"ש בתשובה מכבר והוגד לי שגם בתשו' ב"א (בית אפרים סוף סימן ל"ה) כתב כן דמה דנעשה ביד נכרי הוי כחרכו קודם זמנו דמותר בהנאה לאחר זמנו לכן אין לחוש בזה כלל זו"ב, עכ"ל מ"ה.

הרי יש לנו שלושה הגדולים הנ"ל דחלקו על השו"מ, וסברו דגם בדבר כעישון הסיגריות שהוא כן דרך הנאתו, מותר כיון דהחמץ נפגם ונפסל מאכילה. ובס' שערים המצוינים בהלכה

סי' קי"ב אות ז' העיר דהשו"מ סותר דברי עצמו, מהא דכתב במהדו"ג ח"ב סי' קמ"ח (ד"ה והנה) דשרי להשתמש בסבון פגום, אע"פ שכן הוא דרך הנאתו, ע"ש וצ"ע.

ענף ב' ❖

(א) והנה אף אם נאמר דשרי להשהות דברים אלו וגם שרי ליהנות מהם, מ"מ יש לעיין אם מותר להשתמש באותם דברים השתמשות שיש בהם הנאת הגוף, כגון בורית ופארפום, דאולי יש בזה טעם לאסור משום סיכה כשתיה (ע' שבת פ"ו ע"א).

של סיכה ביוה"כ הוא משום תענוג, וזה רק בשמן ולא בשאר חלב^מ, וכן בתרומה משום אסמכתא דקרא דולא יחללו, עיי"ש. וא"כ בנידון דידן לענין פסח י"ל דכיון דליכא שום לימוד מיוחד לדין סיכה בפסח וגם אין דברים הנ"ל אסורים בהנאה, כמו שביארנו, א"כ אין בהם איסור סיכה.

(ב) אמנם בהא דסיכה כשתיה כ' התוס' (נדה ל"ב ע"א ד"ה וכשמן) דגם ביוה"כ אין איסורו אלא מדרבנן, ולא אסרו אלא סיכה של שמן, אבל סיכה של שומן חזיר ושל חלב שרי, והא דאיתא בפ' כל שעה (פסחים כ"ד ע"ב) דהמניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו פטור אבל אסור, היינו משום דשור הנסקל אסור בהנאה, ומשמע דבחלב דעלמא אפילו איסורא ליכא, עיי"ש. וטעם הדבר נראה מפורש בדברי התוס' ביומא (ע"ז ע"א ד"ה דתנו) ועוד ראשונים דטעם האיסור

אלא דלכ' עומד נגד זה דברי הש"ך ביו"ד סי' קנ"ה סקי"ז בשם האו"ה דעל מש"כ רמ"א שם (ס"ג) דמותר לעשות מרחץ מיי"נ בזמן הזה להתרפאות, כ' הש"ך וז"ל, אבל לבריא לא דסיכה בכלל שתיי, או"ה שם עכ"ל, והיינו באו"ה כלל ל"ט אות ל"א, וז"ל שם, כתב במרדכי פרק בתרא דע"ז שיין בזמן הזה מותר לזלף ואפילו לאדם בריא (מהר"ם), ואין חילוק בין שהוא של א"י או של ישראל ונגע בו, וחולי מותר

מזו. כל זה מבואר באריכות בתשובה מידידי הרה"ג מוה"ר רבי פסח אליהו פאלק שליט"א בשו"ת מחזה אליהו חלק ב' סימן נ"ב ע"ש.

לרחוץ בו ידיו ורגליו אבל לא אדם בריא, עכ"ל (של המרדכי), והיינו אפילו חולי שאין בו סכנה, ומ"מ בריא אסור לסוך משום דסיכה בכלל שתי' וחמיר מריח בעלמא, עכ"ל האו"ה. ומבואר מדבריו דשייך סיכה כשתי' גם ביין, וא"כ שמן לאו דוקא, ולפ"ז גם בשאר דברים ושאר איסורים נימא דסיכה כשתיה, וא"כ מיני משיחה הנעשים מחמץ יאסרו מטעם סיכה כשתיה.

והטו"ז ביו"ד סי' קי"ז סק"ד ד"ה כתב ב"י, הביא מהאו"ה סוף כלל ל"ט (אות לד'), שפי' דברי ר"ת אלו דמתיר רק במקום צער, אבל בלא"ה יש איסור סיכה בשאר חלב, עיי"ש. ולדבריו בכל איסורים יש דין איסור סיכה כשהוא רק לתענוג, ולפי"ד ה"ה בנידו"ד, (ונראה דגם נראה שכן דעת הרשב"א כן, עיין ב"י יו"ד סי' קכ"ג ס"ב), אבל יעויין בנקה"כ יו"ד שם (בד"ה אלא) שמוכיח דדעת ר"ת להתיר בשאר חלב גם לשם תענוג, וא"כ לכא"צ ע"ע דהש"ך בנקה"כ סותר דברי עצמו שבש"ך הנ"ל כ' לאסור ביין משום סיכה כשתיה.

ונ"ל דבאמת הרמ"א סי' קנ"ה ס"ג חולק על האיסור והיתר הנ"ל וסובר דלא שייך דין סיכה כשתיה

ביין כ"י, וכמו שביאר הגר"א שם באות י"ז וי"ט, ומה שהחמיר בסתם יינם הוא משום חומרא דע"ז [וגם מדברי הרשב"א הנ"ל נראה צד כזה] ולפי"ז אין שום קושיא דהעיקר כמו שכ' הש"ך בנקה"כ אלא דהחמיר בסתם יינם משום חומרא דע"ז.

ולפי"ז נידו"ד תלוי בפלוגתא זו דתוס' ואו"ה אי בשאר איסורים יש איסור סיכה. ועיין במשנ"ב בביאה"ל סימן שכ"ו ד"ה בשאר חלב שכתב וז"ל, עיין בביאור הגר"א (ד"ה או בשאר) שדעתו כדעת הרבה מגדולי הפוסקים דאף בחול אסור (לרחוץ ידיו בשאר חלב) דסיכה כשתיה, ועכ"פ מדרבנן אסור, ודלא כר"ת וסייעתו שהתירו בזה לגמרי. מיהו מנהג העולם לרחוץ בבורית שלנו הנעשים מחלב ורק איזה מדקדקים זהירין בזה. ואם מצוי להשיג בורית שנעשים שלא מחלב בודאי נכון לחוש לדעת המחמירין בזה, עכ"ל.

ג) ובערוך השלחן (יו"ד סימן קי"ז סכ"ט) כ' דבבורית שלנו שהוא מסריח ואף לכלב אינו ראוי ואין לך לפגם יותר מזה אין איסור סיכה אפילו לבריא, ונראה כוונתו דאפ' האו"ה הנ"ל האוסר סיכה בשאר איסורים אם לא במקום צער,

בפגום יודה שרי, וכן דעת הפר"ח (שם סק"ד), ועיי"ש בכף החיים אות י"ז בזה, א"כ י"ל דה"ה לענין בורית ומיני משיחות ותמרוקי נשים דהוו פגומין, וכן בפארפום שמשמים בו סם לפוסלו לשתיה, י"ל דשפיר מותר להשתמש בהם בפסח לכו"ע (ויש לעיין אם י"ל כן גם לענין יוה"כ).

(ד) ושו"ר ד' האגר"מ (או"ח ח"ג סי' ס"ב) שכ' זו"ל, בדבר לסוך על חטטין בגופו כשאין בו סכנה רק צער בעלמא משיחה שנתן לו הרופא שמעורב שם אלקאהאל של חמץ בפסח שכתר"ה הורה להיתר, יפה הורה, דמצד איסור סיכה באיסורין הרי לר"ת בנדה דף ל"ב לא שייך כלל סיכה כשתיה שלא בשמן ואף בשמן הוא רק מדרבנן דקרא הוא אסמכתא בעלמא. ויש סתירה קצת דביומא דף ע"ז בתוספות ד"ה דתנן לא כתבו בשם ר"ת אלא זה שהוא אסמכתא ביו"כ ובתרומה, ולא שלא שייך אלא בשמן, משמע שסובר שהיה שייך סיכה כשתיה גם בשאר דברים כמו בשמן. ועוד סתירה דביומא משמע דהאסמכתא הוא רק ליו"כ ובתרומה, ובנדה משמע שהוא לכל דבר, דלכן ביומא כתבו דמותר לסוך בחלב משום דלא אשכחן דאיתסר סיכה כשתיה אלא ביו"כ ובתרומה, ובנדה כתבו על ההיתר בחלב ושומן חזיר משום דרק בשמן אסמכיה דהוא כשתיה וצ"ע. עכ"פ לדינא סברי התוספות דליכא איסור

סיכה כשתיה בחלב ושאר איסורים. ואף להסוברים דסיכה כשתיה הוא בכל איסורין ובכל מינים, יפה כתב כתר"ה ממחנה אפרים (הלכות מאכלות אסורות פרק ח' דין ט"ז ד"ה עוד בדין הנזכר) דהוא דוקא סיכה של תענוג. ומצד איסור הנאה כיון שאינו מאכל אדם מותר בהנאה עכ"ל, ומשמע מדבריו שיש מקום להחמיר אם הוא סיכה של תענוג.

(ה) איברא דנראה דיש להוסיף בזה עוד סברא לענין תמרוקי נשים ופארפום, והיינו דכל דין סיכה אינו אלא בשני תנאים כדמוכח מפירש"י ביומא (ע"ז ע"ב ד"ה דומיא) שכ' זו"ל, מה שמן מבחוץ סכין אותו ונבלע בעצמותיו אף מים בקרבו הנבלעות דרך החוץ על ידי רחיצה, עכ"ל, תנאי אחד רואים מדקשה למה לי קרא מיוחד לענין רחיצה, הלא ברחיצה במים הוי אותה פעולה של מבליע בגופו כמו בשמן כמש"כ רש"י, ולמה טרחה הגמ' למצוא לימוד לרחיצה אחר ידיענין דין סיכה, אלא ודאי דדין סיכה הוי מיוחד לשמן (ואפילו למ"ד לעיל דס"ל דיש דין סיכה בחלב י"ל דהיינו דוקא חלב דיש לו דמיון לשמן, אבל בשאר דברים מנא לן), ורחיצה הוי פעולה אחרת ובעי לימוד לעצמו, ותנאי ב' הוא דחזינן דכל דין סיכה היינו כשמבליעו בגופו, ומשמע דאם רק משימו מבחוץ על עורו אין זה נקרא סיכה.

בצירוף הטעמים הנ"ל י"ל דשרי
להשתמש בהם בפסח, אע"פ שיש בהם
אלכוהול או חומרים אחרים של חמץ,
ובפרט היכא דאינו ידוע אם יש בהם
תערובת חמץ.

אשר יעקב וועסטרהיים

ו) ואם כנים הדברים יוצא דבפארפום
ושאר תמרוקי נשים דעיקר
השתמשותם הוא שידבק על העור
מבחוץ, ואין בהם פעולה של הבלעה
בגוף, ותו אינם בגדר שמן (או חלב), י"ל
דלא שייך בהו איסור סיכה, וא"כ





מעמד חיזוק והתעוררות שע"י וועד השחיטה בלונדון



דיין געללעי שליט"א



דיין דיויד שליט"א



שיעור מאת הרב ברגר שליט"א



שיעור מאת הרב גולדבלט שליט"א



הדיין שליט"א עם הרב ויספיש שליט"א



בדיקת סכינים עם הרבנים שליט"א





הצוות בסיום וסעודת מצווה



A review of the DTS: Diathermic Syncope[®] system with a discussion regarding its use for kosher slaughter (*shechita*)

Professor Ari Z. Zivotofsky

Neuroscience Program Bar Ilan University Ramat Gan Israel

This article originally appeared as: Zivotofsky, Ari Z. "A review of the DTS: Diathermic Syncope[®] system with a discussion regarding its use for kosher slaughter (*shechita*).[®]" *Animal Welfare* 32 (2023): e65 and has been reprinted with kind permission.

The author has no competing interests or financial interests related to this paper.

Abstract:

Over the last several decades an alternative to current methods of stunning cattle has been developed. This system, DTS: Diathermic Syncope[®], has been suggested to the Jewish and Muslim communities as a means to achieve pre-cut stunning in conformity with both religious and EU regulations without a need to resort to a derogation that permits an exemption from the EU requirement to pre-stun all animals undergoing slaughter. The developer's contention is that the system induces fainting, and thus should be acceptable to all groups, including the kosher (Jewish) and Halal (Muslim) consumer. A review of the system based on publications and reports from the developer itself suggests that in reality the system selectively heats the brain, leading to an epileptic-type seizure with tonic-clonic phases and unconsciousness lasting several minutes. It does not induce a (benign) faint, and use of the system might cause structural brain damage. Thus, this system is unlikely to be acceptable under Jewish religious law and its animal welfare value can be questioned.

Introduction

A principal method of slaughtering animals for food throughout history has been some form of exsanguination. In recent centuries the perception developed that such a method when used alone results in suffering for the animal that could be alleviated to some degree by means of a prior action, now known as "pre-cut stunning", that renders the animal unconscious. Pre-cut stunning is now compulsory in most western countries, including in the European Union (EU). The basic methods of stunning employed today are: electrical stunning, penetrating captive bolt, non-penetrating captive bolt, and gas. All of these methods have been deemed unacceptable according to normative Jewish law for use prior to kosher slaughter (*shechita*) (for a discussion see Zivotofsky, 2012). In response to several jurisdictions banning all non-stun slaughter and other

regions severely restricting it, there is pressure to develop a stunning system that would be acceptable to Jewish religious authorities. In recent years a new system has been designed, and its inventors are advocating its use for shechita and Halal. It is in response to that suggestion that this review of the evidence was carried out and this opinion written.

The evaluation of the system presented herein is primarily based on a recent peer reviewed paper (Small, et al, 2019) and the developer's "Final Report"[1] issued 12 May 2021. While preliminary data on the system were previously reported (Small et al, 2013; Rault et al, 2014; Small, et al, 2015; McLean, et al, 2017), Small, et al, (2019) is a comprehensive report in that it reviews the previous findings and reports on additional behavioral and EEG results of two trial runs of the system. The animal experiments are detailed and thoroughly described in the paper and report. The engineering behind the system, including the custom-made waveguide, have undergone extensive development and modification and is sophisticated.

Description of the system

In recent years an alternative to current methods of stunning cattle has been introduced to the animal welfare community and presented to rabbinic authorities and the kosher slaughter industry in Israel, Europe, the US, and Australia for evaluation as a means to stun cattle before shechita, with the assertion that this method should be acceptable according to Jewish religious law (*halacha*) and Muslim Sharia law. The system, named DTS: Diathermic Syncope®, was developed by two Australian companies (Wagstaff Food Service Pty Ltd and Advanced Microwave Technologies), and has been in development since at least 2009. The developers have stated (p. 4 of Final Report, 2021) that: "The project was planned and executed under end-user-centred design principles, with the Halal and Kosher markets in mind", thus a goal of the developers was to produce a system acceptable to the kosher and halal consumer.

In introducing the system, the developers point out flaws in the currently used stunning systems, problems which also explain why the Jewish community has been hesitant to accept those methods. They then explain that two additional potential methods of attaining loss of consciousness (LOC) are general anesthetics and fainting. They rule out the use of general anesthetics in slaughter of animals for food because of the residual pharmaceuticals in the tissues and that its use would significantly slow the line speed. They therefore aimed to develop a system that would cause the animal to faint, or as it is technically called, "induce syncope", and the resulting system was trademarked as Diathermic Syncope®. Diathermy is, as defined in the Harvard on-line medical dictionary: ¹ "*Use of high-frequency electric currents to heat deep muscle and joint tissue as a form of physical therapy*" and the Merriam-Webster Medical dictionary: ² "*the generation of heat in tissue by electric currents for medical or surgical purposes*". In other words, diathermy is, among other things, the heating up of body tissue using electromagnetic waves.

Syncope is fainting, or, as defined by Merriam-Webster ³ : "*loss of consciousness resulting from insufficient blood flow to the brain: FAINT*", and in the Harvard online dictionary as: ⁴ "*syncope: Fainting or loss of consciousness caused by a temporary shortage of oxygen in the brain.*"

Before reviewing the animal welfare and associated Jewish legal aspects, it is important to determine what the system is and is not doing, and if what is really happening to the cows is in fact fainting brought on by diathermy.

1. <https://www.health.harvard.edu/d-through-i#D-terms>

2. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/diathermy#medical>
Dictionary

3. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/syncope>

4. <https://www.health.harvard.edu/q-through-z#S-terms>

In basic terms, the system directs electromagnetic energy at a frequency of 922 MHz at energies of about 200 kJ using a waveguide towards the cow's brain. The purpose of this is to raise the temperature of the brain to the point where it ceases normal functioning, and the animal loses consciousness.

A basic description of how this system works could be that it is like putting the cow's brain in a microwave oven to heat it up until the brain stops working properly. Indeed, consumer microwave ovens use waves at about 2.45 GHz and large industrial/commercial microwave ovens often use waves at approximately the same frequency as this system, 915 MHz. Microwaves warm food in a microwave oven and, in this system, the brain of the cow by causing the water molecules in the tissue to vibrate, thereby producing heat. Food heats more than a bowl, because it has a significantly higher water content than the bowl. Similarly, the brain warms because it has a relatively high water content: White matter is approximately 69% water and gray matter 84% (Oros-Peusquens, et al 2019). Mitchell et al (1945) estimated average water content of the brain to be about 73%, which is more than skin (about 64%) and far greater than bone (31%). Aiming the microwaves at the brain will cause it to heat even if some of the waves are blocked by the skull and skin (McLean, et al, 2017).

In the introduction to Small et al, (2019) it states: "The aim of the system is to selectively increase the temperature of the brain, to the point that hyperthermic syncope (fainting) occurs". But does this heating of the brain actually result in syncope? Syncope has a specific medical/scientific definition, as per, for example, The National Institute of Neurological Disorders and Stroke (NINDS) on their website:⁵ : "*a medical term used to describe a temporary loss of consciousness due to the sudden decline of blood flow to the brain. Syncope is commonly called fainting or 'passing out'.*" This definition is expanded on in the official definition of the Task Force on

5. <https://www.ninds.nih.gov/health-information/disorders/syncope>

Syncope of the European Society of Cardiology (ESC): "*a transient, self-limited loss of consciousness, usually leading to falling. The onset of syncope is relatively rapid, and the subsequent recovery is spontaneous, complete, and relatively prompt. The underlying mechanism is a transient global cerebral hypoperfusion*" (Brignole, et al, 2001). The DTS system does not appear to cause cerebral hypoperfusion, which is a drop in blood flow to the brain, and therefore this is not what is leading to the loss of consciousness. Shechita, the Jewish religious method of animal slaughter, does initiate a precipitous drop in blood pressure and blood perfusion of the brain, bringing about a (permanent) loss of consciousness (Rosen, 2004).

Transient LOC can be divided into traumatic and non-traumatic; and within non-traumatic, syncope is only one of many potential causes (see van Dijk et al, 2020). Even if LOC caused by DTS is transient, that does not make it fit a definition of syncope. Van Dijk et al (2009) explain that "*transient loss of consciousness (TLOC) is defined as an apparent loss of consciousness with an abrupt onset, a short duration, and a spontaneous and complete recovery. Syncope is defined as TLOC due to cerebral hypoperfusion, and is divided into reflex syncope (synonymous with neurally mediated syncope), syncope due to orthostatic hypotension, and cardiac syncope (arrhythmic or associated with structural cardiac disease).*" That same year, Wieling et al (2009) succinctly describe syncope in a similar fashion "*A failure of the systemic circulation to perfuse the brain sufficiently results in a stereotyped progression of neurological symptoms and signs culminating in loss of consciousness; when transient, this is syncope.*" They describe various types of spontaneous syncope and then detail eight ways to induce syncope; heating the brain is not one of them.

In the Final Report (Small 2021) from the DTS developers (p. 9) , the authors again term what they induce as "hyperthermic syncope", claiming that "The mechanism of action is selectively increasing the temperature in the brain to the point that hyperthermic syncope (fainting) occurs." So what is hyperthermic syncope? Classic hyperthermic syncope or "heat

syncope" is fainting that results from an overheating of the whole body, leading to a variety of responses, including the dilation of arterioles in the skin in order to radiate heat, resulting in diminished blood flow to the brain and classic fainting. The temperature of the brain itself usually does not increase much above normal operating temperatures, as the dilating of the blood vessels occurs specifically in order to protect the most vital organ, the brain, by ensuring that it does not overheat. This compensatory mechanism is actually quite dramatic - under heat stress conditions human skin blood flow is estimated to increase from 300 ml/min upward to 7.5 l/min, resulting in the capacity for 50% or more of cardiac output being directed to the skin (Crandall, Shibasaki, and Wilson 2010). That alone does not account for the hyperthermic syncope, as Nelson et al (2011) explain: "*While the mechanism(s) remains unclear, it is well established that cerebral blood flow (CBF) is reduced during passive heat stress. Indeed, any condition that jeopardizes CBF will ultimately lead to syncope.*" Thus, hyperthermic syncope, like all syncope, is caused by reduced blood flow to the brain. The mechanism in DTS wherein the brain becomes heated and the loss of consciousness occurs as a result of brain dysfunction is fundamentally different from classic "hyperthermic syncope".

Another indication that DTS does not cause fainting is the time to regaining consciousness. There are many causes of syncope with a range of duration of LOC, but in general, recovery from fainting typically occurs within seconds, and certainly less than a minute, as observed by van Dijk et al (2009): "*Epileptic seizures usually last 1 min or more, and are usually longer than syncopal attacks*" and again in van Dijk et al (2020): "*Syncope usually lasts less than a minute,*" The claim by the developers of the DTS system is that it is superior to electrical stunning specifically because DTS produces a long duration unconsciousness. They note that in electrical stunning the duration of unconsciousness is 31 - 90 seconds while in DTS it is between 100 and 240 seconds. Later in the report they give between 2 minutes and 4.5 minutes as the time to start of recovery.

It should be noted that much of the cited data are based on human studies. Fainting is of greater concern in humans than other animals and thus more studies on fainting are carried out on humans. In addition, humans tend to faint far more frequently than other animals and this has been blamed on two evolutionary novelties: the proportion of cardiac output going upwards to the brain is much greater in humans, and humans' relatively large legs suggest that the volume lost to venous pooling is also larger (van Dijk, 2003). Nonetheless, it is generally assumed that the characteristics of fainting are similar across species.

Given the above, it would appear that DTS, despite its name, does not in fact induce hyperthermic syncope, nor syncope (fainting) at all. Both hyperthermic syncope and DTS involve loss of consciousness because of heat and because of brain malfunction, but that does not mean that DTS causes hyperthermic syncope. This is not merely an issue of semantics - as the term syncope evokes an image of a painless and reversible phenomenon that is fainting.

Is the DTS system good from an animal welfare perspective?

Based on the above it seems that DTS does not cause simple fainting, but it may still be an approach to reduce welfare compromise during the slaughter process, and thus might be a system worth considering. In discussing the elevated temperature of the cow's forehead after DTS use, the Final Report (2021) observes (p. 15, 25), that "*Australian cattle may experience ambient air temperatures of 45 degrees Celsius in summer and up to 50 degrees Celsius in direct sunlight.*" This again highlights the distinction between hyperthermic syncope and DTS. DTS selectively heats the brain and inter-alia, the skin, which may then reach temperatures of 45-50 degrees Celsius. In the hot Australian summer, on the other hand, the heating is taking place due to an increase in the ambient temperature. In that situation, because the brain is such a significant organ, the body has compensatory thermoregulatory mechanisms to maintain stability of internal temperatures preventing the brain from overheating. The brain

temperature is very resistant to external temperature and brain temperature is usually minimally affected by environmental temperatures. Thus, the temperature of the brain of a cow in a hot Australian summer, even in the direct sun, should not increase very much, while an increase of several degrees at the skull after application of DTS indicates a significant increase in brain temperature. Of course, the cows know to seek shade, as Edwards-Callaway et al (2021) report: "*Cattle will seek shade when available; when the shade is not available, cattle orient their body position in a way that reduces surface area exposure to solar radiation*". And indeed, most cows will respond with various means to adapt to heat stress, methods that are usually successful. If these and other adaptive responses are not effective, the animal's body temperature and eventually brain temperature will rise, which can lead to heatstroke and death, a phenomenon very different from hyperthermic syncope and more like what DTS does.

In Small et al (2019), in trial 2 (the more complete trial, with an improved system), 20 animals received the DTS treatment. Of these, 3 did not lose consciousness and of the 17 that did, 4 died from it. In other words, according to the company's own data, at best 13 out of 20 animals were rendered unconscious in a manner that might be reversible. They explain the three failures as relating to difficulties in maintaining contact between the waveguide and the cow's head, a problem they explain as relating to the "extreme contouring of the forehead". This is similar to the sort of problem they themselves raised (p. 7) regarding the current stunning systems, such as the captive bolt, of which they observe "*it can be difficult for the operator to accurately position the 'shot'*". Thus, with both systems, variability in the individual bovine anatomy presents a challenge in achieving a successful stun. This was also mentioned in Small et al (2019) where they note that, for example, forehead skin thickness in the bulls studied ranged from 5 mm to 24 mm, a significant variation that presumably would affect the initial setting of input parameters for their system, as the microwaves need to penetrate the skin in order to reach the brain..

As described in the Final Report (2021), there seems to be a narrow window of energy and power settings which result in successful DTS stunning. Outside that window, the settings are either too low, which may cause suffering to the cow similar to that experienced by people experiencing heat stroke, or too high, which can result in skin burns, intense convulsions, and even death. Regarding the former scenario, the Final Report (2021) reported on 258 animals of which 24 were not successfully rendered unconscious because of "equipment failure resulting in generator shutdown and the required energy not being applied" or low energy levels, describing a situation in which nearly 10% of the cows had their brains microwaved insufficiently to render them unconscious, but possibly sufficiently to cause suffering. Depending on the characteristics of the individual animal, it is difficult to ascertain the likelihood of fitting into the successful stunning window, but the data from Small et al (2019) and the Final Report (2021) indicate that the DTS system currently is ineffective or overpowered in 9-35% of attempts. This sounds similar to one of the issues regarding electrical stunning - the inability to consistently get the "right" conditions (Zivotofsky and Strous, 2012).

Using the data (table 2) for the 20 cows in trial 2 in Small, et al (2019) when the improved system was used and taking time to collapse as a measure of LOC, the median time to LOC can be calculated as 5 s (range: >1 - 19) and the mean as 6.25 ± 4.4 , although for some animals it took much longer. During the period leading up to LOC, the authors describe back arching and neck muscles contracting in the animals. From human experience, when a person begins to experience heatstroke and the brain itself begins to heat up, they feel unwell with muscle cramps, spasms, and pain as well as severe headaches. Thus, while the mechanism and time frame are different and thus this comparison is merely suggestive, it is possible that the animal, although the rest of the body is at near-normal temperature, will suffer intense headaches and pain as its brain is heated. This possibility exists because unlike the goal in successful captive bolt or

electric stunning in which LOC is instantaneous (or near instantaneous), DTS as a method is not instantaneous and thus there is the potential for pain and distress prior to LOC. This is starkly highlighted by the same table 2 in the first trial in which there were 7 cows on which captive bolt was used and for all of them time to collapse is given as >1 s.

It is important to ask what is actually happening to the cow when the DTS system is used. From a clinical and electrophysiological perspective, its end result appears to be the same as electrical stunning - causing a large seizure, as acknowledged in the Final Report (2021), albeit only in the detailed section and not in the broader statements. It states (section 3.1.2.2; p. 14): *"After application, these animals demonstrated behavioural and EEG signs consistent with an electrical stun, ..."*. In section 3.3 of Small et al (2019) it states: *"In Trial 2, using the improved restraint and energy delivery apparatus, the 17 animals that were assessed as insensible following DTS application, demonstrated behavioural signs consistent with an electrical stun - rapid blinking or flicking of the eyelids including the membrane nictitans (third eyelid), abrupt loss of posture, loss of rhythmic breathing, tonic (stiff) and clonic (convulsive) phases. ... As the behavioural signs obtained using DTS, particularly in Trial 2, appear to be similar to those produced by electrical stunning, ..."*. In the Final Report (2021, p. 24): *"The stunned animals demonstrated behavioural signs consistent with an electrical stun"* and in Table 3 they list *"Epileptiform seizure"* as occurring in DTS and electrical stunning. In section 3.4 of Small, et al (2019) they say that the EEG showed *"seizure-like activity in all DTS treated animals with the exception of animals [3 animals listed]"*. This was already recognized early in the development, as it states in Rault et al (2014): *"Microwave energy can induce insensibility in cattle based on seizure-like complexes in the EEG"*. When a physician expert in seizures (R.G.) looked at the EEG traces in the Final Report (2021), her immediate reaction was that the system seemed to induce a seizure very reminiscent of electrical stunning. The EEGs were included by the authors in order to demonstrate to the reader

that the animal has lost consciousness. But they also show that the animal has experienced a seizure. DTS causes LOC - not by inducing fainting - but rather by altering brain function in a manner similar to electrical stunning and resulting in a seizure reminiscent of that caused by electrical stunning.

From an animal welfare perspective, the DTS system would seem to have some of the flaws of traditional stunning techniques, including, as evident from the data presented, that there are inevitably going to be a significant number of "mis-stuns" in which the animal may suffer. Whether the animal also suffers more than in other slaughter methods when there is a successful application is unknown. But it is certainly not claimed to be instantaneous LOC as is the goal with electrical and captive bolt stunning. Nor is the description of the animal's behaviour in the period before LOC one of calmness. In short, the DTS system does not induce fainting nor appear to guarantee an approach to slaughter that reduces to a minimum the welfare compromise that occurs during the slaughter process.

Is DTS acceptable from a Jewish religious perspective?

According to Jewish law, for a cow to be considered kosher, it must not have any physical defects and must be slaughtered whilst still alive (For details see Zivotofsky, 2010). It is because of concerns for these two issues that pre-cut stunning is problematic for *shechita* (the Jewish slaughter process).

The significant increase in brain temperature caused by the DTS system could lead to permanent, physical damage that might render the animal non-kosher. In his comprehensive review of the subject of brain heating, Kiyatkin (2019) notes: "...temperature increases or decreases exceeding physiological range (35 - 39°C) can adversely affect brain cells and neural functions. While brain cells seem to tolerate low temperatures well, multiple in vitro studies suggest that high temperature (<40.0°C) has destructive effects on various types of brain cells" he further notes that "patho-

logical brain hyperthermia that significantly alters neural functions and may induce structural damage to brain cells." ... " Utilizing drug studies, he further states that "Robust hyperthermia is a known life-threatening complication of overdose of psychomotor stimulants such as MDMA and methamphetamine (METH). I will demonstrate that the brain temperature effects of these drugs are strongly modulated by high activity states and adverse environmental conditions that limit heat dissipation, thus leading to pathological brain hyperthermia that induce multiple functional and structural brain changes that could lead to lethality."

In a 2015 conference presentation,

(https://www.icnirp.org/cms/upload/presentations/Thermo/ICNIRP_WHOThermo_2015_Kiyatkin.pdf) Kiyatkin (2015) observed that "*Brain tissue is exceptionally sensitive to heat - structural changes occurring with a 3-4°C increase above normal baseline*". The damage greatly progresses with slight temperature increases. The DTS system causes not a slight but a significant increase in the brain temperature. The changes in brain temperature above its physiological range (<39°C) could induce functional and, also important from the kosher perspective, morphological brain abnormalities. The brain hyperthermia leads to an increase in brain volume causing damage to brain capillaries. These changes will not be easy to detect, but based on previous research, almost certainly take place (Kiyatkin, 2015, 2019, and private emails from Kiyatkin 2021).

Guy & Chou (1982) exposed 70 rats to 915 MHz pulsed magnetic fields that raised the brain temperature by a maximum of 8 °C to a maximum of about 46°C and led to transient LOC of 4 to 5-minute duration. Even this short duration of the brain being significantly above its physiologic temperature was sufficient for histological examination of a small subset of those rats one day after exposure to reveal microscopic changes of unilateral focal and microfocal encephalomalacia due to nerve demyelination; a month after exposure, a macroscopic change of brain swelling was noted along with microfocal glial nodules. In one of the early

DTS papers (Mclean, et al, 2017) it was explained that a minimum increase of 6 degrees Celsius was required to induce stunning, and the authors were pleased to be able to achieve temperature increases of 8 °C. Thus, there is a realistic concern that the DTS system renders the animal non-kosher due to physical damage of the brain.

Certain jerky movements of the limbs following slaughter of "sickly animals" are described in the religious codes as a sign the animal was alive when slaughtered, and absence of these movements renders the meat non-kosher. In the description of the DTS system, the animal will not exhibit the jerky leg movements following the shechita because, as is described in the Final Report (2021; p. 17):

"Cattle that are stunned using DTS [or for that matter, electrical stunning] can quickly enter a stiff, tonic 'rocking-horse' position, with all four legs rigidly extended. After this 'rocking horse' phase [many tens or hundreds of seconds later], the stunned animal develops a convulsive or kicking phase (similar to that seen in an epileptic episode), followed by a recovery phase. In commercial processing it is important to exsanguinate the animal before the kicking phase begins - both to ensure that the animal does not recover during bleed-out, and because the size of the animal makes handling during that kicking phase very dangerous for the operator."

It is worth noting that the authors recognize that a tonic-clonic phase response is far more similar to an induced epileptic-type seizure than to a syncope.

Despite the attempts of the DTS system designers to distance themselves from current stunning systems, slaughter done following DTS use far more closely resembles slaughter done with some of the other stunning systems than it does non-stun slaughter. In fact, as demonstrated above, they even note several times in their report that DTS produces results similar to electrical stunning, a system long rejected by Jewish religious authorities.

Summary and Conclusion:

The DTS: Diathermic Syncope® System is a relatively new and innovative technique for the stunning of cattle prior to slaughter. It focuses

radiation in the form of microwave energy directly towards the cow's brain, thereby raising the brain temperature, leading to the animal being rendered unconscious. Unlike what is name implies, the animal does not faint; rather it appears to experience an epileptic-type seizure and loses consciousness due to functional and morphological changes brought about by the brain hyperthermia. This is not mere semantics but a very important issue. Fainting is viewed by the general public as a benign way to lose consciousness, because it is seen as being painless and devoid of suffering. Thus, if DTS really induces syncope (fainting) it would be viewed as animal welfare friendly; if it were causing LOC by another means, e.g. heating the brain until the animal seizes, the system might lose a lot of its general appeal. And it is not only public perception. Because DTS is not designed to induce instantaneous LOC but rather to gradually heat the brain until LOC and seizures occur, there is also the potential for compromising animal welfare.

Because the brain is such a sensitive organ, it seems likely, based on the data presented above, that brain damage, certainly at the cellular level, takes place due to this brain hyperthermia. Whether this damage would be noticeable on gross anatomical observation is uncertain, but there certainly is at least a potential concern that the animal has been made unsuitable for kosher consumption, because excessive heating of the brain (as occurs with DTS) can cause brain swelling and thereby perforation of the meninges as well as liquefactive necrosis leading to observable physical damage.

In summary, the use of this new system, the DTS: Diathermic Syncope® system raises animal welfare and religious concerns and should not be accepted for use by either secular authorities or rabbis based on it causing a benign faint - because it does not. It leads to unconsciousness via a mechanism similar to electrical stunning, and thus will likely not be accepted for use prior to kosher slaughter and requires further evaluation by the animal welfare community before being accepted as a humane stunning system.

References

Brignole M, Alboni P, Benditt D, Bergfeldt L, Blanc JJ, Bloch Thomsen PE, van Dijk JG, Fitzpatrick A, Hohnloser S, Janousek J, Kapoor W, Kenny RA, Kulakowski P, Moya A, Raviele A, Sutton R, Theodorakis G, Wieling W 2001 Task Force on Syncope, European Society of Cardiology. Guidelines on management (diagnosis and treatment) of syncope. *Eur Heart J*. **22**(15): 1256-1306. doi: 10.1053/euhj.2001.2739. PMID: 11465961.

Crandall CG, Shibasaki M, Wilson TE 2010 Insufficient cutaneous vasoconstriction leading up to and during syncopal symptoms in the heat stressed human. *Am J Physiol Heart Circ Physiol*. 299(4):H1168-73. doi: 10.1152/ajpheart.00290.2010.

Edwards-Callaway, LN, M Caitlin Cramer, Caitlin N Cadaret, Elizabeth J Bigler, Terry E Engle, John J Wagner, Daniel L Clark 2021 Impacts of shade on cattle well-being in the beef supply chain, *J Anim Sci*. 99(2)

Guy AW & Chou, C K 1982 Effects of high-intensity microwave pulse exposure of rat-brain. *Radio Science*, **17**, S169-S178.

Kiyatkin EA 2019 Brain temperature and its role in physiology and pathophysiology: Lessons from 20 years of thermorecording, *Temperature*, **6**:4, 271-333, doi: 10.1080/23328940.2019.1691896

Kiyatkin, EA 2015 Temperature Sensitivity of the Brain, Joint Workshop on Thresholds of Thermal Damage, https://www.icnirp.org/cms/upload/presentations/Thermo/ICNIRPWHOThermo_2015_Kiyatkin.pdf

McLean D, Meers L, Ralph J, Owen JS, Small A, 2017 Development of a microwave energy delivery system for reversible stunning of cattle. *Res. Vet. Sci*. **111**, 13-17. <https://doi.org/10.1016/j.rvsc.2016.12.010>

Mitchell HH, Hamilton TS, Steggerda FR, and Bean HW, 1945, The chemical composition of the adult human body and its bearing on the biochemistry of growth: *Journal of Biological Chemistry*, 158:3:625-637.

Nelson MD, Haykowsky MJ, Stickland MK, Altamirano-Diaz LA, Willie CK, Smith KJ, Petersen SR, Ainslie PN. 2011 Reductions in cerebral blood flow during passive heat stress in humans: partitioning the mechanisms. *J Physiol.* 589(Pt 16):4053-64. doi: 10.1113/jphysiol.2011.212118. Epub 2011 Jun 20. PMID: 21690194; PMCID: PMC3180002.

Oros-Peusquens AM, Loução R, Abbas Z, Gras V, Zimmermann M, Shah NJ. 2019 A Single-Scan, Rapid Whole-Brain Protocol for Quantitative Water Content Mapping With Neurobiological Implications. *Front Neurol.* 20;10:1333. doi: 10.3389/fneur.2019.01333. PMID: 31920951; PMCID: PMC6934004.

Rault JL, Hemsworth PH, Cakebread PL, Mellor DJ, Johnson CB, 2014. Evaluation of microwave energy as a humane stunning technique based on electroencephalography (EEG) of anaesthetised cattle. *Animal Welfare* **23**, 391-400. <https://doi.org/10.7120/09627286.23.4.391>

Rosen S. 2004 Physiological Insights into Shechita. *Veterinary Record*, **154**, 759-765. <https://doi.org/10.1136/vr.154.24.759>

Small AH, 2021 Final report: DTS: Diathermic Syncope® controlled trials. Available at: <https://www.mla.com.au/contentassets/c4df409e2853436d9b9f69e906fd9733/p.pip.0528-final-report.pdf>

Small A, McLean D, Keates H, Owen JS, Ralph J, 2013. Preliminary investigations into the use of microwave energy for reversible stunning of sheep. *Animal Welfare* **22**, 291-296. <https://doi.org/10.7120/09627286.22.2.291>

Small AH, D McLean, and JH Ralph, DTS®: DIATHERMIC SYNCOPE FOR CATTLE STUNNING, Recent Advances II, HSA International Symposium 2015, Zagreb, Croatia

Small A, Lea J, Niemeyer D, Hughes J, McLean D, McLean J, Ralph J. 2019 Development of a microwave stunning system for cattle 2:

Preliminary observations on behavioural responses and EEG, Research in Veterinary Science, **122**: 72-80

<https://doi.org/10.1016/j.rvsc.2018.11.010>

van Dijk JG, 2003 Fainting in animals. Clin Auton Res 13, 247-255.
<https://doi.org/10.1007/s10286-003-0099-1>

van Dijk JG, Thijs RD, Benditt DG, Wieling W. 2009 A guide to disorders causing transient loss of consciousness: focus on syncope. Nat Rev Neurol. 5(8):438-48. doi: 10.1038/nrneurol.2009.99. Epub 2009 Jul 14. PMID: 19597513.

van Dijk JG, van Rossum IA, Thijs RD. 2020 Timing of Circulatory and Neurological Events in Syncope. Front Cardiovasc Med. 13;7:36. doi: 10.3389/fcvm.2020.00036. PMID: 32232058; PMCID: PMC7082775.

Wieling W, Thijs RD, Van Dijk N, Wilde AA, Benditt DG, Van Dijk JG. 2009 Symptoms and signs of syncope: a review of the link between physiology and clinical clues. Brain. 132(10): 2630-42..
<https://doi.org/10.1093/brain/awp179>

Zivotofsky AZ, 2010, Dialrel EU project, Deliverable 1.1, Religious rules and requirements-Judaism, Report (part 1),
<https://www.dialrel.net/dialrel/images/dialrel-wp1-final.pdf>

Zivotofsky AZ, 2012 Government Regulations of Shechita (Jewish Religious Slaughter) in the Twenty-First Century: Are They Ethical? J Agric Environ Ethics **25**, 747-763.
<https://doi.org/10.1007/s10806-011-9324-4>

Zivotofsky AZ, Strous RD, 2012 A perspective on the electrical stunning of animals: are there lessons to be learned from human electro-convulsive therapy (ECT)? Meat Sci. #2#90!2!(4): 956-61. DOI: 10.1016/j.meatsci.2011.11.039

